147093

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

MECMÛA-İ FÜNÛN DERGİSİ

(İNCELEME, TAHLİLÎ FİHRİST VE SEÇİLMİŞ METİNLER)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Engin SAĞLAM

147093

HAZİRAN – 2004

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

MECMÛA-İ FÜNÛN DERGİSİ

(İNCELEME, TAHLİLÎ FİHRİST VE SEÇİLMİŞ METİNLER)

Engin SAĞLAM

Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce

Bilim Uzmanı (Türk Dili ve Edebiyatı)

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez'dir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 02.06.2004

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 30.06.2004

Tezin Danışmanı : Yrd. Dç. Dr. Enver OKUR

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Nazan BEKİROĞLU

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ali ÇELİK

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Alâaddin YALÇINKAYA

Haziran – 2004

TRABZON

0. SUNUŞ

00. Önsöz

Tüm Dünyada olduğu gibi ülkemizde de bilim ve kültürün gelişmesinde basın-yayının, özellikle gazete ve dergilerin önemli rolleri olmuştur. Gazete ve dergiler, batı bilim ve kültürünün ülkemizde tanıtılmasında öncülük etmişlerdir. Gazete ve dergilerin ülkemizde yayımlanmaya başladığı XIX. yüzyılın ortalarından beri batının bilim ve kültürü evvelâ bu yayın organları vasıtasıyla okuyucuya iletilmiştir. Böylece gazete ve dergiler Türk bilim ve kültür tarihinin önemli kaynakları haline gelmiştir.

1928 yılındaki harf inkılabından önce yayımlanmış olan birçok dergi ve gazete, Arap alfabesini bilmeyenler için yararlanılamayan kaynaklar haline gelmiştir. Biz de çalışma konumuzu bu düşüncelerle belirlerken Osmanlı sınırları içerisinde yayımlanmış ilk Türkçe Bilim-kültür dergisi olan bu dergiyi seçerek bunları diğer araştırmacıların istifadelerine sunabilmeyi ve Türkiye'de bilim ve kültürün tarihi gelişimini ortaya koymayı amaçladık.

Metinlerin çevirisi sırasında mümkün olduğunca orijinal imlalarına sadık kalınmaya çalışılmıştır. Ancak Türkçeleşmiş bazı sözcük ve ekler, günümüz fonetiği esas alınarak yazılmıştır. Günümüz fonetiği esas alınarak yazılan sözcüklerde TDK İmlâ Kılavuzu (2000); orijinal imlâlarda ise Ferit Devellioğlu'nun Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgati esas alınmıştır.

Tez danışmanlığımı üstlenen, bıkıp usanmadan çalışmalarımda bana yol gösteren, ilgi ve yardımlarını benden esirgemeyen, çalışma disiplinini ve kişiliğini örnek edindiğim değerli hocam Yrd. Dç. Dr. Enver OKUR'a, yüksek lisans süresince yardımlarını esirgemeyen ve yolumu aydınlatan hocalarım Yrd. Dç. Dr Bilâl KIRIMLI ve Dç. Dr. Osman Kemâl KAYRA'ya, her zaman yanımda olan dostlarım Mustafa ve Muzaffer'e teşekkürü bir borç bilirim.

Trabzon, Haziran 2004 Engin SAĞLAM

01. İçindekiler

Sayfa Nr.

0. SUNUŞ.....III

00. Önsöz.....III

01. İçindekiler.....IV

02. Özet.....VII

03. Summary.....VIII

04. Tablolar Listesi.....IX

05. Seçilmiş Metinler Listesi.....X

06. Kısaltmalar Listesi.....XII

GİRİŞ.....1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MECMÛA-İ FÜNÛN DERGİSİ.....3-11

10. Süre, Dönem Teknik Özellikler.....3

11. Yayın Amacı ve Yayın Politikası.....4

12. Genel Muhteva Özellikleri ve Yazar Kadrosu.....6

13. Kapanış.....10

İKİNCİ BÖLÜM

2. FİHRİST.....12-23

20. Derginin Sayı Numarasına Göre Fihristi.....12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TAHLİLÎ FİHRİST

30. Derginin Sayı Numarasına Göre Tahlilî Fihristi.....24-66

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DERGİDEKİ YAZILARIN YAZAR VE TÜR ADINA GÖRE ALFABETİK İNDEKSİ.....67-92
40. Yazar Adına Göre Türler.....67
400. Makaleler.....67
401. Fıkralar.....73
402. Sohbetler.....75
403. Hikâyeler.....76
404. Tenkitler.....77
405. Denemeler.....77
406. Mektuplar.....77
407. Gezi Yazıları.....78
408. İlanlar.....78
409. Nutuklar.....78
4010. Dil Bilgisi.....79
4011. Antlaşma Metinleri.....79
4012. Önsözler.....79
4013. Tanıtma Yazısı.....79
4014. Teşekkür Yazısı.....79
4015. Tüzük.....79
4016. Şiir.....79
41. Yazı Adına Göre Türler.....80
410. Makaleler.....80
411. Fıkralar.....86
412. Sohbetler.....88
413. Hikâyeler.....89
414. Tenkitler.....89
415. Denemeler.....90
416. Mektuplar.....90
417. Gezi Yazıları.....90
418. İlanlar.....91
419. Nutuklar.....91

420. Dil Bilgisi.....91
421. Antlaşma Metinleri.....91
422. Önsözler.....92
423. Tanıtma Yazısı.....92
424. Teşekkür Yazısı.....92
425. Tüzük.....92
426. Şiir.....92

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SEÇİLMİŞ METİNLER.....93-224

ALTINCI BÖLÜM

6. CEMİYET-İ İLMİYE-İ OSMÂNİYE ve MÜNİF PAŞA (Mehmet Tahir).... 225-239
60. Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye.....225
61. Münif Paşa (Mehmet Tahir).....235
610. Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri.....235

7. SONUÇ.....240-241
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....242-243
EKLER
ÖZGEÇMİŞ

02. Özet

Türk bilim ve kültür tarihi açısından büyük öneme sahip olan Mecmûa-i Fünûn (1862-1883) dergisinin okunup incelenmesinin ve araştırmacıların istifadesine sunulmasının amaçlandığı bu çalışmada, derginin tanıtımı yapılıp tahlilî fihristi çıkarılmıştır. Fihristten de anlaşılacağı üzere dergide Münif Paşa, Âli Paşa, Ethem Pertev Paşa, Kadri Bey, Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, Ebûbekir Efendi, Muhammed Şevki, Bekir Sıtkı Efendi, Ahmet Rıfat Bey, Aziz Bey gibi bilim ve devlet adamlarını görmek mümkündür.

Diğer bölümde dergideki yazıların toplu olarak görünmesini sağlamak amacıyla dergide yer alan yazıların sayı numarasına göre fihristi verilmiştir.

Bir diğer bölümde, makale, fıkra, deneme ve diğer türler hem yazar hem de eser adına göre listelenmiş ve dergilerde hangi yazarların veya hangi eserlerin bulunduğunun kolayca görülebilmesi sağlanmıştır.

Diğer bölümde dergiden seçilen makale ağırlıklı metinler Lâtin menşeli Türk alfabesine çevrilmiştir. Günümüz alfabesine aktarılırken metin aslına mümkün olduğunca sadık kalınmaya çalışılmıştır. Dergide noktalama işaretlerinden sadece nokta (.) ve iki nokta (:) kullanılmış olup metnin daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla diğer noktalamalar tarafımızdan yapılmıştır. Seçilen metinler makale, fıkra, deneme, tenkit, sohbet, tüzük, önsöz, ilân, dil bilgisi türlerinde olup yayımlandıkları dönemin bilim ve kültür dünyasını yansıtabilecek yazılardır.

Son bölümde bilim ve devlet adamlığıyla dönemin önemli aydınlarından olan, derginin yayın hayatına başlamasında ve yayın hayatını sürdürmesinde çok büyük hizmetleri olan, Türkiye'de modern eğitimin ve bilimin öncülerinden olan Münif Paşa ve dergiyi çıkaran bilim organı olan Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye hakkında bazı bilgiler verilmiştir.

03. Summary

In this study, the aim of which is to read adn examine the journal Mecmûa-i Fünûn (1862-1883), which is of great significance when Turkish science and culture history is concerned, and thereby to contribute scholars with the results, the journal is introduced by preparing an analytical index. As it can be easily inferred from the index, it is possible to see scientist and statesmen such as Münif Paşa, Âli Paşa, Ethem Pertev Paşa, Kadri Bey, Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, Ebûbekir Efendi, Muhammed Şevki, Bekir Sıtkı Efendi, Ahmet Rıfat Bey, Aziz Bey in the journal.

In the following section, the index of the articles published in the journal is given with respect to their issue number in order that the texts in the journal can be examined as a whole.

In another section, columns, short columns, essays and other types of texts are listed according to both the name of their writer and that of the work so that the writers wrote for the journal or the works in it can be clearly identified.

In the next section, texts chosen from the journal, mostly articles, are translated into Latin-originated Turkish Alphabet. While translating the texts into today's alphabet, a great effort has been spent to protect the originality. In the journal, the punctiation is made by us apart from the commas(.) and (:)'s colons in order to provide an easily comprehensible meaning. The texts chosen, which are articles, short columns, essays, critisizms, conversations, charter, preface, notices, texts about language structure, have the quality to reflect the science and culture world of the period they were issued.

In the final section, some informations are given about Münif Paşa, who is one of the pioneers of modern science and aducation in Turkey, who contributed a lot to the birth of the journal and to maintain it's life and who is one of the most significant intellectuals of that area. And there is some information about the scientific organisation Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye which published the journal, as well.

04. Tablolar Listesi

Tablo Nr.	Tablonun Adı	Sayfa Nr.
1	Dergide Yer Alan Türlerin Dağılımı	7
2	Dergide Yer Alan Yazarlar	9

05. Seçilmiş Metinler Listesi

Sayfa Nr.

50. Seçilmiş Metinler.....93-224
Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Nizamnamesi, Cemiyet.....93
Mukaddime, Münif Efendi.....104
Muvâzene-i İlm ü Cehl, Münif Efendi.....105
Zuhûr-ı Tasvîr-i Efkâr, Münif Efendi.....114
Takrîz-i Terceme-i Telemak, Münif Efendi.....117
Ehemmiyet-i Terbiye-i Sıbyân, Münif Efendi.....120
İlm-i Servet-i Milel, Ohannes Efendi.....125
Hulâsa-i politikiye ....., ...129
Acâib-i Seb'a-i Âlem, Münif Efendi.....137
Dârülfünûn'da Ders-i Âm Vuku'-ı Güşâdı, Münif Efendi.....143
Lüzûm-ı Sa'y ve Amel, Muhammed Şerif.....146
Sergi-i Umûm-i Osmânî, Münif Efendi.....149
Hudûs-ı Mecmûa-i İber-i İntibâh, Münif Efendi.....152
Sergi-i Umûm-i Osmânî'nin Vukû'-ı Güşâdı, Münif Efendi.....153
Zamîme-i Sergi-i Osmânî, Münif Efendi.....157
Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak, Münif Efendi.....160
Vesâit-i Tenvîriye, Münif Efendi.....163
Kebûter-i Nâme-ber, Münif Efendi.....167
Mâhiyet ü Aksâm-ı Ulûm, Münif Efendi.....170
Mecmûa-i İber-i İntbâh'a Cevap, Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye.....176
Islâh-ı Resm-i Hatt'a Dair Bazı Tasavvurât, Cemiyet.....179
İlm-i Sarf ü Nahv, Münif Efendi.....184
Tanzîm-i İstanbul, Münif Efendi.....191
Sûret-i Hâl-i Cemiyet, Münif Efendi.....198
Amerika'ya Dair Makale, ..., ...200

Amerika'ya Dair Makale-2, ..., ...203
Anadoluda Semadan Nüzul Eden Buğday, Münif Efendi.....207
Mecmûa-i Muâhedât-ı Osmânî, Münif Efendi.....209
Harîk-i İstanbul, Münif Efendi.....212
Karıncaların Sanat ve Medeniyeti, Münif Efendi.....217
İslâm Kütüphaneleri, Seyyid Ali İbn-i Ambâsavî.....221

06. Kısaltmalar Listesi

Age	: Adı geçen Eser
Bkz.	: Bakınız
Nr.	: Numara
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
KTÜ	: Karadeniz Teknik Üniversitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve Benzeri, ve Benzerleri

GİRİŞ

Siyaset, edebiyat, teknik gibi konuları inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayınlara mecmua, dergi denir.[1]

Yayınlandıkları dönemin sanat, edebiyat, bilim ve kültür birikimini yansıtabilme özelliği bakımından yayın türleri içinde önemli bir yere sahip olan dergiler, bu özellikleriyle önemli araştırma konularındandır.

Türkiye'de yayımlanmış ilk bilim-kültür dergisi olan Mecmûa-i Fünûn (1862-1883), bu özelliğiyle batı bilim ve kültürünün memleketimizde tanıtılmasında ve bilim ve kültürün ülkemizde gelişmesinde büyük hizmetlerde bulunmuştur. Fizik, kimya, biyoloji, astronomi, fotoğrafçılık, dil gibi birçok bilimin temelleri bu dergiyle atılmıştır. Mecûa-i Fünûn'u Türk bilim-kültürünün temel taşlarından yapan diğer bir özelliği de bu dergide yazı yazan yazarların ekser çoğunluğunun dönemin bilim adamları olmasıdır. Bu aydınlar, batılılaşmanın ancak eğitimle olabileceğini idrak etmişler ve halkı batının bilim ve tekniğiyle yüz yüze getirmeye çalışmışlardır. Mecmûa-i Fünûn'un en önemli özelliklerinden biri de Türkiye'de yayımlanmış ilk bilim-kültür dergisi olmakla kendisinden sonra çıkan dergilere örnek teşkil etmiş ve bu vadideki yayınların süratle çoğalmasını sağlamıştır. Mecmûa-i Fünûn'un yayın hayatını sürdürdüğü 1862-1883 yılları arası onlarca dergi yayın hayatına başlamıştır.

Mecmûa-i Fünûn dergisinin tahlil, inceleme ve çeviri özelliklerinin tespitinin amaçlandığı çalışmamızın ilk bölümünde dergi çeşitli yönleriyle tanıtılmıştır. Fihrist bölümünde dergide yer alan yazılar sayı numarasına göre verilmiştir. Tahlilî fihrist bölümünde dergide yer alan tüm metinleri içeren detaylı bir inceleme yapılmıştır. Dergide yer alan tüm yazıların içeriği anlatılmıştır. Fihristin hazırlanmasında şu hususlara dikkat edilmiştir.

---

[1] Türkçe sözlük-1, Türk Dil Kurumu Yayınları, 9.Baskı, Nr. 549, Ankara, 1998

1- Metinlerin türünü gösteren bilgiler parantez ( ) içinde verilmiştir

2- Metinlerin içeriğiyle ilgili açılayıcı bilgiler köşeli parantez [ ] içinde verilmiştir.

3- Yazarı bulunmayan metinlerde yazar adının yerine sıra noktalar ..... kullanılmıştır.

4- Başlığı bulunmayan metinlerde başlık yerine siyah puntoyla sıra noktalar ..... kullanılmıştır.

Dördüncü bölümde, dergiden daha kolay ve verimli yararlanılabilmesi için tüm türler yazar adına ve eser adına göre listelenmiştir. Beşinci bölümde dergide yer alan makale, deneme, fıkra, tenkit ve diğer metinlerin bir kısmı Lâtin menşeli Türk alfabesine aktarılmıştır. Bu işlem yapılırken mümkün olduğunca metnin orijinaline sadık kalınmış; ancak Türkçeleşmiş bazı sözcük ve eklerin yazımında günümüz fonetiği esas alınmıştır. Metnin daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla noktalama işaretleri tarafımızdan yapılmıştır. Metinlerdeki anlatım bozuklukları ve imlâ hataları, metnin daha iyi anlaşılması için mümkün olduğunca düzeltilmeye çalışılmış; düzeltilemeyenlere dokunulmamıştır. Yanlış okunmuş olma olasılığı bulunan kelimeler parantez içinde soru işareti (?) ile belirtilmiştir. Okunmayan veya okunamayan sözcükler orijinalindeki gibi Arap menşeli Lâtin alfabesiyle, el yazısıyla yazılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MECMÛA-İ FÜNÛN DERGİSİ

10. Süre, Dönem, Teknik Özellikler

Mecmûa-i Fünûn, Temmuz 1862 (Muharrem 1279) tarihinde yayın hayatına başlamış, Ocak1883 (Rebiülevvel 1300) tarihli 48. sayısıyla da yayın hayatına son vermiş "Aylık Bilim Kültür Dergisi"dir. Dergi birinci ve ikinci yıllar 12'şer sayı olmak üzere düzenli olarak çıkmıştır. Üçüncü yılda, İstanbul'u kasıp kavuran büyük kolera salgını yüzünden yayımına zaman zaman ara verilmiş, 33. sayıda derginin yayımı durdurulmuştur. Dergi yaklaşık iki yıl aradan sonra Mayıs 1866'da 34. sayısıyla tekrar yayımına başlamış ve 14 sayı çıktıktan sonra Haziran 1867'de 47. sayısı ile yayımına son vermiştir. Münif Paşa 16 yıl aradan sonra Ocak 1883'te dergiyi tekrar yayımlar; ancak daha birinci sayıda, "Bir Yıldız Böceği İle Bir Yolcu" başlıklı fıkrada geçen "yıldız" sözcüğünün Yıldız Sarayı'nda oturan İkinci Abdülhamit'i kuşkulandırması üzerine dergi kapatılır.

İlk sayıdan son sayıya kadar derginin mes'ul müdürü Münif Paşa'dır.

Derginin ilk sayısı Cerîdehane Matbaasında; ikinci sayıdan yedinci sayıya kadar Tercüman-ı Ahvâl Matbaasında; yedi ve sekizinci sayılar, Vezirhane'de Erzincanlı oğlu Artin Minasyan Matbaasında; dokuzuncu sayıdan kırk sekizinci sayıya kadar , Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Matbaasında; on altı yıl aradan sonra (1883) çıkarılan birinci sayı (48. sayı) Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye kapandığı için Agopyan Hanı'nda Aramiyan Matbaasında basılmıştır.

Dergide yazışma adresi olarak Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'nin Çiçek Pasajı'ndaki genel merkezi gösterilmiştir.

19.5 x 13 cm ebadında olan derginin ayrıca bir kapak sayfası vardır. Kapağın üst orta kısmında büyük sülüs harflerle "Mecmûa-i Fünûn" yazmaktadır. Bu ismin hemen altında ve kapağın sağı ve soluna göre tam ortasında "Eser"; onun da hemen altında kapağın ortasında sülüs yazıyla "Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye" ibaresi yer alır. Kapağın tam orta kısmının hemen altında, "Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye" ibaresinin yaklaşık 5 cm aşağısında "Birinci Sene" ibaresi vardır. Bu ibarenin hemen altında olmak üzere sağ tarafta "Numara" ve bu ibarenin yanında derginin sayı numarasını gösteren rakam; sol tarafta ise hicrî takvime göre derginin yayımlandığı ayın adı bulunmaktadır. Kapağın alt orta köşesinde, dipten 3 cm yukarıda "İstanbul" yazmaktadır. Bu ibarenin hemen altında derginin basıldığı matbaanın adı; onun altında, en alt orta köşede derginin basıldığı yıl bulunmaktadır. Derginin kapağı çerçeve içine alınıp çerçevenin içi hat sanatıyla süslenmiştir.[2]

Derginin sayfaları tek sütun olarak düzenlenmiştir. Dergide 7 adet fotoğraf, 1 adet şekil bulunmaktadır. Her sayıda yaklaşık 40 sayfa bulunmaktadır. Bu sayfalar her yıl için (12 sayı) müstakil biçimde numaralanmıştır. 25, 34, 45 ve 48. sayıların sayfa numaraları 1'den başlar. 12, 16 ve 41. sayıların sayfa numaralarında bir yanlışlık yapılmıştır. Derginin 12. sayısının sonunda bulunan sayfa numarası 513; 24. sayının sonunda bulunan sayfa numarası 517; 33. sayının sonundaki sayfa numarası 360; 44. sayının sonundaki sayfa numarası 336; 47. sayının sonundaki sayfa numarası 88; 48. sayının sonundaki sayfa numarası 40'tır.

11. Yayın Amacı ve Yayın Politikası

Mecmûa-i Fünûn ilk Osmanlı bilim derneklerinden Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'nin yayın organı olarak dernek başkanı Münif Paşa'nın öncülüğünde İstanbul'da yayımlanmış aylık bilim ve kültür dergisidir. Mecmûa-i Fünûn Osmanlı döneminde Türkçe olarak yayımlanmış ilk bilim dergisi olması bakımından önemlidir. Bu özelliğiyle Mecmûa-i Fünûn Türkiye'de dergiciliğin öncüsü olmuş, kendisinden sonra çıkan dergilere örnek teşkil etmiştir.

---

[2] Bkz. : Ek 1

Derginin amacı, bilimsel kuram, kavram ve gelişmeleri halkın anlayabileceği bir dille aktarıp yaygın bir biçimde öğrenilmesini sağlamaktır. Dergi, batılılaşmaya açık, toplumu, tanımadığı kurum ve kavramlarla karşılaştırmaya çalışan bir hüviyet arz eder. Batı kültür ve bilimini memlekette tanıtmayı ve bu yolla halkı aydınlatmayı amaç edinmiştir. Dergide din dışında, başta bilim olmak üzere hemen her alanda yazıların yazıldığını görüyoruz. Dergide, jeoloji, fizik, biyoloji, sanat tarihi, astronomi, coğrafya gibi toplumun yabancı olduğu pozitif bilimleri tanıtıcı yazılara yer verilmiş, tarih, dil, edebiyat, pedagoji, maliye, ekonomi, felsefe sorunları işlenmiş, bu konudaki kavram ve terimlerin Türkçe karşılıkları yerleştirilmeye çalışılmıştır. Cemiyetin tüzüğünde "din ve politikayla ilgili yazılar yazılamayacağı" belirtilmiş olmasına rağmen dördüncü sayıdan itibaren politikaya konulan yasak kalkmış ve bu sayıdan itibaren hemen hemen her sayıda uluslar arası politikayla ilgili bir yazı yazılmıştır. Ancak din konusunda konulan yasak dergi kapanana dek devam etmiş, bu konuyla ilgili dergide hiçbir yazı yer almamıştır. Derginin amacı, Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'nin tüzüğünde "Cemiyetin Amacı" başlığı altında şöyle açıklanmaktadır:

Birinci madde: "Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye kitap te'lif ve tercümesi ve umûma ders i'tâsı velhasıl her türlü vesait-i mümkine ile Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'de intişâr-ı ulûm ve fünûna sa'y ve ikdam edecektir."[3]

Yine derginin önsözünde derginin amacı ve yayın politikasıyla ilgili olarak şunlar söylenmektedir:

İşbu Mecmûa-i Fünûn lâ-akall otuz iki sahîfeden mürekkep olarak beher mâh ibtidâsında bir kere çıkarılacak ve herkesin anlayacağı sûrette sehl-ül-ibâre olmak üzere diyânet ve zaman-ı hâl politikasından mâadâ kâffe-i fünûn ve sanâyi'e müteallik ma'lûmât-ı nâfiayı müştemil olacaktır.Tahrîri yalnız cemiyet a'zâsına münhasır olmayıp dâire-i vazifesi dahilinde her türlü mebâhise dair hâriçten verilecek mevadd-ı münâsibenin dahi bi-l-memnûniye dercine müsâraat olunacaktır.

Dünyada her şey ma'rûz-ı nazar takdîr ve istihsânları olunan zevâtın derece-i meyl ü rağbeti nisbetiyle kesb-i terakkî ve kemâl eylediğinden bemin Allahü Teâlâ ileride işbu eser-i nâçizânemiz hakkında âmme tarafından meczûm-uz-zuhûr olan alâim kabul ve rağbet-i tâziyâne-i şevk ü gayret olarak bir kat daha ıslâh ve ikmâl-i noksanına itina ile sâye-i maâlî-vâye-i hazret-i pâdişâhîde umûm ahâlî hakkında bu misüllü bir eser-i bâhir-ül-menâfi' ihdâsına hüsn-i muvaffâkiyetimiz eltâf-ı ilâhiyeden mesul ve müsted'âdır.

[3] **"Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Nizamnamesi"** S. 1, Muharrem 1279, s.2

Mecmûa-i Fünûn'un ihdâsına ictisâr eden zevât, memâlik-i sâire matbûât-ı ilmiyesine mikyas bir mükemmel şey meydana komak iddiasında olmayıp kıllet-i bıdâalarını itiraf ile beraber hasbe-l istitâ'a ebnâ-yı vatana bir hizmet eylemek niyet-i hâlisânesindedirler. İşbu gazete memleketimizde bu vadide Türkçe matbûâtın birincisi olacağından hüsn-i terkîb ve intizâmı şimdilik arzu olunacak derecede görülemez ise de her şey hâl-i tufûliyet ve bidâyet-i zuhûrunda naks ve kusurdan sâlim olamayıp ıslâh ve ikmâli mürûr-ı zaman ve müsaade-i devrâna muhtaç olduğundan mütâlâasına rağbet eden hüner-sencân-ı rûzigârın halîde-i nazar-ı mürüvvet-perverleri olacak sehv ü hatâyâsı hedef-i ta'n ü ta'rîz olmaktan ise muharrirlerinin hulûs-i niyetine mukâbeleten rehîn-i afv ü inâyet bu yolda vukû' bulacak her türlü ihtârât kemâl-i şükrâniyetle telâkkî ve kabul olunacağından istenildiği hâlde tebliği hakkında dahi lutfen ihtiyâr-ı zahmet buyurmaları mutazarrıâne temennî ve niyaz olunur.[4]

Mecmûa-i Fünûn herkesin kolaylıkla anlayacağı bir dil peşindedir. Derginin attığı önemli adımlardan biri de Arap harflerinin yerine Latin alfabesinin kullanılması çağrısının yapılmasıdır. Münif Paşa'nın bu konuda verdiği bir konferansın metni dergide yer almış ve tartışılmıştır. Mecmûa-i Fünûn bu özelliğiyle daha sonra yayımlanan başka gazete ve dergileri de etkilemiştir.

12. Genel Muhteva Özellikleri ve Yazar Kadrosu

Daha önce de belirtildiği gibi Mecmûa-i Fünûn bir "Bilim Kültür Dergisi"dir. Derginin hemen hemen her sayısında bilimsel ve kültürel makalelerin kaleme alındığını görüyoruz. Dergide din dışında hemen her konu işlenmiştir. Jeoloji, fizik, kimya, biyoloji, astronomi gibi pozitif bilimlerin yanında, tarih, coğrafya, dil, edebiyat, sanat tarihi, fotoğrafçılık sanatı, pedagoji, maliye, ekonomi, felsefe, sosyoloji, aktüalite, iletişim, sanayi ve politika konularında yazılar yazılmıştır.

Dergideki makalelerin çoğunun uzun soluklu makaleler olduğunu görüyoruz. Bunlardan bir tanesi Ethem Paşa'nın "Medhal-i İlm-i Jeoloji"sidir. Ethem Paşa bu konuda, tamamı kalın ciltlik bir kitap ölçüsünde olan 21 makale yayımlamıştır. Uzun soluklu makalelerin diğeri, Münif Paşa'nın daha sonra kitap olarak basılmış olan "Tarih-i Hükemâ-yı Yunan"ıdır. Münif Paşa eski yunan filozoflarını tanıtan 17 makale kaleme almıştır. Dergide yayımlanan diğer uzun soluklu makale ve yazılar şunlardır: Kadri Bey'in "Alâim-i Semâviye"si (7 Sohbet), Münif Efendi'nin "Süveyş Cedveli" adlı makalesi (6 Makale), Kostantineydi'nin "Tarih-i Ayasofya"sı (5 Makale), Fardis'in "Tarih-i Kostantiniye"si (5

[4] Münif Efendi, **"Mukaddime"**, S.1, Muharrem 1279, s.18

Makale), Rıfat Bey'in "Sırbistan Tarihi" (5 Makale), Halil Kâmil, Mehmet Cemil'in, "Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye"si (5 Makale), Kamil Paşa'nın "Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak"ı (5 Tenkit), Muhammed Şevki'nin "Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası" adlı yazısı (5 Makale), Fardis'in "Tarih-i Mülûk-ı Fars-ı Kadîm"i (3 Makale), Kadri Bey'in, "Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası" (3 Makale), Aleksandr Efendi'nin "Usûl-i Te'mîniye"si (3 Makale), Münif Efendi'nin "Tarih-i Evrak-ı Nakdiye Ber-vech-i Umûmî"si (3 Makale), Muhammed Şevki "Japonya Memleketi" (2 Makale), ""Mısır Mekteb-i Tıbbiyesi" (2 Makale), Muhammed Şevki'nin "Arapların Fenn-i Coğrafyaya Hizmetleri" adlı makalesi (2 Makale), Aziz Bey'in, "İntihar"ı (2 Makale), Muhammed Emin'in "Lüzûm-ı İlm-i Tıp"ı (2 Makale), Muhammed Şevki'nin "İlm-i Hey'et"i (4 Makale), Münif Efendi'nin "Cengiz Han"ı (2 Makale), "Fotoğrafya" (2 Makale), "Amerika'ya Dair Makale" (2 Makale), Kadri Bey'in "İddihâr Sandığı" (2 Makale), Bekir Sıtkı Efendi'nin "Mesâkinin Sıhhatça Olan Te'sîrâtı" adlı makalesi (2 Makale), Münif Efendi'nin, "İlm-i Sarf ü Nahv"ı (2 Makale) Kadri Bey'in "Tarih-i Banka Ber-vech-i Umûmî"si (2 Makale), Safvet Paşa'nın "Suyun Mahiyet ü Enva'ı ve Havâssı" adlı makalesi (2 Makale), Ohannes Efendi'nin "'İlm-i Servet-i Milel"i (2 Makale), Muhammed Said Efendi'nin "Fevaid-i Turuk"u (2 Makale), Münif Efendi'nin "Karadağ"ı (2 Makale).

Dergideki yazıların büyük çoğunluğu makale türündedir. Bunun yanında deneme, eleştiri, sohbet, fıkra vb. yazılar da derginin sayfalarında yer bulmaktadır. Dergide yer alan türlerin dağılımı şu şekildedir:

Tablo: 1

Dergide Yer Alan Türlerin Dağılımı

Tür	Sayı
Makale	175
Fıkra	52
Hikâye	14
Sohbet	14
Tenkit	9
Deneme	8

Mektup	7
İlan	4
Gezi Yazısı	4
Nutuk	3
Antlaşma Metni	2
Dil Bilgisi	2
Önsöz	2
Şiir	1
Tüzük	1
Tanıtma Yazısı	1
Teşekkür Yazısı	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tabloda da görüldüğü üzere dergideki makalelerin sayısı diğer türlerin hepsinin toplamından daha fazladır. Bu rakamlar derginin bir bilim ve fen dergisi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Derginin en velut ismi, 47 makale, 14 hikâye, 8 fıkra, 6 tenkit, 4 gezi yazısı, 3 mektup, 2 sohbet, 2 deneme, 2 ilan, 2 dil bilgisi, 2 önsöz ve bir teşekkür yazısıyla Münif Paşa'dır. Münif Paşa'nın dergide toplam 88 yazısı yayımlanmıştır. Dergideki yazıların yaklaşık üçte biri onun kaleminden çıkmıştır. Ayrıca o, en fazla makaleye sahip olan isimdir. Yazılarının ekserîsini makaleleri oluşturmaktadır. Bu makalelerin en önemlisi dergide 17 adet olarak neşredilen "Tarih-i Hükemâ-yı Yunan"dır. Münif Paşa, Mecmûa-i Fünûn'da neşrettiği bu makalesini daha sonra kitap olarak yayımlamıştır. Münif Paşa'yı derginin en önemli şahsiyeti yapan özelliklerinden biri de çok değişik türlerde yazılar yazmasıdır.

Dergide Münif paşanın attığı önemli adımlardan biri de Arap harflerinin yerine Latin alfabesinin kullanılması çağrısını yapmış olmasıdır. Münif Paşa'nın bu konuda verdiği bir konferansın metni dergide yayımlanmış ve tartışılmıştır. O, ayrıca dilde sadeleşme taraftarıdır. Herkesin kolaylıkla anlayabileceği sade bir dili savunmuş ve bunu yazılarında uygulamıştır. Münif Paşa'nın dergide kullandığı dil ve üslûbu, dergide yazıları çıkan diğer yazarların dil ve üslûbuyla karşılaştırdığımızda arada bariz farkların olduğu görülür.

Dergide ikinci önemli isim olarak Ethem Pertev'i görüyoruz. Ethem Pertev "Medhal-i İlm-i Jeoloji" adlı 21 adet makalesiyle en uzun soluklu yazıyı kaleme alan isim olmuştur. O, bu eseriyle Türkiye'de Jeoloji ilminin kurucularındandır.

Muhammet Şevki, Kadri Bey, Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşalar derginin diğer önemli isimleridir.

Derginin yazar kadrosuyla yazıların türleri ve toplam yazı adetleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo: 2

Dergide Yer Alan Yazarlar

Yazar	Makale	Fıkra	Hikâye	Sohbet	Tenkit	Deneme	Tanıtma Yazısı	Mektup	İlan	Gezi Yazısı	Nutuk	Antlaşma Metni	Dil Bilgisi	Önsöz	Şiir	Tüzük	Teşekkür Yazısı	Toplam
Ahmet Rıfat Bey	6																	6
Aleksandr Efendi	4																	4
Âli Paşa					1													1
Aziz Bey	4																	4
Bekir Sıtkı Efendi	2																	2
Cemiyet	1	1		1					1							1		5
Dâniş Bey	1																	1
Ebubekir								2										2
Ethem Pertev Paşa	25			1														26
Fardis	12																	12
Hacı İskender	1																	1
Hafız Hüseyin Ef.	1																	1
Halil kâmil Paşa	1				1	4												6
Hasırcızâde Mahmut		1													1			2

Yazar	Makale	Fıkra	Hikâye	Sohbet	Tenkit	Deneme	Tanıtma Yazısı	Mektup	İlan	Gezi Yazısı	Nutuk	Antlaşma Metni	Dil Bilgisi	Önsöz	Şiir	Tüzük	Teşekkür Yazısı	Toplam
Hayrullah Efendi	2																	2
İsmail												1						1
Kadri Bey	10	6		8														24
Kostaki Antopulos				1														1
Kostantineydi	4																	4
Macit				1														1
Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa	11																	11
Mehmet Sait Efendi	2																	2
Muhammet Emin	3																	3
Muhammet Şerif						1												1
Muhammet Şevki	21																	21
Münif Paşa	47	8	14	2	2	2		3	2	4			2	2				88
Nazif	1																	1
Ohannes Efendi				2														2
Safvet Paşa	2																	2
Seyyid Ali	1																	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

13. Kapanış

Temmuz 1862'de ilk sayısı yayımlanan Mecmûa-i Fünûn, aralıklarla toplam 48 sayı yayımlanmış, Ocak 1883'teki 48. sayısıyla yayın hayatına son vermiştir.

Derginin ilk 24 sayısı düzenli olarak her ay yayımlanmış, 24. sayıdan 33. sayıya kadar, İstanbul'daki kolera salgını yüzünden yayınında zaman zaman aksaklıklar olmuş ve 33. sayıda derginin yayını yazar kadrosunun meşguliyeti ve malî sebeplerden dolayı

durdurulmuştur. Dergi, yaklaşık iki yıl aradan sonra Mayıs 1866'da 34. sayısıyla tekrar yayımına başlamış ve 14 sayı çıktıktan sonra, Münif Paşa'nın meşguliyetinin yoğunluğu ve Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'nin dağılması sebebiyle Haziran 1867'de 47. sayısı ile yayımına son vermiştir. Münif Paşa, 16 yıl aradan sonra Ocak 1883'te dergiyi tekrar yayımlar; ancak daha birinci sayıda, "Bir Yıldız Böceği İle Bir Yolcu" başlıklı fıkrada geçen "yıldız" sözcüğünün Yıldız Sarayı'nda oturan İkinci Abdülhamit'i kuşkulandırması üzerine dergi kapatılır.

Derginin 47. sayıda yayımına ara vermesinin en büyük sebebi Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'nin dağılmasıdır. Nitekim dergide yazı yazanların ekserîsi bu cemiyetin üyesidir. Mecmûa-i Fünûn'un malî finansmanını sağlayan Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye dağılınca dergi malî sıkıntılar yaşamıştır. Derginin kapanmasının sebeplerinden biri de bu olmuştur. 16 yıl aradan sonra çıkan 48. sayı Münif Paşa'nın gayret ve himmetleriyle yayımlanmıştır. Bu sayıda çıkan yazıların tümü Münif Paşa'ya aittir. Münif Paşa yalnız başına böyle büyük bir yükü kaldıramamış, meşguliyetinin de fazla olması sebebiyle dergiyi kapatmak zorunda kalmıştır.

Görüldüğü gibi Mecmûa-i Fünûn uzun sayılabilecek bir süre yayın hayatını sürdürmüş ve amacına büyük ölçüde ulaşmıştır. Mecmûa-i Fünûn, memlekette Türkçe yayımlanmış ilk dergi olması bakımından Türkiye'de dergiciliğin öncüsü olmuş ve bu vadide bir çığır açmıştır. Mecmûa-i Fünûn'un yayım hayatına başladığı 1862 yılından kapandığı 1883 yılına kadar geçen 21 yıl içerisinde Türkiye'de onlarca dergi yayımlanmıştır. Mecmûa-i Fünûn'un ülkeye en önemli hizmetlerinden biri de bu olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. FİHRİST

20.Derginin Sayı Numarasına Göre Fihristi

Cemiyet, **"Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Nizamnamesi"**, S.1, Muharrem 1279, s.2-17

Münif Efendi, **"Mukaddime"**, S.1, Muharrem 1279, s.18-20

Münif Efendi, **"Muvazene-i İlm ü Cehl"**, S.1, Muharrem 1279, s.21-34

Halil Kâmil Paşa, "**Tarih-i Kudema-yı Mısrıyyîn-1"**, S.1, Muharrem 1279, s.34-37

Kadri Bey, **"Alâim-i Sema-1"**, S.1, Muharrem1279, s.37-43

Münif Efendi, **"Sür'at-i Ömr"**, S.1, Muharrem 1279, s.43-44

Münif Efendi, **"Zuhûr-ı Tasvîr-i Efkâr"**, S.1, Muharrem 1279, s.44-48

Âli Paşa, **"İltifatname-i Âli Paşa"**, S.2, Sefer 1279, s.50-54

Münif Efendi, **"Karadağ-1"**, S.2, Sefer 1279, s.55-64

Münif Efendi, **"Mukaddime-i İlm-i Jeoloji"**, S.2, Sefer 1279, s.65-68

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-1"**, S.2, Sefer 1279, s.68-74

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mısrıyyîn-2"**, S.2, Sefer 1279, s.75-79

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-2"**, S.2, Sefer 1279, s.80-86

Ohannes Efendi, **"'İlm-i Servet-i Milel-1"**, S.2, Sefer 1279, s.86-92

Münif Efendi, **"Takrîz-i Terceme-i Telemak"**, S.3, Rebiülevvel 1279, s.94-97

Münif Efendi, **"Karadağ-2"**, S.3, Rebiülevvel 1279, s.98-104

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-2"**, S.3, Rebiülevvel 1279, s.107-113

Kadri Bey, **"Avrupa Kıt'ası Coğrafya ve Tarihi-1"**, S.3, Rebiülevvel 1279, s.114-122

Münif Efendi, **"İlga-yı Kavâim-i Nakdiye-1"**, S.3, Rebiülevvel 1279, s.123-131

Münif Efendi, **"Âmmeye Teşekkürname"**, S.4, Rebiülahir 1279, s.134-137

Ethem Pertev Paşa, **" Medhal-i İlm-i Jeoloji-3"**, S.4, Rebiülahir 1279, s.138-143

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mısriyyîn-3"**, S.4, Rebiülahir 1279, s.144-147

Kadri Bey, **"Avrupa Kıt'ası Coğrafya ve Tarihi-2"**, S.4, Rebiülahir 1279, s.148-152

Münif Efendi, **"İlga-yı Kavâim-i Nakdiye-2"**, S.4, Rebiülahir 1279, s.153-160

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-1"**, S.4, Rebiülahir 1279, s.161-171

Cemiyet, **"......"**, S.5, Cemâziyelevvel s.174-176

Münif Efendi, **"Ehemmiyet-i Terbiye-i Sıbyân"**, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.176-185

Mehmet Said Efendi, **"Fevaid-i Turuk-1"**, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.186-196

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-2"**, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.197-205

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-4"**, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.205-215

Münif Efendi, **"Tarih-i Çav"**, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.215-220

Münif Efendi, **"Tarih-i Evrak-ı Nakdiye Ber-vech-i Umûmî-3"**, S.6, Cemâziyelahir 1279, s.222-231

Mehmet Said Efendi , **"Fevaid-i Turuk-2"**, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.232-238

Hayrullah Efendi, **"Nev'-i İnsanın Sath-ı Arzda Sûret-i Teksîr ve İntişârı"**, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.239-243

Ohannes Efendi, **"'İlm-i Servet-i Milel-2"**, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.243-249

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviyeye Dair Muhâvere-3"**, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.249-258

Münif Efendi, **"Dârülfünûnda Ders-i Âm Güşâdı"**, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.258-260

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.261-273

Münif Efendi, **"Acayib-i Seb'a-i Âlem"**, S.7, Receb 1279, s.276-284

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-3"**, S.7, Receb 1279, s.285-289

Ethem Pertev Paşa, **"İlm-i Kimya"**, S.7, Receb, s.289-294

Kadri Bey, **"Suda Boğulanların Sûret-i Müdâvât ve İstihlâsı-1"**, S.7, Receb 1279, s.294-300

Münif Efendi, **"Dârülfünûnda Ders-i Âm Vukû'-ı Güşâdı-2"**, S.7, Receb 1279, s.301-304

....., **"Amerika Meselesi"**, S.7, s.304-311

....., **"Hulâsa-i Politikiye Ber-vech-i Umûm"**, S.7, Receb 1279, s.311-314

Münif Efendi, **"Çinde Bulunan Ehl-i İslam"**, S.8, Şabân 1279, s.316-320

Kadri Bey, **"Suda Boğulanların Sûret-i Müdâvât ve İstihlâsı-2"**, S.8, Şabân 1279, s.320-330

Münif Efendi, **"Dârülfünûn Dersleri-3"**, S.8, Şabân 1279, s.330-332

Muhammed Şerif, **"Lüzûm-ı Sa'y ve Amel"**, S.8, Şabân 1279, s.333-337

Kadri Bey, **"Sergi-i Umûm-ı Osmanî"**, S.8, Şabân 1279, s.337-342

Hasırcızade Muhammed Hafiz, **"Manzume Berâ-yı Sergi-i Osmânî"**, S.8, Şabân 1279, s.342-343

Vahan, **"Fevâid-i Şirket"**, S.8, Şabân 1279, s.343-353

Münif Efendi, **"Hudûs-ı Mecmûa-i İber-i İntibâh"**, S.8, Şabân 1279, s.353-355

....., **"Hulâsa-i Politikiye -Fransa, İngiltere, Lehistan-"**,S.8, Şabân 1279, s.355-360

Münif Efendi, **"Sergi-i Umûm-ı Osmanî'nin Vuku'-ı Güşâdı"**, S.9, Ramazan 1279, s.362-367

Mehmet Said Efendi, **"Nazarî İle Amelî Beyninde Olan Cihet ve Hiddet"**, S.9, Ramazan 1279, s.368-376

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-5"**, S.9, Ramazan 1279, s.376-385

Kadri Bey, **"Tarih-i Sergi Ber-vech-i Umûmî"**, S.9, Ramazan 1279, s.386-392

Münif Efendi, **"Ümit Burnu'nda Bulunan Ehl-i İslâm"**, S.9, Ramazan 1279, s.393-399

Münif Efendi, **"Zuhûr-ı Mir'ât"**, S.9, Ramazan 1279 , s.399

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.9, Ramazan 1279, s.400-406

Münif Efendi, **"Zamîme-i Sergi-i Osmânî"**, S.10, Şevval 1279, s.408-413

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-4"**, S.10, Şevval 1279, s.413-418

Münif Efendi, **"Çav"**, S.10, Şevval 1279, s.418-419

Safvet Paşa, **"Suyun Mahiyet ü Enva'ı ve Havâss-ı Hikemiye-i Kimyeviyesi-1"**, S.10, Şevval 1279, s.419-424

Münif Efendi, **"Ümit Burnundan Mektûb-ı Mahsûs"**, S.10, Şevval 1279, s.425-430

Kadri Bey, **"Sergi-i Umûmî-i Osmânî"**, S10, Şevval 1279, s.430-434

Mehmet Cemil Paşa ve, Halil Kâmil Paşa **"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-4"**, S.10, Şevval, s.434-441

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.10, Şevval 1279, s.443-446

Münif Efendi, **"Târih-i Telgraf"**, S.11, Zilkade 1279, s.448-459

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-6"**, S.11, Zilkade 1279, s.459-463

Safvet Paşa, **"Suyun Mahiyet ü Enva'ı ve Havâssı-2"**, S.11, Zilkade 1279, s.463-469

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviyeye Dair Muhavere-4"**, S.11, Zilkade 1279 , s.470-476

....., **"Ümit Burnundan Mektûb-ı Mahsûs Fî 27 Ramazan"**, S.11, Zilkade 1279, s.477-479

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.11, Zilkade 1279, s.480-484

....., **"İlan"**, S.12, Zilhicce 1279, s.476-478

Münif Efendi, **"Vesâit-i Tenvîriye"**, S.12, Zilhicce 1279, s.478-485

Münif Efendi, **"Kebûter-i Nâme-ber"**, S.12, Zilhicce 1279, s.485-488

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-5"**, S.12, Zilhicce 1279, s.488-495

Kadri Bey, **"Banka-i Osmânî"**, S.12, Zilhicce 1279, s.495-502

Hayrullah Efendi, **"Sûret-i İntişâr-ı Nev'i Beşer"**, S.12, Zilhicce 1279, s.502-509

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.12, Zilhicce 1279, s.509-513

Münif Efendi, **"Mâhiyet ü Aksâm-ı Ulûm"**, S.13, Muharrem 1280, s.2-10

Kadri Bey, **"Tarih-i Banka Ber-vech-i Umûmî-1"**, S.13, Muharrem 1280, s.10-17

Bekir Sıtkı Efendi, **"Mesâkinin Sıhhatça Olan Te'sîrâtı-1"**, S.13, Muharrem 1280, s.17-21

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-1"**, S.13, Muharrem 1280, s.21-29

Cemiyet, **"Mecmûa-i İber-i İntibâh'a Cevap"**, S.13, Muharrem 1280, s.30-35

....., **"Ümit Burnu'ndan Mektup"**, S.13, Muharrem 1280, s.35-36

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.13, Muharrem 1280, s.36-40

Münif Efendi, **"İlm-i Sarf ü Nahv-1"**, S.14, Sefer 1280, s.42-51

Kadri Bey, **"Tarih-i Banka Ber-vech-i Umûmî-2"**, S.14, Sefer 1280, s.52-61

Aleksandr Efendi, **"Taharrî-i Musannefât-ı Atîka"**, S.14, Sefer 1280, s.62-68

Cemiyet, **"Islâh-ı Resm-i Hatt'a Dair bazı Tasavvurât"**, S.14, Sefer 1280, s.69-77

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.14, Sefer 1280, s.77-80

Münif Efendi, **"İlm-i Sarf ü Nahv-2"**, S.15, Rebiülevvel 1280, s.82-93

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-2"**, S.15, Rebiülevvel 1280, s.94-105

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-5"**, S.15, Rebiülevvel 1280, s106-114

Bekir Sıtkı Efendi, **"Mesâkinin Sıhhatça Olan Te'sîrâtı-2"**, S.15, Rebiülevvel 1280, s.114-117

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.15, Rebiülevvel 1280, s.118-120

Kadri Bey, **"Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası-1"**, S.16, Rebiülahir 1280, s.122-178

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-7"**, S.16, Rebiülahir 1280, s.178-187

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Kıtası Tarih ve Coğrafyası-1"**, S.16, Rebiülahir 1280, s.187-191

Aleksandr Efendi, **"Usûl-i Te'mîniye-1"**, S.16, Rebiülahir 1280, s.191-195

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.16, Rebiülahir 1280, s.195-198

Kadri Bey, **"Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası-2"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.200-207

Ethem Pertev Paşa, **"İlm-i Maâdin-8"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.208-217

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarih ve Coğrafyası-2"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.217-226

Hafız Hüseyin Efendi, **"Şekere Dair Ma'lûmât"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.226-228

Aleksandr Efendi, **"Usûl-i Te'mîniye-2"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.229-232

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-6"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.232-237

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-9"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.239-249

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-1"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.249-256

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.17, Cemaziyelevvel 1280, s.256-257

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-3"**, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.240-253

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarih ve Coğrafyası-3"**, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.253-262

Kadri Bey, **"Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası-3"**, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.262-272

Münif Efendi, **"İngiliz Atlarının Aslı"**, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.273-275

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.275-278

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-4"**, S.19, Receb 1280, s.280-288

Ethem Pertev Paşa, **"İlm-i Maâdin-10"**, S.19, Receb 1280, s.288-293

Aleksandr Efendi, **"Usûl-i Te'mîniye-3"**, S.19, Receb 1280, s.293-300

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-5"**, S.19, Receb 1280, s.300-306

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarih ve Coğrafyası-4"**, S.19, Receb 1280, s.305-313

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.19, Receb 1280, s.314-317

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-6"**, S.20 Şabân 1280, s.320-329

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-7"**, S.20, Şabân 1280, s.330-338

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-11"**, S.20, Şabân 1280, s.339-349

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-2"**, S.20, Şabân 1280, s.349-356

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.20, Şabân 1280, s.356-357

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-3"**, S.21, Ramazan 1280, s.360-366

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-12"**, S.21, Ramazan 1280, s.366-370

Münif Efendi, **"Tanzîm-i İstanbul"**, S.21, Ramazan 1280, s.371-380

....., **"Cemiyete Verilen Bazı Hedâye"**, S.21, Ramazan 1280, s.381-389

Kadri Bey, **"İddihâr Sandığı-1"**, S.21, Ramazan 1280, s.389-396

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.21, Ramazan 1280, s.397-398

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-5"**, S.22, Şevval 1280, s.400-406

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-13"**, S.22, Şevval 1280, s.407-416

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarihi-5"**, S.22, Şevval 1280, s.416-422

Cemiyet, **"Cemiyyet Merkezinde Kırâathâne Güşâdı"**, S.22, Şevval 1280, s.423-427

Kadri Bey, **"İddihâr Sandığı-2"**, S.22, Şevval 1280, s.427-432

....., **"Bazı Zevât Tarafından Cemiyete Verilen Hedâye"**, S.22, Şevval 1280 s.432-436

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.22, Şevval 1280, s.437-438

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-6"**, S.23, Zilkade 1280, s.440-447

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-14"**, S.23, Zilkade 1280, s.448-459

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-4"**, S.23, Zilkade 1280, s.459-467

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-7"**, S.23, Zilkade1280, s.467-475

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.23, Zilkade 1280, s.475-478

Münif Efendi, **"Sûret-i Hâl-i Cemiyet"**, S.24, Zilhicce 1280, s.480-483

Dâniş Bey, **"Kuvve-i Elektrikiye"**, S.24, Zilhicce 1280, s.483-487

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-8"**, S.24, Zilhicce 1280, s.487-492

Hacı İskender, **"Arzın Hareket-i Yevmiyesinin Maddeten İsbâtı"**, S.24, Zilhicce 1280, s.492-495

....., **"Dâire-yi Maârif-i Umûmiye Güşâdı"**, S.24, Zilhicce 1280, s.495-499

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.24, Zilhicce 1280, s.500-517

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-1"**, S.25, Muharrem 1281, s.4-15

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-15"**, S.25, Muharrem 1281, s.15-21

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-5"**, S.25, Muharrem 1281, s.22-28

....., **"Amerika'ya Dair Makale-1"**, S.25, Muharrem 1281, s.29-34

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.25, Muharrem 1281, s.34-40

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-6"**, S.26, Sefer 1281, s.41-48

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarihi"**,S.26, Sefer 1281, s.48-56

....., **"Amerika'ya Dair Makale-2"**, S.26, Sefer 1281, s.57-62

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Mukâyese-i Kuvve-i Askeriyeleri-1"**, S.26, Sefer 1281, s.63-67

Ebûbekir, **"Ümit Burnundan Mektup"**, S.26, Sefer 1281, s.70-72

Münif Efendi, **"Anadolu'da Semadan Nüzûl Eden Buğday"**, S.26, Sefer 1281, s.72-75

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.26, Sefer 1281, s.75-80

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-16"**, S.27, Rebiülevvel 1281, s.81-87

Fardis, **"Tarih-i Mülûk-ı Fars-ı Kadîm-1"**, S.27, Rebiülevvel 1281, s.87-92

Münif Efendi, **"Mecmûa-i Muâhedât-ı Osmânî"**, S.27, Rebiülevvel 1281, s.93-97

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Mukâyese-i Askeriyesi-2"**, S.27, Rebiülevvel 1281, s.98-104

Münif Efendi, **" Kumur Adaları"**, S.27, Rebiülevvel 1281, s.104-118

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.27, Rebiülevvel 1281, s.118-120

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-17"**, S.28, Rebiülahir 1281, s.121-129

Fardis, **"Tarih-i Mülûk-ı Kudemâ-yı Fars-2"**, S.28, Rebiülahir 1281, s.129-138

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Kuvve-i Askeriyesi-3"**, S.28, Rebiülahir 1281, s.138-148

Münif Efendi, **"Harîk-i İstanbul"**, S.28, Rebiülahir 1281, s.148-156

Münif Efendi, **"Tarih-i Devlet-i Osmâniye Dersi"**, S.28, Rebiülahir 1281, s.157-158

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.28, Rebiülahir 1281, s.158-160

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-18"**, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.161-167

Münif Efendi, **"İhrâk-ı Bîve-i Zenân Der Hindistan"**, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.167-176

Fardis, **"Tarih-i Mülûk-ı Fars-ı Kadîm-3"**, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.172-178

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-7"**, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.178-185

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-ı Hâzırası-1"**, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.186-196

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.196-200

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-19"**, S.30, Cemâziyelâhir, s.200-208

Münif Efendi, **"Amerika Ahâlî-i Asliyesi"**, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.208-216

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-2"**, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.216-226

Fardis, **"Mizâc-ı Hevâ-yı İstanbul"**, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.226-230

Münif Efendi, **"Karıncaların San'at ve Medeniyeti"**, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.230-236

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.236-240

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-2"**, S.31, Receb 1281, s.241-248

Kadri Bey, **"Keşf-i Menba'-ı Nîl"**, S.31, Receb 1281, s.248-258

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-3"**, S.31, Receb 1281, s.258-268

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-8"**, S.31, Receb 1281, s.268-277

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.31, Receb 1281, s.278-280

Ethem Pertev Paşa, **"Medh-i Sa'y ve Zemm-i Betâlet Hakkında Meşâhîr-i Ulemâ-yı İslâmiyeden Kemal Paşazâde'nin Arabî Risâlesi Tercümesi"**, S.32, Şabân 1281, s.281-289

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-20"**, S.32, Şabân 1281, s.289-295

Fardis, **"Ayasofya-1"**, S.32, Şabân 1281, s.295-302

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-4"**, S.32, Şabân 1281, s.302-210

Nazif, **"Ormancılık Fenni"**, S.32, Şabân 1281, s.310-316

Bekir Sıtkı Efendi, **"Rutûbet-i Havânın Te'sîrâtı"**, S.32, Şabân 1281, s.316-320

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-21"**, S.33, Ramazan 1281, s.321-329

Ethem Pertev Paşa, **"Bekâ-yı Şahsî ve Nev'îye Dâir Makâle"**, S.33, Ramazan 1281, s.329-346

Fardis, **"Ayasofya-2"**, s.33, Ramazan 1281, s.346-354

Ebûbekir, **"Ümit Burnundan Mektup"**, S.33, Ramazan 1281, s.354-360

....., **"İhtar"**, S.34, Muharrem 1283, s.3-4

....., **"Misafirhane"**, S.34, Muharrem 1283, s.4-7

Ethem Pertev Paşa, **"Bekâ-yı Şahsîye Dâir Makâle"**, S.34, Muharrem 1283, s.8-18

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-5"**, S.34, Muharrem 1283, s.19-25

Münif Efendi, **"Bazı Âsâr-ı İlmiye"**, S.34, Muharrem 1283, s.25-27

Muhammed Şevki, **"Düvel-i Münâzaa"**, S.34, Muharrem 1283, s.27-35

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.34, Muharrem 1283, s.36-40

Münif Efendi, **"Umûr-ı Mâliye-i Düvel-i Muharebe"**, S.35, Sefer 1283, s.41-46

Fardis, **"Çenberlitaş"**, S.35, Sefer 1283, s.46-49

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-3"**, S.35, Sefer 1283, s.49-56

Muhammed Şevki, **"Memleketeyn-i Müctemiateyn -Eflak-Boğdan-"**, S.35, Sefer 1283, s.56-69

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-9"**, S.35, Sefer 1283, s.69-77

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.35, Sefer 1283, s.77-80

Muhammed Şevki, **"Habeş Memleketi"**, S.36, Rebiülevvel 1283, s.81-88

Muhammed Şevki, **"Arapların Fenn-i Coğrafyaya Hizmetleri-1"**, S.36, Rebiülevvel 1283, s.89-96

Münif Efendi, **"Tuna Boylarında Menfaat-i Umûmiye Sandıkları"**, S36, Rebiülevvel 1283, s.96-102

Aziz Bey, **"Kaşalu ve Ondan Hâsıl Olan İspermâcet ve Anber"**, S.36, Rebiülevvel 1283, s.102-111

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-10"**, S.36, Rebiülevvel 1283, s.112-116

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.36, Rebiülevvel 1283, s.116-120

Fardis, **"Tarih-i Kostantiniye-1"**, S.37, Rebiülahir 1283, s.121-128

Muhammed Şevki, **"İlm-i Hey'et-1"**, S.37, Rebiülahir 1283, s.128-141

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-11"**, S.37, Rebiülahir 1283, s.141-151

Münif Efendi, **"Cengiz Han-1"**, S.37, Rebiülahir 1283, s.151-155

....., **"Avusturya ve Purusya Devletleri Beyninde Mün'akid Muâhede-i Sulhiyenin Tercümesi"**, S.37, Rebiülahir 1283, s.155-160

Muhammed Emin, **"Lüzûm-ı İlm i Tıp-1"**, S.38, Cemaziyelevvel 1283, s.161-171

....., **"Fotoğrafya-1"**, S.38, Cemaziyelevvel 1283, s.171-179

Münif Efendi, **"Girit Adası"**, S.38, Cemaziyelevvel 1283, s.179-192

Muhammed Şevki, **"İlm-i Hey'et-2"**, S.38, Cemaziyelevvel 1283, s.192-201

Mâcid, **"Lüzûm-ı Sa'y ve Amel"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.203-206

....., **"Fotoğrafya-2"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.206-209

Münif Efendi, **"Cengiz Han-2"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.209-218

Aziz Bey, **"İntihar-1"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.219-228

Fardis, **"Tarih-i Kostantiniye-2"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.229-236

Muhammed Şevki, **"İlm-i Hey'et-3"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.236-240

Muhammed Şevki, **"İlm-i Hey'et-4"**, S.40, Recep 1283, s.241-245

Muhammed Emin, **"Lüzûm-ı İlm-i Tıp-2"**, S.40, Recep 1283, s.245-250

Aziz Bey, **"İntihar-2"**, S.40, Recep 1283, s.250-255

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-12"**, S.40, Recep 1283, s.255-260

Konstantineydi, "Tarih-i Ayasofya-3", S.40, Recep 1283, s.266-271

....., **"Mısır Etıbbâsından Hasan Mahmud Efendi'nin (Mısır Mekteb-i Tıbbiyesi) Unvânıyla Fransızca Olarak Yazmış Olduğu Bir Risâlenin Tercümesi-1"**, S.40, Recep 1283, s.271-277

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.40, Recep 1283, s.277-280

Muhammed Şevki, **"Arapların Fenn-i Coğrafyaya Hizmetleri-2"**, S.41, Şaban 1283, s.281-288

Aziz Bey, **"Iskat-ı Cenîn"**, S.41, Şaban 1283, s.189-192

....., **"Mısır Mekteb-i Tıbbiyesi-2"**, S.41, Şaban 1283, s.193-199

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-13"**, S.41, Şaban 1283, s.200-213

Muhammed Şevki, **"Japonya Memleketi-2"**, S.41, Şaban 1283, s.212-220

Konstantineydi, **"Tarih-i Ayasofya-4"**, S.42, Ramazan 1283, s.221-229

Ethem Pertev Paşa, **"Av'ave"**, S.42, Ramazan 1283, s.229-240

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-14"**, S.42, Ramazan 1283, s.241-253

Muhammed Şevki, **"Japonya Memleketi-2"**, S.42, Ramazan 1283, s.254-260

....., **"Geçen Alafranga Martın On Dördüncü Günü Fransa Millet Meclisinde A'zâdan Mösyö Tiyer'in Tefevvüh Eylediği Nutkun Tercümesidir-1"**, S.43, Şevval 1283, s.261-300

....., **"Mösyö Tiyer'in Nutku-2"**, S.44, Zilkade 1283, s.301-312

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-4"**, S.44, Zilkade 1282, s.316-326

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-15"**, S.44, Zilkade 1283, s.327-333

İsmail, **"1867 Senesi Mayısın On Birinde Londra'da Akd Olunan Ahdnâmenin Tercümesi"**, S.44, Zilkade 1283, s.333-336

Fardis, **"Tarih-i Kostantiniye-3"**, S.45, Zilhicce 1283, s.1-6

....., **"Tarih-i Kayser-i Rum"**, S.45, Zilhicce 1283, s.6-13

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-16"**, S.45, Zilhicce 1283, s.13-24

Seyyid Ali İbn-i Ambasavî, **"İslâm Kütüphâneleri"**, S.45, Zilhicce 1283, s.25-29

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli'ne Dâir (Monyetör Dö Felvet) Gazetesinde Görülen Bir Mektubun Tercümesi"**, S.45, Zilhicce 1283, s.29-31

....., **"Haşmetlü Fransa İmparatoru Hazretlerinin Paris Sergisi'nde Tevzî-i Mükâfât Olunduğu Sırada İbrâ Eylediği Nutkun Tercümesidir"**, S.45, Zilhicce 1283, s.32-33

Fardis, **"Tarih-i Kostantiniye-4"**, S.46, Muharrem 1284, s.36-44

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-5"**, S.46, Muharrem 1284, s.44-50

Kostaki Antopulos, **"Fezâil-i Beytiye"**, S.46, Muharrem 1284, s.51-57

Konstantineydi, **"Kızıl Adalar"**, S.46, Muharrem 1284, s.57-62

Muhammed Şevki, **"Mâverâ-ün-Nehr'in Ahvâl-i Hâzırası"**, S.46, Muharrem 1284, s.62-74

Fardis, **"Tarih-i Konstantiniye-5"**, S.47, Sefer 1284, s.75-80

Konstantineydi, **"Ayasofya Tarihi-5"**, S.47, Sefer 1284, s.80-84

Muhammed Şevki, **"Fenn-i İnşâ"**, S.47, Sefer 1284, s.84-88

Münif Efendi, **"Mukaddime"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.1-6

Münif Efendi, **"İlm-i Ahlak"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.6-10

Münif Efendi, **"Seylan Adası"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.10-16

Münif Efendi, **"Tahsîl-i Servet"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.16-22

Münif Efendi, **"Encümen-i Hâmuşân"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.22-24

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-17"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.24-31

Münif Efendi, **"Hikâyât -BirYıldız Böceği ile Bir Yolcu-"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.31

Münif Efendi, **"Hasîselik"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.31-32

Münif Efendi, **"On Beşinci Lui"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.32-33

Münif Efendi, **"Küçük Matbahlı Hane"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.33

Münif Efendi, **"Yıkılıp Yeniden Yaptırılan Hane"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.33-34

Münif Efendi, **"Bir Riyazînin Vefatı"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.34

Münif Efendi, **"Terbiyenin Fâidesi"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.35

Münif Efendi, **"Uçar Balık"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.36

Münif Efendi, **"Bir Prensin Mekâneti"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.36-37

Münif Efendi, **"Kemâl-i Edep"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.37

Münif Efendi, **"Bir Kasîdeyi Tahsîn"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.38

Münif Efendi, **"İki Horoz İle Bir Tilki"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.38-39

Münif Efendi, **"Bir Namuslu Çiftçi"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.39-40

Münif Efendi, **"Ulu Cenab"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TAHLİLÎ FİHRİST

30. Derginin Sayı Numarasına Göre Tahlilî Fihristi

Sayı 1, Muharrem 1279

Cemiyet, **"Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Nizamnamesi"**, (Tüzük), [Cemiyetin yapısı, amacı, yayın politikası, kuruluş esasları ve kaideleri, yapacağı faaliyetler, üyelerde aranacak nitelikler anlatılıyor.], s.2-17

Münif Efendi, **"Mukaddime"**, (Önsöz), [Cemiyetin yayın politikasından bahsediliyor. Zamanın yönetiminden cemiyetin genel merkezi olmak üzere münasip bir mekân ve derginin yayın hayatına başlaması için izin talep ediliyor.], s.18-20

Münif Efendi, **"Muvazene-i İlm ü Cehl"**, (Makale), [Alim ve cahil arasındaki farklar anlatılıyor. Cehaletin her türlü kötülüğün kaynağı olduğu vurgulandıktan sonra ilmin faziletleri sıralanıyor. Cehaletin hayvanî vasıflardan olduğu; insanın, kendisine bahşedilen akıl ve zekâ sayesinde hayvanlardan ayrıldığı vurgulanıyor. Medeniyet ve bedeviyet arasındaki farklar ve medenîliğin ölçütleri sıralanıyor.], s.21-34

Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudema-yı Mısrıyyîn-1"**, (Makale), [Mısır'ın coğrafî özelliklerinden, âdet ve geleneklerinden, cenaze törenlerinden, mumyalardan ve Mısır hükümdarlarının niteliklerinden bahsediyor.], s.34-37

Kadri Bey, **"Alâim-i Sema-1"**, (Sohbet), [Meteoroloji ile ilgili bir hoca ile öğrenci arasında geçen diyalogdur. Atmosferin özelliklerinden ve tabakalarından bahsediyor.], s.37-43

Münif Efendi, **"Sür'at-i Ömr"**, (Deneme), [Dünyanın geçiciliğinden ve hayatın kısalığından söz ediyor. İnsanın, ömrünü mümkün olduğunca mutlu ve güzel geçirmesi gerektiği vurgulanıyor.], s.43-44

Münif Efendi, **"Zuhûr-ı Tasvîr-i Efkâr"**, (Tenkit), [Meclis-i Maarif üyelerinden İbrahim Şinasi'nin genel yayın yönetmenliğini yaptığı Tasvîr-i Efkâr, ilk resmî gazete olan Takvim-i Vakayi, William Churchill'in kurmuş olduğu Cerîde-i Havâdis, Agâh Efendi'nin çıkardığı Tercümân-ı Ahvâl, Ahmet Faris'in çıkarmış olduğu Elcevâib gazetelerinden bahsediyor. Bu gazetelerin halkın ilgisizliği sebebiyle bir süre sonra kapanmak zorunda kaldığı anlatılıyor. Adı geçen gazetelerin en büyük eksikliğinin günlük çıkmamak olduğu vurgulanıyor.], s.44-48

Sayı 2, Sefer 1279

Âli Paşa, **"İltifatname-i Âli Paşa"**, (Tenkit), [Hariciye Nezaretinden Âli Paşa'nın Mecmûa-i Fünûn için yazmış olduğu methiyeden bahsediyor. Zikredilen methiyenin tam metni iktibas edilmiş.], s.50-54

Münif Efendi, **"Karadağ-1"**, (Makale), [Karadağ'ın Osmanlı İmparatorluğu'na karşı isyanından, coğrafî konumundan, etnik, dinî, ekonomik ve sosyal yapısından bahsediliyor. Karadağ'ın İstanbul'un fethinden sonraki tarihî süreci irdeleniyor. Karadağ'ın Osmanlı ve diğer devletlerle yapmış olduğu mücadele ve savaşlardan söz ediliyor.], s.55-64

Münif Efendi, **"Mukaddime-i İlm-i Jeoloji"**, (Makale), [Jeoloji ilminin tanımı yapılıyor ve ortaya çıkışı üzerinde duruluyor. Yeryüzünün ve canlıların oluşumundan bahsediliyor. İlk hayvanların bugünkülere göre yirmi-otuz kat daha büyük cüsseye sahip oldukları söyleniyor.], s.65-68

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-1"**, (Makale), [Maddenin üç hali olan katı, sıvı ve gaz halleri anlatılıyor. Altın, gümüş, elmas vb. madenlerin özelliklerinden bahsediliyor.], s.68-74

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mısrıyyîn-2"**, (Makale), [Birinci sayının devamıdır. Eski Mısır hükümdarlarından bahsediyor. Mısır'ın bu hükümdarlar zamanındaki siyasî, sosyal ve kültürel yapısından söz ediliyor. Bu hükümdarların vasıfları anlatıldıktan sonra siyasî, sosyal ve kültürel faaliyetleri sıralanıyor.], s.75-79

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-2"**, (Sohbet), [Birinci sayıdaki sohbetin devamıdır. Havanın ve suyun kimyevî birtakım özelliklerinden bahsediliyor. Katı maddelerin nitelikleri üzerinde duruluyor.], s.80-86

Ohannes Efendi, **"'İlm-i Servet-i Milel-1"**, (Sohbet), [Toplumlar arası sosyal ve ekonomik münasebetlerden bahsediliyor ve insanların birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde duruluyor. İnsanın hayatını sürdürebilmesi için aklen ve bedenen çalışması, üretmesi ve birikimlerini toplumla paylaşması gerektiğine işaret ediliyor.], s.86-92

Sayı 3, Rebiülevvel 1279

Münif Efendi, **"Takrîz-i Terceme-i Telemak"**, (Tenkit), [Yusuf Kâmil Paşa'nın Fenelon'dan tercüme ettiği "Takrîz-i Tercüme-i Telemak" adlı eseriyle ilgili bir tenkit yazısıdır. Fenelon'un adı geçen eseri edebî açıdan incelendikten sonra diğer eserlerinden bahsediliyor. Eserin içeriğinden söz ediliyor.], s.94-97

Münif Efendi, **"Karadağ-2"**, (Makale), [İkinci sayının devamıdır. Karadağ'daki adalet mekanizmasından, adaletin yapısından, hakimlerin niteliklerinden ve özelliklerinden, seçilme ve görevden uzaklaştırılma kıstaslarından bahsediliyor. Karadağlıların âdet, gelenek ve göreneklerinden, giyim-kuşamlarından, meskenlerinin özelliklerinden söz ediliyor.], s.98-104

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-2"**, (Makale), [İkinci sayının devamıdır. Cisimlerin ve bazı madenlerin özelliklerinden söz ediliyor. Akıcı maddelerin özellikleri anlatılıyor.], s.107-113

Kadri Bey, **"Avrupa Kıt'ası Coğrafya ve Tarihi-1"**, (Makale), [Avrupa Kıtası'nın tarihinden ve coğrafî yapısından bahsediliyor. Bu kıtadaki devlet ve imparatorluklardan söz edildikten sonra bunların tarihî ve siyasî yapıları hakkında bilgiler veriliyor.], s.114-122

Münif Efendi, **"İlga-yı Kavâim-i Nakdiye-1"**, (Makale), [Bir zamanlar tedavülde olan kâğıt paraların tedavülden kaldırılma sebepleri anlatılıyor. Bu kâğıt paraların tedavülden kaldırılmasına sebep olarak çok fazla basıldıkları için değerlerinin düşmesi ve kolaylıkla taklit edilmeleri gösteriliyor.], s.123-131

Sayı 4, Rebiülahir 1279

Münif Efendi, **"Âmmeye Teşekkürname"**, (Teşekkür Yazısı), [Mecmûa-i Fünûn'un kamuoyundan gördüğü ilgi ve taktir üzerine cemiyetin kamuoyuna teşekkürleri arz ediliyor. Derginin birtakım eksiklikleri üzerinde duruluyor. Sayfa sayısının cilt ve baskı

kalitesinin arttırılabileceği belirtiliyor. Cemiyetin nizamnamesinde politik ve dinî konularda yazı yazılamayacağı belirtilmiş olmasına karşın kamuoyundan gelen talepler doğrultusunda , hükümetin de onayını alarak, bundan sonraki her sayıda uluslar arası politikayla ilgili bir yazı yazılacağı söyleniyor.], s.134-137

Ethem Pertev Paşa, " **Medhal-i İlm-i Jeoloji-3"**, (Makale), [Üçüncü sayının devamıdır. Maddelerin kimyevî özellikleri anlatılıyor. Cisimlerin ısılarından bahsediliyor.], s.138-143

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mısriyyîn-3"**, (Makale), [İkinci sayının devamıdır. Eski Mısır hükümdarlarından Sizostris tanıtılıyor. Sizostris'in hayatından, kişiliğinden, devlet adamlığından, vasıflarından, siyasî faaliyetlerinden, kendi dönemlerindeki siyasî gelişmelerden söz ediliyor.], s.144-147

Kadri Bey, **"Avrupa Kıt'ası Coğrafya ve Tarihi-2"**, (Makale), [Üçüncü sayının devamıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki siyasî faaliyetlerinden bahsediliyor. Avrupa Kıtası'ndaki devlet ve imparatorluklardan ve bunların siyasî faaliyetlerinden söz ediliyor.], s.148-152

Münif Efendi, **"İlga-yı Kavâim-i Nakdiye-2"**, (Makale), [Üçüncü sayının devamıdır. Bir zamanlar tedavülde olan kâğıt paraların tedavülden kaldırılma sebepleri anlatılıyor. Bunun için bir komisyon kurulduğundan söz ediliyor. Bu paraların basıldığı basım hanenin yapısından ve işleyişinden, buradaki memurlarda aranacak niteliklerden ve memurların çalışma esaslarından söz ediliyor.], s.153-160

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-1"**, (Tenkit), [Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon'dan çevirmiş olduğu "Telemak" adlı eser üzerine yazılmış bir eleştiridir. Yusuf Kâmil Paşa'nın adı geçen eserinin önemli bölümlerinin Mecmûa-i Fünûn'da yayımlanacağı söyleniyor. Eserin bir kısmı bu sayıda yayımlanmış. Yusuf Kamil Paşa'nın sözü edilen meşhur eserinde çocukların yetiştirilmesinden ve insanlarda bulunması gereken vasıflardan söz ediliyor.], s.161-171

Sayı 5, Cemaziyelevvel 1279

Cemiyet, **"......"**, (İlan), [Şimdiye kadar daimî bir merkezi olmayan Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'ye Çiçek Pazarı'ndaki bir odanın hükümetçe tahsil edildiği belirtiliyor. Daimî bir merkezleri olmadığı için henüz gerçekleştiremedikleri tercüme ve belirli günlerde halka ders verme işine başlanılacağı belirtiliyor. Derginin imparatorluk

dahilindeki bütün şehirlere kolaylıkla ulaşabilmesi için bütün şehirlere her sayıdan yirmi nüsha gönderilmesi hususunda hükümetin izniyle posta müdürlüğüne gerekli tebligatın yapıldığı bildiriliyor. Hükümetin bu konuda çıkarmış olduğu emirnâme iktibas edilmiş.], s.174-176

Münif Efendi, **"Ehemmiyet-i Terbiye-i Sıbyân"**, (Makale), [Çocukların eğitiminden bahsediyor. Avrupa'nın sanayi bakımından gelişmişliği anlatıldıktan sonra Osmanlı İmparatorluğu ile Avrupa arasında bu bakımdan bir kıyas yapılıyor. Avrupa'da eğitim alanındaki yeniliklerden söz edilerek bizim hâlâ eski yöntemleri sürdürdüğümüze ve bu konuda Avrupa'nın çok gerisinde kaldığımıza vurgu yapılıyor. Çocuğun eğitiminde en büyük görevin anne babaya düştüğü belirtiliyor ve bu konuda eğitimcilere düşen görevler anlatılıyor. Eğitimde görülen bazı aksaklıklar üzerinde duruluyor. Eğitimde şiddete karşı çıkılıyor ve Avrupa'da olduğu gibi disiplinin çağdaş yöntemlerle sağlanması gerektiğine işaret ediliyor.], s.176-185

Muhammed Said Efendi, **"Fevaid-i Turuk-1"**, (Makale), [Yolların öneminden ve faydalarından söz ediyor. Modern yolların medeniyetin göstergesi olduğu vurgulanıyor ve muntazam yolları olan şehirler ile düzgün yollara sahip olmayan şehirler arasında kıyaslamalar yapılıyor. Modern yolların ticaretin, sanayinin ve ziraatın gelişmesi için en temel şart olduğuna işaret ediliyor. Avrupa'daki modern yollardan söz ediliyor.], s.186-196

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-2"**, (Deneme), [Dördüncü sayının devamıdır. Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon'dan çevirmiş olduğu "Telemak" adlı eser üzerine yazılmış bir denemedir. Yusuf Kâmil Paşa'nın daha önce Mecmûa-i Fünûn'da yayımlanacağı söylenen "Telemak" adlı eseri dördüncü sayıda kalınan yerden başlanarak yayımlanmaya devam ediliyor. Yusuf Kamil Paşa'nın sözü edilen meşhur eserinde çocukların yetiştirilmesinden ve insanlarda bulunması gereken vasıflardan söz ediliyor.], s.197-205

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-4"**, (Makale) [Dördüncü sayının devamıdır. İletken ve yalıtkan cisimlerden, pozitif ve negatif elektrikten ve manyetik elektrikten bahsediyor. Trabzon-İstanbul arası bazı bölgelerde manyetik alan incelemesi yapılıyor ve manyetik alanın meridyen dairesinden batıya doğru ortaya çıktığı belirtiliyor. Mıknatısın özellikleri anlatılıyor.], s.205-215

Münif Efendi, **"Tarih-i Çav"**, (Makale), [İran'daki Moğol hanlarından Keyhatuhan zamanında çıkarılan "çav" veya "cav" ismindeki kâğıt paraların ortaya çıkışı ve tedavülden

kaldırılmasının nedenleri anlatılıyor. Adı geçen parayı tanıtıcı bilgiler veriliyor.], s.215-220

Sayı 6, Cemaziyelahir 1279

Münif Efendi, **"Tarih-i Evrak-ı Nakdiye Ber-vech-i Umûmî-3"**, (Makale), [Dördüncü sayının devamıdır. Kâğıt paraların ve banka kâğıtlarının (çek ve senetler) sikke ve akçelere nazaran değerini koruyamadığı söylenerek banka kâğıtlarıyla kâğıt paralar arasındaki farklar anlatılıyor. Kâğıt paraların tarihiyle ilgili birtakım bilgiler veriliyor. Yunanlıların savaş durumlarında demir parçalarını para olarak tedavüle soktukları; milattan hayli zaman önce Tunus taraflarında deriden yapılmış akçelerin kullanıldığı; Yunanlılar haricindeki milletlerin hileli para kullandıkları belirtiliyor. İlk kâğıt paranın Çin'de ortaya çıktığı, Cengiz Han'ın torunu Kubilay Han'ın hicrî 684 senesinde Çin'de kâğıt parayı tedavüle soktuğu ve Seyyah Marko Polo'nun bunu seyahatnamesinde anlattığı söyleniyor. Avrupa'da ve Osmanlı'da kâğıt paraların ortaya çıkışı ve değerlerinin çok fazla düşmesiyle tedavülden kaldırılışı anlatılıyor.], s.222-231

Muhammed Said Efendi , **"Fevaid-i Turuk-2"**, (Makale), [Beşinci sayının devamıdır. Yolların bir memleketin kalkınmasında en önemli etken olduğu vurgulanıyor. Avrupa'daki modern yollardan bahsedilerek burada sanayinin, ticaretin ve ziraatın gelişmesinde yolun çok büyük etkilerinin olduğu vurgulanıyor. Yol inşa etmenin ve mevcut yolların rehabilitasyonunun sosyal faydaları üzerinde duruluyor. Demir yollarıyla kara yolları karşılaştırılıyor ve demir yolunun kara yoluna olan üstünlüğü anlatılarak demir yolunun faydaları üzerinde duruluyor.], s.232-238

Hayrullah Efendi, **"Nev'-i İnsanın Sath-ı Arzda Sûret-i Teksîr ve İntişârı"**, (Makale), [İnsanların yeryüzündeki dağılımı inceleniyor. Avrupa ve Amerika gibi şehirleşmenin olduğu yerlerde nüfusun yoğun olduğu; buna karşın şehirleşmenin olmadığı kırsal bölgelerde nüfusun seyrek olduğuna dikkat çekiliyor. Yeryüzündeki insanların sınıflandırılmasıyla ilgili değişik rivayetlerden bahsediliyor. Dünyadaki insan türleri sıralanıyor. İlk insan türünün Arap olduğu; diğer türlerin bu türden neşet ettiği söyleniyor.], s.239-243

Ohannes Efendi, **"'İlm-i Servet-i Milel-2"**, (Sohbet), [İkinci sayının devamıdır. Zenginliğin sadece para, mal mülk demek olmadığı; manevî değerlerin de bir zenginlik

olduğu anlatılıyor. Eşyanın değerinin ölçüsü olarak faydalı olması ve değişim değerinin olması gösteriliyor.], s.243-249

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviyeye Dair Muhâvere-3"**, (Sohbet), [İkinci sayının devamıdır. Bir hoca ile öğrencinin kimya ile ilgili diyalogudur. Cisimlerin ve havanın ağırlığı birtakım deneylerle anlatılıyor. Havanın ağırlığını ölçmeye yarayan barometre vb. değişik birtakım aletlerden söz ediliyor.], s.249-258

Münif Efendi, **"Dârülfünûnda Ders-i Âm Güşâdı"**, (İlan), [Dârülfünûn'da bütün halka açık olmak üzere tabiî ilimlerle ilgili bir ders açılacağı söyleniyor. Söz konusu dersin müfredatının Ethem Paşa tarafından düzenleneceği; onun gözetiminde Derviş Paşa'ya bu derslerde öğretici olarak görev verileceği belirtiliyor. Derviş paşa'nın özgeçmişi hakkında bilgiler veriliyor. Bu derslerin amacının halkı eğitmek olduğu vurgulanıyor. Fizik ve kimya dersleri için gerekli olan araç gereçlerin Avrupa'dan sipariş edildiği söyleniyor.], s.258-260

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [İtalya, Prusya, Lehistan ve Yunanistan'daki politik gelişmelerden, bu devletlerin Osmanlıyla ve diğer devletlerle olan siyasî münasebetlerinden söz ediliyor.], s.261-273

Sayı 7, Receb 1279

Münif Efendi, **"Acayib-i Seb'a-i Âlem"**, (Sohbet), [Dünyanın Yedi Harikaları'ndan bahsediyor. Bunlar: birincisi; Babil Şehrinin Sur Bahçesi, İkincisi; Mısır Sarayı, Üçüncüsü; Yunan tanrılarından olan Jüpiterin Dev Heykeli, dördüncüsü; İskenderiye Feneri Kalesi, beşincisi; Ayazoluk'taki Divan İbadethanesi, altıncısı; Büyük Rodos Heykeli, yedincisi; Mosolu Kabri olarak gösteriliyor. Bu yedi harikadan her birinin nitelikleri ve tarihi hakkında ayrıntılı bilgiler veriliyor. Dünyanın Yedi Harikası'na Çin Seddi'nin de dahil edilebileceği belirtiliyor ve bunun hakkında da birtakım bilgiler veriliyor.], s.276-284

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-3"**, (Deneme), [Beşinci sayının devamıdır. Yusuf Kâmil Paşa'nın daha önce Mecmûa-i Fünûn'da yayımlanacağı söylenen "Telemak" adlı eseri beşinci sayıda kalınan yerden başlanarak yayımlanmaya devam ediliyor.], s.285-289

Ethem Pertev Paşa, **"İlm-i Kimya"**, (Makale), [Madenler dışındaki cisimlerin özelliklerinden, maddenin dört unsuru olan ateş, hava, su ve topraktan, maddelerin birleşme ve ayrışmasından söz ediyor.], s.289-294

Kadri Bey, **"Suda Boğulanların Sûret-i Müdâvât ve İstihlâsı-1"**, (Fıkra), [Suda boğulan insanlara yönelik ilkyardım hizmetlerinden ve tedavi sürecinden bahsediyor. Bu konuda bizde uygulanan yöntemlerin ilkel olduğuna dikkat çekiliyor. Tıp doktorlarından Naranzi'nin Jurnal Dö Kostantinapol gazetesinde yayımlanan bir makalesinin bazı kısımları tercüme edilerek iktibas edilmiş.. Bu tür vakalarda Avrupa'daki ilkyardım hizmetlerinden ve birtakım uygulamalardan bahsedilmiş. Boğulma vakalarıyla ilgili bazı anekdotlar anlatılmış.), s.294-300

Münif Efendi, **"Dârülfünûnda Ders-i Âm Vukû'-ı Güşâdı-2"**, (İlan), [Altıncı sayının devamıdır. Geçen yazıda açılacağı duyurulan dersin memur ve halktan üç yüz kadar dinleyiciyle recep ayının yirmi ikisi pazartesi günü başladığı duyuruluyor. Derslerin içerikleri hakkında bilgi veriliyor ve bu derslere halkın göstermiş olduğu ilgiden duyulan memnuniyet ifade ediliyor. S.7, Receb 1279, s.301-304

....., **"Amerika Meselesi"**, (Fıkra), [Amerika'nın kuzeyi ile güneyi arasındaki savaşlardan söz ediliyor.], s.304-311

....., **"Hulâsa-i Politikiye Ber-vech-i Umûm"**, (Fıkra), [Amerika'daki savaşların Fransa'nın ekonomisine olan olumsuz etkisinden söz ediyor. Avrupa'daki siyasî gelişmeler anlatılıyor.], s.311-314

Sayı 8, Şaban 1279

Münif Efendi, **"Çinde Bulunan Ehl-i İslam"**, (Makale), [Çin'deki Müslüman topluluklardan bahsediliyor. Vaktiyle Çin'de bulunmuş olan Avrupa seyyahlarından birinin Çin'de bulunan Müslümanların sayısı ve durumları hakkında Avrupa'ya yazmış olduğu bir mektup tercüme edilerek iktibas edilmiş. Mektuba göre Müslümanlar en fazla Çin'in güneyinde bulunmakla birlikte diğer bölgelerde de Müslüman topluluklara rastlamak mümkündür. Buradaki Müslümanların dinî yorumlarından ve kültürlerinden söz ediliyor.], s.316-320

Kadri Bey, **"Suda Boğulanların Sûret-i Müdâvât ve İstihlâsı-2"**, (Fıkra), [Yedinci sayının devamıdır. Avrupa'daki modern hastahanelerden ve ilkyardım hizmetlerinden bahsediliyor. 1850 senesinde Paris'te kaleme alınıp yayımlanan, suda boğulan insanlara uygulanacak ilk yardım hizmetlerini anlatan talimatname iktibas edilmiş.], s.320-330

Münif Efendi, **"Dârülfünûn Dersleri-3"**, (Fıkra), [Yedinci sayının devamıdır. Derslerin kamuoyundan gördüğü ilgiden ve bazı üst düzey devlet adamlarının derslere

katıldığından bahsediliyor. Fuat Paşa'nın derslerle ilgili görüşleri İktibas edilmiş. Derslerin programı açıklanmış ve yeni öğreticiler tanıtılmış.], s.330-332

Muhammed Şerif, **"Lüzûm-ı Sa'y ve Amel"**, (Deneme), [Çalışmanın ve iyi amelin önemi anlatılıyor.], s.333-537

Kadri Bey, **"Sergi-i Umûm-ı Osmanî"**, (Fıkra), [Sanayi ve ziraatın gelişmesine hizmet etmek maksadıyla hicrî 1279 senesi Ramazan ayında İstanbul'da bir sergi açılışının planlandığı belirtiliyor. Sergi için Mustafa Paşa başkanlığında bir komisyonun görevlendirildiği duyuruluyor. Sultanahmet Camii önündeki At Meydanı'nda ahşaptan büyük bir çarşı inşasına başlandığı ve sergilenmek üzere memleketin dört bir yanından gelen ürünlerin buraya koyulacağı ifade ediliyor. Avrupa'dan gelecek ürünlerin bu binanın hemen yanında inşa edilecek olan binada sergileneceği anlatılıyor. Serginin amacı, finans işleri, plânlanan süresi, hangi günler açık olacağı, sergide uyulacak kurallar ve sergi merkezinin özellikleri hakkında bilgiler veriliyor.], s.337-342

Hasırcızade Muhammed Hafız, **"Manzume Berâ-yı Sergi-i Osmânî"**, (Şiir), s.342-343

Hasırcızade Muhammed Hafız, **"Fevâid-i Şirket"**, (Fıkra), [Ticarî şirketlerin birey ve toplum için faydalarından söz ediyor. Avrupa'daki ticarî şirketlerin gelişmiş olduğu; buna karşın Osmanlı'da ticarî şirket anlayışının henüz yerleşmemiş olduğu söyleniyor ve bunun sebepleri üzerinde duruluyor.], s.343-353

Münif Efendi, **"Hudûs-ı Mecmûa-i İber-i İntibâh"**, (Tenkit), [Cemiyet-i Kitabet'in çıkarmış olduğu bir fen gazetesi olarak tanımlanan Mecmûa-i İber-i İntibah hakkında yazılmış bir eleştiridir. Dergiyi tanıtıcı bilgiler veriliyor. Derginin ilk sayısının Tercümân-ı Ahvâl gazetesinde yayımlanmış olduğu, sayfa sayısının Mecmûa-i Fünûn'un yarısı kadar olduğu, bazı eksikliklerine rağmen kendisini ileride daha da geliştirebileceği ve bu tür yayınların ortaya çıkışından duyulan memnûniyet ifade ediliyor. Cemiyetin adı ile amacı arasındaki tutarsızlığa ve derginin adındaki tamlama yanlışına dikkat çekiliyor.], s.353-355

....., **"Hulâsa-i Politikiye "**, (Fıkra), [Fransa, İngiltere ve Lehistan'daki politik gelişmelerden ve bu devletlerin Osmanlı'yla ve diğer devletlerle olan siyasî münasebetlerinden söz ediliyor.], s.355-360

Sayı 9, Ramazan 1279

Münif Efendi, **"Sergi-i Umûm-ı Osmanî'nin Vuku'-ı Güşâdı"**, (Fıkra), [Daha önce Ramazan ayının başında açılacağı duyurulan serginin bazı eyaletlerden gelecek olan ürünlerin gecikmesi nedeniyle açılışın Ramazanın dokuzuncu günü olan Cuma gününe ertelendiği duyuruluyor. Yabancı ülkelerden gelen ürünlerin sergileneceği bölümün açılışının, binasının henüz tamamlanmamış ve bazı ülkelerden gelecek olan ürünlerin henüz ulaşmamış olması nedeniyle bayramdan sonraya ertelendiği haber veriliyor. Sergi Merkezi'ni ve sergilenecek ürünleri tanıtıcı bilgiler veriliyor.], s.362-367

Muhammed Said , **"Nazarî İle Amelî Beyninde Olan Cihet ve Hiddet"**, (Makale), [İlimlerin nazarî ve amelî olarak sınıflandırılıyor ve bunlar asındaki ilişki anlatılıyor.], s.368-376

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-5"**, (Makale), [Beşinci sayının devamıdır. Kimya ile ilgili bilgiler veriliyor. Havanın ve bazı gazların niteliklerinden bahsediliyor. Cisimlerin ve madenlerin özellikleri deneylerle anlatılıyor.], s.376-385

Kadri Bey, **"Tarih-i Sergi Ber-vech-i Umûmî"**, (Makale), [Sergi tarihi anlatılıyor. Başlangıçtan günümüze serginin gelişimi ve dünyada şimdiye kadar açılan sergilerin ziraatın ve sanayinin gelişimine olan etkileri üzerinde duruluyor. Avrupa'da sergi usulünün gelişmiş olduğu vurgulanarak burada açılmış olan sergileri ve bu sergilerde sergilenen ürünleri tanıtıcı bilgiler veriliyor.], s.386-392

Münif Efendi, **"Ümit Burnu'nda Bulunan Ehl-i İslâm"**, (Mektup), [Ümit Burnu'ndaki Müslüman topluluklar arasında bazı dinî meselelerden dolayı ortaya çıkan fesat ve anlaşmazlıklar üzerine, buranın halkının müracaatı doğrultusunda, Osmanlı Hükümeti tarafından ulemadan Ebubekir Efendi'nin meselenin araştırılması için görevlendirildiği ve İngiltere yoluyla buraya gönderildiği ifade ediliyor. Ebubekir Efendi, gerekli araştırmaları yaparak buradaki Müslümanların durumlarını ve aralarındaki ihtilafların sebeplerini bir mektupla Osmanlı hükümetine bildiriyor. Adı geçen mektubun bir bölümü iktibas edilmiş.], s.393-399

Münif Efendi, **"Zuhûr-ı Mir'ât"**, (Tenkit), [Mir'ât dergisinin ortaya çıkışından duyulan memnuniyet ifade ediliyor. Bu tür ilim ve fen yayınların memleketin gelişmesine büyük katkılarının olduğuna işaret ediliyor.], s.399

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [İngiltere, Fransa, Prusya ve Lehistan'daki politik gelişmelerden bahsediyor. Bu devletlerin Osmanlı'yla ve diğer devletlerle olan siyasî münasebetleri üzerinde duruluyor.], s.400-406

Sayı 10, Şevval 1279

Münif Efendi, **"Zamîme-i Sergi-i Osmânî"**, (Fıkra), [Açılışı yapılan sergiye ek olarak, Avrupaî ürünlerin sergisinin açılışının Şevvalin on dördüncü Cuma günü yapıldığı duyuruluyor. Asıl sergi binasına ek olarak yapılan bu sergi binasını ve burada sergilenen sanayi ve ziraata ait Avrupaî ürünleri tanıtıcı bilgiler veriliyor.], s.408-413

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-4"**, (Deneme), [Yedinci sayının devamıdır. Yusuf Kâmil Paşa'nın daha önce Mecmûa-i Fünûn'da yayımlanacağı söylenen "Telemak" adlı eseri yedinci sayıda kalınan yerden başlanarak yayımlanmaya devam ediliyor. Eserde çocukların terbiyesinden, eğitiminden ve yetiştirilmesinden söz ediliyor.], s.413-418

Münif Efendi, **"Çav"**, (Makale), [Vasaf Tarihi'nden naklen Mecmûa-i Fünûn'un beşinci sayısındaki "çav" maddesine zeyil olmak üzere İstanbul'daki Fransa Elçiliği Baş Kâtip Tercümanı tarafından yazılıp Jurnal Dö Konstantinopol'da yer alan bir madde tercime edilerekiktibas edilmiş.], s.418-419

Safvet Paşa, **"Suyun Mahiyet ü Enva'ı ve Havâss-ı Hikemiye-i Kimyeviyesi-1"**, (Makale), [Suyun kimyevî ve hijyenik birtakım özelliklerinden bahsediliyor.], s.419-424

Münif Efendi, **"Ümit Burnundan Mektûb-ı Mahsûs"**, (Mektup), [Ümit Burnu'ndaki Müslümanların durumları ve aralarındaki anlaşmazlıklarla ilgili Ebubekir Efendi tarafından Osmanlı Hükümetine gönderilmiş olup dokuzuncu sayıda bir bölümü iktibas edilmiş olan mektubun devamı iktibas edilmiş.], s.425-430

Kadri Bey, **"Sergi-i Umûmî-i Osmânî"**, (Fıkra), [Bizdeki sanayi ürünlerinin hayli geri olduğu söyleniyor ve bunun sebepleri üzerinde duruyor. Sergi Merkezi'nin serginin sonunda yıkılacağı duyuruluyor. Yıkılacak olan bu serginin yerine uygun bir yerde daha büyük ve modern bir sergi merkezinin açılması gerektiğine işaret ediliyor. Memleketteki sanayi ve ziraatın gelişmesinde büyük etkileri olan bu tür sergilerin iki-üç yılda bir açılması gerektiği vurgulanıyor.], s.430-434

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-4"**, (Makale), [Dördüncü sayının devamıdır. Mısır tarihinden bahsediyor. Eski Mısır

hükümdarları tanıtılıyor. Bu hükümdarların hayatları, devlet politikaları, siyasî mücadeleleri ve kendi iktidar dönemlerindeki savaşlar hakkında bilgi veriliyor.], s.434-441

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [İngiltere, Lehistan, Amerika, Yunanistan ve İtalya'daki siyasî gelişmelerden bahsediyor.], s.443-446

Sayı 11, Zilkade 1279

Münif Efendi, **"Târih-i Telgraf"**, (Makale), [Telgrafın tarihi anlatılıyor. İnsanlar arasındaki iletişimin ilk olarak bayrak, ateş vb. bazı işaretlerle sağlandığı; Süryanîler, Mısırlılar, Çinliler ve diğer bazı milletlerin bunu geliştirdiği; milattan beş yüz sene evvel İranlılar ve Mısırlılar arasında vuku bulan savaşlarda bu işaret sistemlerinin kullanıldığı söyleniyor. İlk telgraf hatlarının Fransa'da inşa edildiği ifade ediliyor. Telgrafın icadına katkısı olan kişiler ve bu teknolojinin gelişmesine hizmet eden devletler zikrediliyor.], s.448-459

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-6"**, (Makale), [Dokuzuncu sayının devamıdır. Madenlerin özellikleri anlatılıyor.], s.459-463

Safvet Paşa, **"Suyun Mahiyet ü Enva'ı ve Havâssı-2 "**, (Makale), [Onuncu sayının devamıdır. Suyun kimyevî özellikleri anlatılmaya devam ediliyor. Dünyadaki deniz ve okyanuslar sayılıyor ve bunların ağırlık ve yoğunlukları hakkında bilgiler veriliyor.], s.463-469

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviyeye Dair Muhavere-4"**, (Sohbet), [Altıncı sayıdaki diyalogun devamıdır. Cisimlerin ve havanın ağırlığı ve yoğunluğundan söz ediyor.], s.470-476

....., **"Ümit Burnundan Mektûb-ı Mahsûs Fî 27 Ramazan"**, (Mektup), [Ümit Burnu'ndaki Müslümanların durumları ve aralarındaki anlaşmazlıklarla ilgili Ebubekir Efendi tarafından Osmanlı Hükümetine gönderilmiş olup dokuzuncu ve onuncu sayıda bir bölümü iktibas edilmiş olan mektubun devamı iktibas edilmiş.], s.477-479

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [İngiltere, Rusya, Lehistan, Yunanistan ve Fransa'daki siyasî gelişmeler anlatılıyor.], s.480-484

Sayı 12, Zilhicce 1279

....., **"İlan"**, (İlan), [Mecmûa-i Fünûn'un kamuoyundan gördüğü ilgiye işaret edilerek ilk on iki sayısının bir kitap hakinde basılacağı ve bütün sayıların fihristi ile düzeltme bölümünün kitaba ilave edileceği duyuruluyor. Bazı sayıların zamanında çıkarılamadığı söylenerek bunun sebepleri üzerinde duruluyor. Derginin sınırlı sayıda piyasaya sürüldüğü için az zamanda tükendiği; müşterilerin talepleri doğrultusunda eksik olan sayıların sonradan tekrar basılabileceği belirtiliyor.], s.476-478

Münif Efendi, **"Vesâit-i Tenvîriye"**, (Makale), [En eski zamandan günümüze aydınlanma araçlarından bahsediliyor. Aydınlanma aracı olarak ilk kavimlerin çam, köknar, ud vb. ahşap maddeleri kullandıkları; Mısır, Şam ve Yunanistan'da çerağ ve hayvanî yağların kullanıldığı; yine Yunanistan'da milattan yedi yüz kırk dört sene evvel Yunanlıların ibadethanelerdeki dinî törenlerde bal mumu kullandıkları; bal mumunun buradan hükümdar saraylarına geçtiği ve daha sonra halk arasında yayıldığı anlatılıyor. Diğer bazı ülkelerdeki ve Avrupa'daki aydınlanma yöntemlerinden bahsediliyor. Avrupa'daki aydınlanma teknolojisinin gelişim evreleri aşama aşama izah ediliyor.], s.478-485

Münif Efendi, **"Kebûter-i Nâme-ber"**, (Makale), [Güvercinlerin haberleşme aracı olarak kullanılışından bahsediliyor. Bu güvercinlerin eğitim süreçleri hakkında bilgiler veriliyor.], s.485-488

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-5"**, (Deneme), [Onuncu sayının devamıdır. Yusuf Kâmil Paşa'nın daha önce Mecmûa-i Fünûn'da yayımlanacağı söylenen "Telemak" adlı eseri onuncu sayıda kalınan yerden başlanarak yayımlanmaya devam ediliyor.], s.488-495

Kadri Bey, **"Banka-i Osmânî"**, (Makale), [Osmanlı Bankası'nın kuruluşu anlatılıyor. Bankanın, İmparatorluğun mali gücünü yükseltmek amacıyla kurulacağı ve bankanın kuruluşunda, İngiltere ve Fransa'daki sermaye sahiplerinin ortaklığında bir şirketin görevlendirildiği haber veriliyor. Bankanın sermayesi ve politikası hakkında bilgi veriliyor. Avrupa'daki bankalar ve bankacılık sistemi tanıtılıyor.], s.495-502

Hayrullah Efendi, **"Sûret-i İntişâr-ı Nev'i Beşer"**, (Makale), [İnsanoğlunun yeryüzündeki dağılımı inceleniyor. Milletlerin etnik kökenleri hakkında bilgiler veriliyor. Dünyadaki büyük nüfus hareketlerinden bahsediyor.], s.502-509

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Fransa, Lehistan, Yunanistan ve Amerika'daki siyasî gelişmelerden bahsediyor.], s.509-513

Sayı 13, Muharrem 1280

Münif Efendi, **"Mâhiyet ü Aksâm-ı Ulûm"**, (Makale), [İlim, aklî ve naklî ilimler olarak ikiye ayrılıyor ve bunlar hakkında açıklayıcı bilgiler veriliyor. Bu ilimler daha sonra yedi sınıfa ayrılıyor. Bunlar: Lisan ve edebiyat, riyaziye ve tıbbiye, ilm-i tabîiye ve tıbbiye, tarih ve coğrafya, din ve felsefe, siyasî ilimler, nefsî ilimler olarak sayılıyor. İlmin terim ve ıstılah manaları veriliyor. İlimlerin birbirleriyle birleşme ayrışma yönleri anlatılıyor.], s.2-10

Kadri Bey, **"Tarih-i Banka Ber-vech-i Umûmî-1"**, (Makale), [Banka tarihi anlatılıyor. Banka sözcüğünün iştikakı hakkında bilgi veriliyor. Bankacılık sistemini ortaya çıkaran sebepler açıklanıyor. Avrupa'daki ilk bankanın on ikinci yüzyılda kurulan Venedik Bankası olduğu söylenerek Avrupa'daki diğer önemli bankaları tanıtıcı bilgiler veriliyor. Bu bankaların kuruluş amaçları ve faaliyetlerinden söz ediliyor.], s.10-17

Bekir Sıtkı Efendi, **"Mesâkinin Sıhhatça Olan Te'sîrâtı-1"**, (Makale), [Mesken kültürünün başlangıçtan günümüze geçirdiği evrelerden ve gelişiminden bahsediliyor. Tatarların, Mısırların, Romalıların ve Yunanlıların mesken kültürleri tanıtılıyor. Meskenlerin, inşa edildiği yerin ve malzemenin durumuna göre sağlığa olan etkileri üzerinde duruluyor.], s.17-21

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-1"**, (Makale), [Eski Yunan filozoflarından Talyüs tanıtılıyor. Talyüs'ün biyografisi anlatılıyor ve düşünceleri üzerinde duruluyor.], s.21-29

Cemiyet, **"Mecmûa-i İber-i İntibâh'a Cevap"**, (Tenkit), [Daha önce mecmûa-i İber-i İntibah hakkında yazılmış tenkit yazısı üzerine bu derginin üçüncü sayısındaki cevaba binaen yazılmış olan ikinci bir cevap yazısıdır.], s.30-35

....., **"Ümit Burnu'ndan Mektup"**, (Mektup), [Ebubekir Efendi'nin Ümit Burnu'ndaki Müslümanların durumları ve aralarındaki ihtilafın sebepleri ile ilgili olarak Osmanlı Hükümetine 29 Zilkade 1279'da yazmış olduğu ikinci bir mektubun içeriğinden bahsediyor.], s.35-36

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Lehistan, Yunanistan, Amerika ve Meksika'daki siyasî gelişmeler hakkında bilgi veriliyor.], s.36-40

Sayı 14, Sefer 1280

Münif Efendi, **"İlm-i Sarf ü Nahv-1"**, (Dil Bilgisi), [Türkçe Arapça ve Farsça gramer kaidelerinden bahsediyor.], s.42-51

Kadri Bey, **"Tarih-i Banka Ber-vech-i Umûmî-2"**, (Makale), [On üçüncü sayının devamıdır. Dünyadaki büyük bankalar tanıtılıyor. Bunların faaliyetleri, politikaları ve ekonomik sistem içerisindeki yerleri anlatılıyor.], s.52-61

Aleksandr Efendi, **"Taharrî-i Musannefât-ı Atîka"**, (Makale), [El yazması kitaplardan bahsediyor. Bu kitapların ham maddesi ve azalma sebepleri üzerinde duruluyor. El yazması kitapların tercüme yoluyla değişik dillere kazandırılmasının önemine işaret ediliyor.], s.62-68

Cemiyet, **"Islâh-ı Resm-i Hatt'a Dair bazı Tasavvurât"**, (Makale), [Kafkas Kaymakamı Garan Dük Mişel'in İslam tercümanlığını yapan İhvendzade Fethali'nin İstanbul'a gelerek İslâm dünyasında kullanılan yazının bazı güçlüklerini ortadan kaldırmak amacıyla tasarladığı yeni bir yazı usulünü hükümete sunduğu anlatılıyor. Hükümetçe bu konuda Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin görüşlerinin sorulması üzerine eski yazı usulünün ıslahı hususunda cemiyetin 20 Sefer 1280 tarihinde hükümete arz ettiği makale iktibas edilmiş.], s.69-77

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Lehistan, Yunanistan, Amerika ve Meksika'daki siyasî gelişmelerden bahsediyor.], s.77-80

Sayı 15, Rebiülevvel 1280

Münif Efendi, **"İlm-i Sarf ü Nahv-2"**, (Dil Bilgisi), [On dördüncü sayının devamıdır. Türkçe, Arapça ve Farsça gramer kaidelerinden bahsediyor.], s.82-93

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-2"**, (Makale), [Eski Yunan filozoflarından Solon tanıtılıyor. Solon'un biyografisi anlatılıyor ve düşünceleri üzerinde duruluyor.], s.94-105

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-5"**, (Sohbet), [On birinci sayının devamıdır. Bir hoca ile öğrencinin meteorolojik olaylardan olan hava ve rüzgâr ile ilgili sohbetidir.], s106-114

Bekir Sıtkı Efendi, **"Mesâkinin Sıhhatça Olan Te'sîrâtı-2"**, (Makale), [On üçüncü sayının devamıdır. Meskenlerin sağlık açısından önemi anlatılmaya devam ediliyor. İnsan

sağlığı için meskenlerin hangi özelliklere sahip olması gerektiği konusunda açıklamalar yapılıyor.], s.114-117

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Lehistan meselesi üzerinde duruluyor. Bu bölgedeki siyasî gelişmeler hakkında bilgiler veriliyor.], s.118-120

Sayı 16, Rebiülahir 1280

Kadri Bey, **"Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası-1"**, (Makale), [Britanya'nın tarihi ve coğrafyası anlatılıyor. Adalardaki hakimiyet mücadelelerinden bahsediliyor.], s.122-178[5]

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-7"**, (Makale), [On birinci sayının devamıdır. Madenlerin kimyevî özelliklerinden söz ediyor.], s.178-187

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Kıtası Tarih ve Coğrafyası-1"**, (Makale), [Sırbistan'ın tarihinden ve coğrafî yapısından bahsediyor.], s.187-191

Aleksandr Efendi, **"Usûl-i Te'mîniye-1"**, (Makale), [Sigortacılık sisteminden bahsediyor. Avrupa'daki sigortacılık sistemi ve sigorta şirketleri hakkında bilgi veriliyor. Avrupa'da sigortacılık anlayışının gelişmiş olduğu, bu sistemin Osmanlı'da henüz bilinmediği söyleniyor. Bu sistemin birey ve toplum için büyük faydalarının olduğu ifade edilerek bu yararlar sıralanıyor.], s.191-195

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Lehistan meselesi üzerinde durulmaya devam ediliyor. Bu bölgedeki siyasî gelişmeler anlatılıyor.], s.195-198

Sayı 17, Cemaziyelevvel 1280

Kadri Bey, **"Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası-2"**, (Makale), [On altıncı sayının devamıdır. Britanya'nın tarihi ve coğrafî yapısı hakkında bilgiler veriliyor. Adalardaki siyasî mücadeleler anlatılıyor.], s.200-207

Ethem Pertev Paşa, **"İlm-i Maâdin-8" "**, (Makale), [On altıncı sayının devamıdır. Madenlerin özellikleri anlatılmaya devam ediliyor. Maden kaynaklarının yeryüzündeki dağılımı ve dünyadaki maden rezervleri inceleniyor. Dünyada Avustralya dışındaki diğer tüm memleketlerde bir yılda çıkarılan altın ve gümüş miktarı listeler halinde veriliyor. Madenlerin en çok bulunduğu bölgeler sayılıyor.], s.208-217

---

[5] Sayfa numarasında yanlışlık yapılmış.

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarih ve Coğrafyası-2"**, (Makale), [On altıncı sayının devamıdır. Sırbistan'ın siyasî tarihi hakkında bilgiler veriliyor. Bölgedeki siyasî mücadeleler anlatılıyor.], s.217-226

Hafız Hüseyin Efendi, **"Şekere Dair Ma'lûmât"**, (Makale), [Şeker ürününden bahsediyor. Şekerin kimyevî özellikleri, yetiştiği bölgeler ve iklim iklim koşulları, üretimi yapılacak arazide aranacak koşullar ve ham maddesi hakkında bilgiler veriliyor.], s.226-228

Aleksandr Efendi, **"Usûl-i Te'mîniye-2"**, (Makale), [On altıncı sayının devamıdır. Sigortacılık sisteminden bahsediyor. Sigorta şirketleri, kara ve deniz şirketleri olarak ikiye ayrılıyor. Sigorta şirketlerin tüzükleri hakkında bilgiler veriliyor. Bu sistemin bireye ve topluma faydaları ve Avrupa'daki sigortacılık anlayışı anlatılmaya devam ediliyor.], s.229-232

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-6"**, (Sohbet), [On beşinci sayıdaki sohbetin devamıdır. Kimya dersiyle ilgili sohbete devam ediliyor.], s.232-237

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-9"**, (Makale), [On yedinci sayının devamıdır. Hava ile suyun kimyevî özelliklerinden söz ediliyor. Hava ve suyun ağırlık ve yoğunlukları deneylerle anlatılıyor. Suyun katı, sıvı ve gaz halleri hakkında bilgiler veriliyor.], s.239-249

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-1"**, (Gezi Yazısı), [Yazar, bir seyahati münasebetiyle bulunduğu Mısır'da Henüz yapımı devam eden Süveyş Kanalı'nı inceliyor ve Kanal hakkındaki gözlemlerini anlatıyor. Kanalın projesi, inşası ve yapımını üstlenen şirket hakkında bilgiler veriliyor ve bölge için stratejik önemine vurgu yapılıyor. Kanalın yapımında karşılaşılan güçlükler dile getiriliyor.], s.249-256

....., **"Hülâsa-i Politikiye "**, (Fıkra), [Danimarka ve Lehistan'daki siyasî gelişmeler hakkında bilgiler veriliyor.], s.256-258

Sayı 18, Cemaziyelahir 1280

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-3"**, (Makale), [On beşinci sayının devamıdır. Eski Yunan filozoflarından Solon tanıtılıyor. Solon'un hayatı hakkında bilgi verilerek kişiliği ve felsefî düşünceleri üzerinde duruluyor.], s.240-253

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarih ve Coğrafyası-3"**, (Makale), [On yedinci sayının devamıdır. Sırbistan'ın siyasî tarihi hakkında bilgiler veriliyor. Bölgedeki siyasî mücadeleler ve Osmanlı'nın bölge üzerindeki politikaları anlatılıyor.], s.253-262

Kadri Bey, **"Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası-3"**, (Makale), [On yedinci sayının devamıdır. Britanya'nın tarihi ve coğrafî yapısı hakkında bilgiler veriliyor. Adalardaki siyasî mücadeleler anlatılıyor. İngiltere devletinin kuruluşundan 1860'lı yıllara kadar başa geçen hükümdarların isimleri, tahta geçiş tarihleri, saltanat süreleri tablo halinde verilmiş.], s.262-272

Münif Efendi, **"İngiliz Atlarının Aslı"**, (Sohbet), [İngiliz atlarının aslının nereden geldiği anlatılıyor. Takrîben 1650'li yıllarda İslâm emirlerinden birisinin Fransa Kralı On Dördüncü Lui'ye bir Arap atı hediye ettiği; Fransa halkının iri cüsseli Alman atlarına rağbet ettiğinden Arap atlarının değerini bilmediği ve ülkelerine hediye edilen Arap atına rağbet etmedikleri; Daha sonra atı satılığa çıkardıkları; müşterisi çıkmayınca kelepir fiyata bir oduncuya sattıkları; Oduncu ata türlü eziyet ve zulümler edince bu duruma şahit olan İngiltere'de teşekkül etmiş bir cemiyetin üyelerinden birinin atı satın alarak İngiltere'ye götürdüğü; Arap atının İngiltere'deki bir lordun kısraklarından birisiyle çiftleşmesinden sözü edilen meşhur İngiliz atlarının ortaya çıktığı söyleniyor.], s.273-275

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Fransa'nın İngiltere, Rusya, Prusya, Avusturya, İtalya, Portekiz, İsviçre ve Danimarka ile olan siyasî mücadeleleri anlatılıyor.], s.275-278

Sayı 19, Recep 1280

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-4"**, (Makale), [On beşinci sayının devamıdır. Eski Yunan filozoflarından Pittakos tanıtılıyor. Pittakos'un hayatı anlatılarak kişiliği ve felsefî düşünceleri üzerinde duruluyor.], s.280-288

Ethem Pertev Paşa, **"İlm-i Maâdin-10"**, (Makale), [On yedinci sayının devamıdır. Kurşun, gümüş, platin vb. madenlerin özellikleri anlatılıyor. Bu madenlerin nerede ve ne zaman keşfedildikleri, kıymetleri ve hangi alanlarda kullanıldıkları hakkında bilgi veriliyor.], s.288-293

Aleksandr Efendi, **"Usûl-i Te'mîniye-3"**, (Makale), [On yedinci sayının devamıdır. Sigortacılık sisteminden bahsediyor. Sigorta şirketleri, kara ve deniz şirketleri olarak ikiye ayrılıyor. Sigorta şirketlerin tüzükleri hakkında bilgiler veriliyor. Bu sistemin bireye ve

topluma faydaları ve Avrupa'daki sigortacılık sistemi ve anlayışı anlatılmaya devam ediliyor.], s.293-300

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-5"**, (Makale), [Onuncu sayının devamıdır. Mısır tarihinden bahsediyor. Eski Mısır hükümdarları tanıtılıyor. Bu hükümdarların hayatları, devlet politikaları, siyasî mücadeleleri ve kendi iktidar dönemlerindeki savaşlar hakkında bilgi veriliyor.], s.300-306

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarih ve Coğrafyası-4"**, (Makale), [On sekizinci sayının devamıdır. Sırbistan'ın siyasî tarihi hakkında bilgiler veriliyor. Bölgedeki siyasî mücadeleler ve Osmanlı ile Rusya'nın bölge üzerindeki politikaları anlatılıyor. Sırbistan'a imtiyaz verildiğine dair ferman iktibas edilmiş.], s.305-313

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Fransa, Danimarka, Lehistan ve Amerika'daki siyasî gelişmeler özetleniyor.], s.314-317

Sayı 20, Şaban 1280

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-6"**, (Makale), [On dokuzuncu sayının devamıdır. İran hükümdarı Dârâ ile Mısır arasındaki savaşlar anlatılıyor.], s.320-329

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-7"**, (Sohbet), [On beşinci sayının devamıdır. Bir hoca ile öğrencinin meteorolojik olaylardan olan hava, fırtına ve rüzgâr ile ilgili sohbetidir. Fırtına, rüzgâr, sıcaklık ve hava gibi meteorolojik olayların nasıl meydana geldiği anlatılıyor.], s.330-338

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-11"**, (Makale), [Hava ve suyun kimyevî özellikleri anlatılıyor.], s.339-349

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-2"**, (Gezi Yazısı), [On yedinci sayının devamıdır. Münif Efendi, Mısır'a bir seyahati sırasında, inşası devam eden Süveyş Kanalını bizzat müşahede ve tetkik etme fırsatı bulduğunu ifade ediyor. Yazar, henüz kazı çalışmaları devam eden Süveyş Kanalı hakkındaki gözlemlerini anlatıyor. Kanalın projesi, inşası ve yapımını üstlenen şirket hakkında bilgiler veriliyor ve bölge için stratejik önemine vurgu yapılıyor. Kanalın yapımında karşılaşılan güçlükler dile getiriliyor. Kanalın yapımı hakkında teknik bilgiler veriliyor.], s.349-356

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Danimarka ve Lehistan'daki politik gelişmeler özetleniyor.], s.356-357

Sayı 21, Ramazan 1280

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-3"**, (Gezi Yazısı), [Yirminci sayının devamıdır. Kanalın kazılmasında görevli işçilerin çalışma koşulları ve karşılaştıkları güçlükler anlatılıyor. Kanalın inşasını üstlenen şirket hakkında bilgiler veriliyor. Kanalın kazıldığı bölgenin coğrafî yapısı hakkında bilgiler veriliyor. Kanalın bölgeye getirdiği ekonomik ve sosyal hareketliliğe vurgu yapılıyor. Kanalın kazılmaya başlanmasından itibaren bölgedeki nüfus artışı yıllara göre rakamlarla veriliyor. Şirketin finans kaynakları açıklanıyor.], s.360-366

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-12"**, (Makale), [Gazların kimyevî özellikleri anlatılıyor.], s.366-370

Münif Efendi, **"Tanzîm-i İstanbul"**, (Fıkra), [İstanbul'un imarı anlatılıyor. İstanbul gibi bir İmparatorluk merkezine ahşap evlerin, dar sokak ve kaldırımların yakışmadığı söyleniyor. Hükümetin teşvikiyle tüccar ve sarraflardan müteşekkil bir şirketin şehrin imarı için hükümete sundukları bir projeden söz ediliyor. İstanbul'un mevcut halinin yarattığı görüntü kirliliğine işaret ediliyor. Dar kaldırım ve sokakların sosyal hayat üzerindeki olumsuz etkilerinden ve sebep olduğu birtakım tehlikelerden bahsediliyor. Avrupa'daki şehirleşmeden ve belediyecilikten söz edilerek buradaki sistemin bize tatbik edilmesi gerektiğine işaret ediliyor. Şehrin imarına talip olan şirkete bazı tavsiyelerde bulunuluyor.], s.371-380

....., **"Cemiyete Verilen Bazı Hedâye"**, (Fıkra), [İzmir Demir Yolu Müteahhidi olan Mösyö Kramton(?)'un cemiyete hediye ettiği kitapların listesi verilmiş. Hediye üzerine cemiyetin Kramton'a göndermiş olduğu teşekkür yazısı iktibas edilmiş.], s.381-389

Kadri Bey, **"İddihâr Sandığı-1"**, (Fıkra), [İddihar Sandığının (Tasarruf Fonu) birey ve toplum için gerekliliğinden ve faydalarından söz ediyor. Bunun için hükümet merkezi olan İstanbul'da bir İddihar Sandığının kurulması gerektiği ifade ediliyor. Tasarruf etmenin bireylerin ve toplumun geleceğinin garantisi olduğuna işaret ediliyor. Avrupa'da bu sistemin gelişmiş ve yaygın olduğuna değinilerek Avrupa'daki bu sistem kurumsal olarak inceleniyor. Sistemin ekonomiye olan olumlu etkileri anlatılıyor.], s.389-396

....., **"Hülâsa-i Politikiye "**, (Fıkra), [Danimarka ve Lehistan'daki siyasî gelişmelerden bahsediyor.], s.397-398

Sayı 22, Şevval 1280

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-5"**, (Makale), [On dokuzuncu sayının devamıdır. Eski Yunan filozoflarından Biyas tanıtılıyor. Filozofun biyografisi anlatılıyor ve düşünceleri üzerinde duruluyor.], s.400-406

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-13"**, (Makale), [Asitler ve tuzların özellikleri anlatılıyor. Sülfürik asit, nitrik asit, fosforik asit ve deniz tuzlarının kimyevî özelliklerinden bahsediyor.], s.407-416

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarihi-5"**, (Makale), [On dokuzuncu sayının devamıdır. Sırbistan'daki politik gelişmelerden bahsediliyor. Sırbistan'ın Osmanlıyla ve Rusya'yla olan siyasî münasebetleri üzerinde duruluyor. Bölgedeki siyasî gelişmelerden söz ediliyor.], s.416-422

Cemiyet, **"Cemiyyet Merkezinde Kırâathâne Güşâdı"**, (Fıkra), [Cemiyetin (Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye), Çiçek Pasajı'ndaki merkezinde halkın istifadesi amacıyla bir kıraathane açıldığı duyuruluyor. İstanbul'da bir çok zengin kütüphane olmasına rağmen bu kütüphanelerde siyasî ve bilimsel gelişmeleri takip edecek gazete ve dergi gibi yayınların olmadığı ve bu kütüphanelerin birçoğundan halkın istifade edemediği belirtilerek açılan kıraathanede bu gibi yayınları takip etme imkanının olacağı söyleniyor. Kıraathanede yerli ve yabancı otuzdan fazla gazetenin olacağı haber veriliyor. Bu gazetelerin listesi veriliyor. Kütüphaneye üyelik şartları, kütüphanenin kuralları ve işleyişi hakkında bilgiler veriliyor.], s.423-427

Kadri Bey, **"İddihâr Sandığı-2"**, (Makale), [Yirmi birinci sayının devamıdır. Avrupa'daki Tasarruf Fonu kurumunun tarihi hakkında bilgiler veriliyor. İlk Tasarruf Fonunun 1787 yılında İsveç'te kurulduğu söyleniyor. Fonun sosyal ve ekonomik faydaları üzerinde duruluyor.], s.427-432

....., **"Bazı Zevât Tarafından Cemiyete Verilen Hedâye"**, (Fıkra), [Cemiyete verilen hediyelerin listesi veriliyor.], s.432-436

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Avrupa ve Meksika'daki siyasî gelişmeler özetleniyor.], s.437-438

Sayı 23, Zilkade 1280

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-6"**, (Makale), [Yirmi ikinci sayının devamıdır. Eski Yunan filozoflarından Periandros tanıtılıyor. Periandros'un biyografisi anlatılıyor ve düşünceleri üzerinde duruluyor.], s.440-447

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-14"**, (Makale), [Jeoloji biliminden bahsediyor. Toprak ve madenlerin özellikleri hakkında bilgiler veriliyor.], s.448-459

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-4"**, (Gezi Yazısı), [Yirmi birinci sayının devamıdır. Süveyş Kanalı'nın yapımından bahsediyor. Kanalın ticarî ve siyasî önemi üzerinde duruluyor. Akdeniz ile Kızıldeniz'i birleştirmek için iki yol olduğu; birinci yolun Kızıldeniz'den Nil Nehri'nin en yakın olan noktasına kadar bir haliç kazılması; ikinci yolun doğrudan doğruya Süveyş'ten Akdeniz'e bir kanal kazılması olduğu söyleniyor. Kanal kazılmasının getireceği birtakım tehlikelerden söz ediliyor. Kanalın inşasının teknik hususiyetleri üzerinde duruluyor. Söz konusu proje için fizibilite ve etüt çalışmaları yerine geçebilecek bazı bilgiler veriliyor. Projenin finansmanı hakkında açıklamalar yapılarak gelir ve giderleri listeler halinde veriliyor. Proje gerçekleştiği taktirde Avrupa ve Amerika'nın önemli merkezleriyle Hindistan arasındaki mesafenin yarı yarıya azalacağı söyleniyor. Bu merkezler arasındaki gidiş geliş süreleri eskisiyle karşılaştırılarak tablo halinde veriliyor.], s.459-467

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-7"**, (Makale), [Yirminci sayının devamıdır. Eski Mısır filozoflarından Batlamyus tanıtılıyor. Batlamyus'un hayatı ve çalışmaları hakkında bilgi veriliyor.], s.467-475

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Tunus ve Cezayir'deki isyanlardan söz ediyor. İsyanın sebepleri ve bastırılması için alınan önlemlerden bahsediliyor. Danimarka, Amerika ve Lehistan'daki politik gelişmeler üzerinde duruluyor.], s.475-478

Sayı 24, Zilhicce 1280

Münif Efendi, **"Sûret-i Hâl-i Cemiyet"**, (Fıkra), [Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin kuruluşunun üçüncü yılı münasebetiyle bir değerlendirme yapılıyor. Cemiyetin yaptığı çalışmalar hakkında bilgi veriliyor. Cemiyet merkezinde haftada üç defa belirli vakitlerde halka, Fransız İngiliz ve Rum dillerinde hukuk, ekonomi ve politika dersleri verildiği söyleniyor. Yine cemiyet merkezinde bir kıraathane açıldığı; burada yerli ve yabancı

otuzdan fazla gazete mevcut olup bunların halkın istifadesine sunulduğu haber veriliyor. Ayrıca cemiyet kütüphanesinde binden fazla kitap ve coğrafya, geometri ve fen bilimlerine ait pek çok araç gerecin bulunduğu söyleniyor. Cemiyetin gerek dergisinin ve gerek diğer eserlerinin kolaylıkla basılabilmesi için küçük bir basım hane kurulması ve burada Türkçe'den başka Fransızca, Ermenice ve Rumca kitaplar basılmasının kararlaştırıldığı haber veriliyor. Cemiyetin şimdiye kadar üç eserinin mevcut olduğu; birincisinin "Mecmûa-i Fünûn", ikincisinin "Elsine-i Ulûm-ı Mütenevviaya Dair Ders-i Âmlar", üçüncüsünün "Kıraathane" olduğu ifade ediliyor. Cemiyetin gelir ve giderleri hakkında bilgi veriliyor], s.480-483

Dâniş Bey, **"Kuvve-i Elektrikiye"**, (Makale), [Cisimlerin elektrik kuvvetlerinden bahsediyor. "Elekrik" sözcüğünün iştikakı ve terim manası veriliyor. Sözcüğün Yunanca "elektron" sözcüğünden geldiği ifade ediliyor. Cisimlerdeki elektriğin sürtünmeyle ortaya çıktığı belirtiliyor. Cisimlerdeki elektrik kuvvetini ölçmeye yarayan aletler tanıtılarak bu aletlerin kullanılışları deneylerle anlatılıyor. İletken ve yalıtkan cisimler hakkında bilgiler verilerek madenlerin iletken özellikleri üzerinde duruluyor.], s.483-487

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-7"**, (Sohbet), [Yirminci sayının devamıdır. Bir hoca ile öğrencinin cisimlerin ısı iletkenliği üzerindeki sohbetleridir. Isı iletkenliği yüksek ve düşük olan cisimler sıralanıyor. Yüzeyleri pürüzlü cisimlerin yüzeyleri pürüzsüz cisimlere, koyu renkli cisimlerin açık renkli cisimlere göre ısıyı daha çabuk ilettikleri söyleniyor ve bunlar deneylerle ispat ediliyor. Konu, soru-cevap şeklinde, örnekler ve deneylerle pekiştirilerek anlatılıyor.], s.487-492

Hacı İskender, **"Arzın Hareket-i Yevmiyesinin Maddeten İsbâtı"**, (Makale), [Dünyanın günlük hareketi anlatılıyor. Dünyanın, birincisi kendi etrafında, ikincisi güneşin etrafında olmak üzere iki tür hareketinin olduğu söyleniyor. Dünyanın bu hareketleri, Fransız bilim adamlarından Mösyö Füko'nun 1851 yılında önce Paris'teki Panteom kilisesinde ve daha sonra Avrupa'nın diğer şehirlerinde kamuoyu önünde yapmış olduğu bir deney anlatılarak ispata çalışılıyor.], s.492-495

....., **"Dâire-yi Maârif-i Umûmiye Güşâdı"**, (Fıkra), [İlim ve bilimin halk arasında yaygınlaşmasının hükümet tarafından desteklendiğinin ve teşvik edildiğinin bir delili olmak üzere bizzat padişah tarafından, Zilhiccenin yirmi yedisi Perşembe günü "Daire-i Maarif-i Umûmiye" adıyla bir meclis kurulduğu haber veriliyor. Meclisin, imparatorluk sınırları içerisindeki bütün mekteplere nezaret edeceği ve bunların yönetim ve denetim işlerini yürütmeye çalışılacağı haber veriliyor. Adı geçen meclisin kuruluşuna dair

18 Ramazan 1280 ve 13 Şubat 1279 tarihleri itibariyle "Maarif-i Nezâret Celîlesi"ne ulaşan tezkirenin sûreti iktibas edilmiş.], s.495-499

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Amerikanın coğrafî, idârî, askerî, siyâsî, etnik ve sosyal yapısı hakkında bilgiler veriliyor. Kıtadaki siyasî gelişmelerden ve kıtanın kuzeyi ile güneyi arasındaki savaşlardan bahsediliyor. Amerika Birleşik Devletleri'nin malî politikaları irdeleniyor. Ülkenin savaş öncesi ve sonrası malî durumu karşılaştırılıyor. Amerika'nın askerî gücü ve yapısı mercek altına alınıyor. Ülkenin kuzeyi ile güneyi, askerî güç bakımından karşılaştırılıyor. Bölgenin askerî açıdan stratejik önem taşıyan merkezleri tanıtılıyor. Ülkedeki savaş sonrası politik gelişmeler gözler önüne seriliyor.], s.500-517

Sayı 25, Muharrem 1281

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-1"**, (Makale), [Eski Mısır tarihinden bahsediyor. Eski Mısır hükümdarlarından Batlamyus tanıtılıyor ve onun zamanındaki savaşlar ve siyasi mücadeleler hakkında bilgi veriliyor.], s.4-15

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-15"**, (Makale), [Coğrafya hakkında yazılmış bir yazı. Dünyadaki kara ve denizler ve su kaynakları inceleniyor. Dünyanın çapı ve yarı çapı hakkında bilgiler veriliyor. Dünyanın ekolojik dengesi hakkında açıklayıcı bilgiler veriliyor.], s.15-21

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-5"**, (Makale), [Yirmi üçüncü sayının devamıdır. Süveyş Kanalı'nın açılışına dair Mısır valisi merhum Said Paşa tarafından verilen ruhsatnamenin tercümesi iktibas edilmiş. Ruhsatnamede kanalın işletilmesinin şartları maddeler halinde sıralanmış.], s.22-28

....., **"Amerika'ya Dair Makale-1"**, (Makale), [Amerikanın çok önceleri eski insanlar tarafından bilindiğine dair İstanbul'da ikamet eden Memâlik-i Müctemia Sefareti Baş Tercümanı Mösyö Biravn tarafından cemiyete verilen mukavelenin tercümesi iktibas edilmiş.], s.29-34

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Çerkez göçmenlerinin Trabzon ve Samsun üzerinden Anadolu'nun değişik yerlerinde iskân edildikleri söyleniyor. Bu tahliye sırasında Çerkezlerin yaşadığı sorunlar dile getiriliyor. Rusya, Prusya, Fransa, Cezayir, Meksika ve Avusturya'daki politik gelişmeler özetleniyor.], s.34-40

Sayı 26, Sefer 1281

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-6"**, (Makale), [Yirmi beşinci sayının devamıdır. Kanalın inşasından ve teknik özelliklerinde söz ediyor. Kanalın inşa edildiği bölgenin jeolojik yapısı inceleniyor ve fizibilite ve etüt çalışmaları yerine geçebilecek bazı bilgiler veriliyor.], s.41-48

Ahmed Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarihi "**, (Makale), [Yirmi ikinci sayının devamıdır. Sırbistan tarihi hakkında bilgi veriliyor. Bölgedeki siyasî gelişmeler özetleniyor. Osmanlı, Rusya ve İngiltere'nin bölgede izlediği politika üzerinde duruluyor. Sırbistan'ın yönetimiyle ilgili olarak Osmanlı hükümetinin yayınlamış olduğu bir ferman iktibas edilmiş.], s.48-56

....., **"Amerika'ya Dair Makale-2"**, (Makale), [Yirmi beşinci sayının devamıdır. Amerika Kıtası'nın coğrafî yapısı ve jeopolitik önemi irdeleniyor. Kıtanı tarihi ve keşfi hakkında bilgiler verilerek buradaki nüfus inceleniyor. Amerika Kıtası'nın Kristof Kolombus'tan önce İsland Adası halkından olan Kızıl Arbık tarafından keşfedildiği söylenerek keşfin öyküsü anlatılıyor. Miladın 1012'sinde yani Kristof Kolombus'un keşfinden dört yüz doksan beş sene evvel İsveç ve Norveçlilerin Amerika'ya gittikleri söyleniyor.], s.57-62

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Mukâyese-i Kuvve-i Askeriyeleri-1"**, (Fıkra), [Avrupa devletleri askerî güç bakımından karşılaştırılıyor. Bu devletlerin savaş ve barış zamanındaki asker sayıları tablo halinde veriliyor. Devletler için askerî gücün önemine işaret ediliyor.], s.63-67

Ebûbekir, **"Ümit Burnundan Mektup"**, (Metup), [Ümit Burnu'ndaki Müslümanların durumu ve buradaki bazı karışıklıkların araştırılması için Osmanlı Hükümeti tarafından bu bölgeye gönderilen Ebubekir Efendi'nin meseleye ilişkin olarak yapmış olduğu araştırma ve incelemeleri içeren mektubu iktibas edilmiş.], s.70-72

Münif Efendi, **"Anadolu'da Semadan Nüzûl Eden Buğday"**, (Fıkra), [1281 yılının sonbahar mevsiminde Harput ve Malatya dolaylarında gökten indiği söylenen bir çeşit buğdaya ilişkin olarak Münif Paşa'nın yapmış olduğu bazı resmî incelemeler anlatılıyor. Münif Paşa iddiayı bilimsel olarak araştırıyor. Bölgeden alınan numunelerin İstanbul'a gönderilip laboratuarda tetkik edilmesi sonucu bunların gerçek buğday olduğu anlaşılınca Münif Paşa iddianın doğru olduğuna kanaat getiriyor.], s.72-75

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Prusya, Amerika, Rusya, Danimarka, Lehistan, Meksika, İtalya ve Avusturya'daki siyasî gelişmeler özetleniyor.], s.75-80

Sayı 27, Rebiülevvel 1281

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-16"**, (Makale), [Yirmi beşinci sayının devamıdır. Yeryüzündeki nehirler ve göller hakkında coğrafî bilgiler veriliyor.), s.81-87

Fardis, **"Tarih-i Mülûk-ı Fars-ı Kadîm-1"**, (Makale), [Eski Fars İmparatorlarından Kirus ve Kamyis'in hayatı ve siyasî faaliyetleri hakkında bilgi veriliyor.], s.87-92

Münif Efendi, **"Mecmûa-i Muâhedât-ı Osmânî"**, (Tenkit), [Paris'te basılan Mecmûa-i Muâhedât-ı Osmânî'ye dair bir eleştiri yazısıdır. Mecmûanın Osmanlı ile diğer devletler arasında imzalanan bütün antlaşmaları içerdiği söyleniyor. Mecmûanın birinci cildinin, Osmanlı'nın yalnız Fransa ile olan ilişkileri ile ilgili olduğu ve tamamının altı cilt olacağı ifade ediliyor. Fransızca olarak basılan mecmûanın Türkçe'ye çevrilmesinin halkın istifadesi açısından yararlı olacağı söyleniyor.], s.93-97

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Mukâyese-i Askeriyesi-2"**, (Fıkra), [Yirmi altıncı sayının devamıdır. Avrupa devletleri askerî güç bakımından mukâyese ediliyor. Bu devletlerin askerî yapıları hakkında bilgiler veriliyor. Avrupa devletlerindeki askerlik usul ve yöntemleri inceleniyor. Almanya'nın idaresi altında bulunan devlet ve hükümetlerinin nüfus ve toprakları tablo halinde veriliyor.], s.98-104

Münif Efendi, **" Kumur Adaları"**, (Makale), [Bahr-i Muhît-i Hindî'de bulunan Kumur Adaları Sultanı'nın biraderi ve birader-zâdesi olan Muhammed ve Abdullah Beyler tanıtılıyor. Kumur Adaları'yla ilgili olarak coğrafî bilgiler veriliyor. Adaların siyasî, askerî, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı inceleniyor. Ada halkının gelenekleri, inanışları, giyim kuşamları hakkında bilgi sunuluyor.], s.104-118

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Tunus, Amerika, Meksika, Avusturya ve Fransa'daki siyasî gelişmeler hakkında bilgiler veriliyor.], s.118-120

Sayı 28, Rebiülahir 1281

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-17"**, (Makale), [Dünyanın coğrafî yapısıyla ilgili bilgiler veriliyor. Yeryüzündeki okyanusların, denizlerin, karaların, dağların,göllerin ve ırmakların jeolojik yapıları inceleniyor. Bazı okyanus, deniz ve

göllerde bulunan kimyevî maddeler tablo halinde veriliyor ve bunların tuzluluk oranları inceleniyor.], s.121-129

Fardis, **"Tarih-i Mülûk-ı Kudemâ-yı Fars-2"**, (Makale), [Yirmi yedinci sayının devamıdır. Eski Fars hükümdarları tanıtılarak hayatları, siyasî mücadeleleri ve başarıları, kendi dönemlerinde devletin içinde bulunduğu durum hakkında bilgiler veriliyor.], s.129-138

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Kuvve-i Askeriyesi-3"**, (Fıkra), [Yirmi yedinci sayının devamıdır. Avrupa devletleri askerî güç bakımından karşılaştırılıyor. Avrupa'daki devletlerin, krallıkların, dukalıkların ve eyaletlerin savaş ve barış durumundaki asker sayıları ve nüfusları liste halinde veriliyor. Bu devletlerin askerî sistemleri ve askerî politikaları hakkında bilgiler veriliyor. Her bir askerin devlete yıllık masrafı frank cinsinden ülkelere göre listeler halinde veriliyor.], s.138-148

Münif Efendi, **"Harîk-i İstanbul"**, (Makale), [Eski İstanbul yangınlarından bahsediyor. Yangınların maddî zararları üzerinde duruluyor ve bunların bir çoğunun insan kaynaklı olduğuna vurgu yapılarak önlenmesi için alınabilecek tedbirler sıralanıyor. İstanbul'da yıllara göre yangın sayısı rakamsal olarak veriliyor. Yangınların en büyük sebebi olarak binaların ahşap olması ve sık olması ve yangınları söndürmek için kullanılan tulumbaların etkisiz olması gösteriliyor. Avrupa'da bütün binaların kârgir olması nedeniyle olası yangınların vereceği zararlardan bizdeki kadar endişe edilmemesine rağmen buradaki itfaiye teşkilatının çok daha muntazam olduğu vurgulanıyor. Avrupa'da yangın söndürmede kullanılan modern araç-gereçler tanıtılıyor.], s.148-156

Münif Efendi, **"Tarih-i Devlet-i Osmâniye Dersi"**, (Fıkra), [Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye âzâ-yı kirâmından Hayrullah Efendi'nin Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye merkezi'nde "Devlet-i Âliye-i Osmâniye Tarihi" dersine başladığı duyuruluyor. Hayrullah Efendi'nin saygın kimliğinden ve derslerin halka sağlayacağı yararlardan bahsediliyor.], s.157-158

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Danimarka ile Avusturya ve Prusya devletleri arasında imzalanan antlaşma tercüme edilerek iktibas edilmiş.], s.158-160

Sayı 29, Cemaziyelevvel 1281

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-18"**, (Makale), [Deniz ve okyanuslarda oluşan yakamozlardan ve kutuplardaki buzullardan bahsediyor. Kutuplardaki iklimden ve buraların jeolojik yapısından söz ediyor.], s.161-167

Münif Efendi, **"İhrâk-ı Bîve-i Zenân Der Hindistan"**, (Makale), [Hintlilerin ölüm törenlerinden bahsediyor. Hindistan'da ölü yakma törenlerine şahit olmuş olan bir seyyahın rivayetleri iktibas edilmiş.], s.167-176

Fardis, **"Tarih-i Mülûk-ı Fars-ı Kadîm-3"**, (Makale), [Yirmi sekizinci sayının devamıdır. Eski Fars hükümdarları tanıtılarak hayatları, siyasî mücadeleleri ve faaliyetleri, kendi dönemlerinde devletin içinde bulunduğu durum hakkında bilgiler veriliyor.], s.172-178

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-7"**, (Makale), [Yirmi üçüncü sayının devamıdır. Eski Yunan Filozoflarından Haylun ve Kalubul tanıtılıyor. Bu filozofların hayatları, fikirleri ve felsefî görüşleri hakkında bilgiler veriliyor.], s.178-185

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-ı Hâzırası-1"**, (Makale), [Avrupa Kıtası'nın coğrafî, siyasî, sosyal, etnik ve kültürel yapısı hakkında bilgiler veriliyor. Kıtadaki devletlerin kuruluşundan ve siyasî mücadelelerinden söz ediliyor.], s.186-196

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Fransa, İtalya, Danimarka, Avusturya, Japonya, Almanya, İngiltere, İspanya ve Çin'deki siyasî gelişmeler hakkında bilgi veriliyor.], s.196-200

Sayı 30, Cemaziyelahir 1281

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-19"**, (Makale), [Doğal oluşumlardan ve bunların meydana geliş şeklinden söz ediyor. Yeryüzündeki taş türleri ve taşların kimyasal özellikleri anlatılıyor. Suyun kimyasal özelliklerinden, kireçli suların oluşturduğu kireç taşından, mağaraların oluşumundan ve Denizli'deki travertenlerden bahsediyor.], s.200-208

Münif Efendi, **"Amerika Ahâlî-i Asliyesi"**, (Makale), [Amerika'nın yerlilerinden bahsediyor. Yerli halkın siyasî, kültürel, toplumsal ve fiziksel yapısı; âdet, gelenek ve göreneklerinden, inanışlarından ve sosyal yaşantılarından söz ediyor. Yerlilerin Amerika Kıtası'na nereden gelmiş olabilecekleri hakkında görüşler ileri sürülüyor.], s.208-216

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-2"**, (Makale), [Yirmi dokuzuncu sayının devamıdır. Avrupa devletlerinin siyasî yapıları hakkında bilgi veriliyor. Bu devletlerde on beşinci yüzyıldan on dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar görülen siyasî ve askerî gelişmeler anlatılıyor. Avrupa Kıtası'nın coğrafî, siyasî, sosyal, dinî, etnik ve

kültürel yapısı hakkında bilgiler veriliyor. Kıtadaki devletlerin kuruluşundan ve siyasî mücadelelerinden söz ediliyor], s.216-226

Fardis, **"Mizâc-ı Hevâ-yı İstanbul"**, (Makale), [İstanbul'un ikliminden bahsediyor. İstanbul'un yaz ve kış aylarındaki sıcaklık değerleri, rutubeti, havası, yağmuru, rüzgârı, karı vb. hakkında bilgi veriliyor.], s.226-230

Münif Efendi, **"Karıncaların San'at ve Medeniyeti"**, (Makale), [Karıncaların yaşam şekillerinden, biyolojik özelliklerinden, insanlar için örnek olabilecek strateji ve medeniyetlerinden söz ediyor.], s.230-236

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Avusturya, Prusya, Danimarka, Fransa, Rusya, Almanya, Meksika, Amerika, İngiltere ve Japonya'daki siyasî gelişmeler özetleniyor.], s.236-240

Sayı 31, Recep 1281

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-2"**, (Makale), [Yirmi beşinci sayının devamıdır. Eski Mısır tarihinden bahsediyor. Eski Mısır hükümdarlarından Batlamyus tanıtılıyor ve onun zamanındaki savaşlar ve siyasi mücadeleler hakkında bilgi veriliyor.], s.241-248

Kadri Bey, **"Keşf-i Menba'-ı Nil"**, (Fıkra), [Afrika'daki Nil nehrini ve havzalarını incelemek üzere Londra Coğrafya Cemiyeti tarafından görevli olarak Afrika'ya gönderilmiş olan heyetin buradan dönüşlerinde yayınlamış olduğu seyahatnamenin içeriği özetlenerek iktibas edilmiş.], s.248-258

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-3"**, (Makale), [Otuzuncu sayının devamıdır. Avrupa devletlerinin siyasî yapıları hakkında bilgi veriliyor. Bu devletlerde on beşinci yüzyıldan on dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar görülen siyasî ve askerî gelişmeler anlatılıyor. Avrupa Kıtası'nın coğrafî, siyasî, sosyal, dinî, etnik ve kültürel yapısı hakkında bilgiler veriliyor. Kıtadaki devletlerin kuruluşundan ve siyasî mücadelelerinden söz ediliyor.], s.258-268

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-8"**, (Makale), [Eski Yunan filozoflarından Epamonidos ve Anaharsis tanıtılıyor. Bu filozofların hayatlarından bahsediliyor ve düşünce sistemleri üzerinde duruluyor.], s.268-277

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Fransa, İngiltere, Belçika, Hollanda, Fas, İtalya ve Amerika'daki siyasî gelişmeler özetleniyor.], s.278-280

Sayı 32, Şaban 1281

Ethem Pertev Paşa, **"Medh-i Sa'y ve Zemm-i Betâlet Hakkında Meşâhîr-i Ulemâ-yı İslâmiyeden Kemal Paşazâde'nin Arabî Risâlesi Tercümesi"**, (Sohbet), [Medh-i Sa'y ve Zemm-i Betâlet hakkında meşhur İslâm Alimlerinden Kemal Paşazâde'nin Arabî Risâlesi Türkçe'ye tercüme edilerek iktibas edilmiş.], s.281-289

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-20"**, (Makale), [Otuzuncu sayının devamıdır. Doğal oluşumlardan ve bunların meydana geliş şeklinden söz ediyor. Yeryüzündeki taş türleri ve taşların kimyasal özellikleri anlatılıyor. Suyun kimyasal özelliklerinden, kireçli suların oluşturduğu kireç taşından, mağaraların oluşumundan ve Denizli'deki travertenlerden bahsediyor.], s.289-295

Fardis, **"Ayasofya-1"**, (Makale), [Ayasofya'nın tarihinden, yapılışından ve mîmârîsinden söz ediyor.], s.295-302

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-4"**, (Makale), [Otuz birinci sayının devamıdır. Avrupa devletlerinin siyasî yapıları inceleniyor. Avrupa Kıtası'nın coğrafî, siyasî, sosyal, dinî, etnik ve kültürel yapısı hakkında bilgiler veriliyor. Kıtadaki devletlerin kuruluşundan ve siyasî mücadelelerinden söz ediliyor. Avrupa'da bilim ve teknik alanında görülen gelişmeler anlatılıyor.], s.302-310

Nazif, **"Ormancılık Fenni"**, (Makale), [Ormanların korunmasından ve ıslahından söz ediyor. Ormancılık bilimi üç kısma ayrılıyor. Ormancılığı geliştirmek için yapılması gerekenler anlatılıyor. Ormanların yaygın olduğu iklim kuşakları sayılıyor. Ormanların gelişmesi için gerekli olan iklim ve doğa koşulları, toprak cinsi ve coğrafî özellikler sıralanıyor.], s.310-316

Bekir Sıtkı Efendi, **"Rutûbet-i Havânın Te'sîrâtı"**, (Makale), [Nemin (Rutûbet) oluşumundan, gün ve yıl içinde yoğun olduğu zamanlardan ve yoğun olduğu bölgelerden bahsediyor. Nem üç kısma ayrılıyor. Nemin insan sağlığına olan tesirleri üzerinde duruluyor.], s.316-320

Sayı 33, Ramazan 1281

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-21"**, (Makale), [Otuz ikinci sayının devamıdır. Yeryüzündeki taş türleri ve taşların kimyasal özellikleri anlatılıyor. Elmas,

zümrüt, akik gibi değerli taşların özellikleri ve yeryüzünde yaygın olduğu alanlar hakkında bilgi veriliyor.], s.321-329

Ethem Pertev Paşa, **"Bekâ-yı Şahsî ve Nev'îye Dâir Makâle"**, (Makale), [İnsan türünün devamına çalışmanın ve insanlığa hizmetin en büyük insanlık vazifelerinden biri olduğuna dair bir makaledir.], s.329-346

Fardis, **"Ayasofya-2"**, (Makale), [Otuz ikinci sayının devamıdır. Ayasofya'nın tarihinden, yapılışından ve mîmârîsinden söz ediyor.], s.346-454

Ebûbekir, **"Ümit Burnundan Mektup"**, (Mektup), [Ümit Burnu'ndaki Müslümanların durumunun, sosyal yaşantılarının âdet, gelenek ve göreneklerinin ve buradaki bazı karışıklıkların araştırılması için Osmanlı Hükümeti tarafından bu bölgeye gönderilen Ebubekir Efendi'nin meseleye ilişkin olarak yapmış olduğu araştırma ve incelemeleri içeren bir başka mektubu iktibas edilmiş.], s.354-360

Sayı 34, Muharrem 1283

....."**İhtar"**, (İlan), [Mecmûa-i Fünûn'un elde olmayan sebeplerle ara vermek zorunda kaldığı yayınına kaldığı yerden devam edeceği duyuruluyor.], s.3-4

....., **"Misafirhane"**, (Deneme), [Bu dünyanın insanoğlu için bir misafirhane olduğuna dair meşhur Fransa yazarlarından Geratberi'nin bir denemesi tercüme edilerek iktibas edilmiş.], s.4-7

Ethem Pertev Paşa, **"Bekâ-yı Şahsîye Dâir Makâle"**, (Makale), [Milord Edvars'ın insan türünün devamına çalışmanın ve insanlığa hizmetin en büyük insanlık vazifelerinden biri olduğuna dair Jan Jac Rouseu'ya vermiş olduğu cevabı tercüme edilerek iktibas edilmiş.], s.8-18

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-5"**, (Makale), [İngilizce'nin tarihî gelişiminden, dünyada konuşulduğu alanlardan, diğer dillerle olan alışverişlerinden ve gramer yapısından bahsediliyor. İngiltere'de bilim ve edebiyatın ulaştığı nokta hakkında bilgi veriliyor.], s.19-25

Münif Efendi, **"Bazı Âsâr-ı İlmiye"**, (Tenkit), [Mecmûa-i Fünûn'un yayın hayatına başlamasından itibaren bir çok bilimsel eserin ortaya çıktığı söyleniyor. Bu eserlerden bazıları tanıtılıyor.], s.25-27

Muhammed Şevki, **"Düvel-i Münâzaa"**, (Makale), [Avrupa devletlerinden Almanya, Avusturya, Prusya ve İtalya tanıtılıyor. Bu devletlerin coğrafî konumları ve coğrafî özellikleri, nüfusları, siyasî ve sosyal yapıları hakkında bilgi veriliyor.], s.27-35

....., **"Hülâsa-i Politikiye "**, (Fıkra), [Almanya'nın siyasî yapısı hakkında bilgi veriliyor. Ülkedeki dukalıklar tanıtılıyor. Bu dukalıkların Almanya ve diğer Avrupa devletleriyle olan siyasî münasebetleri üzerinde duruluyor.], s.36-40

Sayı 35, Sefer 1283

Münif Efendi, **"Umûr-ı Mâliye-i Düvel-i Muharebe"**, (Makale), [Savaşın malî boyutu üzerinde duruluyor. Avusturya, Prusya ve İtalya devletlerinin askerî kuvvetleri ve savaş harcamalarından bahsediliyor. İnsanlığın ilk savaşlarıyla günümüzdeki savaşlar malî açıdan karşılaştırılıyor. Günümüz savaşlarının eskiyle kıyaslanamayacak derecede fazla finansmana ihtiyaç duyduğu belirtiliyor.], s.41-46

Fardis, **"Çenberlitaş"**, (Makale), [Çemberlitaş'ın tarihinden, yapılışından ve mîmârîsinden bahsediliyor. Çenberlitaş'ın Konstantin zamanında yapıldığı; bu sebeple ilk adının Sütûn-ı Konstantin olduğu; etrafında demir çemberler olması nedeniyle Türkçe Çemberlitaş adının verildiği; etrafında meydana gelen yangınlardan ötürü taşlarının siyahlanması sebebiyle Avrupalıların Yanmış Direk diye adlandırdığı; Roma devleti zamanında Simâk-ı Direk adıyla anıldığı söyleniyor. Çemberlitaş'ın taş ve sütunlarının üzerinde bulunan bazı Yunanca sözler iktibas edilmiş.], s.46-49

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-3"**, (Makale), [Otuz birinci sayının devamıdır. Eski Mısır tarihinden bahsediyor. Eski Mısır hükümdarlarından İkinci İskender ve Övlit tanıtılıyor. Bu hükümdarların hayatları ve zamanlarındaki savaşlar ve siyasi mücadeleler hakkında bilgi veriliyor.], s.49-56

Muhammed Şevki, **"Memleketeyn-i Müctemiateyn"**, (Makale), [Eflak ve Boğdan'dan bahsediyor. Eflak ve Boğdan'ın tarihi, coğrafî konumu ve coğrafî özellikleri; siyasî, sosyal ve etnik yapısı ve büyük devletlerin bu bölge üzerindeki siyasî mücadeleleri hakkında bilgiler veriliyor.], s.56-69

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-9"**, (Makale), [Eski Yunan filozoflarından Fisagoras tanıtılıyor. Fisagoras'ın hayatı, eğitimi ve felsefî düşüncesi hakkında bilgi veriliyor.], s.69-77

....., **"Hülâsa-i Politikiye "**, (Fıkra), [Avusturya, Prusya, İtalya, Almanya, Fransa ve İspanya'daki siyasî gelişmelerden bahsediyor.], s.77-80

Sayı 36, Rebiülevvel 1283

Muhammed Şevki, **"Habeş Memleketi"**, (Makale), [Habeş memleketinin coğrafî konumu ve coğrafî özellikleri; siyasî, sosyal ve etnik yapıları ve dinî inanışları hakkında bilgi veriliyor.], s.81-88

Muhammed Şevki, **"Arapların Fenn-i Coğrafyaya Hizmetleri-1"**, (Makale), [Arapların coğrafyaya ve bilime katkılarından bahsediyor. Abbasiler zamanındaki bilimsel ve kültürel alanlardaki gelişmelerden söz ediliyor. Abbasilerin bilim ve kültür alanında ulaştıkları yüksek seviye ve bilim ve kültürün gelişmesine olan hizmetleri anlatılıyor.], s.89-96

Münif Efendi, **"Tuna Boylarında Menfaat-i Umûmiye Sandıkları"**, (Fıkra), [Tuna vilayetinde ihdas edilmiş olan Menfaat-i Umûmiye Sandıkları'na dair ilk önce Cerîde-i Havâdis gazetesinde yayınlanmış olan bir makale ve daha sonra Tuna gazetesinin buna vermiş olduğu cevap üzerine yazılmış olan bir yazıdır. Tasarruf fonu olarak adlandırabileceğimiz Menfaat-i Umûmiye Sandıkları'nın işleyişinden, birey, toplum ve devlet için faydalarından ve zararlarından söz ediliyor.], s.96-102

Aziz Bey, **"Kaşalu ve Ondan Hâsıl Olan İspermâcet ve Anber"**, (Makale), [Balina Balığı cinsinden olan ve memeli hayvanların sonuncusu olan Kaşalu denilen balina balığının özelliklerinden ve bulunduğu denizlerden bahsediliyor. Bu balinanın kozmetik alanında ham madde olarak kullanıldığı ve içerisinde güzel koku olduğu söyleniyor.], s.102-111

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-10"**, (Makale), [Otuz beşinci sayının devamıdır. Eski Yunan filozoflarından Fisagoras ve Herakleitos tanıtılıyor. Fisagoras ve Herakleitos'un hayatı, eğitimi ve felsefî düşünceleri hakkında bilgi veriliyor.], s.112-116

....., **"Hülâsa-i Politikiye "**, (Fıkra), [Avusturya ve Prusya arasındaki savaşlardan ve siyasî mücadelelerden söz ediyor.], s.116-120

Sayı 37 Rebiülahir 1283

Fardis, **"Tarih-i Kostantiniye-1"**, (Makale), [İstanbul'un tarihinden ve burası için tarih boyunca yapılan hakimiyet mücadelelerinden söz ediyor.], s.121-128

Muhammed Şevki, **"İlm-i Hey'et-1"**, (Makale), [Astronomi ilminden bahsediyor. Yıldızlardan, atmosferin tabakalarından; yağmur, ırmak ve rüzgârların oluşumundan; dünyanın kendi ve güneş etrafındaki günlük ve yıllık hareketlerinden; gece ve gündüzün oluşumundan; güneşteki enerji kaynağından; güneş sisteminden; gezegen ve yıldızların dünyaya olan uzaklığından söz ediyor.], s.128-141

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-11"**, (Makale), [Otuz altıncı sayının devamıdır. Eski Yunan filozoflarından Herakleitos ve Engüsgoras tanıtılıyor. Herakleitos ve Engüsgoras'ın hayatı, eğitimi ve felsefi düşünceleri hakkında bilgi veriliyor.], s.141-151

Münif Efendi, **"Cengiz Han-1"**, (Makale), [Moğol hükümdarlarından Cengiz Han tanıtılıyor. Cengiz Han'ın hayatı, Timuçin'le yapmış olduğu savaşlar ve siyasî mücadeleleri hakkında bilgi veriliyor.], s.151-155

....., **"Avusturya ve Purusya Devletleri Beyninde Mün'akid Muâhede-i Sulhiyenin Tercümesi"**, (Antlaşma Metni), [Avusturya ve Prusya devletleri arasında Temmuz ayının yirmi altısında Nikolosburg'da imzalanan antlaşmanın metni tercüme edilerek iktibas edilmiş.], s.155-160

Sayı 38, Cemaziyelevvel 1283

Muhammed Emin, **"Lüzûm-ı İlm i Tıp-1"**, (Makale), [Modern tıbbın önemi ve bilimselliği üzerinde duruluyor. Bu yüzyılda hastalıklara karşı modern tıp yerine büyücülük, cincilik, kurşun dökmek gibi batıl ve çağdışı yöntemlere başvuranlar eleştiriliyor. Bu tür batıl ve çağdışı inanışların yanlışlığı bilimsel yöntemlerle ispat edilmeye çalışılıyor. Savunulan tezler fikra ve örneklerle destekleniyor.], s.161-171

....., **"Fotoğrafya-1"**, (Makale), [Fotoğrafçılık sanatından söz ediyor. Fotoğrafya sözcüğünün iştikakı, tarihi, ilk ortaya çıkışı hakkında bilgi veriliyor. Fotoğrafı İsveçli bir kimyacı olan Şinil'in icat ettiği ve Dagir adlı kişinin bu tekniği geliştirdiği söyleniyor. Söz konusu icadın öyküsü anlatılıyor. Fotoğrafçılık sanatında, icadından 1860'lı yıllara kadar kullanılan alet ve teknikler anlatılıyor. Fotoğrafın cam ve kâğıt üzerine aktarılması tekniğinden söz ediyor.], s.171-179

Münif Efendi, **"Girit Adası"**, (Makale), [Girit Adası'nın coğrafî konumundan ve coğrafî özelliklerinden, etnik, siyasî ve toplumsal yapısından, örf, âdet ve geleneklerinden, yönetim şeklinden, adadaki savaşlardan ve Osmanlı ve diğer büyük devletlerin ada için yapmış oldukları hakimiyet mücadelelerinden söz ediliyor.], s.179-192

Muhammed Şevki, **"İlm-i Hey'et-2"**, (Makale), [Otuz yedinci sayının devamıdır. Kuyruklu Yıldız (Kevâkib-i Gîsû-dâr)'dan bahsediyor. Kuyruklu Yıldız'ın özellikleri, güneş sistemindeki konumu, dünyaya olan uzaklığı hakkında bilgi veriliyor. Kuyruklu Yıldız hakkındaki bazı inanışlardan söz ediliyor.], s.192-201

Sayı 39, Cemaziyelahir 1283

Mâcid, **"Lüzûm-ı Sa'y ve Amel"**, (sohbet), [Salih amelin ve çalışmanın önemi anlatılıyor. Çalışmanın insanın en temel vazifelerinden biri olduğu vurgulanıyor.], s.203-206

....., **"Fotoğrafya-2"**, (Makale), [Otuz sekizinci sayının devamıdır. Fotoğrafçılık sanatında kullanılan teknikler ve aletler anlatılmaya devam ediliyor.], s.206-209

Münif Efendi, **"Cengiz Han-2"**, (Makale), [Otuz yedinci sayının devamıdır. Moğol hükümdarlarından Cengiz Han tanıtılıyor. Cengiz Han'ın hayatı, Timuçin'le yapmış olduğu savaşlar ve siyasî mücadeleleri hakkında bilgi veriliyor.], s.209-218

Aziz Bey, **"İntihar-1"**, (Makale), [İntihardan bahsediyor. İnsanı intihara sürükleyen sebepler sıralanıyor. İntihar konusunda dünyanın değişik ülke ve bölgelerindeki törelerden söz ediyor. Bazı savaşlardaki bireysel ve toplu intihar vakaları anlatılıyor. Dinlerin intihar olayına bakışı anlatılıyor. İntiharla ilgili bazı anekdotlar veriliyor. İntiharın, aklın zail olmasından ve psikolojik nedenlerden dolayı olabileceği gibi mukaddes değerler için de olabileceği ifade ediliyor.], s.219-228

Fardis, **"Tarih-i Kostantiniye-2"**, (Makale), [Otuz yedinci sayının devamıdır. İstanbul'un tarihinden ve burası için tarih boyunca yapılan hakimiyet mücadelelerinden söz ediyor.], s.229-236

Muhammed Şevki, **"İlm-i Hey'et-3"**, (Makale), [Otuz sekizinci sayının devamıdır. Kuyruklu Yıldız (Kevâkib-i Gîsû-dâr)'dan bahsediyor. Kuyruklu Yıldız'ın özellikleri, güneş sistemindeki konumu, dünyaya olan uzaklığı hakkında bilgi veriliyor. Kuyruklu Yıldızın rasathaneler tarafından çekilmiş fotoğrafları veriliyor.], s.236-240

Sayı 40, Recep 1283

Muhammed Şevki, **"İlm-i Hey'et-4"**, (Makale), [Otuz dokuzuncu sayının devamıdır. Yıldızlardan, Kuyruklu Yıldız (Kevâkib-i Gîsû-dâr)'dan ve gök taşlarından bahsediyor. Kuyruklu Yıldız'ın özellikleri anlatılmaya devam ediliyor. Kuyruklu Yıldızınla ilgili olarak rasathaneler tarafından verilen bilgiler aktarılmış. Kuyruklu Yıldızın görüldüğü bazı ülkeler sayılmış.], s.241-245

Muhammed Emin, **"Lüzûm-ı İlm-i Tıp-2"**, (Makale), [Otuz sekizinci sayının devamıdır. Modern tıbbın önemi ve bilimselliği üzerinde duruluyor.İlk zamanlardan 1860'lı yıllara kadar tıpta görülen gelişmeler ve kullanılan yöntemler hakkında bilgi veriliyor.], s.245-250

Aziz Bey, **"İntihar-2"**, (Makale), [Otuz dokuzuncu sayının devamıdır. 1850 yılından 1860 yılına kadar geçen on sene içinde Fransa'da intihar edenlerin miktarının 38195 olduğu; bu tür vakaların hangi yaşlarda daha fazla görüldüğü; bunlardan kaçının erkek kaçının bayan olduğu tablo halinde gösterilmiş. İntihar vakalarının senenin hangi mevsimlerinde ve kaç yaşlarında artıp azaldığı; bunlardan kaçının erkek kaçının bayan olduğu ve intihar olaylarında ne tür aletlerin kullanıldığı yine tablolar halinde gösterilmiş. 1856 senesinden 1860 senesine kadar olan beş sene zarfında on altı yaşından aşağı olup intihar eden çocukların miktarı ve bu vakaların gerçekleştiği yıllar tablo halinde verilmiş. 1850 yılından 1860 yılına kadar geçen on sene içinde Fransa'da intihar edenlerin mevsimlere göre oranı tablo halinde verilmiş.], s.250-255

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-12"**, (Makale), [Eski Yunan filozoflarından Demokritos ve Enbizoklis tanıtılıyor. Demokritos ve Enbizoklis 'in hayatı, eğitimi ve felsefî düşünceleri hakkında bilgi veriliyor.], s.255-260

Konstantineydi, **"Tarih-i Ayasofya-3"**, (Makale), [Otuz üçüncü sayının devamıdır. Ayasofya'nın tarihinden, yapılışından, malî finansmanından ve mîmârîsinden söz ediyor.], s.266-271

....., **"Mısır Etıbbâsından Hasan Mahmud Efendi'nin (Mısır Mekteb-i Tıbbiyesi) Unvânıyla Fransızca Olarak Yazmış Olduğu Bir Risâlenin Tercümesi-1"**, (Makale), [Eski Mısır tabiplerinden Hasan Mahmut Efendinin Mısır Mekteb-i Tıbbiyesi unvânıyla Fransızca olarak yazmış olduğu bir risale tercüme edilerek iktibas edilmiş. Risalede Arapların tıbba ve bilime yapmış olduğu hizmetler anlatılıyor. Mısır'da tıbbın ileri düzeylere ulaştığı söyleniyor. Yine Arap ülkelerinden olan Endülüs'ün bilim ve kültür

merkezi olduğu ifade ediliyor. Endülüs ve Mısır'daki bilim ve tıp merkezlerinin ve eğitim kurumlarının yapısı ve işleyişi anlatılıyor. Eğitim kurumlarındaki sistem, eğitici kadrolar ve müfredat programları hakkında bilgi veriliyor.], s.271-277

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, (Fıkra), [Prusya, Almanya, Fransa, İtalya, İngiltere ve Meksika'daki siyasî gelişmeler özetleniyor.], s.277-280

Sayı 41, Şaban 1283

Muhammed Şevki, **"Arapların Fenn-i Coğrafyaya Hizmetleri-2"**, (Makale), [Otuz altıncı sayının devamıdır. Arapların coğrafyaya ve bilime katkılarından bahsediyor. Abbasiler zamanındaki bilimsel ve kültürel alanlardaki gelişmelerden söz ediliyor. Abbasilerin bilim ve kültür alanında ulaştıkları yüksek seviye ve bilim ve kültürün gelişmesine olan hizmetleri anlatılıyor. Horasan ve Maveraünnehir'de Ebû Abdullah Muhammed Bin Ahmed ve Cihânî adında meşhur coğrafyacıların yetiştiği söyleniyor ve bunların eserlerinden bahsediliyor.], s.281-288

Aziz Bey, **"Iskat-ı Cenîn"**, (Makale), [Çocuk düşürmenin yöntemlerinden, birey ve toplum için olan tehlikelerinden bahsediliyor. Çocuk düşürmenin caiz ve tıbben gerekli olduğu durumlar sayılıyor.], s.189-192

....., **"Mısır Mekteb-i Tıbbiyesi-2"**, (Makale), [Kırkıncı sayının devamıdır. Eski Mısır tabiplerinden Hasan Mahmut Efendinin Mısır Mekteb-i Tıbbiyesi unvânıyla Fransızca olarak yazmış olduğu bir risale tercüme edilerek iktibas edilmiş. Risalede Arapların tıbba ve bilime yapmış olduğu hizmetler anlatılıyor. Mısır'da tıbbın ileri düzeylere ulaştığı söyleniyor. Mısır'daki bilim ve tıp merkezlerinin ve eğitim kurumlarının yapısı ve işleyişi anlatılıyor. Eğitim kurumlarındaki sistem, eğitici kadrolar ve müfredat programları hakkında bilgi veriliyor. Mekteb-i Tıbbiye'de ders veren öğretmenlerin adları ve okuttukları dersler sayılmış. Eğitim kalitesini yükseltmek, görülen aksaklıkları gidermek ve Avrupa standartlarına ulaşmak için yapılması gereken ıslahatlar sıralanıyor.], s.193-199

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-13"**, (Makale), [Eski Yunan filozoflarından Sokrat tanıtılıyor. Sokrat'ın hayatı, eğitimi ve felsefî düşünceleri hakkında bilgi veriliyor.], s.200-213

Muhammed Şevki, **"Japonya Memleketi-2"**, (Makale), [Japonya memleketi tanıtılıyor. Japonya'nın coğrafî konumundan ve coğrafî özelliklerinden; nüfusundan;

siyasî, sosyal ve etnik yapısından; dinî inanışlarından; kültürlerinden; âdet, gelenek ve göreneklerinden; halkın geçim kaynaklarından bahsediyor.], s.212-220

Sayı 42, Ramazan 1283

Konstantineydi, **"Tarih-i Ayasofya-4"**, (Makale), [Kırkıncı sayının devamıdır. Ayasofya'nın tarihinden, yapılışından, maliyetinden, malî finansmanından, yapımında çalışan mühendis ve işçilerden, mîmârîsinden, mîmarların meslekî kalitelerinden, binanın yapımında kullanılan malzemelerin türlerinden, yapılan binaya ad verilişinin öyküsünden, İstanbul Osmanlı tarafından fethedildikten sonra binanın camiye çevrilişinden, yapımından sonra geçirdiği restorasyon çalışmalarından söz ediyor.], s.221-229

Ethem Pertev Paşa, **"Av'ave"**, (Makale), [Mezheb-i Kelbiyye'den[6] bir âlimle bir kıtmîr[7] arasındaki diyalogdur.], s.229-240

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-14"**, (Makale), [Eski Yunan filozoflarından Eflatun tanıtılıyor. Eflatun'un hayatı, kişiliği, eğitimi, felsefî düşünceleri ve katıldığı savaşlar hakkında bilgi veriliyor. Eflatun'un makalelerinden bir tanesi iktibas edilmiş.], s.241-253

Muhammed Şevki, **"Japonya Memleketi-2"**, (Makale), [Kırk birinci sayının devamıdır. Japonya memleketi tanıtılıyor. Japonya'nın coğrafî özelliklerinden; nüfusundan; siyasî, sosyal ve etnik yapısından; dinî inanışlarından; kültürlerinden; âdet, gelenek ve göreneklerinden; yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynaklarından; Ev, ibâdethane ve sokaklarının mîmârî yapısından; halkın geçim kaynaklarından bahsediyor.], s.254-260

Sayı 43, Muharrem 1283

....., **"Geçen Alafranga Martın On Dördüncü Günü Fransa Millet Meclisinde A'zâdan Mösyö Tiyer'in Tefevvüh Eylediği Nutkun Tercümesidir-1"**, (Nutuk), [14.03.1865 tarihinde Fransa Millet Meclisi Üyelerinden Mösyö Tiyer'in Fransa Millet Meclisi'nde söylediği bir nutuk tercüme edilerek iktibas edilmiş. Nutuk'ta Fransa'nın durumundan, takip etmesi gereken politikalardan, dünyadaki gelişmelerden ve siyasî dengelerden bahsediyor.], s.261-300

---

[6] Felsefede kinizm.
[7] Eshâb-ı Kehf'in köpeğinin adı.

Sayı 44, Sefer 1283

....., **"Mösyö Tirs'in Nutku-2"**, (Nutuk), [Kırk üçüncü sayının devamıdır. 14.03.1865 tarihinde Fransa Millet Meclisi Üyelerinden Mösyö Tiyer'in Fransa Millet Meclisi'nde söylediği nutkun kalan kısmı tercüme edilerek iktibas edilmiş. Nutuk'ta Fransa'nın durumundan, takip etmesi gereken politikalardan, dünyadaki gelişmelerden ve siyasî dengelerden bahsediyor.], s.301-312

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-4"**, (Makale), [Otuz beşinci sayının devamıdır. Eski Mısır tarihinden bahsediyor. Eski Mısır hükümdarlarından Batlamyus ve Kleopatr tanıtılıyor. Bu hükümdarların hayatları, zamanlarındaki savaşlar ve siyasi mücadeleler hakkında bilgi veriliyor.], s.316-326

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-15"**,(Makale), [Eski Yunan filozoflarından Antisnos tanıtılıyor. Antisnos'un hayatı, kişiliği, eğitimi, felsefî düşünceler ve katıldığı savaşlar hakkında bilgi veriliyor.], s.327-333

İsmail, **"1867 Senesi Mayısın On Birinde Londra'da Akd Olunan Ahdnâmenin Tercümesi"**, (Antlaşma Metni), [11.05.1867 tarihinde Londra'da imzalanan antlaşmanın metni tercüme edilerek iktibas edilmiş.], s.333-336

Sayı 45, Rebiülevvel 1283

Fardis, **"Tarih-i Kostantiniye-3"**, (Makale), [Otuz dokuzuncu sayının devamıdır. İstanbul'un tarihinden ve burası için tarih boyunca yapılan hakimiyet mücadelelerinden söz ediyor.], s.1-6

....., **"Tarih-i Kayser-i Rum"**, (Tanıtma yazısı), [Fransa İmparatoru Napolyon'un eseri olan "Rum Tarihi"nin o zamanların en kıymetli eserlerinden olduğu vurgulanarak Mecmûa-i Fünûn okuyucuları için adı geçen eserin önsözü tercüme edilerek iktibas edilmiş.], s.6-13

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-16"**, (Makale), [Eski Yunan filozoflarından Arstipus tanıtılıyor. Arstipus'un hayatı, kişiliği, eğitimi, felsefî düşünceleri hakkında bilgi veriliyor. Arstipus'la ilgili bazı anekdotlar anlatılmış.], s.13-24

Seyyid Ali İbn-i Embasevî, **"İslâm Kütüphâneleri"**, (Makale), [İslâm kütüphanelerinden bahsediyor. Abbâsiler zamanında Bağdat'ta kütüphanelerin

yaygınlaştığı ve geliştiği, önemli Yunanca eserlerin Arapça'ya tercüme edilerek bu kütüphanelere kazandırıldığı söyleniyor. Bağdat'tan başka Mısır, Endülüs, Fas, Buhara ve Semerkand'da ve diğer İslâm memleketleriyle Kurtuba, Gırnata, Valensiya, Trablus ve Şam şehirlerinde ilim ve fenne rağbetin yüksek olduğu ve buralarda da önemli kütüphanelerin kurulduğu ifade ediliyor. Bu kütüphanelerden bazıları içlerinde bulunan eserlerin sayıları, türleri ve özellikleri verilerek tanıtılıyor. Osmanlılar zamanında da Arapların kurduğu kütüphaneler kadar olmasa bile önemli kütüphanelerin kurulduğu söyleniyor. Bu kütüphanelerden bazıları tanıtılıyor.], s.25-29

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli'ne Dâir (Monyetör Dö Felvet) Gazetesinde Görülen Bir Mektubun Tercümesi"**, (Mektup), [Süveyş Cedveli'ne Dâir Monitör Dö Felvet gazetesinde yayımlanmış olan bir mektup tercüme edilerek iktibas edilmiş. Mektupta Süveyş Kanalı'na duyulan hayranlık ifade ediliyor ve kanalı tanıtıcı bilgiler veriliyor.], s.29-31

....., **"Haşmetlü Fransa İmparatoru Hazretlerinin Paris Sergisi'nde Tevzî-i Mükâfât Olunduğu Sırada İbrâ Eylediği Nutkun Tercümesidir"**, (Nutuk), [Fransa İmparatoru'nun Paris Sergisi'nde ödüllendirildiği sırada söylediği nutuk tercüme edilerek iktibas edilmiş. İmparator, serginin önemini ve açılışından duyduğu memnuniyeti dile getiriyor. Söz konusu serginin fotoğrafı verilmiş.], s.32-33

Sayı 46, Rebiülahir 1283

Fardis, **"Tarih-i Kostantiniye-4"**, (Makale), [Kırk beşinci sayının devamıdır. İstanbul'un tarihinden ve burası için tarih boyunca yapılan hakimiyet mücadelelerinden söz ediyor.], s.36-44

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-5"**, (Makale), [Kırk dördüncü sayının devamıdır. Eski Mısır tarihinden bahsediyor. Eski Mısır hükümdarlarından Antuvan tanıtılıyor. Antuvan'ın hayatı, kişiliği, zamanındaki savaşlar ve siyasi mücadeleler hakkında bilgi veriliyor.], s.44-50

Kostaki Antopulos, **"Fezâil-i Beytiye"**, (Sohbet), [Aile kurumunun faziletleri anlatılıyor. Bu faziletler; birincisi, ailenin geçimini sağlama, aile bütçesini ayarlama ve aileyi idare etme; ikincisi, anne babaya şefkat gösterme; üçüncüsü, eşlerin birbirlerine olan sevgi ve bağlılıkları; dördüncüsü, çocuklara sevgi ve şefkat göstermek; beşincisi, kardeşlere sevgi ve şefkat göstermek; altıncısı, eşlerin birbirlerine karşı olan görevlerinin

güzel bir şekilde yerine getirilmesi olarak sayılıyor. Zikredilen bu faziletlerin anlamı ve önemi hakkında açıklayıcı bilgiler veriliyor.], s.51-57

Konstantineydi, **"Kızıl Adalar"**, (Makale), [Dersaâdet (İstanbul) ile Üsküdar, Galata ve Eyüp semtleri halkı için bir mesîre yeri olan Kızıl Adalar'dan bahsediyor. Kızıl Adalar'ın tarihi, coğrafî konumu, coğrafî özellikleri ve doğal güzellikleri hakkında bilgi veriliyor. Bu adalar için yapılan siyasî mücadelelerden ve adaların siyasî yapısından söz ediliyor.], s.57-62

Muhammed Şevki, **"Mâverâ-ün-Nehr'in Ahvâl-i Hâzırası"**, (Makale), [Mâverâünnehir'in tarihinden, coğrafî konumundan, siyasî yapısından, ticarî ve jeopolitik öneminden, Rusya'nın bölge üzerindeki politikalarından ve hakimiyet mücadelelerinden ve bölge halkının geçim kaynaklarından söz ediyor.], s.62-74

Sayı 47, Sefer 1284

Fardis, **"Tarih-i Konstantiniye-5"**, (Makale), [Kırk altıncı sayının devamıdır. İstanbul'un tarihinden, Roma İmparatorluğu'nun bu topraklar üzerindeki hakimiyetinden ve burası için tarih boyunca yapılan hakimiyet mücadelelerinden söz ediyor.], s.75-80

Konstantineydi, **"Ayasofya Tarihi-5"**, (Makale), [Kırk ikinci sayının devamıdır. Ayasofya'nın tarihinden, yapılışından, maliyetinden, malî finansmanından, yapımında çalışan mühendis ve işçilerden, mîmârîsinden, mîmarların meslekî kalitelerinden, binanın yapımında kullanılan malzemelerin türlerinden, yapılan binaya ad verilişinin öyküsünden, İstanbul Osmanlı tarafından fethedildikten sonra binanın camiye çevrilişinden, yapımından sonra geçirdiği restorasyon çalışmalarından söz ediyor.], s.80-84

Muhammed Şevki, **"Fenn-i İnşâ"**, (Makale), [Yazı yazma sanatından bahsediyor. Güzel yazı yazmanın bir sanat olduğu ve yetenek gerektirdiği vurgulanıyor.], s.84-88

Sayı 48, Rebiülevvel 1300

Münif Efendi, **"Mukaddime"**, (Önsöz), [Bundan yirmi sene önce ilim ve fennin memlekette yayılmasına hizmet etmek amacıyla devrin âlim ve bilginlerinden müteşekkil Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye adında bir bilim heyeti kurulduğu; bu kuruluşun yayın organı olmak üzere "Mecmûa-i Fünûn" adında bir derginin yayımlanmaya başladığı; derginin dört seneden fazla yayın hayatına devam ettiği; cemiyetin başlıca üyelerinin dağılmaları ve

Münif Paşa'nın meşguliyetinin çok olması sebebiyle Mecmûa-i Fünûn'un yayın hayatına son verildiği hatırlatılıyor. Mecmûa-i Fünûn'un, Osmanlı İmparatorluğu sınırlarında yayımlanmış ilk Türkçe dergi olduğu ve "mecmûa" sözcüğünün bu münasebetle ilk olarak kullanıldığı söyleniyor. Münif Paşa, Mecmûa-i Fünûn'un halk nazarında büyük itibar görmesi nedeniyle dergiyi on altı yıl aradan sonra yeniden çıkarmaya niyet ettiğini ifade ediyor. Aradan geçen yirmi yıl içerisinde bilim ve kültür alanında çok büyük gelişmelerin kaydedildiği vurgulanıyor. Bu süre içerisinde sadece İstanbul'da yayımlanan Türkçe dergilerin ve imtiyaz sahiplerinin adları liste halinde verilmiş. Bu tür yayınların artmasının, memlekette bilim ve kültürün geliştiğinin bir göstergesi olduğu ifade ediliyor. Mecmûanın temel konularının ilim, fen ve edebiyat olacağı, din ve siyaset konusunda yazı yazılmayacağı, halkın kolaylıkla anlayacağı sade bir üslûbun kullanılacağı haber veriliyor.], s.1-6

Münif Efendi, **"İlm-i Ahlâk"**, (Makale), [Ahlâk ilminin, eskilerin nazarında hikmet ilimlerinden biri olduğu; diğer üçünün ilm-i ruh, ilm-i mantık ve ilâhiyât olduğu söyleniyor. Bu ilimler hakkında bilgiler veriliyor.], s.6-10

Münif Efendi, **"Seylan Adası"**, (Makale), [Hindistan sahillerindeki Seylan Adası tanıtılıyor. Ada hakkında tarihî ve coğrafî bilgiler veriliyor. Adanın siyasî tarihinden ve bu topraklar üzerinde tarih boyunca yapılan siyasî mücadelelerden söz ediliyor.], s.10-16

Münif Efendi, **"Tahsîl-i Servet"**, (Deneme), [Çalışmanın ve iyi amelin önemi üzerinde duruluyor. Bireyin kazancından tasarruf etmesinin gerekliliği anlatılıyor.], s.16-22

Münif Efendi, **"Encümen-i Hâmuşân"**, (Makale), [Eski zamanlarda kurulan "Encümen-i Hâmuşân" adındaki meşhur bir cemiyetten bahsediyor. Cemiyetin yapısı ve üyelerinin nitelikleri hakkında bilgi veriliyor. Hakîm-i Zâb adlı bir yazarın cemiyetle arasında geçen bir olay anlatılıyor.], s.22-24

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-17"**, (Makale), [Eski Yunan filozoflarından Akratos tanıtılıyor. Akratos'un hayatı, kişiliği, eğitimi, felsefî düşünceleri hakkında bilgi veriliyor. Akratos'la ilgili bazı anekdotlar anlatılmış.], s.24-31

Münif Efendi, **"Hikâyât -BirYıldız Böceği İle Bir Yolcu-"**, (Hikâye), s.31

Münif Efendi, **"Hasîselik"**, (Hikâye), s.31-32

Münif Efendi, **"On Beşinci Lui"**, (Hikâye), s.32-33

Münif Efendi, **"Küçük Matbahlı Hâne"**, (Hikâye), s.33

Münif Efendi, **"Yıkılıp Yeniden Yaptırılan Hâne"**, (Hikâye), s.33-34

Münif Efendi, **"Bir Riyazînin Vefatı"**, (Hikâye), s.34

Münif Efendi, **"Terbiyenin Fâidesi"**, (Hikâye), s.35

Münif Efendi, **"Uçar Balık"**, (Hikâye), s.36

Münif Efendi, **"Bir Prensin Mekâneti"**, (Hikâye), s.36-37

Münif Efendi, **"Kemâl-i Edep"**, (Hikâye), s.37

Münif Efendi, **"Bir Kasîdeyi Tahsîn"**, (Hikâye), s.38

Münif Efendi, **"İki Horoz İle Bir Tilki"**, (Hikâye), s.38-39

Münif Efendi, **"Bir Namuslu Çiftçi"**, (Hikâye), s.39-40

Münif Efendi, **"Ulu Cenab"**, (Hikâye), s.40

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DERGİDEKİ YAZILARIN YAZAR VE TÜR ADINA GÖRE ALFABETİK İNDEKSİ

40. Yazar Adına Göre Türler

400. Makaleler

Ahmed Rıfat Bey**"Sırbistan Tarihi"**,S.26, Sefer 1281, s.48-56

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Kıtası Tarih ve Coğrafyası-1"**, S.16, Rebiülahir 1280, s.187-191

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarih ve Coğrafyası-2"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.217-226

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarih ve Coğrafyası-3"**, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.253-262

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarih ve Coğrafyası-4"**, S.19, Receb 1280, s.305-313

Ahmet Rıfat Bey, **"Sırbistan Tarihi-5"**, S.22, Şevval 1280, s.416-422

Aleksandr Efendi, **"Taharrî-i Musannefât-ı Atîka"**, S.14, Sefer 1280, s.62-68

Aleksandr Efendi, **"Usûl-i Te'mîniye-1"**, S.16, Rebiülahir 1280, s.191-195

Aleksandr Efendi, **"Usûl-i Te'mîniye-2"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.229-232

Aleksandr Efendi, **"Usûl-i Te'mîniye-3"**, S.19, Receb 1280, s.293-300

Aziz Bey, **"Iskat-ı Cenîn"**, S.41, Şaban 1283, s.189-192

Aziz Bey, **"İntihar-1"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.219-228

Aziz Bey, **"İntihar-2"**, S.40, Recep 1283, s.250-255

Aziz Bey, **"Kaşalu ve Ondan Hâsıl Olan İspermâcet ve Anber"**, S.36, Rebiülevvel 1283, s.102-11

Bekir Sıtkı Efendi, **"Mesâkinin Sıhhatça Olan Te'sîrâtı-1"**, S.13, Muharrem 1280, s.17-21

Bekir Sıtkı Efendi, **"Mesâkinin Sıhhatça Olan Te'sîrâtı-2"**, S.15, Rebiülevvel 1280, s.114-117

Bekir Sıtkı Efendi, **"Rutûbet-i Havânın Te'sîrâtı"**, S.32, Şabân 1281, s.316-320

Cemiyet, **"Islâh-ı Resm-i Hatt'a Dair bazı Tasavvurât"**, S.14, Sefer 1280, s.69-77

Dâniş Bey, **"Kuvve-i Elektrikiye"**, S.24, Zilhicce 1280, s.483-487

Ethem Pertev Paşa, **"Av'ave"**, S.42, Ramazan 1283, s.229-240

Ethem Pertev Paşa, **" Medhal-i İlm-i Jeoloji-3"**, S.4, Rebiülahir 1279, s.138-143

Ethem Pertev Paşa, **"Bekâ-yı Şahsî ve Nev'îye Dâir Makâle"**, S.33, Ramazan 1281, s.329-346

Ethem Pertev Paşa, **"Bekâ-yı Şahsîye Dâir Makâle"**, S.34, Muharrem 1283, s.8-18

Ethem Pertev Paşa, **"İlm-i Kimya"**, S.7, Receb, s.289-294

Ethem Pertev Paşa, **"İlm-i Maâdin-10"**, S.19, Receb 1280, s.288-293

Ethem Pertev Paşa, **"İlm-i Maâdin-8"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.208-217

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-1"**, S.2, Sefer 1279, s.68-74

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-11"**, S.20, Şabân 1280, s.339-349

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-12"**, S.21, Ramazan 1280, s.366-370

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-13"**, S.22, Şevval 1280, s.407-416

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-14"**, S.23, Zilkade 1280, s.448-459

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-15"**, S.25, Muharrem 1281, s.15-21

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-16"**, S.27, Rebiülevvel 1281, s.81-87

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-17"**, S.28, Rebiülahir 1281, s.121-129

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-18"**, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.161-167

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-19"**, S.30, Cemâziyelâhir, s.200-208

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-2"**, S.3, Rebiülevvel 1279, s.107-113

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-20"**, S.32, Şabân 1281, s.289-295

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-21"**, S.33, Ramazan 1281, s.321-329

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-4"**, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.205-215

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-5"**, S.9, Ramazan 1279, s.376-385

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-6"**, S.11, Zilkade 1279, s.459-463

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-7"**, S.16, Rebiülahir 1280, s.178-187

Ethem Pertev Paşa, **"Medhal-i İlm-i Jeoloji-9"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.239-249

Fardis, **"Ayasofya-1"**, S.32, Şabân 1281, s.295-302

Fardis, **"Ayasofya-2"**, s.33, Ramazan 1281, s.346-354

Fardis, **"Çenberlitaş"**, S.35, Sefer 1283, s.46-49

Fardis, **"Mizâc-ı Hevâ-yı İstanbul"**, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.226-230

Fardis, **"Tarih-i Konstantiniye-5"**, S.47, Sefer 1284, s.75-80

Fardis, **"Tarih-i Kostantiniye-1"**, S.37, Rebiülahir 1283, s.121-128

Fardis, **"Tarih-i Kostantiniye-2"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.229-236

Fardis, **"Tarih-i Kostantiniye-3"**, S.45, Zilhicce 1283, s.1-6

Fardis, **"Tarih-i Kostantiniye-4"**, S.46, Muharrem 1284, s.36-44

Fardis, **"Tarih-i Mülûk-ı Fars-ı Kadîm-1"**, S.27, Rebiülevvel 1281, s.87-92

Fardis, **"Tarih-i Mülûk-ı Fars-ı Kadîm-3"**, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.172-178

Fardis, **"Tarih-i Mülûk-ı Kudemâ-yı Fars-2"**, S.28, Rebiülahir 1281, s.129-138

Hacı İskender, **"Arzın Hareket-i Yevmiyesinin Maddeten İsbâtı"**, S.24, Zilhicce 1280, s.492-495

Hafiz Hüseyin Efendi, **"Şekere Dair Ma'lûmât"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.226-228

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-2"**, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.197-205

Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudema-yı Mısrıyyîn-1"**, S.1, Muharrem 1279, s.34-37

Hayrullah Efendi, **"Nev'-i İnsanın Sath-ı Arzda Sûret-i Teksîr ve İntişârı"**, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.239-243

Hayrullah Efendi, **"Sûret-i İntişâr-ı Nev'i Beşer"**, S.12, Zilhicce 1279, s.502-509

Kadri Bey, **"Avrupa Kıt'ası Coğrafya ve Tarihi-1"**, S.3, Rebiülevvel 1279, s.114-122

Kadri Bey, **"Avrupa Kıt'ası Coğrafya ve Tarihi-2"**, S.4, Rebiülahir 1279, s.148-152

Kadri Bey, **"Banka-i Osmânî"**, S.12, Zilhicce 1279, s.495-502

Kadri Bey, **"Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası-1"**, S.16, Rebiülahir 1280, s.122-178

Kadri Bey, **"Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası-2"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.200-207

Kadri Bey, **"Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası-3"**, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.262-272

Kadri Bey, **"İddihâr Sandığı-2"**, S.22, Şevval 1280, s.427-432

Kadri Bey, **"Tarih-i Banka Ber-vech-i Umûmî-1"**, S.13, Muharrem 1280, s.10-17

Kadri Bey, **"Tarih-i Banka Ber-vech-i Umûmî-2"**, S.14, Sefer 1280, s.52-61

Kadri Bey, **"Tarih-i Sergi Ber-vech-i Umûmî"**, S.9, Ramazan 1279, s.386-392

Konstantineydi, **"Ayasofya Tarihi-5"**, S.47, Sefer 1284, s.80-84

Konstantineydi, **"Kızıl Adalar"**, S.46, Muharrem 1284, s.57-62

Konstantineydi, **"Tarih-i Ayasofya-3"**, S.40, Recep 1283, s.266-271

Konstantineydi, **"Tarih-i Ayasofya-4"**, S.42, Ramazan 1283, s.221-229

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-5"**, S.19, Receb 1280, s.300-306

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-6"**, S.20 Şabân 1280, s.320-329

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-7"**, S.23, Zilkade1280, s.467-475

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mısrıyyîn-2"**, S.2, Sefer 1279, s.75-79

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mısriyyîn-3"**, S.4, Rebiülahir 1279, s.144-147

Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-1"**, S.25, Muharrem 1281, s.4-15

Mehmet Cemil Paşa ve, Halil Kâmil Paşa **"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-4"**, S.10, Şevval, s.434-441

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-2"**, S.31, Receb 1281, s.241-248

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-3"**, S.35, Sefer 1283, s.49-56

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-4"**, S.44, Zilkade 1282, s.316-326

Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, **"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-5"**, S.46, Muharrem 1284, s.44-50

Mehmet Said Efendi , **"Fevaid-i Turuk-2"**, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.232-238

Mehmet Said Efendi, **"Fevaid-i Turuk-1"**, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.186-196

Mehmet Said Efendi, **"Nazarî İle Amelî Beyninde Olan Cihet ve Hiddet"**, S.9, Ramazan 1279, s.368-376

Muhammed Emin, **"Lüzûm-ı İlm i Tıp-1"**, S.38, Cemaziyelevvel 1283, s.161-171

Muhammed Emin, **"Lüzûm-ı İlm-i Tıp-2"**, S.40, Recep 1283, s.245-250

Muhammed Şevki, **"Arapların Fenn-i Coğrafyaya Hizmetleri-1"**, S.36, Rebiülevvel 1283, s.89-96

Muhammed Şevki, **"Arapların Fenn-i Coğrafyaya Hizmetleri-2"**, S.41, Şaban 1283, s.281-288

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-ı Hâzırası-1"**, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.186-196

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-2"**, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.216-226

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-3"**, S.31, Receb 1281, s.258-268

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-4"**, S.32, Şabân 1281, s.302-210

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-5"**, S.34, Muharrem 1283, s.19-25

Muhammed Şevki, **"Düvel-i Münâzaa"**, S.34, Muharrem 1283, s.27-35

Muhammed Şevki, **"Fenn-i İnşâ"**, S.47, Sefer 1284, s.84-88

Muhammed Şevki, **"Habeş Memleketi"**, S.36, Rebiülevvel 1283, s.81-88

Muhammed Şevki, **"İlm-i Hey'et-1"**, S.37, Rebiülahir 1283, s.128-141

Muhammed Şevki, **"İlm-i Hey'et-2"**, S.38, Cemaziyelevvel 1283, s.192-201

Muhammed Şevki, **"İlm-i Hey'et-3"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.236-240

Muhammed Şevki, **"İlm-i Hey'et-4"**, S.40, Recep 1283, s.241-245

Muhammed Şevki, **"Japonya Memleketi-2"**, S.41, Şaban 1283, s.212-220

Muhammed Şevki, **"Japonya Memleketi-2"**, S.42, Ramazan 1283, s.254-260

Muhammed Şevki, **"Mâverâ-ün-Nehr'in Ahvâl-i Hâzırası"**, S.46, Muharrem 1284, s.62-74

Muhammed Şevki, **"Memleketeyn-i Müctemiateyn -Eflak-Boğdan-"**, S.35, Sefer 1283, s.56-69

Münif Efendi, **" Kumur Adaları"**, S.27, Rebiülevvel 1281, s.104-118

Münif Efendi, **"Amerika Ahâlî-i Asliyesi"**, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.208-216

Münif Efendi, **"Cengiz Han-1"**, S.37, Rebiülahir 1283, s.151-155

Münif Efendi, **"Cengiz Han-2"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.209-218

Münif Efendi, **"Çav"**, S.10, Şevval 1279, s.418-419

Münif Efendi, **"Çinde Bulunan Ehl-i İslam"**, S.8, Şabân 1279, s.316-320

Münif Efendi, **"Ehemmiyet-i Terbiye-i Sıbyân"**, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.176-185

Münif Efendi, **"Encümen-i Hâmuşân"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.22-24

Münif Efendi, **"Girit Adası"**, S.38, Cemaziyelevvel 1283, s.179-192

Münif Efendi, **"Harîk-i İstanbul"**, S.28, Rebiülahir 1281, s.148-156

Münif Efendi, **"İhrâk-ı Bîve-i Zenân Der-i Hindistan"**, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.167-176

Münif Efendi, **"İlga-yı Kavâim-i Nakdiye-1"**, S.3, Rebiülevvel 1279, s.123-131

Münif Efendi, **"İlga-yı Kavâim-i Nakdiye-2"**, S.4, Rebiülahir 1279, s.153-160

Münif Efendi, **"İlm-i Ahlak"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.6-10

Münif Efendi, **"Karadağ-1"**, S.2, Sefer 1279, s.55-64

Münif Efendi, **"Karadağ-2"**, S.3, Rebiülevvel 1279, s.98-104

Münif Efendi, **"Karıncaların San'at ve Medeniyeti"**, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.230-236

Münif Efendi, **"Kebûter-i Nâme-ber"**, S.12, Zilhicce 1279, s.485-488

Münif Efendi, **"Mâhiyet ü Aksâm-ı Ulûm"**, S.13, Muharrem 1280, s.2-10

Münif Efendi, **"Mukaddime-i İlm-i Jeoloji"**, S.2, Sefer 1279, s.65-68

Münif Efendi, **"Muvazene-i İlm ü Cehl"**, S.1, Muharrem 1279, s.21-34

Münif Efendi, **"Seylan Adası"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.10-16

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-5"**, S.25, Muharrem 1281, s.22-28

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-6"**, S.26, Sefer 1281, s.41-48

Münif Efendi, **"Tarih-i Çav"**, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.215-220

Münif Efendi, **"Tarih-i Evrak-ı Nakdiye Ber-vech-i Umûmî-3"**, S.6, Cemâziyelahir 1279, s.222-231

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan"**, S.13, Muharrem 1280, s.21-29

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-10"**, S.36, Rebiülevvel 1283, s.112-116

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-11"**, S.37, Rebiülahir 1283, s.141-151

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-12"**, S.40, Recep 1283, s.255-260

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-13"**, S.41, Şaban 1283, s.200-213

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-14"**, S.42, Ramazan 1283, s.241-253

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-15"**, S.44, Zilkade 1283, s.327-333

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-16"**, S.45, Zilhicce 1283, s.13-24

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-17"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.24-31

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-2"**, S.15, Rebiülevvel 1280, s.94-105

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-3"**, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.240-253

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-4"**, S.19, Receb 1280, s.280-288

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-5"**, S.22, Şevval 1280, s.400-406

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-6"**, S.23, Zilkade 1280, s.440-447

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-7"**, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.178-185

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-8"**, S.31, Receb 1281, s.268-277

Münif Efendi, **"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-9"**, S.35, Sefer 1283, s.69-77

Münif Efendi, **"Târih-i Telgraf"**, S.11, Zilkade 1279, s.448-459

Münif Efendi, **"Umûr-ı Mâliye-i Düvel-i Muharebe"**, S.35, Sefer 1283, s.41-46

Münif Efendi, **"Vesâit-i Tenvîriye"**, S.12, Zilhicce 1279, s.478-485

Nazif, **"Ormancılık Fenni"**, S.32, Şabân 1281, s.310-316

Safvet Paşa, **"Suyun Mahiyet ü Enva'ı ve Havâss-ı Hikemiye-i Kimyeviyesi-1"**, S.10, Şevval 1279, s.419-424

Safvet Paşa, **"Suyun Mahiyet ü Enva'ı ve Havâssı-2"**, S.11, Zilkade 1279, s.463-469

Seyyid Ali İbn-i Ambasavî, **"İslâm Kütüphâneleri"**, S.45, Zilhicce 1283, s.25-29

....., **"Amerika'ya Dair Makale-2"**, S.26, Sefer 1281, s.57-62

....., **"Amerika'ya Dair Makale-1"**, S.25, Muharrem 1281, s.29-34

....., **"Fotoğrafya-1"**, S.38, Cemaziyelevvel 1283, s.171-179

....., **"Fotoğrafya-2"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.206-209

....., **"Mısır Etıbbâsından Hasan Mahmud Efendi'nin (Mısır Mekteb-i Tıbbiyesi) Unvânıyla Fransızca Olarak Yazmış Olduğu Bir Risâlenin Tercümesi-1"**, S.40, Recep 1283, s.271-277

....., **"Mısır Mekteb-i Tıbbiyesi-2"**, S.41, Şaban 1283, s.193-199

401. Fıkralar

Cemiyet, **"Cemiyyet Merkezinde Kırâathâne Güşâdı"**, S.22, Şevval 1280, s.423-427

Kadri Bey, **"İddihâr Sandığı-1"**, S.21, Ramazan 1280, s.389-396

Kadri Bey, **"Keşf-i Menba'-ı Nîl"**, S.31, Receb 1281, s.248-258

Kadri Bey, **"Sergi-i Umûm-ı Osmanî"**, S.8, Şabân 1279, s.337-342

Kadri Bey, **"Sergi-i Umûmî-i Osmânî"**, S10, Şevval 1279, s.430-434

Kadri Bey, **"Suda Boğulanların Sûret-i Müdâvât ve İstihlâsı-1"**, S.7, Receb 1279, s.294-300

Kadri Bey, **"Suda Boğulanların Sûret-i Müdâvât ve İstihlâsı-2"**, S.8, Şabân 1279, s.320-330

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Kuvve-i Askeriyesi-3"**, S.28, Rebiülahir 1281, s.138-148

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Mukâyese-i Kuvve-i Askeriyeleri-1"**, S.26, Sefer 1281, s.63-67

Muhammed Şevki, **"Avrupa Devletlerinin Mukâyese-i Askeriyesi-2"**, S.27, Rebiülevvel 1281, s.98-104

Münif Efendi, **"Anadolu'da Semadan Nüzûl Eden Buğday"**, S.26, Sefer 1281, s.72-75

Münif Efendi, **"Dârülfünûn Dersleri-3"**, S.8, Şabân 1279, s.330-332

Münif Efendi, **"Sergi-i Umûm-ı Osmanî'nin Vuku'-ı Güşâdı"**, S.9, Ramazan 1279, s.362-367

Münif Efendi, **"Sûret-i Hâl-i Cemiyet"**, S.24, Zilhicce 1280, s.480-483

Münif Efendi, **"Tanzîm-i İstanbul"**, S.21, Ramazan 1280, s.371-380

Münif Efendi, **"Tarih-i Devlet-i Osmâniye Dersi"**, S.28, Rebiülahir 1281, s.157-158

Münif Efendi, **"Tuna Boylarında Menfaat-i Umûmiye Sandıkları"**, S36, Rebiülevvel 1283, s.96-102

Münif Efendi, **"Zamîme-i Sergi-i Osmânî"**, S.10, Şevval 1279, s.408-413

Vâhan, **"Fevâid-i Şirket"**, S.8, Şabân 1279, s.343-353

....., **"Hulâsa-i Politikiye Ber-vech-i Umûm"**, S.7, Receb 1279, s.311-314

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.35, Sefer 1283, s.77-80

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.36, Rebiülevvel 1283, s.116-120

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.40, Recep 1283, s.277-280

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.13, Muharrem 1280, s.36-40

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.14, Sefer 1280, s.77-80

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.15, Rebiülevvel 1280, s.118-120

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.16, Rebiülahir 1280, s.195-198

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.17, Cemaziyelevvel 1280, s.256-257

..... , **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.275-278

..... , **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.22, Şevval 1280, s.437-438

..... , **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.23, Zilkade 1280, s.475-478

....., **"Amerika Meselesi"**, S.7, s.304-311

....., **"Cemiyete Verilen Bazı Hedâye"**, S.21, Ramazan 1280, s.381-389

....., **"Dâire-yi Maârif-i Umûmiye Güşâdı"**, S.24, Zilhicce 1280, s.495-499

....., **"Hulâsa-i Politikiye -Fransa, İngiltere, Lehistan-"**,S.8, Şabân 1279, s.355-360

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.10, Şevval 1279, s.443-446

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.11, Zilkade 1279, s.480-484

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.261-273

....., **"Hulâsa-i Politikiye"**, S.9, Ramazan 1279, s.400-406

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.19, Receb 1280, s.314-317

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.20, Şabân 1280, s.356-357

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.21, Ramazan 1280, s.397-398

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.24, Zilhicce 1280, s.500-517

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.25, Muharrem 1281, s.34-40

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.26, Sefer 1281, s.75-80

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.27, Rebiülevvel 1281, s.118-120

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.28, Rebiülahir 1281, s.158-160

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.196-200

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.236-240

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.31, Receb 1281, s.278-280

....., **"Hülâsa-i Politikiye"**, S.34, Muharrem 1283, s.36-40

....., **"Bazı Zevât Tarafından Cemiyete Verilen Hedâye"**, S.22, Şevval 1280 s.432-436

402. Sohbetler

Ethem Pertev Paşa, **"Medh-i Sa'y ve Zemm-i Betâlet Hakkında Meşâhîr-i Ulemâ-yı İslâmiyeden Kemal Paşazâde'nin Arabî Risâlesi Tercümesi"**, S.32, Şabân 1281, s.281-289

Kadri Bey, **"Alâim-i Sema-1"**, S.1, Muharrem, s.37-43

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-2"**, S.2, Sefer 1279, s.80-86

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviyeye Dair Muhâvere-3"**, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.249-258

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviyeye Dair Muhavere-4"**, S.11, Zilkade 1279 , s.470-476

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-5"**, S.15, Rebiülevvel 1280, s106-114

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-6"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.232-237

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-7"**, S.20, Şabân 1280, s.330-338

Kadri Bey, **"Alâim-i Semâviye-8"**, S.24, Zilhicce 1280, s.487-492

Kostaki Antopulos, **"Fezâil-i Beytiye"**, S.46, Muharrem 1284, s.51-57

Mâcid, **"Lüzûm-ı Sa'y ve Amel"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.203-206

Münif Efendi, **"Acayib-i Seb'a-i Âlem"**, S.7, Receb 1279, s.276-284

Münif Efendi, **"İngiliz Atlarının Aslı"**, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.273-275

Ohannes Efendi, **"'İlm-i Servet-i Milel-1"**, S.2, Sefer 1279, s.86-92

Ohannes Efendi, **"'İlm-i Servet-i Milel-2"**, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.243-249

403. Hikâyeler

Münif Efendi, **"Bir Kasîdeyi Tahsîn"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.38

Münif Efendi, **"Bir Namuslu Çiftçi"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.39-40

Münif Efendi, **"Bir Prensin Mekâneti"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.36-37

Münif Efendi, **"Bir Riyazînin Vefatı"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.34

Münif Efendi, **"Hasîselik"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.31-32

Münif Efendi, **"Hikâyât –Bir Yıldız Böceği ile Bir Yolcu-"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.31

Münif Efendi, **"İki Horoz İle Bir Tilki"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.38-39

Münif Efendi, **"Kemâl-i Edep"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.37

Münif Efendi, **"Küçük Matbahlı Hane"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.33

Münif Efendi, **"On Beşinci Lui"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.32-33

Münif Efendi, **"Terbiyenin Fâidesi"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.35

Münif Efendi, **"Uçar Balık"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.36

Münif Efendi, **"Ulu Cenab"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.40

Münif Efendi, **"Yıkılıp Yeniden Yaptırılan Hane"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.33-34

404. Tenkitler

Âli Paşa, **"İltifatname-i Âli Paşa"**, S.2, Sefer 1279, s.50-54

Cemiyet, **"Mecmûa-i İber-i İntibâh'a Cevap"**, S.13, Muharrem 1280, s.30-35

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-1"**, S.4, Rebiülahir 1279, s.161-171

Münif Efendi, **"Bazı Âsâr-ı İlmiye"**, S.34, Muharrem 1283, s.25-27

Münif Efendi, **"Hudûs-ı Mecmûa-i İber-i İntibâh"**, S.8, Şabân 1279, s.353-355

Münif Efendi, **"Takrîz-i Terceme-i Telemak"**, S.3, Rebiülevvel 1279, s.94-97

Münif Efendi, **"Zuhûr-ı Mir'ât"**, S.9, Ramazan 1279 , s.399

Münif Efendi, **"Zuhûr-ı Tasvîr-i Efkâr"**, S.1, Muharrem 1279, s.44-48

Münif Efendi, **"Mecmûa-i Muâhedât-ı Osmânî"**, S.27, Rebiülevvel 1281, s.93-97

405. Denemeler

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-2",** S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.197-205

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-3"**, S.7, Receb 1279, s.285-289

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-4"**, S.10, Şevval 1279, s.413-418

Halil Kâmil Paşa, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-5",** S.12, Zilhicce 1279, s.488-495

Muhammed Şerif, **"Lüzûm-ı Sa'y ve Amel"**, S.8, Şabân 1279, s.333-337

Münif Efendi, **"Sür'at-i Ömr"**, S.1, Muharrem 1279, s.43-44

Münif Efendi, **"Tahsîl-i Servet"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.16-22

....., **"Misafirhane"**, S.34, Muharrem 1283, s.4-7

406. Mektuplar

Ebûbekir, **"Ümit Burnundan Mektup"**, S.33, Ramazan 1281, s.354-360

Ebûbekir, **"Ümit Burnundan Mektup"**, S.33, Ramazan 1281, s.354-360

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli'ne Dâir (Monitör Dö Felvet) Gazetesinde Görülen Bir Mektubun Tercümesi"**, S.45, Zilhicce 1283, s.29-31

Münif Efendi, **"Ümit Burnu'nda Bulunan Ehl-i İslâm"**, S.9, Ramazan 1279, s.393-399

Münif Efendi, **"Ümit Burnu'ndan Mektûb-ı Mahsûs"**, S.10, Şevval 1279, s.425-430

....., **"Ümit Burnu'ndan Mektup"**, S.13, Muharrem 1280, s.35-36

....., **"Ümit Burnu'ndan Mektûb-ı Mahsûs Fî 27 Ramazan"**, S.11, Zilkade 1279, s.477-479

407. Gezi Yazıları

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-1"**, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.249-256

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-2"**, S.20, Şabân 1280, s.349-356

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-3"**, S.21, Ramazan 1280, s.360-366

Münif Efendi, **"Süveyş Cedveli-4"**, S.23, Zilkade 1280, s.459-467

408. İlanlar

Cemiyet, **"......"**, S.5, Cemâziyelevvel s.174-176

Münif Efendi, **"Dârülfünûnda Ders-i Âm Güşâdı"**, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.258-260

Münif Efendi, **"Dârülfünûnda Ders-i Âm Vukû'-ı Güşâdı-2"**, S.7, Receb 1279, s.301-304

....., **"İhtar"**, S.34, Muharrem 1283, s.3-4

409. Nutuklar

....., **"Geçen Alafranga Martın On Dördüncü Günü Fransa Millet Meclisinde A'zâdan Mösyö Tiyer'in Tefevvüh Eylediği Nutkun Tercümesidir-1"**, S.43, Şevval 1283, s.261-300

....., **"Haşmetlü Fransa İmparatoru Hazretlerinin Paris Sergisi'nde Tevzî-i Mükâfât Olunduğu Sırada İbrâ Eylediği Nutkun Tercümesidir"**, S.45, Zilhicce 1283, s.32-33

....., **"Mösyö Tiyer'in Nutku-2"**, S.44, Zilkade 1283, s.301-312

4010. Dil Bilgisi

Münif Efendi, **"İlm-i Sarf ü Nahv-1"**, S.14, Sefer 1280, s.42-51
Münif Efendi, **"İlm-i Sarf ü Nahv-2"**, S.15, Rebiülevvel 1280, s.82-93

4011. Antlaşma Metinleri

İsmail, **"1867 Senesi Mayısın On Birinde Londra'da Akd Olunan Ahdnâmenin Tercümesi"**, S.44, Zilkade 1283, s.333-336
....., **"Avusturya ve Purusya Devletleri Beyninde Mün'akid Muâhede-i Sulhiyenin Tercümesi"**, S.37, Rebiülahir 1283, s.155-160

4012. Önsözler

Münif Efendi, **"Mukaddime"**, S.1, Muharrem 1279, s.18-20
Münif Efendi, **"Mukaddime"**, S.48, Rebiülevvel 1300, s.1-6

4013. Tanıtma Yazısı

....., **"Tarih-i Kayser-i Rum"**, S.45, Zilhicce 1283, s.6-13

4014. Teşekkür Yazısı

Münif Efendi, **"Âmmeye Teşekkürname"**, S.4, Rebiülahir 1279, s.134-137

4015. Tüzük

Cemiyet, **"Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Nizamnamesi"**, S.1, Muharrem 1279, s.2-17

4016. Şiir

Hasırcızade Muhammed Hafiz, **"Manzume Berâ-yı Sergi-i Osmânî"**, S.8, Şabân 1279, s.342-343

41. Yazı Adına Göre Türler

410. Makaleler

"Amerika Ahâlî-i Asliyesi", Münif Efendi, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.208-216

"Arapların Fenn-i Coğrafyaya Hizmetleri-1", Muhammed Şevki, S.36, Rebiülevvel 1283, s.89-96

"Arapların Fenn-i Coğrafyaya Hizmetleri-2", Muhammed Şevki, S.41, Şaban 1283, s.281-288

"Arzın Hareket-i Yevmiyesinin Maddeten İsbâtı", Hacı İskender, S.24, Zilhicce 1280, s.492-495

"Av'ave", Ethem Pertev Paşa, S.42, Ramazan 1283, s.229-240

"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-ı Hâzırası-1", Muhammed Şevki, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.186-196

"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-2", Muhammed Şevki, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.216-226

"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-3", Muhammed Şevki, S.31, Receb 1281, s.258-268

"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-4", Muhammed Şevki, S.32, Şabân 1281, s.302-210

"Avrupa Devletlerinin Ahvâl-i Hâzırası-5", Muhammed Şevki, S.34, Muharrem 1283, s.19-25

"Avrupa Kıt'ası Coğrafya ve Tarihi-1", Kadri Bey, S.3, Rebiülevvel 1279, s.114-122

"Avrupa Kıt'ası Coğrafya ve Tarihi-2", Kadri Bey, S.4, Rebiülahir 1279, s.148-152

"Ayasofya Tarihi-5", Konstantineydi, S.47, Sefer 1284, s.80-84

"Ayasofya-1", Fardis, S.32, Şabân 1281, s.295-302

"Ayasofya-2", Fardis, S.33, Ramazan 1281, s.346-354

"Banka-i Osmânî", Kadri Bey, S.12, Zilhicce 1279, s.495-502

"Bekâ-yı Şahsî ve Nev'îye Dâir Makâle", Ethem Pertev Paşa, S.33, Ramazan 1281, s.329-346

"Bekâ-yı Şahsîye Dâir Makâle", Ethem Pertev Paşa, S.34, Muharrem 1283, s.8-18

Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası-1", Kadri Bey, S.16, Rebiülahir 1280, s.122-178

"Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası-2", Kadri Bey, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.200-207

"Biritanya Adaları Tarih ve Coğrafyası-3", Kadri Bey, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.262-272

"Cengiz Han-1", Münif Efendi, S.37, Rebiülahir 1283, s.151-155

"Cengiz Han-2", Münif Efendi, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.209-218

"Çav", Münif Efendi, S.10, Şevval 1279, s.418-419

"Çenberlitaş", Fardis, S.35, Sefer 1283, s.46-49

"Çinde Bulunan Ehl-i İslam", Münif Efendi, S.8, Şabân 1279, s.316-320

"Düvel-i Münâzaa", Muhammed Şevki, S.34, Muharrem 1283, s.27-35

"Ehemmiyet-i Terbiye-i Sıbyân", Münif Efendi, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.176-185

"Encümen-i Hâmuşân", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.22-24

"Fenn-i İnşâ", Muhammed Şevki, S.47, Sefer 1284, s.84-88

"Fevaid-i Turuk-1", Mehmet Said Efendi, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.186-196

"Fevaid-i Turuk-2", Mehmet Said Efendi , S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.232-238

"Girit Adası", Münif Efendi, S.38, Cemaziyelevvel 1283, s.179-192

"Habeş Memleketi", Muhammed Şevki, S.36, Rebiülevvel 1283, s.81-88

"Harîk-i İstanbul", Münif Efendi, S.28, Rebiülahir 1281, s.148-156

"Iskat-ı Cenîn", Aziz Bey, S.41, Şaban 1283, s.189-192

"Islâh-ı Resm-i Hatt'a Dair bazı Tasavvurât", Cemiyet, S.14, Sefer 1280, s.69-77

"İddihâr Sandığı-2", Kadri Bey, S.22, Şevval 1280, s.427-432

"İhrâk-ı Bİve-i Zenân Der-i Hindistan", Münif Efendi, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.167-176

"İlga-yı Kavâim-i Nakdiye-1", Münif Efendi, S.3, Rebiülevvel 1279, s.123-131

"İlga-yı Kavâim-i Nakdiye-2", Münif Efendi, S.4, Rebiülahir 1279, s.153-160

"İlm-i Ahlak", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.6-10

"İlm-i Hey'et-1", Muhammed Şevki, S.37, Rebiülahir 1283, s.128-141

"İlm-i Hey'et-2", Muhammed Şevki, S.38, Cemaziyelevvel 1283, s.192-201

"İlm-i Hey'et-3", Muhammed Şevki, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.236-240

"İlm-i Hey'et-4", Muhammed Şevki, S.40, Recep 1283, s.241-245

"İlm-i Kimya", Ethem Pertev Paşa, S.7, Receb, s.289-294

"İlm-i Maâdin-10", Ethem Pertev Paşa, S.19, Receb 1280, s.288-293

"İlm-i Maâdin-8", Ethem Pertev Paşa, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.208-217

"İntihar-1", Aziz Bey, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.219-228

"İntihar-2", Aziz Bey, S.40, Recep 1283, s.250-255

"İslâm Kütüphâneleri", Seyyid Ali İbn-i Ambasevî, S.45, Zilhicce 1283, s.25-29

"Japonya Memleketi-2", Muhammed Şevki, S.41, Şaban 1283, s.212-220

"Japonya Memleketi-2", Muhammed Şevki, S.42, Ramazan 1283, s.254-260

"Karadağ-1", Münif Efendi, S.2, Sefer 1279, s.55-64

"Karadağ-2", Münif Efendi, S.3, Rebiülevvel 1279, s.98-104

"Karıncaların San'at ve Medeniyeti", Münif Efendi, S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.230-236

"Kaşalu ve Ondan Hâsıl Olan İspermâcet ve Anber", Aziz Bey, S.36, Rebiülevvel 1283, s.102-11

"Kebûter-i Nâme-ber", Münif Efendi, S.12, Zilhicce 1279, s.485-488

"Kızıl Adalar", Konstantineydi, S.46, Muharrem 1284, s.57-62

"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-4", Mehmet Cemil Paşa ve, Halil Kâmil Paşa, S.10, Şevval, s.434-441

"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-5", Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, S.19, Receb 1280, s.300-306

"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-6", Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, S.20 Şabân 1280, s.320-329

"Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye Tarihi-7", Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, S.23, Zilkade1280, s.467-475

"Kumur Adaları", Münif Efendi, S.27, Rebiülevvel 1281, s.104-118

"Kuvve-i Elektrikiye", Dâniş Bey, S.24, Zilhicce 1280, s.483-487

"Lüzûm-ı İlm i Tıp-1", Muhammed Emin, S.38, Cemaziyelevvel 1283, s.161-171

"Lüzûm-ı İlm-i Tıp-2", Muhammed Emin, S.40, Recep 1283, s.245-250

"Mâhiyet ü Aksâm-ı Ulûm", Münif Efendi, S.13, Muharrem 1280, s.2-10

"Mâverâ-ün-Nehr'in Ahvâl-i Hâzırası", Muhammed Şevki, S.46, Muharrem 1284, s.62-74

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-1", Ethem Pertev Paşa, S.2, Sefer 1279, s.68-74

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-2", Ethem Pertev Paşa, S.3, Rebiülevvel 1279, s.107-113

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-3", Ethem Pertev Paşa, S.4, Rebiülahir 1279, s.138-143

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-4", Ethem Pertev Paşa, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.205-215

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-5", Ethem Pertev Paşa, S.9, Ramazan 1279, s.376-385

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-6", Ethem Pertev Paşa, S.11, Zilkade 1279, s.459-463

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-7", Ethem Pertev Paşa, S.16, Rebiülahir 1280, s.178-187

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-9", Ethem Pertev Paşa, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.239-249

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-11", Ethem Pertev Paşa, S.20, Şabân 1280, s.339-349

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-12", Ethem Pertev Paşa, S.21, Ramazan 1280, s.366-370

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-13", Ethem Pertev Paşa, S.22, Şevval 1280, s.407-416

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-14", Ethem Pertev Paşa, S.23, Zilkade 1280, s.448-459

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-15", Ethem Pertev Paşa, S.25, Muharrem 1281, s.15-21

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-16", Ethem Pertev Paşa, S.27, Rebiülevvel 1281, s.81-87

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-17", Ethem Pertev Paşa, S.28, Rebiülahir 1281, s.121-129

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-18", Ethem Pertev Paşa, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.161-167

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-19", Ethem Pertev Paşa, S.30, Cemâziyelâhir, s.200-208

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-20", Ethem Pertev Paşa, S.32, Şabân 1281, s.289-295

"Medhal-i İlm-i Jeoloji-21", Ethem Pertev Paşa, S.33, Ramazan 1281, s.321-329

"Memleketeyn-i Müctemiateyn -Eflak-Boğdan-", Muhammed Şevki, S.35, Sefer 1283, s.56-69

"Mesâkinin Sıhhatça Olan Te'sîrâtı-1", Bekir Sıtkı Efendi, S.13, Muharrem 1280, s.17-21

"Mesâkinin Sıhhatça Olan Te'sîrâtı-2", Bekir Sıtkı Efendi, S.15, Rebiülevvel 1280, s.114-117

"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-2", Halil Kâmil Paşa, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.197-205

"Mizâc-ı Hevâ-yı İstanbul", Fardis,S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.226-230

"Mukaddime-i İlm-i Jeoloji", Münif Efendi, S.2, Sefer 1279, s.65-68

"Muvazene-i İlm ü Cehl", Münif Efendi, S.1, Muharrem 1279, s.21-34

"Nazarî İle Amelî Beyninde Olan Cihet ve Hiddet", Mehmet Said Efendi, S.9, Ramazan 1279, s.368-376

"Nev'-i İnsanın Sath-ı Arzda Sûret-i Teksîr ve İntişârı", Hayrullah Efendi, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.239-243

"Ormancılık Fenni", Nazif, S.32, Şabân 1281, s.310-316

"Rutûbet-i Havânın Te'sîrâtı", Bekir Sıtkı Efendi, S.32, Şabân 1281, s.316-320

"Seylan Adası", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.10-16

"Sırbistan Kıtası Tarih ve Coğrafyası-1", Ahmet Rıfat Bey, S.16, Rebiülahir 1280, s.187-191

"Sırbistan Tarih ve Coğrafyası-2", Ahmet Rıfat Bey, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.217-226

"Sırbistan Tarih ve Coğrafyası-3", Ahmet Rıfat Bey, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.253-262

"Sırbistan Tarih ve Coğrafyası-4", Ahmet Rıfat Bey, S.19, Receb 1280, s.305-313

"Sırbistan Tarihi", Ahmet Rıfat Bey, S.26, Sefer 1281, s.48-56

"Sırbistan Tarihi-5", Ahmet Rıfat Bey, S.22, Şevval 1280, s.416-422

"Sûret-i İntişâr-ı Nev'i Beşer", Hayrullah Efendi, S.12, Zilhicce 1279, s.502-509

"Suyun Mahiyet ü Enva'ı ve Havâss-ı Hikemiye-i Kimyeviyesi-1", Safvet Paşa, S.10, Şevval 1279, s.419-424

"Suyun Mahiyet ü Enva'ı ve Havâssı-2", Safvet Paşa, S.11, Zilkade 1279, s.463-469

"Süveyş Cedveli-5", Münif Efendi, S.25, Muharrem 1281, s.22-28

"Süveyş Cedveli-6", Münif Efendi, S.26, Sefer 1281, s.41-48

"Şekere Dair Ma'lûmât", Hafız Hüseyin Efendi, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.226-228

"Taharrî-i Musannefât-ı Atîka", Aleksandr Efendi, S.14, Sefer 1280, s.62-68

"Tarih-i Ayasofya-3", Konstantineydi, S.40, Recep 1283, s.266-271

"Tarih-i Ayasofya-4", Konstantineydi, S.42, Ramazan 1283, s.221-229

"Tarih-i Banka Ber-vech-i Umûmî-1", Kadri Bey, S.13, Muharrem 1280, s.10-17

"Tarih-i Banka Ber-vech-i Umûmî-2", Kadri Bey, S.14, Sefer 1280, s.52-61

"Tarih-i Çav", Münif Efendi, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.215-220

"Tarih-i Evrak-ı Nakdiye Ber-vech-i Umûmî-3", Münif Efendi, S.6, Cemâziyelahir 1279, s.222-231

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-1", Münif Efendi, S.13, Muharrem 1280, s.21-29

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-2", Münif Efendi, S.15, Rebiülevvel 1280, s.94-105

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-3", Münif Efendi, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.240-253

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-4", Münif Efendi, S.19, Receb 1280, s.280-288

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-5", Münif Efendi, S.22, Şevval 1280, s.400-406

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-6", Münif Efendi, S.23, Zilkade 1280, s.440-447

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-7", Münif Efendi, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.178-185

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-8", Münif Efendi, S.31, Receb 1281, s.268-277

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-9", Münif Efendi, S.35, Sefer 1283, s.69-77

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-10", Münif Efendi, S.36, Rebiülevvel 1283, s.112-116

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-11", Münif Efendi, S.37, Rebiülahir 1283, s.141-151

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-12", Münif Efendi, S.40, Recep 1283, s.255-260

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-13", Münif Efendi, S.41, Şaban 1283, s.200-213

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-14", Münif Efendi, S.42, Ramazan 1283, s.241-253

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-15", Münif Efendi, S.44, Zilkade 1283, s.327-333

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-16", Münif Efendi, S.45, Zilhicce 1283, s.13-24

"Tarih-i Hükemâ-yı Yunan-17", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.24-31

"Tarih-i Kostantiniye-1", Fardis, S.37, Rebiülahir 1283, s.121-128

"Tarih-i Kostantiniye-2", Fardis, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.229-236

"Tarih-i Kostantiniye-3", Fardis, S.45, Zilhicce 1283, s.1-6

"Tarih-i Kostantiniye-4", Fardis, S.46, Muharrem 1284, s.36-44

"Tarih-i Kostantiniye-5", Fardis, S.47, Sefer 1284, s.75-80

"Tarih-i Kudema-yı Mısrıyyîn-1", Halil Kâmil Paşa, S.1, Muharrem 1279, s.34-37

"Tarih-i Kudemâ-yı Mısrıyyîn-2", Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, S.2, Sefer 1279, s.75-79

"Tarih-i Kudemâ-yı Mısriyyîn-3", Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, S.4, Rebiülahir 1279, s.144-147

"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-1", Mehmet Cemil Paşa ve Halil Kâmil Paşa, S.25, Muharrem 1281, s.4-15

"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-2", Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, S.31, Receb 1281, s.241-248

"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-3", Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, S.35, Sefer 1283, s.49-56

"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-4", Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, S.44, Zilkade 1282, s.316-326

"Tarih-i Kudemâ-yı Mülûk-ı Mısriye-5", Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, S.46, Muharrem 1284, s.44-50

"Tarih-i Mülûk-ı Fars-ı Kadîm-1", Fardis, S.27, Rebiülevvel 1281, s.87-92

"Tarih-i Mülûk-ı Fars-ı Kadîm-3", Fardis, S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.172-178

"Tarih-i Mülûk-ı Kudemâ-yı Fars-2", Fardis, S.28, Rebiülahir 1281, s.129-138

"Tarih-i Sergi Ber-vech-i Umûmî", Kadri Bey, S.9, Ramazan 1279, s.386-392

"Târih-i Telgraf", Münif Efendi, S.11, Zilkade 1279, s.448-459

"Umûr-ı Mâliye-i Düvel-i Muharebe", Münif Efendi, S.35, Sefer 1283, s.41-46

"Usûl-i Te'mîniye-1", Aleksandr Efendi, S.16, Rebiülahir 1280, s.191-195

"Usûl-i Te'mîniye-2", Aleksandr Efendi, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.229-232

"Usûl-i Te'mîniye-3", Aleksandr Efendi, S.19, Receb 1280, s.293-300

"Vesâit-i Tenvîriye", Münif Efendi, S.12, Zilhicce 1279, s.478-485

....., **"Amerika'ya Dair Makale-1"**, S.25, Muharrem 1281, s.29-34

....., **"Amerika'ya Dair Makale-2"**, S.26, Sefer 1281, s.57-62

....., **"Fotoğrafya-1"**, S.38, Cemaziyelevvel 1283, s.171-179

....., **"Fotoğrafya-2"**, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.206-209

....., **"Mısır Etıbbâsından Hasan Mahmud Efendi'nin (Mısır Mekteb-i Tıbbiyesi) Unvânıyla Fransızca Olarak Yazmış Olduğu Bir Risâlenin Tercümesi-1"**, S.40, Recep 1283, s.271-277

....., **"Mısır Mekteb-i Tıbbiyesi-2"**, S.41, Şaban 1283, s.193-199

411. Fıkralar

"Amerika Meselesi", ..., S.7, s.304-311

"Anadolu'da Semadan Nüzûl Eden Buğday", Münif Efendi, S.26, Sefer 1281, s.72-75

"Avrupa Devletlerinin Kuvve-i Askeriyesi-3", Muhammed Şevki, S.28, Rebiülahir 1281, s.138-148

"Avrupa Devletlerinin Mukâyese-i Askeriyesi-2", Muhammed Şevki, S.27, Rebiülevvel 1281, s.98-104

"Avrupa Devletlerinin Mukâyese-i Kuvve-i Askeriyeleri-1", Muhammed Şevki, S.26, Sefer 1281, s.63-67

"Bazı Zevât Tarafından Cemiyete Verilen Hedâye", ..., S.22, Şevval 1280 s.432-436

"Cemiyete Verilen Bazı Hedâye", ..., S.21, Ramazan 1280, s.381-389

"Cemiyyet Merkezinde Kırâathâne Güşâdı", Cemiyet, S.22, Şevval 1280, s.423-427

"Dâire-yi Maârif-i Umûmiye Güşâdı", ..., S.24, Zilhicce 1280, s.495-499

"Dârülfünûn Dersleri-3", Münif Efendi, S.8, Şabân 1279, s.330-332

"Fevâid-i Şirket", Vâhan, S.8, Şabân 1279, s.343-353

"Hulâsa-i Politikiye Ber-vech-i Umûm", ..., S.7, Receb 1279, s.311-314

"Hulâsa-i Politikiye", ..., S.10, Şevval 1279, s.443-446

"Hulâsa-i Politikiye", ..., S.11, Zilkade 1279, s.480-484

"Hulâsa-i Politikiye", ..., S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.261-273

"Hulâsa-i Politikiye", ..., S.8, Şabân 1279, s.355-360

"Hulâsa-i Politikiye", ..., S.9, Ramazan 1279, s.400-406

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.35, Sefer 1283, s.77-80

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.36, Rebiülevvel 1283, s.116-120

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.40, Recep 1283, s.277-280

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.13, Muharrem 1280, s.36-40

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.14, Sefer 1280, s.77-80

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.15, Rebiülevvel 1280, s.118-120

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.16, Rebiülahir 1280, s.195-198

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.17, Cemaziyelevvel 1280, s.256-257

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.275-278

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.22, Şevval 1280, s.437-438

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.23, Zilkade 1280, s.475-478

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.19, Receb 1280, s.314-317

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.20, Şabân 1280, s.356-357

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.21, Ramazan 1280, s.397-398

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.24, Zilhicce 1280, s.500-517

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.25, Muharrem 1281, s.34-40

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.26, Sefer 1281, s.75-80

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.27, Rebiülevvel 1281, s.118-120

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.28, Rebiülahir 1281, s.158-160

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.29, Cemâziyelevvel 1281, s.196-200

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.30, Cemâziyelâhir 1281, s.236-240

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.31, Receb 1281, s.278-280

"Hülâsa-i Politikiye", ..., S.34, Muharrem 1283, s.36-40

"İddihâr Sandığı-1", Kadri Bey, S.21, Ramazan 1280, s.389-396

"Keşf-i Menba'-ı Nîl", Kadri Bey, S.31, Receb 1281, s.248-258

"Sergi-i Umûm-ı Osmanî'nin Vuku'-ı Güşâdı", Münif Efendi, S.9, Ramazan 1279, s.362-367

"Sergi-i Umûm-ı Osmanî", Kadri Bey, S.8, Şabân 1279, s.337-342

"Sergi-i Umûmî-i Osmânî", Kadri Bey, S10, Şevval 1279, s.430-434

"Suda Boğulanların Sûret-i Müdâvât ve İstihlâsı-1", Kadri Bey, S.7, Receb 1279, s.294-300

"Suda Boğulanların Sûret-i Müdâvât ve İstihlâsı-2", Kadri Bey, S.8, Şabân 1279, s.320-330

"Sûret-i Hâl-i Cemiyet", Münif Efendi, S.24, Zilhicce 1280, s.480-483

"Tanzîm-i İstanbul", Münif Efendi, S.21, Ramazan 1280, s.371-380

"Tarih-i Devlet-i Osmâniye Dersi", Münif Efendi, S.28, Rebiülahir 1281, s.157-158

"Tuna Boylarında Menfaat-i Umûmiye Sandıkları", Münif Efendi, S36, Rebiülevvel 1283, s.96-102

"Zamîme-i Sergi-i Osmânî", Münif Efendi, S.10, Şevval 1279, s.408-413

412. Sohbetler

"Acayib-i Seb'a-i Âlem", Münif Efendi, S.7, Receb 1279, s.276-284

"Alâim-i Sema-1", Kadri Bey, S.1, Muharrem, s.37-43

"Alâim-i Semâviye-2", Kadri Bey, S.2, Sefer 1279, s.80-86

"Alâim-i Semâviyeye Dair Muhâvere-3", Kadri Bey, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.249-258

"Alâim-i Semâviyeye Dair Muhavere-4", Kadri Bey, S.11, Zilkade 1279 , s.470-476

"Alâim-i Semâviye-5", Kadri Bey, S.15, Rebiülevvel 1280, s106-114

"Alâim-i Semâviye-6", Kadri Bey, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.232-237

"Alâim-i Semâviye-7", Kadri Bey, S.20, Şabân 1280, s.330-338

"Alâim-i Semâviye-8", Kadri Bey, S.24, Zilhicce 1280, s.487-492

"Fezâil-i Beytiye", Kostaki Antopulos, S.46, Muharrem 1284, s.51-57

"İlm-i Servet-i Milel-1", Ohannes Efendi, S.2, Sefer 1279, s.86-92

"İlm-i Servet-i Milel-2", Ohannes Efendi, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.243-249

"İngiliz Atlarının Aslı", Münif Efendi, S.18, Cemâziyelâhir 1280, s.273-275

"Lüzûm-ı Sa'y ve Amel", Mâcid, S.39, Cemaziyelahir 1283, s.203-206

"Medh-i Sa'y ve Zemm-i Betâlet Hakkında Meşâhîr-i Ulemâ-yı İslâmiyeden Kemal Paşazâde'nin Arabî Risâlesi Tercümesi", Ethem Pertev Paşa, S.32, Şabân 1281, s.281-289

413. Hikâyeler

"Bir Kasîdeyi Tahsîn", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.38
"Bir Namuslu Çiftçi", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.39-40
"Bir Prensin Mekâneti", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.36-37
"Bir Riyazînin Vefatı", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.34
"Hasîselik", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.31-32
"Hikâyât –Bir Yıldız Böceği ile Bir Yolcu-", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.31
"İki Horoz İle Bir Tilki", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.38-39
"Kemâl-i Edep", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.37
"Küçük Matbahlı Hane", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.33
"On Beşinci Lui", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.32-33
"Terbiyenin Fâidesi", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.35
"Uçar Balık", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.36
"Ulu Cenab", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.40
"Yıkılıp Yeniden Yaptırılan Hane", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.33-34

414. Tenkitler

"Bazı Âsâr-ı İlmiye", Münif Efendi, S.34, Muharrem 1283, s.25-27
"Hudûs-ı Mecmûa-i İber-i İntibâh", Münif Efendi, S.8, Şabân 1279, s.353-355
"İltifatname-i Âli Paşa", Âli Paşa, S.2, Sefer 1279, s.50-54
"Mecmûa-i İber-i İntibâh'a Cevap", Cemiyet, S.13, Muharrem 1280, s.30-35
"Mecmûa-i Muâhedât-ı Osmânî", Münif Efendi, S.27, Rebiülevvel 1281, s.93-97
"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-1", Halil Kâmil Paşa, S.4, Rebiülahir 1279, s.161-171
"Takrîz-i Terceme-i Telemak", Münif Efendi, S.3, Rebiülevvel 1279, s.94-97
"Zuhûr-ı Mir'ât", Münif Efendi, S.9, Ramazan 1279 , s.399

"Zuhûr-ı Tasvîr-i Efkâr", Münif Efendi, S.1, Muharrem 1279, s.44-48

415. Denemeler

"Lüzûm-ı Sa'y ve Amel", Muhammed Şerif, S.8, Şabân 1279, s.333-337

"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-2", Halil Kâmil Paşa, S.5, Cemâziyelevvel 1279, s.197-205

"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-3", Halil Kâmil Paşa, S.7, Receb 1279, s.285-289

"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-4", Halil Kâmil Paşa, S.10, Şevval 1279, s.413-418

"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-5", Halil Kâmil Paşa, S.12, Zilhicce 1279, s.488-495

"Misafirhane", ..., S.34, Muharrem 1283, s.4-7

"Sür'at-i Ömr", Münif Efendi, S.1, Muharrem 1279, s.43-44

"Tahsîl-i Servet", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.16-22

416. Mektuplar

"Süveyş Cedveli'ne Dâir (Monitör Dö Felvet) Gazetesinde Görülen Bir Mektubun Tercümesi", Münif Efendi, S.45, Zilhicce 1283, s.29-31

"Ümit Burnu'nda Bulunan Ehl-i İslâm", Münif Efendi, S.9, Ramazan 1279, s.393-399

"Ümit Burnu'ndan Mektup", ..., S.13, Muharrem 1280, s.35-36

"Ümit Burnu'ndan Mektûb-ı Mahsûs Fî 27 Ramazan", ..., S.11, Zilkade 1279, s.477-479

"Ümit Burnu'ndan Mektûb-ı Mahsûs", Münif Efendi, S.10, Şevval 1279, s.425-430

Hasırcızade Muhammed Hafiz, **"Ümit Burnu'ndan Mektup"**, Ebûbekir, S.33, Ramazan 1281, s.354-360

417. Gezi Yazıları

"Süveyş Cedveli-1", Münif Efendi, S.17, Cemâziyelevvel 1280, s.249-256

"Süveyş Cedveli-2", Münif Efendi, S.20, Şabân 1280, s.349-356

"Süveyş Cedveli-3", Münif Efendi, S.21, Ramazan 1280, s.360-366

"Süveyş Cedveli-4", Münif Efendi, S.23, Zilkade 1280, s.459-467

418. İlanlar

"Dârülfünûnda Ders-i Âm Güşâdı", Münif Efendi, S.6, Cemâziyelâhir 1279, s.258-260

"Dârülfünûnda Ders-i Âm Vukû'-ı Güşâdı-2", Münif Efendi, S.7, Receb 1279, s.301-304

"İhtar", ..., S.34, Muharrem 1283, s.3-4

".....",Cemiyet, S.5, Cemâziyelevvel s.174-176

419. Nutuklar

"Geçen Alafranga Martın On Dördüncü Günü Fransa Millet Meclisinde A'zâdan Mösyö Tiyer'in Tefevvüh Eylediği Nutkun Tercümesidir-1", ..., S.43, Şevval 1283, s.261-300

"Haşmetlü Fransa İmparatoru Hazretlerinin Paris Sergisi'nde Tevzî-i Mükâfât Olunduğu Sırada İbrâ Eylediği Nutkun Tercümesidir", ..., S.45, Zilhicce 1283, s.32-33

"Mösyö Tiyer'in Nutku-2", ..., S.44, Zilkade 1283, s.301-312

420. Dil Bilgisi

"İlm-i Sarf ü Nahv-1", Münif Efendi, S.14, Sefer 1280, s.42-51

"İlm-i Sarf ü Nahv-2", Münif Efendi, S.15, Rebiülevvel 1280, s.82-93

421. Antlaşma Metinleri

"1867 Senesi Mayısın On Birinde Londra'da Akd Olunan Ahdnâmenin Tercümesi", İsmail, S.44, Zilkade 1283, s.333-336

"Avusturya ve Purusya Devletleri Beyninde Mün'akid Muâhede-i Sulhiyenin Tercümesi", ..., S.37, Rebiülahir 1283, s.155-160

422. Önsözler

"Mukaddime", Münif Efendi, S.1, Muharrem 1279, s.18-20
"Mukaddime", Münif Efendi, S.48, Rebiülevvel 1300, s.1-6

423. Tanıtma Yazısı

"Tarih-i Kayser-i Rum", ..., S.45, Zilhicce 1283, s.6-13

424. Teşekkür Yazısı

"Âmmeye Teşekkürname", Münif Efendi, S.4, Rebiülahir 1279, s.134-137

425. Tüzük

"Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Nizamnamesi", Cemiyet, S.1, Muharrem 1279, s.2-17

426. Şiir

"Manzume Berâ-yı Sergi-i Osmânî", Hasırcızade Muhammed Hafiz, S.8, Şabân 1279, s.342-343

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SEÇİLMİŞ METİNLER

Nizamnâme

(Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Nizamnamesidir.)

(Fasl-ı Evvel)

Cemiyetin Maksadı

Birinci madde: Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye kitap te'lif ve tercümesi ve umûma ders i'tâsı velhasıl her türlü vesait-i mümkine ile Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'de intişâr-ı ulûm ve fünûna sa'y ve ikdam edecektir.

İkinci madde: Cemiyet, ulûm ve maârife ve ticaret ve sanâyi'e dair Mecmûa-i Fünûn unvanıyla beher mâh ibtidâsında bir gazete çıkaracak ve işbu mecmûa lâ-akal otuz iki sahîfeden ibaret olarak a'zânın cümlesine meccânen birer nüshası i'tâ olunacaktır.

Üçüncü madde: Cemiyet mesâil-i dîniye ve zaman-ı hal politikası mebâhisinden ihtirâz edip kendisine takdim olunan lâyihaların dahi mevâdd-ı mezkûreden ârî olmasına dikkat ve itina edecektir.

(Fasl-ı Sânî)

Cemiyetin Sûret-i Teşkîli

Dördüncü madde: Cemiyetin merkezi İstanbul'da olacak ve bunun için bir mahall-i münâsib ittihâz kılınacaktır.

Beşinci madde: Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye a'zâ-yı müdâvime ve a'zâ-yı gayr-i müdâvime ve a'zâ-yı mürâseleden mürekkep olacak ve bunların ittihâbında ihtilaf-ı diyânet ve cinsiyete bakılmayacak.

Altıncı madde: A'zâ-yı müdâvime ve gayr-i müdâvimenin evsâf-ı lâzıme-i âdâb ve ehliyet ile muttasıf olduktan ve Türkçe'yi veyahut Arabî ve Fârisî'den birini lâyıkıyla bildikten başka Fransız ve İngiliz ve Alman ve İtalyan ve Rum lisanlarından birisine dahi vukûfları olmak lâzım gelecektir; fakat cemiyetin musahhihlik ve kitâbet-i Türkî'ye vazifelerini îfâ etmek üzre inşâ-yı Türkî'de mahâret-i kâmilesi olan bazı zevâta lüzum göründüğü hâlde her ne kadar zikr olunan elsine-i hamse-i ecnebiyeden birine vukûfları olmazsa da Arabî ve Fârisî ve Türkî'de yed-i tûlâları olmak şartıyla yalnız yedi zâtın cemiyete duhûlünde be's olmayacaktır.

Yedinci madde: A'zâ-yı müdâvimenin tebaa-i Devlet-i Âliye'den olması meşrût olacak ve bunlar vakit ve iktidârları müsait olduğu mertebe Mecmûa-i Fünûn'a bend vermeye veyahut vukûfları olan fünûndan umûm için bir ders okutmaya mecbur bulunacaklardır. Kitap te'lîf ve tercümesine vakit ve iktidârları olan bi-l-cümle sunûf a'zâ taraflarından himmet olunacaktır.

Sekizinci madde: Cemiyette a'zâ-yı müdavime ve gayr-i müdâvime rey i'tâ edecek ve a'zâ-yı mürâsele müzâkerede bulunabilecekler ise de rey vermeye salâhiyetleri olmayacaktır.

Dokuzuncu madde: Cemiyetin her hafta akdi mukarrer olan meclisinde kararı muteber olmak için müzâkerât-ı âdiye hakkında on ve a'zâ kabulünde yirmi ve a'zâ ihracında otuz zât bulunması lâzımeden olacaktır.

Onuncu madde: Cemiyete yeni duhûl edecek a'zâ-yı müdâvime ve gayr-i müdâvime evvel emirde a'zânın birisi tarafından komisyona arz olunacak ve komisyon münasip

gördüğü hâlde cemiyete bildirerek meclis-i âtîde ârâ-yı huzzâra mürâcaatla ekseriyet hâsıl olduğu hâlde kabul kılınacaktır.

On birinci madde: A'zâ-yı mürâsele a'zâ-yı müdâvime veya gayr-i müdâvimeden birisi tarafından cemiyete arz olunarak ve isim ve şöhret ve ehliyeti beyan ve tarif kılınarak ekseriyet-i ârâ vukûu takdîrce kabul olunacak ve sûret-i karar meclis-i âtîde ilan kılınacaktır.

On ikinci madde: Cemiyetin bir reisi ve iki reis kaim-makamı ve iki tahrîrât-ı Türkî ve bir tahrîrât-ı Fransevîye kâtibi ve bir sandık emîni ve bir hafız-ı kütbü olacaktır. Me'mûrîn-i mûmâ-ileyhim a'zâlık sıfatı üzerlerinde kalmak üzre cemiyetin a'zâ-yı müdâvimesinden intihâb olunacaktır ve bunlar bilâ-maaş îfâ-yı memuriyet eyleyecekler ve müddet-i memuriyetleri bir sene olup sene hitâmında infisâl eyleyeceklerdir ve bir memurun tekrar intihâbı caiz olacaktır.

On üçüncü madde: Masârıf-ı hisse-i muayyenesinin bilâ-özr-i makbûl altı mâh te'hîri veya zâtının ve gerek cemiyetin şeref ve namusuna muhill bir hâl ve hareket veyahut bir cinayet irtikâbı a'zâlıktan infisâli müstelzim olacağından esbâb-ı mezkûreden dolayı a'zâdan birinin cemiyetten ihracına lüzum görünür ise keyfiyet evvel-emirde komisyonda tezekkür olunarak ihracına karar verildiği sûrette cemiyete arz olunarak huzzârdan üç rub'unun muvafakatı hâsıl olduğu hâlde ihraç olunacaktır.

On dördüncü madde: İhtiyârî veya ıztırârî cemiyeti terk edecek a'zânın cemiyet, nukûd ve eşyâ-yı mevcûdesinden bir şey ahz ve istirdâdına salâhiyetleri olmayacaktır.

(Fasl-ı Sâlis)

Cemiyetin Sûret-i İdâresi

On beşinci madde: Cemiyetin idâre-i umûru için ber-vech-i âtî on beş kişiden mürekkep bir komisyonu olacaktır.

Nefer

3..... Cemiyetin reisiyle kaim-makamları

3..... Cemiyetin kâtipleri

1..... Hafız-ı kütb

1..... Sandık emini

7..... A'zâ-yı müdâvimeden intihâb olunacak a'zâ

15

İşbu komisyon her sene müceddeden teşkîl olunacak ve çıkacak a'zâ tekrar intihâb olunabilecektir. Komisyon-ı mezkûr lâ-akall on beş günde bir kere akd-i encümen-i meşveret edecek ve hep memurlar bilâ-maaş îfâ-yı memuriyet eyleyeceklerdir.

On altıncı madde: Cemiyetin tesviye-i masârifâtı için a'zâ-yı müdâvime ve gayr-i müdâvimenin beheri bir hisse itibarıyla şehrî yirmi kuruş i'tâ edecek ve içlerinden iâne sûretiyle iki üç ve daha ziyade hisse verenler olduğu hâlde maa-l-memnûniye kabul olunacaktır. İşbu toplanılan akçe masârıf-ı vâkıaya kifayet eylemezse fazla-i masârıf cemiyetin rey ve tensîbiyle beyn-el-a'zâ taksîm ve tesviye kılınacaktır.

On yedinci madde: A'zâ-yı mürâsele hisse-i masârıf i'tâsına mecbur olmayacaklardır.

On sekizinci madde: Cemiyete münasip olmak ve bir gûne şart tahtında bulunmamak üzre her kim tarafından olursa olsun cemiyete verilen hedâyâ maa-l-memnûniye kabul olunacaktır.

(Fasl-ı Rabi')

Vezâif-i Me'mûrîn

On dokuzuncu madde: Reis olan zât lede-l-îcâb vukû' bulacak cem'iyât-ı gayr-i mu'tâdeye ve sene hitamında akd olunacak meclis-i umûmîye gelinmek üzre a'zâyı davet ve her vakitte cereyan eden müzâkerâta nezâret ve huzzârın hüsn-i âdâba riâyet etmesine ve nizamnâmeler ahkâmının tamâmen icrasına dikkat eyleyecek ve ârânın adedinde müsâvât olduğu hâlde rey ile karar verilecektir.

Yirminci madde: Reisin bir mâni' zuhûr ederek icrâ-yı memuriyet edemediği hâlde birinci reis kaim-makamı ve o dahi olmadığı sûrette ikinci reis kaim-makamı tıpkı reis gibi vezâif-i muayyene-i mezkûre üzre icrâ-yı riyâset eylediği hâlde reis kaim-makamları sâir ashâb-ı ârâdan sonra rey vereceklerdir.

Yirmi birinci madde: Tahrîrât-ı Türkî kâtib-i evveli meclisin mazbatasını tanzîm ve kırâat edecek ve cemiyetin Türkçe tahrîrâtı onun marifetiyle tesviye olunacaktır.

Yirmi ikinci madde: İkinci kâtip kâtib-i evvel ile bi-l-müzakere evrâk-ı musâlahı beynlerinde taksim edecekler ve kâtib-i evvel hazır olmadığı hâlde onun vezâifini îfâ edecektir.

Yirmi üçüncü madde: Tahrîrât-ı Fransevîye kâtibi Fransızca olarak cemiyete vürûd edecek evrâkı kırâat ve iktizâ ettiği hâlde tercüme edecek ve bu lisan üzre yazılması icap eden muharrerâtı tahrîr edecektir.

Yirmi dördüncü madde: Sandık emîni a'zâ tarafından verilecek akçeyi ahz ve istîfâ ve komisyonun tensîb eylediği masârıfı tesviye ederek defter-i mahsûsuna kayd ve imlâ edecek ve makbuz senedâtını imza eyleyecektir. Reis veyahut kaim-makamlardan birisinin imzasıyla mumzâ ruhsatı hâvî pusula olmadıkça bir mahalle bir akçe sarf etmeyecek ve bu makûle mumzâ pusulaları icabı takdîrinde imza etmek üzere indinde hıfz eyleyecektir. Meclis-i umûmî vukû'undan mukaddem muhasebe defteriyle iktizâ eden evrakı komisyona takdim edecek ve komisyon mütâlaa ve tetkik ile hesabı yolunda bulunduğu hâlde zîr-i defteri tasdiken temhîr eyleyecektir. İşbu defter meclis-i umûmîye takdim olunarak ekseriyet-i ârâ ile kabul olunduğu hâlde kâtip ol sandık eminine keyfiyeti tahrîren tebliğ edecektir.

Yirmi beşinci madde: Hafız-ı kütb nizamname-i mahsûs mûcibince îfâ-yı memuriyet eyleyecektir.

Yirmi altıncı madde: Komisyondan cemiyetin kâffe-i umûr ve husûsâtına ve intizâm-ı hâline dikkat ve nezâret ve beher mâh sandığın hesabı rü'yet ve tahkîk ile sene hitâmına

doğru meclis-i umûmî vukû'undan mukaddem dahi bütün sene hesabını görüp defterin zîrini temhîr ile cemiyete arz edecektir.

Yirmi yedinci madde: Komisyon memurlarından bazıları keyifsizlik veyahut sâir gûne mevâni'e mebnî devam edemedikleri hâlde yerlerine komisyon a'zâsından ve icabı takrîrinde cemiyetin a'zâ-yı müdâvimesinden diğerleri intihâb olunacaktır. Bir memurun gıyâbı mümtedd olduğu veyahut bi-l-külliye terk-i memuriyet eylediği takdirde komisyon gelecek meclis-i umûmîye kadar icrâ-yı memuriyet eylemek üzre yerine diğerini intihâb edecek ve bu makûle çıkan me'mûrîn yerine intihâb olunacak zevâtın memuriyetleri selefleri için muayyen olan müddeti tecavüz etmeyecektir.

(Fasl-ı Hâmis)

Cemiyetin Sûret-i Hareket ve Meşgûliyeti

Yirmi sekizinci madde: Türk lisanı cemiyetin lisanı olacaktır; fakat a'zâdan bu lisana gereği gibi vâkıf olmayanların elsine-i sâire üzre takdim edecekleri lâyihanın tercüme ve tanzîmine cemiyet muâvenet edecektir.

Yirmi dokuzuncu madde: Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye beher cuma günü akd-i meclis edecek ve muahharen iktizâsına göre meclis günü tahvîl olunabilecektir. Aza-yı müdâvimeden her hafta devam edemeyenler bir mâni-i kavîleri olmadığı hâlde hafta aşırı gelmeye gayret edeceklerdir. Mecâlis-i mu'tâdede evvela meclis-i sâbık mazbatalarının krâati; sâniyen maksadın husûlü için ittihâz olunacak vesâilin ve a'zâ tarafından vukû' bulacak ifâdât ve teklîfâtın müzâkeresi; sâlisen fünûna müteallik takdim olunan levâyıhın kırâat ve mütâlaası; râbian kütüb ve eşya-yı sâire teslim ve tesellümü hususlarıyla iştigal olunacaktır.

Otuzuncu madde: Her sene mayısın on beşinde bir meclis-i umûmî akd oluna(cak) ve bu dahi meclis-i mu'tâdeden birisinin yerini tutabilecektir.

Otuz birinci madde: Meclis-i umûmîde:

evvelâ cemiyetin ahvâl-i umûmiyesine ve sene-i sâbıka zarfında vukû' bulan mahsûlât-ı ilmiyesine dair komisyon tarafından takdim olunan raportun kırâatı;

sâniyen cemiyetin ol sene zarfında vukû' bulan vâridât ve masârifât defterinin kırâat ve müzakeresi;

sâlisen mevadd-ı mühimmeden olarak hall ü tesviyesi meclis-i umûmîye muhavvel bulunan husûsâtın tezekkürü;

Râbian me'mûrîn ile komisyon a'zâsının müceddeden intihâb ve ta'yîni maddeleri ile iştigal olunacak ve işbu meclis-i umûmîde a'zâdan birisi cemiyetin hâline münasip bir nutk-ı resmî îrâd eyleyecektir.

Otuz ikinci madde: Bazı hâlât-ı mühimme vukû'uyla fevk-al-âde meclis-i umûmî akdi iktizâ eylediği hâlde a'zâ-yı müdâvimenin bir sülsü bunu tahrîren talep edecektir.

Otuz üçüncü madde: Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye neşr-i fünûn ile iştigal eder. Cemiyetler ile mürâsele ederek yek-dîgeriyle mübâdele-i te'lîfât husûsunu teklîf eyleyecektir.

Otuz dördüncü madde: İşbu nizamnâmenin mevadd-ı esâsîsinden ma'dûd olan birinci ve üçüncü maddelerle işbu otuz dördüncü maddeden mâadâ mevâddın birisinin tağyîrine lüzum göründüğü hâlde keyfiyet meclis-i umûmî vukûundan lâ-akall dört mâh mukaddem komisyona arz olunacak ve kabul olunduğu takdîrce sûret-i hâl gelecek meclis-i mu'tâdede dermiyân ve Dersaadet'te mukîm kâffe-i a'zâ-yı müdâvime tarafından ilân olunduktan sonra meclis-i umûmîde huzzârdan üç rub'unun muvâfıkıyla karar verilecek ve bu vechile vukû' bulan ta'dîlât ve tağyîrât esâs-ı mümteni-ül-indirâs addolunan sâlif-üz-zikr maddeler ahkâmına kat'an münâfî ve münâkız olamayacaktır.

Otuz beşinci madde: Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Hudâ-negerde li-sebeb min-el-esbâb münfesih olduğu hâlde metrûkâtı beyn-el-a'zâ taksim olunmayıp mevcut olan nukûd ve kütüb ve eşya-yı sâiresi fürûht olunarak ekseriyet-i ârâ ile menfaat-i umûmiye için bir emr-i hayra sarf olunacaktır.

(Cemiyetin Usûl-i İdâre-i Dâhiliyesi Nizamnâmesidir)

Birinci madde: Müessis-i cemiyet olan her bir a'zâya a'zâ-yı sâire-i müessise taraflarından mumzâ ve cemiyet mührüyle memhûr bir kıt'a rü'ûs i'tâ olunup bu dahi sûret-i âtîde tanzim olunacaktır.

Filan zâtın Memâlik-i Osmaniye'de neşr-i ulûm ve fünûn niyet-i hayriyesiyle bin iki yüz yetmiş yedi sene-i hicriyesi mâh-ı Ramazânında teşekkül eden Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye a'zâ-yı müessisesinden bulunduğunu tasdîken işbu rü'ûs temhîr ve i'tâ olundu harrer ilâ-âhire.

İkinci madde: A'zâ-yı müessisenin gayrı olan kâffe-i a'zânın beherine reis ve kâtib-i evvel taraflarından mumzâ ve cemiyet mührüyle memhûr bir kıt'a rü'ûs i'tâ olunacak ve bu dahi sûret-i âtîde tanzim kılınacaktır.

Memalik-i Osmaniye'de neşr-i ulûm ve fünûn niyet-i hayriyesiyle bin iki yüz yetmiş yedi sene-i hicriyesi mâh-ı Ramazânında teşekkül eden Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye filan tarihte mün'akid meclisinde filanı a'zâlığa intihâb ve tayin etmiş olduğunu müş'ir işbu rü'ûs temhîr ve i'tâ olundu harrer ilâ-âhire.

Üçüncü madde: Cemiyetin her gûne âsâr-ı matbûasından a'zâya meccânen birer nüsha i'tâ olunacak ise de bir kitap veyahut risâlenin müellif veyahut mütercimine bundan başka elli nüsha mükâfât verilecektir.

Dördüncü madde: Cemiyetin matbûâtı iki nev' üzre olup birisi evkāt-ı muayyenede ve diğeri lâ-ale-t-ta'yîn mümkün olabildiği vakitlerde çıkarılacaktır.

Beşinci madde: Evkât-ı muayyenede çıkarılacak (Mecmûa-i Fünûn) mevadd-ı âtiyeyi müştemil olacaktır.

Evvela, gerek a'zâ ve gerek hariçten bir zâtın eseri olmak üzre mecliste kırâat olunacak mevadd

Sâniyen, cemiyete duhûl ve hurûc eden a'zâya müteallik vukuât-ı mühimme

Sâlisen, cemiyete takdim olunacak hedâyânın cins ve miktarıyla mühdîlerinin isimleri

Râbian, her sene hitâmında cemiyetin mahsûlât-ı ilmiyesi ve a'zâ-yı mevcûdesinin esâmîsi ve vâridât ve masârifâtının hulâsa defteri

Altıncı madde:Lâ-ale-t-ta'yîn cemiyet tarafından tab' ve neşr olunacak kütb ü resâilenin hâvî olacağı mevadd

evvela, elsine-i sâirede bulunan kütb-i nâfia tercümeleri

sâniyen, mekâtib-i şâkirdân ve umûm nâsın kırâatlarına mahsûs olarak Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'de intişâr-ı ulûma medârı olacak her türlü te'lîfât

Yedinci madde: Gerek komisyonda ve gerek cemiyetin mecâlis-i mu'tâde ve gayr-i mu'tâdesinde müzâkerâta kabl-eş-şüru' meclis-i sâbık mazbatası kırâat olunup yolunda görüldüğü hâlde bir defter-i mahsûsa kayd olunarak reis tarafından imza kılınacaktır.

Sekizinci madde: Her mazbata bâlâsına meclise riyâset eden reisin ve muharriri olan kâtibin ismi yazılacak ve fakat komisyon mazbatalarında a'zâ-yı mevcûdenin miktarı dahi gösterilecektir.

Dokuzuncu madde: Verilen karar muteber olmak üzre komisyonda reis ile beraber lâ-akall yedi zât bulunacak ve ittihâz olunacak karar beş bin kuruşu mütecâviz bir meblağın sarfına müteallik ise ol hâlde dokuz zât hazır bulunmak icap edecektir.

Onuncu madde: Her mecliste gelen a'zâ ismini tahrîr etmek üzre bir kıt'a defter-i huzzâr tutulacaktır.

On birinci madde: İcap eden hususlarda i'tâ-yı ârâ hafiyyen olacaktır.

On ikinci madde: Cemiyet umûrunda takvîm-i cedîd düstûr-ül-amel tutulacak olup; fakat münasip olan hâlâtta tarih-i hicret dahi isti'mâl olunacaktır.

On üçüncü madde: Cemiyete riyâset eden zâtın a'zâ-yı mevcûdenin hüsn-i âdâba riâyet etmesine daima dikkat ve nezaret ve mugâyirinde bulunanları ihtara hakkı olduğu der-kâr ise de yolsuz harekette bulunanları tekdîr dahi edecek ve vukû' bulan yolsuzluk ağırca olur ise keyfiyetin o günkü meclis mazbatasına derc olunmasını dahi emr edebilecektir.

On dördüncü madde: Cemiyete müteallik evrakta elkab-ı resmiye tahrîr olunmayacaktır.

On beşinci madde: Cemiyete bazı âsâr-ı atîka ihdâ olunduğu hâlde kabul olunarak bunlar dahi hafız-ı kütbün taht-ı idaresinde bulunacaktır.

(Cemiyet Kütüphanesi Nizamnamesidir)

Birinci madde: Kütüphanede bulunacak kitapların ilk sahîfeleri arkasına cemiyet mührü basılacak ve mümkün olabildiği hâlde ciltleri üzerine dahi cemiyet unvanı tab' olunacaktır.

İkinci madde: Cemiyet a'zâ-yı müdâvime ve gayr-i müdâvimesinin kütüphane kitaplarını bilâ-ücret istiâre ve mütâlâaya salâhiyetleri olacaktır.

Üçüncü madde: Hafız-ı kütb üç defter tutacak olup bunların birisine kitapların tarih-i tedârikleri tertîbiyle ism ve bahâları veyahut ihdâ eden zevâtın isimleri ve ikincisine hurûf-i hecâ tertîbi üzre kütb-i mezkûre veya müelliflerinin esâmîsi yazılacak ve üçüncüsünde her fenne müteallik kütüb başkaca bir cetvel-i mahsûsa kayd olunacaktır.

Dördüncü madde: Cemiyet a'zâsından birisi kendi hanesinde mütâlâa etmek üzre kütüphaneden bir kitap istiâre etmek istedikde kitabın ve kendisinin ismini şâmil olmak üzre müverrih ve mumzâ hafız-ı kütbe bir kıt'a senet verecek ve işbu sened hafız-ı kütb indinde hıfz olunup kitabın iâdesinde sahibine redd olunacaktır ve istiâre olunan kitaplar için dahi mahsûs bir defter tutulacaktır.

Beşinci madde: Eğer müstaîr, aldığı kitabı kirler ve yırtar veyahut zâyi ederse kendi kesesinden bir cedîd nüshasının tedârikiyle kütüphaneye teslime mecbur olacaktır.

Altıncı madde: El yazısı ve ziyade kıymetli olan kitaplar cemiyet mahalllinden hârice çıkarılamaz ise de hafız-ı kütb teklifi üzre yine bazı hâlât-ı fevkalâdede o makûle kütb-i muteberenin çıkarılmasına komisyon ruhsat verebilecektir.

Yedinci madde: Eğer müstaîrin kusuru olarak nusha-i nâdireden bir kitap bozulur veyahut zâyi olur da yerine bir aynının tedariki mümkün olamaz ise komisyonda takdir olunacak bahâsının veya diğer bir münasip kitabın iştirâsıyla kütüphaneye teslim eylemesine komisyon tarafından hükm olunur.

Sekizinci madde: Her bir mücellidin istiâre müddet-i âdiyesi bir mâh olup; fakat müstaîrin istid'âsı ve hâfız-ı kütbün muvâfakati üzerine işbu müddet bir mâh dahi temdîd olunabilecektir.

Dokuzuncu madde: İstiâre olunan kitabı müddet-i muayyenenin inkızâsından sonra iade etmeyenler müddet-i mezkûreden ziyade yanlarında kalmış olan müddet için cemiyet sandığına ait olmak üzre hafta başına yirmi kuruş ceza-yı nakdî i'tâsına mecbûr olacaklardır.

Onuncu madde: Kütüphaneye vürûd edecek hedâyâ cemiyetin meclis-i âtîsinde ilân olunacak ve reis-i cemiyet tarafından mühdâ olan zata bir kıt'a teşekkür nâme tahrîr ve irsâl kılınacaktır.

Harrer fî evâil-i şehr-i Şevvâlü'l-mükerrem li-sene seb' ve sebîn ve mietîn ve elf min-el hicreti'n-Nebeviye alâ sâhibühâ efdalü't-tahiyye.

Cemiyet, **"Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Nizamnamesi"**, S.1, Muharrem 1279, s.2-17

Mukaddime

Sermaye-i saadet-i dâreyn olan ulûm ve fünûn-ı nâfianın Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'de neşr ve ta'mîmine sa'y eylemek niyet-i hayriyesiyle mukaddemce bazı erbab-ı ma'lûmâttan mürekkep olmak üzere Dersaadet'te (Cemiyet-i İlmiye Osmâniye) unvanıyla bir cemiyet teşkil etmiş ve bu dahi saltanat-ı seniyenin terbiye-i âmme hakkında sezâ-vâr buyurulan mesâî-yi celîlesine muvâfık bulunduğu cihetle nezd-i âlîde rehin-i tahsîn olarak ol babda irade-i mekkâr-ı ma'âde-i hazret-i pâdişâhî şeref-ta'alluk buyurulmuştu. İşbu cemiyet bazı mahall-i muvakkatede birkaç mâh akd-i meclis ederek nizâmât-ı lâzımesini vaz' ü te'sîs ile bazı âsâr-ı nâfia tehyiesine çalışmakta bulunmuş ise de ekseriya bu makûle teşebbüsât-ı hayriye bidâyet-i hâlde dûçâr-ı envâ-ı müşkülât olduğundan daimî sûrette merkez-i cemiyet ittihâz olunmak üzre henüz bir mahall-i münasib tedarikine dest-res olunamadığı cihetle şimdiye kadar ber-vech-i mukarrer icra-yı makâsıdına şürû' eylemek müyesser olamamıştı. Müceddid-i Bünyân-ı saltanat ve nâşir-i envâr-ı birr ü âtıfet olan zât-ı fazâil-simât hazret-i pâdişâhî ecdâd-ı kirâmları taht-ı maâlî-bahtına şevket-bahş-ı cülûs oldukları rûz-ı fîrûzdan beri sunûf-ı teb'a ve zîr-i destanlarının her vechile intizam ve saadet hâlleri vesâilinin istihsâli ahz-ı âmâl-i cenâb-ı şehriyârîleri olarak bihamdillâhi Teâlâ magbût-ı a'sâr-ı selef olan eyyâm-ı mes'adet-i ittisâm-ı saltanatları hakkâ rûz-ı bâzâr-ı terakkî ve irfan iken cemiyet-i mezkûrenin şu hâlde kalması gerek a'zâsının ve gerek husûl-i âmâlini arzu eden sâir zevât, cemiyet-i simâtın ziyade mûcib-i teessüfü olarak kudretleri müsait olduğu mertebe fedakârlık ihtiyarıyla ahd-ı karîbde lâzım gelen mahall-i mahsûs tedariki esbâbının istihsâline gayret ve حسبما يبيا ade-t-takdir hidemât-ı mutasavveresinin îfâsına bi-hulûs-ül-bâl mübâşeret eylemeye bu kere azm u cezm etmiş olmalarıyla cümle-i vezâifinden bulunan işbu (Mecmûa-i Fünûn) unvanıyla ma'nûn eserinin dahi sene-i cedîde ibtidâsında bed ile neşrine mübâderet eylemişlerdir.

İşbu Mecmûa-i Fünûn lâ-akall otuz iki sahîfeden mürekkep olarak beher mâh ibtidâsında bir kere çıkarılacak ve herkesin anlayacağı sûrette sehl-ül-ibâre olmak üzere diyânet ve zaman-ı hâl politikasından mâadâ kâffe-i fünûn ve sanâyi'e müteallik ma'lûmât-ı nâfiayı müştemil olacaktır.Tahrîri yalnız cemiyet a'zâsına münhasır olmayıp dâire-i vazifesi dahilinde her türlü mebâhise dair hâriçten verilecek mevadd-ı münâsibenin dahi bi-l-memnûniye dercine müsâraat olunacaktır.

Dünyada her şey ma'rûz-ı nazar takdîr ve istihsânları olunan zevâtın derece-i meyl ü rağbeti nisbetiyle kesb-i terakkî ve kemâl eylediğinden bemin Allahü Teâlâ ileride işbu eser-i nâçizânemiz hakkında âmme tarafından meczûm-uz-zuhûr olan alâim kabul ve rağbet-i tâziyâne-i şevk ü gayret olarak bir kat daha ıslâh ve ikmâl-i noksanına itina ile sâye-i maâlî-vâye-i hazret-i pâdişâhîde umûm ahâlî hakkında bu misüllü bir eser-i bâhir-ülmenâfi' ihdâsına hüsn-i muvaffâkiyetimiz eltâf-ı ilâhiyeden mesul ve müsted'âdır.

Mecmûa-i Fünûn'un ihdâsına ictisâr eden zevât, memâlik-i sâire matbûât-ı ilmiyesine mikyas bir mükemmel şey meydana komak iddiasında olmayıp kıllet-i bıdâalarını itiraf ile beraber hasbe-l istitâ'a ebnâ-yı vatana bir hizmet eylemek niyet-i hâlisânesindedirler. İşbu gazete memleketimizde bu vadide Türkçe matbûâtın birincisi olacağından hüsn-i terkîb ve intizâmı şimdilik arzu olunacak derecede görülemez ise de her şey hâl-i tufûliyet ve bidâyet-i zuhûrunda naks ve kusurdan sâlim olamayıp ıslâh ve ikmâli mürûr-ı zaman ve müsaade-i devrâna muhtaç olduğundan mütâlâasına rağbet eden hüner-sencân-ı rûzigârın halîde-i nazar-ı mürüvvet-perverleri olacak sehv ü hatâyâsı hedef-i ta'n ü ta'rîz olmaktan ise muharrirlerinin hulûs-i niyetine mukâbeleten rehîn-i afv ü inâyet bu yolda vukû' bulacak her türlü ihtârât kemâl-i şükrâniyetle telâkkî ve kabul olunacağından istenildiği hâlde tebliği hakkında dahi lutfen ihtiyâr-ı zahmet buyurmaları mutazarrıâne temennî ve niyaz olunur. (Elâ ey hüner-mend-i Pâkîze-hûy / Hüner-mend-i nişînde em ayb-ı cûy)

Münif Efendi, **"Mukaddime"**, S.1, Muharrem 1279, s.18-20

Muvâzene-i İlm ü Cehl

Nev-i insan şeref-i nutk ile hayvânât-ı sâireden ne kadar mümtaz ise âlim olanların cühelâya nisbetle ulüvv-i kadr ve menziletleri hemen o derecedir. Bu kıyas yalnız efrâd-ı nâs hakkında câri olmayıp milel ve tavâif-i âlim dahi bu kâideye dahildir. Afrika ve Amerika ve kıtaât-ı sâirede amâ-yı cehl ve bedeviyette bulunan akvâm en ziyade zarûrî ve tabiî olan ihtiyâcâtlarının def'inde aciz ve esbâb-ı temettü' ve hoş-güzerânîden pek az şeye mâlik oldukları hâlde, milel-i temeddüne, ulûm ve sanayi-i müktesebeleri semeresi olarak arazilerini güzelce ziraat ve hâm mahsûlâtlarını işlerine yarayacak surete ifrâğ ettikten başka أو بحر memâlik-i baîdeye azîmetle onlara mahsus olan her türlü erzak ve eşya celbiyle mütemetti' olurlar. İşte refah-ı hâl ve ferâğ-ı bâl cihetiyle âlim ve câhil beyninde

şu fark-ı azîm şöyle dursun tavâif-i câhile hemen daima milel-i mütemeddinenin mağlup ve esiri olup İngiltereli gibi bir tâife-i sagîre mücerred fünûn-ı sanayide yed-i tûlâsı olmak hasebiyle memleketlerinin yirmi katından mütecâviz memâlik-i ecnebiyeyi zabt ü istilâ ve dünyanın her tarafında az çok nüfûzunu icrâ eylediği sıdk-ı müddeâya delil-i vâzıhtır.

Kâffe-i kabâih ve fezâil ve mazarrât ve menâfi'in menşei ilm ü cehl olup çünkü cahil olan şahıs hâlik-i Teâlâ ve alâ merâtibihim ebnâ-yı cinsi ve hatta kendi nefsi hakkında riâyeti lâzım olan vazâif ve vâcibâtından bîhaber olarak hâlık ve mahlûk nazarında merdûdiyet ve menfûriyetini mûcib harekât irtikâbından ve vehâmeti doğrudan doğruya kendi şahsına ait şehevâttan ictinâb etmediği misillü tabâyi' ve havâssından gafil bulunduğu hayvânât ve nebâtât-ı vesâirenin mazarrâtından nefsini muhafaza edemeyerek helâk veyahut dûçâr-ı ilel ü eskam olur ve âlim olan zat ilm-i temyîzi vasıtasıyla o makûle harekâttan mücânebet ve perhiz ile dünya ve ahirette memdûh ve aziz olur.

Cehl hayvâniyet havâssından ve ilm ulûhiyet sıfatından olduğundan insan cehaletten tebâüdü ve ilme intisâbı nisbetiyle sıfat-ı hayvâniyetten halâs ve kurb-i ilâhîde mazhar-ı feyz ve ihtisas olur ve Hak Teâlâ Hazretleri hayvânât-ı sâirenin mâfevkinde insana kuvve-i akl ve zekâ ve en nazik şeylerde isti'mâle sâlih eller ihsan buyurmuş olmasına nazaran insanın hâl-i cehl ü nâdânîde kalmayıp tahsîl-i ilm ve sanat ile mahlukât-ı sâireden kesb-i temeyyüz olması makâsıd-ı ilâhiyeden olduğu erbâb-ı elbâba hafî değildir. Hayvânâttan bazıları bile terbiye ve talim semeresi olarak ta'dîl-i mizâc ile insana tekarrüb ve ebnâ-yı cinsi meyânesinde temeyyüz eylediğinden ilm ü edep nev'-i şerîf-i insanın ıslah-ı nefs ve tehzîb-i ahlâkına ne mertebe medâr olabileceği ednâ mülâhaza ile malum olur.

Bazı âdemler bedeviyet ve sadelik hâlini medeniyete tercih ederler. Sübhân-Allah bu ne fikr-i fâsiddir. İşbu da'vâ-yı bâtıla tasaddî edenler hakkında garaz-kâr veyahut muhtell-üş-şuûr olmaktan başka mana verilemez. Şu itikâdın fesâdı ityân-ı delâilinden müstağnî ise de hakikatten ne derece mübâadeti olduğunu göstermek için erbâb-ı bedeviyet ve medeniyetin hâllerini bir kere kıyas edelim bakalım nev'-i beşer hakkında hangisi hayırlıdır. İnsan fitrat-ı asliyesinde tasavvur olunduğu hâlde beyâbânda gezen behâimden pek az farklı olarak hakkı batıldan ve helali haramdan temyîz etmez ve def-i ihtiyâcât ve teskîn-i şehevâttan başka bir şey düşünmez. Gâh tesir-i harâretten ve gâh şiddet-i bürûdetten müteessir ve muzdarip olup beynlerinde hakk-ı temellüke dahi riayet olmadığı cihetle

kendi semere-i sa'y ve gayretiyle tahsil ve tedârik eylediği erzak ve eşyanın temettu'u kendisine ait ve münhasır olacağına emniyeti olmadığından vakit ve saatte eline geçen gıdâyı çiğ olarak hemen midesi alabildiği kadar ekl edip küsûrunu yerinde terke mecbur ve tahsil-i maîşetine müsait olmayan mevâsimde kemâl-i zarûret ve müzâyakaya dûçâr olur ve bir erkek ile bir kadın beyninde ülfet ve ünsiyet hasıl olarak refâkat ve muâşerete ittifak eylemiş olsalar dahi erkek kadını kendisinden kavî olan eşhâsın tasallutundan muhafazaya muktedir olamayıp az vakitte şîrâze-i ittihâdları كسنة mikrâz-ı iftirâk olur ve mesken ve me'vâsı olmadığından gündüzleri sahrada ve ormanda serseri dolaşıp her nerede akşam olur ise orasını mesken ittihâz ve daima hayvânât-ı müezzî şerrinden emin olmayıp gâh kuşlar gibi ağaçlar üzerinde ve gâh hayvanlar gibi mağara deliklerinde beytûtet eder. Velhasıl biraz vakit hezâr-zahmet ve sefalet ile yaşayıp ekseriya henüz nimet-i hayattan dil-sîr olmaksızın züefâsı akviyâsı yedinde ve ikisi dahi daha kavî olan vuhûş pençesinde helak olur giderler. İşte birinci mertebe vahşiyet ve huşûnette bulunan âdemlerin hâli bundan ibarettir. İkinci mertebesi bedeviyet hâlidir ki bâdiye-nişîn olan Arap ve Kürt ve Türkmen kabileleri ol sûretle taayyüş ederler. Bu dahi vahşiyet hâline nisbetle ehven ise de ikisi beyninde olan fark pek büyük değildir. Lâkin bâlâ-yı isti'dâd-ı insânîye mahsus kabâ-yi zîbâ-yı medeniyetle hırâmân-ı arsa-i şühûd olan akvâm-ı refî-ül-makâm gerek hüsn-i ahlâk ve âdâb ve gerek saâdet-i hâl cihetleriyle öbürlerine hiç nisbet kabul etmeyip âdeta bir nev'-i âhir denilmeye şâyân bulunur. İşbu sınıf celîl-ül-mahâmid diğerleri misillü akıl ve idrâkçe insanın mâdûnunda bulunan vuhûşun zebûn-ı pençe-i gadr ve tasallutu olmadıktan başka onları taht-ı zabt ve esaretine alarak bazısının lahm ü cild ve sûd-ı menâfi'-i sâiresinden temettu' ve bazısını dahi rükûb u nakl-i itkâlde ve hayvânât-ı vahşiye saydında isti'mâl eder ve bununla dahi kanaat etmeyip hava ve su ve ateşi tahsîl-i maâş ve teshîl-i umûr intiâşında bir mukaddem ve sadık hizmetkâr gibi kullanıp nice bin âdemin ictimâıyla husûlü mümkün olmayan ameliyat-ı cismiyeyi onlara icra ettirir ve ber-minval-i muharrer hüsn-i sûretle vücûda getirdiği hâm mahsûlâtını usûl-i sınâiye ile en menfaatli bir sûrette tahvîl ettikten başka memâlik-i sâireye mahsûs emvâl ü eşya celbine dahi dest-res olurlar ve mesâkin ve melâbislerinin mazbûtiyet ve intizâmından nâşî şiddet-i harâret ve bürûdet ve mazarrat-ı berf ü bârân gâilesinden vâreste oldukları misillü bir demir tel vasıtasıyla sâika gibi âfât-ı semâviyeden masûn ve heyetin kavânîn-i mevzûası sâyesinde efrâd-ı ahâli yek-dîgerinin mal ve canına taarruz ve tasallutundan me'mûn olurlar ve nev-i beşer hakkında mühlik ve muzır olan envâ'-ı ilel ve eskâmın olabildiği kadar indifâ'ına çare-perdâz olarak şu âlem-i fânîde bulunduğu müddetçe mümkün mertebe saâdet-i hâl

istihsâline sa'y ve gayret ve demir yol ve vapur sefâini ile berr ü bahra az vakit zarfında mesâfât-ı baîdeyi kat' ve telden bir hat vasıtasıyla birkaç saniye zarfında kürre-i arzın bir tarafından diğer tarafı ile âdeta hemmeclis gibi muhâbere ve musâhabet ederler ve seferde dahi Hızır gibi kemâl-i emn ve istirâhat üzre vakit geçirirler. Eğer ki bazı bedevîler ecânib ve misafirine riâyet ve ikramda mübalağa edip şu faziletleri inkâr olunamaz ise de misafir yola çıktıktan sonra belki misafir olduğu hane sahibi yolunu kat' ederek üzerinde her nesi var ise gasb ve muhalefet olunduğu taktirde katline dahi ictisâr eder. Gürûh-ı gurebâ memâlik-i mütemeddinede ol kadar hürmet ve ikrama nail olamazlar ise de bir gûne gadr ve zulüm dahi görmeyerek kemâl-i emn ve selâmetle istediği yerlerde seyr ü seyahat ederler ve kıtâ'-ı tarîk muhâtarasından emin oldukları misillü vardıkları mahalllerde esbâb-ı refah ve rahat dahi mükemmel bulunabildiğinden yanlarınca birtakım esliha ve eşya nakline mecbur olmadıktan başka hatta ağırlık olmamak üzere akçelerini dahi beraber götürmeyip azîmet edecekleri mahalller üzerine poliçe alırlar ve işte bu sûretle kendi hanelerine oturur gibi kemâl-i emn ve âsâyiş ile mahâll-i baîdede geşt ü güzâr ederler.

Bedevî ile medenînin askerîce dahi beynlerirnde küllî fark olup bedevîlerin eğer ki sür'at-i haraket ve metâib ve meşâkka tahammülce medenîlere bazı mertebe tefevvuku olsa dahi medenîler at ve silahlarıyla yine bi-s-suhûle onlara galebe ederler. Bedevîlerin kuvve-i bâsıra ve sâmialarında ziyadece hiddet var ise de medenîler bazı âlât isti'mâliyle bu babda dahi onlara müsâbakat eyledikleri der-kârdır.

Hele bazı cühelânın ilm-i fesâd itikâdı müntecdir demeleri hatadır. Ancak dinin akılsız dostları bu makûle tefevvühâta tasaddî ederler. Zu'mlarınca diyaneti istishâb murad edip halbuki hakikatte esasından tahzîb ederler. Azacık mülâhaza olunsa bundan dindarlık cahil ve hafif-ül-i'timâd olmaya muhtaçtır demek olmaz mı? Bazı sâde-dilân mücerred şu fikr-i fâside mebnî hâssa-i behâim olan hâl-i cehlde kalmayı tercih ve daima ilme emniyetsizlik nazarıyla bakıp taleb ve tahsiline sa'y edenleri dahi takbîh ederler. Hükemâ-yı mütekaddimînden fart-ı zekâ ve dirâyetle şöhret-şiâr olan Sokrat ve Bukrat'a dinsizlik isnat olunur. Bunlar cümleden ziyade hâlık-ı Teâlâ hazretlerinin kemâl-i kudret ve azametine ve kâinatın her bir zerresinde nice bin sır ve hikmetine vâkıf olduklarından be-heme-hâl muâsırlarından ziyade tamm-el-itikad olduklarında şüphe olunamaz. Cühelâ ise ehl-i taklîd olup bu sûrette itikadları bir esas-ı kavî üzerinde olamayacağından asıl bunlar çürük itikadlı addolunmalıdır. Hiç ukalâ cühelâdan aşağı kalır mı? Ve azacık insafı olanlar buna

kâil olur mu? Eğer medeniyet mûcib-i salâh olamaz ise ahvâl-i sâbıka ve lâhikadan ve usûl-i edebiyeden gaflet mi buna medâr olur? Körlük muhâtaradan vikâye etmediği misillü cehl dahi bir derde deva olamaz. Ve hatayı ıslâh edemez.

Ehl-i medeniyet beyninde meşhûd olan bazı kabâyıh ve sû-i hâl medeniyetin tesiri olmayıp bil ki onun gayr-i mükemmel bulunmasından nâşîdir. Meselâ memâlik-i mütemeddinede nüfus tekessür edip bu dahi bazı ahâlinin işsizlikten dolayı dûçâr-ı fakr u sefâlet olmasını müeddî olur ise de şu hâl heyet-i mecmûa-i ahâlînin mâlik olduğu esbâb-ı servet ve temettu'un beyn-el-efrâd inkısâmında mümkün meretebe tarîk-i tesviye bulunamamasından neşet edip yoksa hayırdan şerr tevellüd edemeyeceği misillü dâire-i ma'lûmâtın tevsî'i mûcib-i fakr u zarûret olamaz. Medeniyet ilerledikçe bunun dahi def' ve izâlesi esbâbının istihsâli mümkünâttan zannederim. Elyevm kemâl-i servet ve medeniyetle beraber kesret-i fukarâ ile ma'yûb olan Londra şehrinde gürûh-ı muhtâcînin teskîn-i ızdıraplarına medâr olacak pek çok âsâr-ı hayriye te'sîs ve inşâ ve gûnâ-gûn turuk ve vesâil tasavvur ve icra olunmuştur ki memâlik-i gayr-i mütemeddinede o makûle hayrâttan hiçbir şey olmadıktan başka hâtır ve hayallerine dahi gelmez. Bi-l-farz öyle memâlik-i mütemeddinede görülen fakr ü ihtiyâc medeniyetin sû-i neticesi olsa bile maksat umûmun saâdet hâli olduğundan yüzde bir veyahut ikisinin dûçâr-ı sefâlet olmasında ne beis vardır? Memâlik-i gayr-ı mütemeddinede umûm ahâlînin mazhar olduğu envâ'-ı mihen ve meşâkk veyahut mahrum oldukları tena'umât ile muvâzene olunsa memâlik-i mütemeddine fukarası lâ-şey hükmünde kalır.

Âlim olan zat hükûmetin lüzumunu ve ulü-l-emre itaat ve inkıyâd hakkında olan vâcibât-ı dîniye ve akliyeyi bildiğinden ilm hâşâ erbâb-ı hükûmeti ızrâr ve nüfûzlarını ihlâl etmez fakat zulm-i i'tisâfın ve i'tikâdât-ı bâtılenin hasm-ı cânıdır. Her ne şey hakkında olur ise olsun ilmin mazarratı nasıl iddia olunabilir? Çeşm-i basîretin açılması dîvâneliğimi götürür. Yoksa çok bilmek âdemi ahmak mı eder? Bir âlim âdemde şu sıfat-ı mezmûm bulunsa bu elbette ilmin neticesi olamayıp belki zaten kendisinde var imiş demektir; fakat ol âdem cahil kalmış olsaydı ıslâhı daha güç olur idi. Ol vechile ehl-i ilm esâret ve hakareti kabul etmediğinden ekseriya ezmine-i sâbıkada olduğu gibi menâfi'-i hakîkîlerinden gâfil bulunan cebâbire-i hükkâm mücerred tab'alarını koyun sürüsü gibi kullanmak ve haklarında ağrâz-ı nefsâniyelerini icra edebilmek için onların zalâm-ı cehl ve nâdânîde kalmasını ister. İlm, Cenâb-ı Hakk'ın kendi sıfatından olarak insan hakkında olan

atâyâsının ecl ü a'zamı olduğu hâlde mücerred ağrâz-ı fâsidelerinin infazından bir lâhza mütelezziz olmak için şu kadar bin nüfusun maddî ve manevî ve dünyevî ve uhrevî saadet hâllerini mûcip olacak öyle bir nimet-i uzmâdan mahrûmiyetini revâ görmek ne kadar mürüvvetsizliktir; ama sıfat-ı memdûhe-i akl ve mürüvvet ile muttasıf olan selâtîn-i adâlet-iآیین زدر ستانلری bilâkis mümkün olabildiği kadar sahib-i malûmât olmasını arzu eder ve bir devletin kuvvet ü azamatinin ve şân ü şevketinin esâs-ı hakîkiyesi bilâ-şüphe ilm ü ma'rifet olduğundan her şeyden evvel bunun tekessür ve intişârına sa'y ve ihtimâm eyler. Bir milletin ulûm ve maârifte ileri bulunmaları metbû'larına mûcib-i fahr ü şeref olduğundan Avrupa'nın en küçük hükümdarlarından birisi bilâ-şüphe Afrika'nın en büyük hükkâm-ı vahşiyesinden birisiyle becâyişe kâil olmayıp muvâfakat etse dahi mücerred tebaa-i cedîdesini tarîk-i medeniyete sevk ile iktisâb-ı şeref ve şan maksadıyla eder. Yirmi otuz bin kadar Avrupalı birkaç aylık mesafe-i baîdeyi kat' ederek vüs'at-i memleket ve kesret-i ahâlîce dünyada nazîri olmayıp üç yüz elli milyondan mütecâviz nüfus ve birkaç milyon askeri şâmil bulunan Çin devletine kemâl-i sühûlet ile galebe ve pây-ı tahtına kadar giderek istedikleri vechile akd-i muâhede ettiklerinde Çin imparatoru olan zat askerinin usûl-i cedîde-i harbiyede cahil bulunduklarından elbette memnun olmamıştır. Eğer Çinliler usûl-i kadîme ve medeniyet-i gayr-ı mükemmeleleri muhafazasında ısrar etmemiş olsalar idi birkaç bin ecânibin şu hakaretine dûçâr olurlar mıydı? İşbu Çin mesele-i âhiresi münasebetiyle dahi bir kat daha teekküd eylediği vechile ilm-i ecsâm-ı sakîlenin bi-s-suhûle tahrîkinde isti'mâl olunur küskü mesâbesinde olup az bir himmetle en büyük devletleri bile esasından kaldırabilir.

Bazı kutehbinân ilmi celb-i rehâvet ve selb-i cesaretle itham ederler. Hâşâ şahit-i mehcebîn ilm ü temeddünün şu nakîsadan dahi beraati müsellem-i erbâb-ı tahkîktir. İşbu evsâf ile muttasıf olması lâzım gelen Avrupalılar, Amerika cezair-i bahr-ı muhitten bir çok mahalllerde fıtrat-ı asliye ve cesâret-i tabîiye üzere bulunan ahâlîyi hacer ü şecer kabîlinden addederek her biri bunlardan on ve daha ziyadeye mukâbele ve galebe eyledikleri görülmüştür. Esliha ve usûl-i harbiyece ferîkayn beyninde der-kâr olan tefâvütün dahi bu babda medhâl-i küllîsi var ise de ve ehl-i temeddün şecâat-i zâtiyece akvâm-ı vahşiyenin mâdûnunda değillerdir. Tavâif-i mütemeddineden rehâvet ve adem-i cesaretle muttasıf olanlar var ise işbu evsâf-ı mezmûma medeniyetin tesiri olmayıp belki sefâhat ve sû-i terbiyeden mütevellid olduğu bî-iştibâhtır. Milel-i mütekaddimeden Romalılar evâil-i zuhûrlarında hîn-i tufûliyetten beri taallüm ve idmân ile ne derece kuvvet

ve şecâat kesb eyledikleri tevârîh-i aşnâyâna rûşenâ olduğu misillü elyevm Avrupa'da dahi mahâll-i mahsûsada muallimler vasıtasıyla ata binmek ve her türlü silah kullanmak usûlünden başka ecsâm-ı sakîle kaldırmak ve yüksek ağaca sarılıp çıkmak ve sıçramak ve emsali tezâyüd-i kuvvet ve hiffet-i hareketi mûcib gûnâ-gûn zûr-bâzlıklar taallüm olunarak hâl-i bedeviyete mahsûs şeylerde bile onlara tefevvuk ederler. Hulâsa-i kelâm medeniyet ol vechile rehâvet ve nahâfeti müstelzim olmaktan başka bilakis insanın rûhânî ve cismânî kuvvet ve kudretinin tezâyüdünü mûcib olduğu umûr-ı müsellemedendir.

Tatarlar'ın Çinlilere ve Moğollar'ın Hintlilere ve Vandallar'ın merkez-i medeniyet olan Roma'ya galebesi gibi bazı tavâif-i vahşiyenin ehl-i temeddünü kabza-i teshîre aldığı görülmüş ise de bunlar cehlin ilme galebesi addolunamayıp mücerred tavâif-i mütemeddinenin tena'umât-ı cismâniye ve telezzüzât-ı nefsâniyeye kemâl-i inhimâk ile sıfatı recûliyeti gâib ederek dûçâr-ı zaaf ve rehâvet olmalarından neşet etmiş olduğu der-kârdır.

Hint brehmenlerinin gûşe-i uzlette lâ-yenkat' tahsîl-i ilm ile iştigâl eyledikleri hâlde ekseriya ahâlî-i sâireden ziyade muammer olmalarına nazaran bazı cehelenin i'tikâdı vechile ilm mûcib-i ilel ü eskâm olmayıp bilakis imtidâd-ı ömr ve âfiyeti müstelzemdir. Çünkü tahsil ile iştigâl bazı mertebe def'-i hümûm ve ekdâra medâr olarak daima yeni bir şey taallüm ve keşfi insana mûcib-i sürûr ve inbisât olur ve erbab-ı ilm bi-s-suhûle uzlet ve kanâati i'tiyâd ve bu tarîk ile hâdim-i bünyân-ı vücûd olan şehevâttan i'râz edebilir ve nihayet hükemâ-yı mütekaddimîn ve müteahhirînden bir çoğu gibi mahâsin-i âdâb ve fezâil-i ahlâk cihetiyle vâsıl-ı derece-i kemâl olur.

Cahillerin evkât-ı hâliyelerinde yalnız çubuk içmek veyahut kendileri gibi bazı âdemlerle hevâyî ve بازی lâkırdılar etmek ve emsâli abes ve muzır şeylerle meşgul olmaktan nihayet canları sıkılıp sermâye-i ömr-i azîzini nasıl itlâf edeceklerini bilmezler iken âlim olanlar mütâlaa ve mülâhaza ile kân-ı eslâfın muâsırı ve hemdemi gibi ümem-i sâlifenin ahvâl ve keyfiyâtına ve devletlerin sûret-i teşkil ve esbâb-ı inkırâzlarına ve beyn-el-milel tekevvün eden muhârebât ve münâzaâtın ilel-i netâyicine çeşm-i ibretle nazar eder ve bir seyyâh-ı çâbük-pây-ı cihangird gibi rûy-ı arzın bahr ü berr ve kûh ü deşt ve kerem ü serdine ve üzerinde sâkin olan nev'-i insanın elvan ü eşkâl ü ahlâk ve âdât ü elsine ve edyânlarına ve mahsûlât-ı arziye ve sanâiyesinin envâ' ü evsâfına muttali' olurlar ve bir

katre suda tamm-ül a'zâ nice bin hayvânât ve mükemmel-üt-terkib nebâtât müşâhade eder ve kürre-i arzın yalnız sathını seyr ü temâşâ ile iktifâ etmeyip gâh derûnuna duhûl ile sûret-i tekevvün ve teşkîlini ve hayvânât ü nebâtât ve maâdinin tertîb-i hilkatini sahâyıf-ı tabakâtında mütâlaa ve gâh sellem-i rasat ile evc-i semâya urûc ederek arzdan şu kadar mil ba'd mesafede vâkı' ve ondan nice bin kere cesîm olan ecrâm-ı felekiyenin bu'd ü cesâmet ve kavâid i seyr ü hareketlerine ve yek-dîgerine olan irtibat ve incizablarına ve şems ü kamerin nice yüz seneler sonra vuku' bulacak husûf ve küsûflarına kesb-i vukûf eyler. Velhasıl cühelânın his ve idrâkleri mâverâsında vâkı' başka bir âlemde seyrân ve her an bir sûretle mütelezziz olarak bir dakika vaktinin beyhûde geçmesinden müteessif olur.

Filhakîka insanın sâhil-i selâmette olduğu hâlde bâzîçe-i emvâc-ı kazâ olan milel ü akvâmın ahvâl-i hevl-nâkına ve inkılâbât-ı kevniyeye çeşm-i ibretle uzaktan nigerân olmak ne güzel temâşâdır ve şu kadar bin âdemin ifnâ-yı ömr ve itlâf-ı mâ-melek ile zafer-yâb olduğu tahkîkât ü ihtirââtından istifade eylemek ne büyük nimettir.

Vaktiyle mıknatısın hâssiyeti keşf olunmasaydı Amerika ve Avusturalya ve daha sâir nice memâlik keşf olunabilir ve esfâr-ı baîde-i bahriyeye şimdiki gibi sühûletle gidilebilir miydi? Hele barutun îcâdı usûl-i harbiyeyi ve bu münasebetle hey'et-i âlemi tağyîr eyledi denilebilir.

Tavâif-i mütemeddine efrâdı yalnız muâsır oldukları zaman def'-i mazarrat ve celb-i menfaat emrinde teâvün ve tezâhür ederek yek-vücut olmayıp belki taallüm-i ilm ü sanat ve tevessü'-i zihn cihetiyle dahi evvelîn ve âhirîni şahs-ı vâhid mesâbesinde olarak ahlâf daima eslâfın tecârib ve ma'lûmât-ı müktebesinden hissemend-i menfaat olur. Çünkü ömr-i kasîr insanı umûr-ı ilmiye ve sınâiyeden en ziyade sehl-ül-husûl olan birinin icat ve itkanına vefa etmeyip sonradan gelenler evvelkilerin vâsıl olduğu dereceden bed ile islâh ve ikmâline sa'y ve ihtimam eylerler ve elyevm meşhûdumuz olan kâffe-i fünûn ve sanayi bu sûretle mertebe-i hâlîlerine resîd olmuş ve mizac-ı heyet ârıza-i inhirâftan masûn olduğu hâlde bu gidişle daha ziyade ilerleyeceği meczûm bulunmuştur. İşte bu takdîrce insan ömr-i tabîîden güzâr ederek nice bin seneler muammer olur demektir. Hâlbuki ehl-i bedeviyet şu fevâid-i azîmeden mahrûm olup her birinin tecrübe ve ma'lûmâtı şahsıyla beraber telef ve zâyi' olur.

Egerçi ilm tezâyüd-i aklı mûcib olmaz ise de insan kendi tecrübe ve dikkatiyle kesb ü saat eylediği müsellem olduğu hâlde şu kadar bin zamanda şu kadar âdemin tecârîb ü tahkîkâtından daha ne kadar tevessü' eylemesi lâzım geleceği ednâ mülâhaza ile malum olur.

Ehl-i temeddün ber-minval-i muharrer birkaç bin senelerin hâsılât-ı zihniyesinden müstefîd olduğu cihetle o kadar zaman ber-hayât olur hükmünde olduktan fazla çünkü yaşamak temettu' etmekten ibaret olduğundan bedevîler kat'-ı mesafe etmek ve def'-ihtiyaç ve teskîn arzu eylemek misillü her ne olur ise olsun bir emrin vücuda gelmesi için sarf u izâa eyledikleri evkâtın medenîler tahsîline zaferyâb oldukları vesâit-i teshîliye sayesinde ancak onda bir cüzünü isti'mâl ederek husûl-i merâm ile bekâm olduğundan beş on kat ziyade şecere-i ömr ve ikbâlden berhurdâr olur denilmesi dahi pek nâ-becâ değildir.

İlmin fevâid-i azîmesinden birisi dahi insanı i'tikadât-ı bâtıladan vikaye etmesidir. Çünkü âlim olan zatın çeşm-i basîreti güşâd olduğundan mahiyet-i eşyaya kesb-i ıttlâ' ederek hâl-i cehl ve nâdânînin levâzımından olan efkâr-ı fâsideden emin olur. Mesela ilm-i heyete bazı mertebe vukûfu olanlar husûf ve küsûf vukûu ve kuyruklu yıldız tulûu gibi alâim-i semâviyeye harb ü veba ve kaht ü galâ misillü türlü mana vererek beyhûde havf ü ıztıraba dûçâr ve harekât ve teşebbüsâtlarından eşref saât intizârıyla ekseriya fırsatı fevt ederek envâ'-ı vehâmet ve nuhûsete giriftâr olmazlar ve tahlîl ü terkîb-i ecsâmdan ibaret olan ilm-i kimyaya muttali' olanlar kurşun ve bakır gibi maâdin-i hasîseyi altın ve gümüşe kalb ve tahvîl etmek sevdasıyla mallarını izâa ve itlâf eylemezler ve hakikati vechile ilm-i mantık bilenler kendi mütâlaât ve efkârlarını hatâdan vikaye eyledikleri misillü hamka ve garazkârânın safsata ve mugalata kabîlinden olan ifsâdâ tve iğfâlâtına cühelâ-yı bî-temeyyüz gibi kolaylıkla aldanmayıp kaziyenin fesâd ü butlânı neresinde olduğunu derhâl derk ü iz'ân ve ukalâ ve hayr-hâhânın muvâfık-ı maslahat ve mukarin-i hakîkat olan nasâyih ve te'mînâtını sâirinden tefrîk ve takdîr ederler.

İlm iddiâsında bulunan bazı eşhâsın akvâl ü harekâtları netîce-i ilm ü ma'rifet olmak lâzım gelen mahâsin ve fezâilden ârî görüldüğü sûrette şu hâl ilmin hüsn-i tesiri hakkında iştibâh husûlünü müeddî olmamalıdır; çünkü gerek ulûm ve gerek elsinenin yalnız gibi bazı kavâid ve اصطلاحات tahsil eylemek kâfî olmayıp mevzu' ve gâyetini ve sûret-i

isti'mâl ve icrâsını öğrenmek lâzım ü lâbüddür. Yoksa o makûle sathî taallümün bir fâidesi görülemeyip erbâbının cühelâdan çok farkı olmayacağı der-kârdır.

Bazı erbâb-ı servet-i ilm ü ma'rifet mücerred tahsîl-i mâl ü câh için bir âlettir fikr-i fâsidine zâhib olarak taallüm ve iktisâbına lüzum görmezler. Bâlâda bast ü beyân olduğu üzre ilm ü sanatın refah ve âsâyiş-i hâle küllî medârı olduğu der-kâr ise de maksadı buna münhasır olmayıp zımnında lâ-yuadd velâ yuhsâ fevâid ve lezâiz vardır. Egerçi agniyâ sâhib-i mürüvvet ve atâ oldukları hâlde halkın bazı mertebe muhabbet ve hürmetine mazhar olabilirler ise de şu teveccüh evsâf-ı celîle-i ilm ü fazîlet ile muttasıf olanlar hakkında gösterilen ta'zîm ve terkîme mikyas olamayıp cühelâ her hâlde ashâb-ı fazl ü kemâl nezdinde manzûr-ı nazar-ı hakâret olacağında iştibâh yoktur; çünkü hâlık-ı Teâlâ hazretleri insanı yalnız yaşamak için halk etmeyip belki merkûz kudreti olan fezâil ve kuvve-i dâiresini tevsî' ve şân-ı insâniyete şâyân sûrette kadr ü mertebesini terfî' eylemesi makâsıd-ı ilâhiyeden olduğu rehîn-i rütbe-i yakîn (vemâ halkatü-l üns vel cüz illâ liya'budûn) nazm-ı celîli dahi bu manaya işaret olduğu müttefik-i aliyye-i kibâr-ı müfessirîndir.

Dünyada eazz-i eşya olan ilm ve ma'rifetin senâ ve sitâyişinde her ne kadar ıtrâ ve talep ve tahsîline her ne denlü tergîb ve agrâ olunsa yine az olur ise de mutâlâası mûcib-i kelâl olur havfıyla bundan ziyâde tatvîl-i makâlden sarf-ı nazar olunarak şimdilik bu kadarla iktifâ münâsib görünmüştür. Hemân Cenâb-ı Hakk cümlemizi ulûm-ı nâfia ve a'mâl-i sâlihaya muvaffak buyursun. Amin. (Be hüner gûş ze anki der âlem / Şeref-i an râst kû hüner dâred / Gerbetû ni'meti ez vezest / Nâm-ı cehl âhir ez tû ber dâred.)

Münif Efendi, **"Muvâzene-i İlm ü Cehl"**, S.1, s.21-34

Zuhûr-ı Tasvîr-i Efkâr

Meclis-i Maarif a'zâsından İzzetlü Şinasi Efendi'nin biraz vakitten beri tanzim ve tehyiesiyle iştigâl eylediği gazete, işbu sene-i hicriye ibtidasında (Tasvîr-i Efkâr) unvânıyla safhapirâ-yı zuhûr ve muntazırı olan dilteşnegân-ı havâdis ve ahbâra bâis-i hatt-ı mevfûr olmuştur. Muharririnin ehliyet ve fatânetinden dahi me'mûl olduğu vechile gazete-i mezkûrun hüsn-i tertib ve insicâmı şayan-ı tahsîn ve erbâb-ı himmet ve hamiyet

taraflarından mazhar-ı teşci' ve teşvik olduğu hâlde ileride bir kat daha kesb-i vüs'at ve intizam edeceği nezd-i âcizânede rehîn-i rütbe-i ilm-el-yakîndir.

Gazete-i mezkûr ile işbu Mecmûa-i Fünûn'un hudûsu bir vakte tesadüf eylediği misillü ikisi dahi ebnâ-yı vatana bir hizmet-i âcizâne ibrâzı niyet-i hayriyesinden mütevellid olduğu cihetle şu hâl bunların iki birader-i tev'em gibi hüsn-i imtizac ile maksatları olan terbiye-i âmme hakkında yek-dîgere muayyen ve zahîr olacaklarına bir güzel fâl addolunur.

İşbu iki gazete ile elyevm Dersaadet'te Türkçe olarak evkāt-ı muayyenede tab' ve neşr olunmakta olan gazetelerin miktarı beş olup bunların en eskisi resmî olan Takvim-i Vakâyi'dir ki veleh-i kesîr-ül-mahâmid cenâb-ı şehriyârî cennet mekân Sultan Mahmut Han Gazi Hazretleri'nin cümle-i âsâr-ı mehâsin-i neşrlerinden olmak üzre bin iki yüz kırk yedi senesi Cemaziyelevvelinin yirmi beşinde haftada bir kere çıkmak üzre ihdâs olunmuştur. Evâil-i zuhûrunda hüsn-i tahrîr ve tanzîmine itina olunmakla umûr-ı dâhiliye ve hâriciyeye dair havâdis ve mevâdd-ı müfîdeyi şâmil olduğu hâlde sonraları yalnız resmî ve bazı dâhilî vukuâta münhasır olup ekseriya vaktini dahi şaşırdığından enzâr-ı âmmede evvelki kadar itibarı kalmamış idi. Fakat muahharen Maârif Nezâret-i Celîlesine ilâveten Atûfetlü Kemal Efendi Hazretleri'nin uhde-i istihsâline ihâle buyurulduğundan ol vakitten beri haylice kesb-i terakkî etmiş ve gittikçe dahi düvel-i sâire resmî gazeteleri gibi şân-ı Saltanat-ı Seniyeye çesbân sûrette derece-i matlûbeyi hâiz olması me'mûl bulunmuştur.

İkincisi Cerîde-i Havâdis'tir ki bin iki yüz elli altı sene-i hicriyyesinde asdika-yı Saltanat-ı Seniyeden İngiliz Mösyö William Churchill marifetiyle te'sîs olunmuştur. Bu dahi haftada bir kere çıkarak ekserîsi memâlik-i ecnebiyeye müteallik müfîd ve eğlenceli havâdis intihâb ve tahrîr eylediğinden ve o esnada bu yolda başka gazete dahi olmadığından halkın kemâl-i rağbetini celb ile bir iki seneye gelinceye kadar bilâ-muârız ve mezâhim yine tâz-ı meydan-ı teferrüd ve iştihâr olmuştu. Cerîde-i Havâdis bu vechile işini yoluna koyduğundan ıslâh-ı hâl arzusunu hâtır güzârı bile değil iken ekser ahvâlde rekâbet ü gayret menşe'-i feyz ü rif'at olduğu misillü Tercümân-ı Ahvâl'in zuhûrunu müteâkib ona nisbet kendisine mâye-i tefevvuk ve meziyet olmak niyetiyle bu fakirin cerîde-i kitabeti esnasında yine Hafta Cerîdesi ber devam olmak üzre her gün bir

yapraktan ibaret olarak Rûznâme-i Cerîde-i Havâdis ismiyle bir varaka çıkarıp muahharen bir yaprak dahi ilave eylemiştir.

Üçüncüsü sâlif-üz-zikr Tercümân-ı Ahval'dir ki elyevm posta müdürü bulunan İzzetlü Agâh Efendi'nin eser-i himmeti olarak ilk numarası bin iki yüz yetmiş yedi senesi Rebîulâhirin altısında çıkmıştır. İbtidâ zuhûrunda beş altı mâh kadar büyük kıt'ada olarak haftada bir kere ve ba'de küçük olarak üç defa çıkmaya başlamıştır. Tebaa-i Saltanat-ı Seniyeden en evvel Türkçe gazete ihdâsına muvaffak olan efendi-i mûmâ-ileyh olduğundan elfazl lilmütekaddim şerefini hâiz olduğu cây-ı işkâl değildir.

Dersaadet'te (Elcevâib) isminde Arabî bir gazete vardır ki Matbaa-i Âmire Arabî baş musahhihi Ahmed Fâris Efendi'nin eser-i yerâa-i bâhir-ül-berâası olarak yetmiş yedi senesi Zilkadesinde neşrine şürû' kılınmıştır. Efendi-i mûmâ-ileyhin ulûm-i edebiyede kemâl-i mahâreti ve bazı elsine-i ecnebiyeye vukûfu cihetiyle gazete-i mezkûrun üslûb-ı edîbâne ve tarz-ı belîğânesi fevkalgâye şâyân-ı takdir ü istihsân bulunmuştur. Fakat Dersaadet'te erbabının nedreti ve memâlik-i Arap'ta gazete kadr ü fâidesi henüz gereği gibi bilinmediğinden halkın buna adem-i rağbeti cihetiyle vâridâtı masârifâtına mukâbil olamadığından efendi-i mûmâ-ileyh çend mâh mukaddem terk ü ilgasına mecbur olarak (izâ kâne'l-belîğ bi-gayri hat / bede't hasenâtihi'l-kübrâ ma'âyib / lâkad terebt yedâ an neyl-i tırs) neşîdesiyle izhâr-ı teessüf ve tahassür eylediği hâlde Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhânede bu misillü bir Arabî gazetenin derece-i vücûb ve ehemmiyetini takdir eden bazı zevât-ı kirâmın muâvenet-i hayır-hâhânelerine mazhar olarak ile-l-ân devam eylemektedir.

Çünkü asıl gazete bir vâiz-i kürsî-nişîn ve halk-ı âlem onun müstemiîni mesâbesinde olup nakl ü îrâd eylediği mevâdd hakkında kendi efkâr-ı mütâlaâtını ilâve ve beyan ve vukûât-ı sâbıkadan hâlât-i istikbâle istidlâl ile âmmeye mûcib-i ibret ü intibâ olacak nesâyih ü ihtârât zikr ü ityân eylediğinden egerçi şimdilik sâlif-üz-zikr Dersaadet gazetelerinden hiç birisi bu vazîfeyi îfâ etmeyip yalnız mesmû' ve meşhûdları olan havâdis-i kevniyeyi nakl ü rivâyet ile iktifâ etmekte iseler de "İzâ raeyte minel hilâl-i bedre / Eyafnet ene sabsîr bedren kâmilen" mefhûmu üzre muhassenât-ı asriye-i hazret-i pâdişâhîden olarak yalnız Türkçe gazetelerin müddet-i kalîle zarfında bu kadar taaddüd ve tenevvü'ü ileride ıslâh ü ikmâl noksanına berâat-i istihlâl ve ehl-i insâf ve mürüvvet ü

hayır-hâh-ı devlet ve millet olanlar indinde şimdilik bu dahi eser-i terakkî addiyle cây-ı teşekkür ve memnûniyet olacağı vâreste-i kayd-ı istidlâldir.

Biraz vakitten beri gerek Dersaadet'te ve gerek Memâlik-i Mahrûsanın ekser mahalllerinde ale-l-umûm halk gazetenin fevâid ü muhassenâtını fehm ederek kemâl-i hâhiş ve rağbetle mütâlaa olunduğundan bir muktedir zat tarafından her gün çıkmak üzere büyücek kıt'ada bir muntazam gazete ihdâsına dahi himmet buyurulsa artık matbûâtça şimdilik arzu olunacak şey kalmaz idi. Eski vakitlerde câiz olabilir ise de şimdiki zamanda politika gazetelerine göre seyrek çıkmak yakışık almaz. Bu makûle gazeteler şükûfe kabilinden olarak makbûliyeti tazeliği hâlinde olup yoksa takvim-i pârîne gibi itibardan sâkıt olur. Çünkü telgrafın hîn-i îcâdından beri memâlik beyninde olan mesâfât mahv ü zâil ve rûy-ı zemîn bir şehir hükmüne dâhil olduğundan hakâyâ-yı İlâhîden olan işbu vâsıta-i acîbe ile birkaç aylık mesafede vâki' mahalllerden ân-ı vâhidde alınan havâdis-i mühimmenin gazete çıkıncaya kadar birkaç günler tehiri âsâr-ı medeniyet hakkında bir zulm-i sarîh olduğu der-kârdır. Avrupa politika gazetelerinin hemân kâffesi her gün çıktıktan başka ekserîsi sabah ve akşam iki kere basılır; fakat işbu Mecmûa-i Fünûn kabîlinden olan fünûn ve edebiyat gazeteleri öbürlerine mikyas olmayıp (İn gülistan hemîşe hoş bâşed) müfâdı üzre daima ter ü taze ve mütâlaası her vakit ve hâlde bâis-i fevâid-i bî-endâze olacağı âşikârdır.

Münif Efendi, **"Zuhûr-ı Tasvîr-i Efkâr"**, S.1, s.44-48

Takrîz-i Terceme-i Telemak

Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye Reisi Devletlü Yusuf Kâmil Paşa Hazretleri'nin bu defa ithâf-ı mecâlis-i urefâ buyurmuş oldukları Telemak tercümesi hakka selâset-i edâ ve nefâset-i müeddâ cihetiyle câmi'-i mahâsin-i sûret ü ma'nâ bir mecelle-i hikmet-i intima olduğundan mütâlaasını dil-teşnegân-ı ilm ü edebe bâis-i fevâid-i lâ تعد olmuştur. Kitâb-ı mezkûrun aslı Fransızca olub memâlik-i garbiyede Gül-istân-ı Sa'dî makâmında mergub ü müsellem ve bilcümle Avrupa lisanlarına mütercem olduğundan zebân-ı azb-ül-beyân-ı Türkî'ye dahî nakl ve tercümesi öteden beri nezd-i erbâb-ı kemâlde eazz-ı âmâl bulunmuş ise de aslının kadr ü i'tibârına çesbân ve makbûl-ı ashâb-ı dâniş ve irfân olacak sûrette şu ukde-i düşvâr-keşânın halli her mütercimin kârı ve her şeh-bâz-ı evc-i ma'rifetin

şikârı olmadığından işbu şâhid-i gülçehre-i hüsn ü bahâr şimdiye kadar zîr-i perde-i izz ü nâzda ihtifâ iderek ebnâ-yı vatan müşâhede-i cemâl ya kemâlinden mahrûm kalmıştı. Müşârün-ileyh hazretleri bu vechile Edebiyât-ı Türkiye'ye bir nüsha-i nâdire-i ilm ü efdâl ilâvesiyle doğrusu hey'et-i milletin teşekkür ve mahmidetine kesb-i istihkak buyurmuştur. Bu misillü âsâr-ı nâfianın teksîr ve intişârı Cem'iyet-i İlmiye-i Osmâniye'nin maksad-ı hayriyesine muvâfık olduğundan biz dahî mütercim-i kâmil-i sâhib-i fezâilin mesâî-i celiyyesini takdîr ü tahsîn ile levâzım-ı şükr-güzârî ve sitâyişin îfâsına müsâraat ederiz.

Kitâb-ı Telemak ilm ü irfân ve hüsn-i ahlâk ile meşhûr-ı âfâk olan Fransalı Fenélon'un cümle-i âsârından olup Fransa meşâhir-i hükümdârından On Dördüncü Lui'nin hafîdi Dük De Borgunyan'ın ta'lîm ve terbiyesine me'mûr olduğu esnada prens-i müşârün-ileyhin tehzîb-i ahlâkına medâr olmak üzre te'lîf ve kendisine ta'lîm ü tedrîs eylemişti. Umûma efrâd-ı nâsın riâyet eylemeleri vecîbeden olan usûl-i âdâb ve insâniyete ve husûsan ibâdullahın zimâm-ı idâreleri müsellem-i yed-i ihtiyârları olan tâc-dârân-ı cihânın müterettib zimmet-i himmetleri bulunan vezâif-i raiyyet-perveri ve ma'delete dâir hâvî olduğu kavâid-i hikmet hükümdâr-ı vakt olan müşârün-ileyh Lui'nin ve etrâfını almış olan bâzı müdâhinlerin evzâ-ı nâbih necâlarına muhalif düştüğünden ta'n ü ta'rîze haml ile hakkında mûcib-i vehâmet olur mütâlaasına mebnî kitâb-ı mezkûrun neşr ü i'lânını muvâfık-ı hâl ü maslahat addetmediğinden işbu dürr-i şah-vâr beş on seneler mahfûz-ı sandûkça-i ketmân olmuştu. Terceme-i mezkûresinin dahî her ne esbâba mebnî ise bir o kadar müddet enzâr-ı âmmeden mahfî ve mestûr kaldıktan sonra cilve-ger-i sâha-i zuhûr olması ittifâkât-ı garbiyedendir.

Fenelon'un işbu te'lîfine matla' olan bazı bed-hâhânı müellifin hizmetkârını ıtmâ' ile bir nüshasının istihsâline dest-res olarak bin altı yüz doksan dokuz senesi def'a-i evveli olmak üzre tab' ü neşrine mübâderet eylemişlerdir. Fenelon bundan akdem prens-i müşârün-ileyhin emr-i terbiyesini kemâl-i ehliyetle itmâm etmekle kral işbu hüsn-i hizmetine mukābeleten kendisine bir me'mûriyet-i mühimme i'tâsıyla kadr ü i'tibârını a'lâ eylemiş olduğu hâlde kitâb-ı mezkûra kesb-i ıttılâ itdikde zamân-ı hükûmetini tezyîf garazıyla tasnîf olunmuş olmasına zehâb ile kitabın tab'ını tevkîf ve mûmâ-ileyhi me'mûriyetinden azl eylemiştir. Bunun üzerine mûmâ-ileyh Kambari(?) nâm mahallle çekilerek orada ihtiyâr-ı uzlet ve mahall-i mezkûr ahâlî ve etfâlinin bizzat ta'lîm ve terbiyesine hasr-ı evkāt ile bâr-i külfet etmiş ve fukarâ ve muhtâcîn hakkında icrâ-yı hayrât

ü meyrâta sa'y ü gayretle ibrâz-ı me'sir sahâvet ü mürüvvet ve hattâ bin yedi yüz dokuz senesi fevk-al-gaye vukû' bulan şiddet-i şitâ esnâsında ol civârda bulunan Fransa ordusunun it'âmına sarf-ı mâ melek ederek cümle indinde makbûl ve memdûh olmuştu. Hüsn-i sıyt ü şöhret-i fezâili her tarafa münteşir olarak mücerred meclisiyle teşrîf eylemek arzusuyla pek çok kesân mahalll-i baîdeden şedd-i rahl ile ziyâretine gelirlerdi. İşte bu sûretle imrâr-ı vakt eylediği hâlde bin yedi yüz on beş tarihinde altmış altı yaşında olârak vefât eylemiştir.

Fransa müellifleri beyninde Fenelon'dan daha a'lem ü eblağları var ise de hüsn-i edâ ve selâset-i ifâde cihetiyle hiç birisi bunun kâ'bına vâsıl olamayıp mütekaddimînin gâyet selîs ve sâde olan âsâr-ı nefîselerine beyn-el müteahhirîn mûmâ-ileyh cümleden ziyâde iyi taklîd eylemiştir. Fenelon'un elyevm haylice âsârı mevcûd ise de şâkirdi müşârün-ileyh Dük De Borgunyan'ın hîn-i vefâtında On Dördüncü Lui kâffe-i evrâkını hark ettirmiş olmakla bunlar meyânında birtakım müellefâtı zâyi' ve telef olmuştur.

Zânû-zen-i dâr-ül-edeb ta'lîmesi olan prens-i müşârün-ileyh Fenelon'un hüsn-i terbiyesinden ve bâ-husûs işbu kitâb-ı Telemak'ın tedrîs ü mütâlaasından ilm-i irfân ve fezâil-i ahlâkça istifâde-i füyûzât-ı bî-gayât ederek beyn-el akrân müşârün bi-l-benân olub (men allemni harfen kadsırnî abden) hukûkuna dahî kemâl-i riâyetle hîn-i vefâtına kadar mûmâ-ileyh hakkında levâzım-ı tevkir ü ihtirâm-kârînin îfâsında tecvîz-i kusur eylememiştir.

İşbu kitâbın hâvî olduğu hikâyât bi-l-külliye asılsız olmayub cezâir-i seb'adan İtâkiye'nin hâkimi bulunan Elvis sâir Yunanlularla berâber on sene sürmüş olan Turuva şehri muhâsarasına hîn-i azîmetinde oğlu Telemak'ı beşikte bırakmış ve müddet-i gıyâbî yirmi sene mümtedd olarak avdet eylememiş olmakla Telemak mürebbiyesi olan Mentuz nâm bir pîr-i akl-ı evvel ile bi'r-rüfekâ cüst-cûy-ı peder kasdıyla azm-i sefer eylemiş ve mir'at-ı acâib ü iber ü masdar-ı envâ-ı hayr ü şer olan seyr ü sefer esnasında pek çok hâlâta mazhar olmuş olmakla işte kitâb-ı mezkûr şu sergüzeştlerin hikâye ve tafsîlinden ibâret olub fakat müellifin ba'zı ilâvât ve tezyînatı dahî olduğu der-kârdır.

Münif Efendi, **"Takrîz-i Terceme-i Telemak"**, S.3, s.94-97

Ehemmiyet-i Terbiye-i Sıbyân

Bir şeyin fesâdı bilinmedikçe ıslâhı tasavvur olunmadığı misillü bir kimse cehlini itiraf etmedikçe tahsîl-i ilme ibtidâr eylemeyeceği kazâyâ-yı müsellemedendir. Binanaleyh iktisâb-ı kemâl ü istihsâl ve sâil-i hüsn-i hâl etmek isteyenler evvel emirde kendi noksan ve kusurlarını taharrî ederler fakat ekseriyâ insan hîn-i tufûliyetinden beri me'lûf olduğu âdât ve ahlâkın hüsn ü kubhunu temyîzden âciz olduğundan erbâb-ı rüşt ü reviyyet bu keyfiyetin hakîkat hâle ıttılâ'a perde-keş-i haylûlet olduğunu bilerek bu bâbda sâirlerinin ihtârât-ı hayr-hâhânesini garaz ü hakarete haml etmeyip bir kelâm-ı hakîkat-i ittisâm her kimin lisanından sudûr eder ise etsin (lâ-nazar ilâ min kâl bel unzur ilâ mâ-kâl) kaidesince kâile bakmayarak makulî sencîde-i mîzân-ı dikkat ve itibar eylerler.

İmdi memleketimizde âsâr-ı medeniyetin gereği gibi ilerlemesine ve beyn-el-ahâlî vesâit-i servet ve saâdetin tezâyüdüne mani bazı alel ü esbâb mevcut olup vatanın menâfi'-i hakîkiyesine vâkıf olanlar buna nazar-ı teessüf ile bakmakta ise de ekser halk bundan gâfil ve mücerred (innâ vecednâ abâünâ) kavliyle âmil bulunduğundan esbâb-ı mezkûre ne makûle şeyler olduğuna ve bunların devamı menâfi'-i âmme hakkında ne derece muzır ve vahim bulunduğuna dair lâyıh-ı hâtır-ı kasır olan bazı mevâddın aralıkta arz ü beyanına mücâseret olunacaktır. Şîme-i memdûha-i vatan-perverî ve nısfet ile muttasıf olan zevât bu bâbda hulûs-ı niyetimizde iştibâh etmeyerek ihtârât-ı âcizânemizin çeşm-i insâf ve dikkatle mutâlaasına rağbet ve sehv ü hatâsı görüldüğü hâlde rehîn-i afv ü inâyet buyurmalarını kemâl-i tazarru' ve ibtihâl ile temenni ve niyâz ederiz. (Çeşm-i insâf gibi ârife mîzân olmaz / Kişi noksanını bilmek gibi irfan olmaz.).

Beka-yı nev'-i hikmet-i bâliğasına mebnî kâffe-i hayvânât-ı sâire misillü insan evlâd ü ensâbının ihtiyâcât-ı cismâniyeleri def'ine tab'an mâil olup havâyic-i rûhâniyeleri istihsâline ise aklen ve şer'an me'mûrdur. Binâberîn erbâb-ı rüşd ü sedâd olan ve ahfâdlarının hüsn-i muhâfaza-i cismâniyelerine takayyüd ü ihtimâmı ehemm-i vezâif-i übüvvet addederler. Ol vechile insan beka-yı nev'-i esbâbının istihsâlinde hayvan ile müşterek olup ancak neslinin havâyic-i maneviyelerinin istikmâliyle temeyyüz eder. Evlâdlarının muhâfaza-i cismâniyeleri hakkında ebeveynin sa'y ve ihtimâmları her ne kadar mümted olsa yine bir zaman-ı mahdûd zarfında olup ondan sonra evlâd semere-i sa'y

ve gayretiyle hem kendisini ve hem de ebeveyninden mazhar olduğu muâmele-i cemîleyi icrâ etmek üzre vücûda gelecek evlâdını beslemeye mecbur olacağından işte ol gün geldikte çocuklarının sefâlet ve hakârete dûçâr olmasını istemeyenler onlara vaktiyle ilm ü ma'rifet veyahut bir kâr ü sanat taallümünü ehemm-i umûr addederler. Ve işbu ilm ü sanat muktezâ-yı vakt ü hâle ve bazı kere çocuğun meyl ü hevesine göre intihâb olunur.

Fakat bir çocuk her ne mesleğe sülûk edecek olur ise olsun evvel emirde kendi lisanını sühûletle okuyup yazacak ve ahz ü i'tâsını kalem ile hesâb edecek kadar sanat-ı kitâbet tahsîl eyledikten sonra ittihâz edeceği mesleğe göre lâzım gelen fünûnu tahsîl eylemek lâzımdır. Şu esâsa riâyet olunmadıkça hiçbir meslek ve sanatta kesb-i mahâret mümkün olamaz. Ale-l-umûm zann olunduğu misillü ilm ü sanat ayrı şeyler olmayıp hakîkatte beynlerinde şiddet-i irtibât ve ittihâd vardır. Ulûmun sanâyi'e ziyade medhal ve muâveneti olup mesela dülgerlik ve duvarcılık ve boyacılık ve hatta en sâde görünen fırıncılık ve aşçılık sanatları kavâid-i ilmiyeye mebnîdir. Egerçi pek çok erbâb-ı sanâyi' kendilerine lâzım olan fünûndan bî-behre oldukları hâlde icrâ-yı sanat ederler ise de bu makûleler papağan ve diğer bazı mukallid hayvanların tekellüm ve raks ve harekât-ı sâire taallüm eylemesi kabîlinden olarak yaptıkları şeylerin esâs ü hikmetini bilmezler ve hemen ustalarından gördüklerini yapıp sanatlarının ıslâhına dest-res olmak şöyle dursun bu makûle terakkînin imkanı hayalhâne-i hâtırlarına dahi gelmez. İşte bizim taraflarda harf ve sanâyi'in ileri gitmemesine dahi sebep bu olup ekser sanâyi'ce lâ-büdd olan ilm-i kimya ve hikmet-i tabîiye ve resim ve hendese ve ilm-i cerr-i eskal gibi ulûmun mevâdd-ı esâsiyeleri taallüm olunmadıkça memâlikimizde sanâyi'in dûçâr olduğu hâl-i vukûftan tahlîsi mümkün olamaz. Hem-civârımız olan Avrupalılar sanâyi' ve maârifte bir derece-i a'lâya varmış iken bizim ilimsiz şu hâl-i vukûfta bile kalmamız kâbil olmayıp gittikçe gerileyeceğimiz der-kârdır. Çünkü Avrupalılar ulûm ve fünûn sayesinde îcâd ve isti'mâline zafer-yâb oldukları âlât ü edevât vasıtasıyla masnûâtlarını eshel sûret ve ehven bahâ ile çıkararak bu tarafa nakl ve fürûht eylediklerinden bizim ehl-i sanâyi'in usûl-i kadîmeleri üzre yalnız el ile imal eyledikleri emtia bi-t-tabi' pahalı geleceğinden Avrupa masnûâtına mukâvemet edemeyerek şu hâlin şimdiye kadar sû-i te'sîrâtı pek çok görüldüğü misillü nihayetü'l-emr memâlik-i mahrûsâ-i şâhânede sanâyi'in hemen bi-l-külliye inkırâzını müeddî olacağı emr-i âşikârdır.

Bundan murâdımız bir memleket ahâlîsi kendisine lâzım olan eşyânın hâffesini bizzat imal ve tahsîl ederek başka memlekete muhtaç olmamalıdır demek değildir. Mukaddemleri bu bâbda henüz tecârib-i sebkat etmeksizin Avrupa'da dahi bu efkâra zehâb olunmuş ise de muahharen erbâbı indinde butlânı tebeyyün etmiş olduğundan bu bâbda ısrar etmemiz memâlik-i mahrûsa-i şâhânenin vüs'at ve kâbiliyet-i arâzisi cihetiyle her şeyden evvel emr-i_zirâatın tevsî' ve tervîcine sa'y ve ihtimam olunması daha hayırlı olacağı der-kâr ise de Avrupalılara nisbetle ehl-i kura mesâbesinde kalmamak için fünûn ve sanâyi'in bi-l-külliye ihmâliyle inkırâzında mübâlât olunmaması mazarrât-ı kesîresinden sarf-ı nazar nâmus-ı milliyete dokunur mevâddandır. Her ne ise buraları başkaca mevzû-i bahs olunacak mesâilden olup sadedimizden hâriç bulunduğundan bu mahallde tafsîlâtına girişmek iktizâ etmez.

Şu mukaddemâttan müstebân olacağı vechile elyevm yalnız devlet memuriyetinde bulunmak için değil belki her hangi kâr ü sanata sülûk eylemesi murâd olunur ise olsun herkes hâl ü mevki'inin müsâadesine ve intihâb olunacak mesleğe göre çocuklarının terbiye ve ta'lîmine sa'y ve ihtimâm etmelidir. İşbu terbiyenin biraz okuyup yazmak, öğrenmekten ibâret olması zamanımızda kifâyet etmeyip kitâbetin mücerred tahsîline âlet olduğu fünûn ve maâriften herkesin hâline göre hissedâr olması lâzım ü lâ-büddür.

Çünkü insanın muktezâ-yı şeref-i nutk ü iz'ânı üzre hayvânât-ı sâire gibi sûret-i maîşet ve zindegânîsi bir derecede kalmayıp daima terakkîye mâil ve müstaidd olduğundan Eflatun'un (Lâ taksır veledike alâ edebike / Liennehüm hulika li vaktin gayri vaktike.) kelâm-ı hikmet-i ittisâmı mantûkunca çocuklar pederleri zamanının gayrı bir zamanda taayyüş eylemek için halk olunmuş olduğu cihetle pederler onların terbiye ve ta'lîmini vaktiyle kendilerinin istihsâl ettikleri dereceye hasr ü kasr etmeyip belki bulunacakları zamana muvâfik-ı mülâyim olan mevâddı ta'lîm eylemeleri iktizâ eder. Filhakîka şu kâideye riâyet olunmayacak olsa hiçbir şeyde eser-i terakkî zuhûra gelmeyip insanın sıfat-ı hayvâniyetine çesbân yeknesak ve siyyân bir hâlde bulunması îcâb eder.

İmdi zamanımızda ekser nâs şu maddenin derece-i ehemmiyetini ve terbiye-i etfâl bir memleketin servet ü saâdet ve kuvvet ü kudretinin mebnî aleyhi olduğunu gereği gibi fehm ü iz'ân edemeyerek dâire-i maârifin tevsî'ine lüzûm görmedikleri cây-ı teessüftür. Elyevm mer'î olan usûl-i ta'lîmiyenin dahi ezhân-ı etfâle nâ-muvâfakati der-kâr olup sarf ü nahv ü

mantık ve ma'ânî ismiyle şâkirdin öğrendim ve mualliminin öğrettim diye memnun ve müftehir oldukları şeyler çocuğun ma'nâ-yı sahîhini ve sûret-i isti'mâlini ve hatta ne maksat ile okuduğunu bilmeyerek yalnız tûtî gibi telâffuz eylediği birtakım kavâid ü ıstılâhâttan ibârettir. Sıbyân, ulûm-ı mezkûre kırâat ve taallümünden maksat olan Arabî lisânının mâhiyetinden bî-haber olduğu hâlinde i'lâl ü i'râb ve emsâli kavâid-i dakîka ve hikemiyesini nasıl zihni ihâta edebilir ve henüz en sâde ibâreyi fehm ü terkibe kudreti yok iken fesâhat ü belâgat üzre ifâde-i merâm eylemek usûlünü teallümden ne istifâde edebilir? Acaba ta'lîm-i sıbyân ile iştigal eden hocaların hangisi öğrettiği kavâid-i Arabiye ve mantıkıyeyi kâlen veyahut kalemen icrâya muktedirdir? Bu makûle ta'lîmin ezhân-ı sıbyânı tahdîş ve it'âbdan başka bir semeresi görülemeyip tahsîl-i dest-mâye isti'dâd kılındıktan sonra tekrar tederrüs olunur ise ancak ol vakit fâidesi müşâhade olunduğu cümlemizin sergüzeşti ve mücerrebi olan hâlâttandır.

Bi-l-farz ulûm-ı mezkûre gereği gibi tahsîl olunsa bile bunlar kesb-i kemâlât-ı lâzımeye âlât olacağından asıl maksat olan fünûn-ı nâfiayı tahsîle çalıştırılmaları ehemm-i umûrdandır.

Dünya ve ahirette sermaye ve saadetleri olacak bu misillü emr-i mühimmin hüsn-i husûlü zımnında her türlü fedâkârlık ihtiyârı lâzım gelirken bazı pederler çocuklarının vilâdet ü sünnet veyâhut ekseriyâ vakti gelmeksizin tezevvücleri vesîlesiyle masârıf-ı külliye ihtiyâr edip umûr-ı ta'lîmiyeye gelince bâd-ı hevâ olmasını veyâhut cüz'î masrafla husûle gelmesini isterler. Filhakîka o makûle bir iki günlük hevâyî şeyler o kadar masraf ü tekellüf olunup da emr-i ta'lîm ve terbiyenin hiçe sayılması ne derece alâmet-i hakk ü cehâlet olacağı muhtâc-ı îzâh değildir.

Avrupa'da terbiye-i etfâle ziyâde itibar olunup bu bâbda herkes alâ kadr-i hâle bezl-i mechûd eylemeyi vecîbe-i zimmet-i übüvvet bildiğinden bir âdemin çocuğu dünyaya geldikte her şeyden evvel masârıf-ı ta'lîmiyesini düşünür. Çocuk bir zaman peder ve vâlidesinin bulunduğu mahallde mektebe devam ile mukaddemât-ı ilmiyeyi tahsîl ettikten sonra büyük dârülfünûnları bulunan mahall-i baîdeyi irsâl ile orada tederrüs ve taayyüşleri için lâzım gelen masârıf-ı külliyeyi vâlideyni deruhde ederler ve erbâb-ı servet ve yesârdan olanlar evlatlarını derslerini tekmîl ettikten sonra memâlik-i sâire havâle ve ahâlîsinin usûl ü ahlâk ü âdâtlarına re'y-el-ayn kesb-i ıttılâ' eylemek üzre mahall-i baîdeye i'zâm ederler.

Sıbyân muktezâ-yı hâl-i sabâvet-i ilm ve marifetin lüzûm ü ehemmiyetini fehm ü iz'ân edemeyerek melâib-i melâhî ile iştigale meyl eyledikleri hâlde vâlideyn veyâhut velileri gâh sûret-i mülâyemet ve gâh unf ü şiddet izhârıyla tahsîl-i ilm ü edebe çalıştırdıkları misillü basar-ı basîretleri güşâde olan devletler dahi tebaaları hakkında evlat muâmelesi ederek ol bâbda her türlü vesâit-i teshîliye ve levâzım-ı teşvîkiyeyi îfâ ve hatta bazı Almanya devletleri yedi yaşına varmış gerek kız ve gerek erkek çocuklarını mektebe koymayan pederleri tecrîm ile eşia-i cihân-tâb-ı ilm ü ma'rifetin intişârına itina ederler.

Terbiye-i umûmiyenin nezd-i Saltanat-ı Seniyede dahi kemâl-i ehemmiyeti rehîn-i takdîr olup hâssaten şu maslahat-ı hayriyenin hüsn-i tervîc ü temşiyetiyle iştigal eylemek üzre mukaddemce nezâret-i mahsûsa te'sîsine ve gerek Dersaadet'te ve gerek memâlik-i mahrûsanın pek çok mahalllerinde sıbyânın meccânen mukaddemât-ı ulûm tederrüs eylemeleri zımnında rüştiye mektepleri güşâdına himmet buyurulmuştur. Mamafih mekâtib-i mezkûrenin sûret-i idâre ve intizamları henüz arzu olunacak derecede olmadığı misillü mahalle mekteplerinde cârî olan usûl ziyâde ıslâha muhtaç olduğunu itirafa mecburuz. Bu misillü mekâtibin ıslâhı evvela muallimlerinin oldukça ehliyet ve istitâat ashâbından olmasından ve sâniyen bunların ittihâz ettikleri usûl-i ta'lîmiyenin yolunda bulunmasından ibarettir. Sıbyân az vakit zarfında Türkçe'yi bi-s-suhûle okuyup yazmayı ve lâzım gelen mukaddemât-ı fünûnu taallüm eylemek üzre bir usûl-i münâsib vaz' ü te'sîssi ve bunun için lâzım gelen kütüb ü resâilin intihâb ve tertîbi az bir himmetle ahd-ı karîbde husûl-pezîr olabilir fakat ber-vech-i matlûb muallim tedâriki buna nisbetle biraz müşkil bulunsa bile elyevm bu meslekte taayyüş edenlerin ihrâcı haklarında maduriyeti mûcib olacağından bunlar hâli üzre terk olunup fakat yeniden bu mesleğe sülûk edecek olanlar usûl-i cedîdede bilâ-imtihan ehliyeti nümâyân olduğu hâlde kabul olunup bu bâbda medâr-ı şevk ü gayret olmak üzre yeni muallimlere ziyâdece maaş veyahut bir nev' imtiyaz verilmesi ve eski muallimlerden dahi bu sûreti kabûle müstaidd ü tâlib olan olduğu hâlde ba'de-l-imtihan onların dahi şu müsâadeye mazhar olmaları maksad-ı mezkûrun husûlüne kâfî olacağı meczûmdur.

Bizim mekteplerde yolsuz bir şey daha vardır ki şu sırada onun dahi beyânından geri durulamaz. Bundan murâdımız zavallı çocukların dayak ile te'dîb olunması maddesidir. Sâye-i adâlet-vâye-i Saltanat-ı Seniye'de en büyük cürm ü kabahat irtikâb eden eşhâs kaviyyetü'l-bünye bir çok senelerden beri şu ta'zîb-i cismânîden halâs oldukları hâlde

henüz der-kâr olan nezâket-i vücûdları cihetiyle her vechile haklarında lutf u mülâyemetle muâmele olunması lâzım gelen etfâl hakkında şu hareket doğrusu revâ görülmemelidir. Etfâlde emr-i taallümde tekâsül ü rehâvet veyahut şâyân-ı takbîh bir fiil ve hareket görüldükte mutlaka dayak ile mücâzât iktizâ etmeyip gûnâ-gûn suver-i te'dîbiye vardır ki yoluyla icra olunduğu hâlde bunların her birisi bir çok değnekten ziyade müessir ve kâr-ger olduğunda iştibâh yoktur. Mesela bazı kere münâsib lisan ile ta'zîr veyâhut mahall ü makamını tagyîr etmek ve bazı kere sâir şâkirdân mektepden azîmete nâil-i ruhsat oldukları hâlde biraz vakit tevkîf eylemek daha a'lâsı okuduğu dersi kabahatine göre yirmi otuz ve daha ziyâde defa yazmaya mecbur etmek gibi tedâbîrin husûl-i maksada kâfî olacağı umûr-ı mücerrebe ve müsellemedendir.

Filhakika işbu dayak usûl-i muzırresi himâr gibi kemâl-i gılzet-i fehm ile beraber anûd olan hayvânâta mahsûs olup nev'-i şerîf-i insan ve bâ-husûs sıbyân-ı nezâket-i bünyân hakkında şu muâmelenin icrâsı nâ-çesbândır. Bunun vücutça îrâs edebileceği mazarrat şöyle dursun sû-i te'sîrât-ı maneviyesi dahi der-kârdır. Şöyle ki ekseriya işbu hâl-i tahammül-güzâra mazhar olan sıbyân hakaret ve meskenete me'lûf olarak izzet-i nefislerini vikaye edemeyecekleri meczûmdur.

Münif Efendi, **"Ehemmiyet-i Terbiye-i Sıbyân"**, S.5, s.176-185

İlm-i Servet-i Milel-2

Servet ü nef' ü kıymet beyanındadır.

Bend-i sâbıkta beyan kılındığı üzre insan lâzıme-i tabîat ve medeniyeti olan havâyicini tahsîl ile istikmâl-i esbâb-ı refah ve rahatına çalışır ise de havâyic-i zarûriyesinden mahrum olduğu hâlde hakîkaten fukarâdan addolunduğu misillü havâyic-i mezkûresini istihsâl ve envâ'-ı huzûzâtını istîfâ eyledikten sonra birtakım ihtiyâcâtını tedârike medâr olur şeylere dahi mâlik olur ise erbâb-ı servetten ma'dûd olur. Kezâlik bir hey'etin fakr veyahut gınâsı bir ferdin servetini müstelzim olan esbâba mütevakkıf olmak lâzım geleceği kıyâs-ı aklî ile istidlâl olunur ise de ekseriya bir hey'etten bahs olundukta sîm ü zer veyahut bunlardan ma'mûl meskûkât-ı ayn-ı servet i'tibâr olunarak ol hey'etin derece-i serveti işbu iki nev' eşyanın kıllet veya kesretiyle mukâyese edilir. Makaddemleri şu efkârın galebesi cihetiyle

her bir cemiyet tahsîl-i servet için ehemm-i vesâit zann eylediği sîm ü zerin mümkin-i rütbe-i kesretle celb ü muhâfazası sevdasına düşerek bu yüzden beynelmilel birtakım muhâsamât ü muhârebât vukû'a gelmiş olduğu erbâb-ı tarih indinde mestûr değildir. Hamd olsun şu asrımızda servetin esâs-ı hakîkîsi keşf olunmağa tarîk-i istihsâli her gûne inhisârdan sâlim olarak bilakis teşvik-i sanayi ve tevsî'-i mübâdelât gibi vesâil-i muslihâne ile husûlü müyesser olduğu ve sîm ü zerin ise ne münhasıran ve ne de emvâl-i sâireden ziyade sebeb-i servet olduğu derece-i sübûta vâsıl olmuştur. Zira bir kimsenin bi-l-farz ellişer bin kuruşluk üç bâb-ı hânesi ve birkaç bin re's hayvânâtı ve birkaç anbar dolusu hubûbât veyahut sâir eşyası olup da fakat bin kuruşluk nukudu olduğu hâlde yüz bin kuruşluk nukudu olup bundan başka bir şeye malik olmayan kimseden zengin addolunacağı misillü iki memleket tasavvur olunup da her birinin şu iki türlü servet sahiplerinin bir cinsinden olarak bir milyon ahâlîsi olması farz olunsa sekenesi kalîl-ül-miktar nukuda mâlik olan memleketin diğerinden çok ziyade zengin olacağından iştibâh yoktur. Ve hatta şu ikinci memlekette nukud-ı mevcudeyi def' ile yerine eşya-yı sâire istihsâlinin çaresi olmasa bi-l-cümle ahâlîsinin açlıktan veyahut sâir gûne sûretten telef olacakları der-kârdır. Binanaleyh nukudun mücerred ihtiyâcât-ı beşeriye def'inde isti'mâl olunmak şartıyla makbul ve muteber olduğu ve bu taktirce diğer memleket sekenesinde olan biner kuruşluk kıymet, gerek bu misalde farz olunduğu üzre nukud şeklinde olsun, gerek sair her ne eşyadan ibaret olur ise olsun ashâbının serveti zerre kadar tezâyüd ve tenâkus etmeyeceği bedîhiyyâtındandır.

Bu kaziye-i müselleme iktizasınca her ne kadar sîm ü zer tecemmülâttan ma'dûd bazı eşya suretine konularak isti'mâl kılınır ve meskûkât şeklinde olduğu hâlde bi-l-cümle eşyanın vasıta-i mübâdelesi olur ise de ihtiyâcât-ı beşeriye tedârikinden başka bir şeye yaramadığı cihetle gerek sîm ü zerin ve gerek eşya-yı sâirenin esbâb-ı servetten ma'dûd olması bir ihtiyaç def'ine medâr olmak hâssasına mebni olduğu âşikârdır. İşte eşyanın nef'i ıtlâk olunan işbu hâssası servetin esâs-ı aslîsi ve menşe'-i hakîkîsi mesâbesinde ise de eşya-yı nâfianın ekserisi Cenâb-ı Hakkın kâffe-i enâma mebzûlen ihsan buyurmuş olduğu hava ve ziya gibi cümleye ait ve râyegân olmayıp mahsûlât-ı arziye ve sınâiye misillü insanın sa'y ve ameliyle zuhûra geldiğinden ve mahsûsça tasarruf olunabilip miktarı dahi mahdûd yani nadir olduğundan bu makûle eşyanın ashâbı tarafından âhire terkiyle mukâbilinde eşya-yı nâfia-i sâire istihsâli mümkün olur. Bir malın emvâl-i sâire ile takdîr ve mübâdele olunabilmesi hâssasına dahi ilm-i servetçe kıymet tabir olunur ve bir şeyin

nef'i yani bir ihtiyaç def'ine medârı olmasa kimsenin ona rağbet etmeyeceği misillü bazı mertebe nedreti dahi olmayıp istihsâli bir gûne sa'y ve zahmete tevakkuf etmese mukâbilinde bir şey verilmeyeceği cihetle eşyanın kıymeti ibtida nâfi' olmak ve sâniyen mübadele olunabilmek manalarını şâmildir. Mesela su menbaında oldukça, mukâbilinde hiçbir şey i'tâ olunmayıp yalnız bir nef'i olduğu der-kâr ise de nedreti olan bir mahalle nakl olunduğu anda bir kıymet kesb eder. Yani ehl-i ihtiyaç zuhûr etmekle eşya-yı sâire ile mübâdelesi mümkün olur ve hava ve ziya bile bazı hâlât-ı istisnâiyede kesb-i kıymet edip mesela müddet-i medîde bir zindanda mahpus olan kesânın bunları külliyetli altın ile iştirâ eyledikleri emsalsiz değildir. Eşyanın işbu kıymeti servetin hâssa-i sâniyesi olup her şeyin derece-i nef' ve fâidesine ve kıllet ve kesretine ve husûlünün mevkûf olduğu sühûlet ve suûbete ve müşterinin rağbet ve ihtiyacına göre tehalüf eder. Bu sûrette servetten murâd cüz'î ve küllî kıymeti olan şeyler olup bir parça demir ve bir kîle buğday dahi servetten ma'dûddur. Bir cemiyette işbu havâssı câmi' olan şeyler mebzûl oldukça ol cemiyet zengin ve nâdir oldukça fakir i'tibar olunmak lâzım gelir. İfâdât-ı mezkûreden şurası dahi müstebân olur ki servet ekseriya zann olunduğu üzre hane ve arsa ve dükkân vesaire gibi sırf maddî olan şeylere mahsus ve münhasır olmayıp ma'nen nef'-i kıymeti olan şeyleri dahi müştemildir ve benî âdemin mâye-i şeref ve imtiyâzı olan akl ü hikmetin cism ü maddeye der-kâr bulunan tefevvukuna ve kuvve-i akliyenin kâffe-i harf ü sınâyi'in ihdâs ü ıslâhına medâr-ı küllî olmasına nazaran servet-i maneviyenin belki servet-i maddiyeye takdîm ve tercihi caiz olur. Servet-i maneviye insanın gerek tabîî ve gerek ârızî olarak manen vuku bulan ihtiyâcâtının def'ine medâr olan şeylerden ibaret olup bunların mahsûlât-ı maddiye ile olan kemâl-i mutâbakâtını isbat için umûmen servetin harf ü sınâyi'-i muhtelife vasıtasıyla ne sûretle tahsîl olduğunu şerh ve izahı lâzımedendir. Şöyle ki insan haşa bir habbe şey ihdâsına muktedir olmayıp kuvâ-yi akliye ve cismâniyesi vasıtasıyla ve bazı âlât-ı tabîiye ve muhteria isti'mâliyle bi-l-cümle kâinât ve mevcûdâtı keşf ü tahlîl ve nakl ü cem' ve terkîb ederek müceddeden bir miktar nef' ü kıymet tahsîl veyahut eşyanın zaten olan nef' ü kıymetini tezyîd eder. Erbâb-ı sınâyi'in ehl-i ziraat ve terzi gibileri eşyayı imal ve birtakımı dahi cerrah ve muallim vesaire gibi insan üzerine sarf-i sa'y ve himmet ettiklerinden bu cihetle yek-dîgerlerinden fark ve temyîz olunur ise de cümlesinin eser-i kâr ve amelleri maddî veyahut manevî bir mahsûl-i tahsîlden yani ebnâ-yı cinsine bir hizmet îfâsından ibarettir. Meselâ ehl-i zirâat bazı hayvânât ve edevât isti'mâli ve bi-t-tecrübe olan ma'lûmâtının sarfiyla toprağa زرع ettiği buğday arzın kuvve-i inbâtiyyesi ve yağmurlar ile veyahut sair sûretle hasıl olan rutubetinin eseri olarak

neşv ü nema bulup mütekessir oldukta onu bi-l-farz bir tâcire fürûht eder ve tâcir dahi araba ve vapur vasıtasıyla icap eden mahalle nakl ve îsâl ile değirmenciye ve bu dahi buğdayı un şekline koyup ekmekçiye ve bu dahi ekmek yapıp tâlibine satar. Bu misal üzre ehl-i zirâat buğdayın miktarını teksîr ve değirmenci buğdayı una ve ekmekçi unu ekmeğe tahvîl ve tâcir dahi buğdayı erbâb-ı ihtiyacın bulunduğu mahalle nakl etmeleriyle her biri olduğu şeye bir miktar nef' ü kıymet ilave etmiş olur ve derûn-ı arzda kaldıkça bir şeye yaramayan bir demir parçasını erbabı keşf ve ihraç ederek birkaç elden geçtikten sonra anahtar veyahut kilit şeklinde olarak çilingir dükkânından çıktığı hâlde akdemce külliyen mefkud olan nef' ü kıymeti peyderpey ihdâs olunmuş olur. Kezâlik çömlekçi bir parça çamura kendi hüneri ve âlât-ı sâiresi vasıtasıyla yeni bir şekil ve renk i'tâ ederek bir çömlek imal ettiğinde çamurun nef' ü kıymetini külliyen tezyîd eder ve kâtip dahi sarf-ı zihin ederek kendi âlât-ı mahsûsası olan kâğıt ve kalem ve mürekkebi vasıtasıyla bir arzuhal kaleme aldığı hâlde bu dahi sâlif-üz-zikr ehl-i sanâyi' gibi yalnız nef' ü kıymet ihdas yani arzuhal yazdıran şahsın ihtiyacını def' ile kâğıdın üzerinde mukaddem külliyen mefkud olan kıymeti peyda eder ve işbu mahsul veyahut hizmeti erbâb-ı sanâi'in mahsulleri gibi diğer bir şeyi nâfi' veyahut bu makûle şeylerin mübâdelesine medâr olan bir miktar akçe ile tebdîl eyler ve mezkûr çilingir bir anahtar ve çömlekçi bir çömlek ve kâtip bir arzuhal hey'etinde olarak nef' ü kıymet ihdas ettikleri gibi çırak ve hoca dahi kendi akl ve ma'lûmât-ı müktesebe ve âlât-ı mahsûsalarıyla sarf-i sa'y ederek çırak hastanın vücudunda ve hoca talebenin zihninde zuhûr eden tebeddülden ibaret olarak birer miktar nef' ü kıymet peyda ile hidemât-ı vâkı'alarını kezâlik eşya-yı sâire ile mübâdele ederler. Bu kabîlden olan mahsûlâtın kıymeti mahsûlât-ı sâirenin kıymetini tayin eden şerâite mebni terakkî ve tedennî edip ekseriya hüner ü ma'lûmât ve ıslâhât-ı akliyeden ibaret olarak cem' ü iddihâr olunabilir. Milel-i mütemeddine beyninde bu kabilden olarak erbâb-ı ulûm ve fünûn ve etıbbâ ve ehl-i seyf ü kalem ve erbâb-ı mûsikî vesaire gibi birtakım ehl-i sanâyi' olduğu cümlenin malumudur.

Elhâsıl her âmilin gerek zihnen ve gerek bedenen her ne sûret ü âlât ile herhangi mahallde olur ise olsun vuku bulan amel ve mesâîsinin netice ve mâ hâsılı nef' ü kıymet ihdâsından yani kendisinin veyahut âhirin ihtiyâcını dâfi' ve bu makûle diğer eşya ile tebdîli kabil olacak eşya tedârikinden ibaret olup bu ise âhirînin hidemâtıyla mübâdele olunmak üzre hidemât-ı makbûle îfâ etmek demek olmakla bir cemiyete kesb-i servet ettirmek tarîki ol cemiyet efrâdından her birine kendisi ebnâ-yı cinsi için ihtiyâcât

vâkı'alarına nisbetle mümkün rütbe kesret üzre menfaatli şeyler tahsîl ettirmekle beraber kendi mahsûlât ve hidemât vâkıasının ebnâ-yı cinsi mahsûlât ve hidemâtıyla mübadelesini mümkün mertebe teshîl eylemek kaziyelerinden ibarettir. Bu kâide-i külliye amel ü mübâdele usûl-i mühimmesi üzerine müesses olup hey'et-i ictimâiyye-i insâniyenin muktezâ-yı şeklinden olan usûl-i mezkûre dahi her cemiyette az çok cârî ve müsta'mel ise de bazı mahâzîr ve mevâni'e mebni kesb-i vüs'at edemediği taktirde ol cemiyet maksad-ı medeniyet olan yüsr ve refaha nail olamadıktan başka menâbi'-i servet refte refte koruyarak her tarafa fakr ü zarûret müstevlî ve servet-i umûmiye dahi servet-i şahsiyenin tenezzülünü müteakip mütedennî olacağından şu iki usûl-i medeniyet şümûlün evvelkisinden bed ile ahvâl-i müteferriası ve tevsi'inin mütevakkıf olduğu şerâit-i mütenevviası tahkîk ve tavzîhine ileride ibtidâr kılınacaktır.

Ohannes Efendi, **"İlm-i Servet-i Milel-2"**, S.6, s.243-249

Hulâsa-i politikiye

Mukaddem dahî beyân olunduğu vechile muahharen taraf-ı Saltanat-ı Seniyeden sezâvâr buyurulan müsâadeye mebnî min ba'd mecmûa-i âcizânemize vukuât-ı politikiye hulâsası dahi derc ü ilâve olunacak ise de el-hâletü hâzihi meydanda bulunan mesâil-i mühimmenin menşe' ü mukaddemâtı ve şimdiye kadar tahavvül eylediği suver ü inkılâbâtı bi-l-etraf bilinmedikçe bu makûle hulâsa mütâlâasından gereği gibi istifâde olunamayacağından bu defa mesâil-i hâliyenin ilel ü esbâbıyla berâber elyevm ne merkezde bulunduğu ber-vech-i îcâz tahrîr olunmuş be minallahi Teâlâ bundan böyle dahî her mâh zarfında vukûât-ı âtiyenin sırasıyla yazılacağı der-kâr bulunmuştur.

İtalya mes'elesi

İtalya kıtasında yirmi beş milyona karîb nüfus olup bunlar millet-i vâhideden oldukları hâlde hükûmât-ı muhtelifeye münkasım bulunduklarından bir hükûmet-i cesîme teşkiliyle düvel-i muazzama sırasına dâhil olmak çoktan beri İtalyanların aksâ-yı emelleri idi. Hükûmet-i mezkûreden Sardunya devleti İtalyanların bu emellerinin evvel ü âhir husûlpezîr olacağını hissederek teşekkül edecek hey'et-i cedîde hükümdârlığı şerefine nâil olmak arzusuyla bunun tehyie-i esbâbına sa'y ve ihtimâmdan hâlî olmazdı. Devlet-i Âliye

ile Rusya beyninde zuhûr eden muhârebe-i âhirede İngiltere ve Fransa devletleriyle müttefikan Devlet-i Âliye'ye iâne ederek muhârebenin hitâmında Paris'te akd olunan mükâlemeye dahî dahil olmuş ve üçüncü derecede bir devlet iken Düvel-i Muazzama ile berâber Paris Muâhedesi'ni imzâya muvaffak olup bu sûretle kesb-i şân ü haysiyet eylemiştir ve İtalya memâlikinden olup Avusturya devleti taht-ı hükûmetinde bulunan Venedik ve Lombardiya eyaletlerinin istirdâdı iddiâsıyla devlet-i müşârün-ileyhâ aleyhine i'lân-ı harb ve Fransalıyı dâire-i ittifâkına celb edip işbu muhârebede Avusturyalılar mağlûb olduğundan Fransa ve Avusturya imparatorları beyninde akd olunan Vila Fıranka Muâhedesi mûcibince eyâleteyn-i mezkûreteynden Lombardiya Sardunya'ya iltihâk olundu. Bunun üzerine Toskana ve Parma ve Modne dükalıkları dahî Sardunya'ya ilhâk arzu ederek bu bâbda devlet-i mezkûre kralı Haşmetlü Viktor Emanuel Hazretleri tarafına mahsûs vekiller irsâl eylediler. Vukuât-ı mezkûrenin cereyânı esnasında İtalya'nın her tarafında ihtilâl zuhûr ederek emn ü âsâyiş külliyen münselib olmakla Sardunya devleti bunun ref' ü izâlesiyle Avrupa muvâzene-i düveliyesinin muhâfazası zımnında ahâlîsinin arzusu vechile eyâlât-ı mezkûrenin Sardunya'ya iltihâkı vücûb derecesine varmış olduğunu ve bu kâideye yani ahâlînin arzularına mebnî Sardunya memâlikinden olup Fransa'ya münâsebet-i mevkiyesi bulunan Savva ve Nis eyâletlerini Fıransa'ya terk edeceğini bi-t-takrîr-i resmî Düvel-i Muazzamaya i'lân ile tasdîk ettirmeye muvaffak oldu.

Bu esnada Napoli devleti memâlikinde dahî bazı ihtilâl emâreleri zuhûr ederek ahâlî kralları olan İkinci Fransuva'nın hükûmetinden izhâr-ı nâ-hoşnûdî ile Sardunya tarafına meyl ü incizâb göstermiş olmasıyla bin sekiz yüz altmış senesi şehr-i Mayısında Ceneral Garibaldi maiyetinde bir miktar gönüllü asker olduğu halde Sicilya Adası'na azîmet edip oraya vusûlünde umûm ahâlî ceneral-i mûmâ-ileyhle birleşmiş ve kral askeriyle vukû' bulan muhârebelerde Garibaldi tarafı galebe etmekle der-akab ihtilâl memleketin her tarafına sirâyet ederek hemân kâffe-i ahâlî kral aleyhine kıyâm eylediğine binâen artık kral-ı müşârün-ileyh Napoli'de ikâmet edemeyip Kapo şehrine çekilmiş ve ahâlînin daveti üzerine Sardunya askeri gelerek şehr-i mezkûru hasr ü tazyîk eylediğinde kral-ı müşârün-ileyh orada mukâvemet edemeyerek Gayta kalesine تحصن etmiş ve bir hayli vakit orada gayûrâne müdâfaa eylemiş ise de netîcesinde sulha mecbûr olup İtalya toprağından çıkmak şartıyla Gayta sularında bulunan bir Fransız gemisine râkiben Roma'ya azîmet etmiş ve bu vechile Napoli memâliki dahî kâmilen Sardunya'ya munzamm olmuştur.

Müteâkiben Haşmetlü Papa Hazretleri'nin zîr-i idâresinde bulunan Roma memâlikinde bazı eyâlâtta dahî ihtilâl zuhûruyla Sardunya'ya iltihâk efkârı ilerlemesi üzerine Sardunya askerine mukâbele etmek üzre müşârün-ileyh hazretleri fi-l-asl Fransalı Ceneral Lamorisir taht-ı kumandasında olarak sevk etmiş olduğu orduya Ceneral Çaldini kumandasında bulunan Sardunya askeri Kastelfidardo nâm mahallde bi-l-mukâbele vukû' bulan muhârebede Papa ordusunun mağlûb ve perîşân olmasını Roma memâlikinden Morş ve Omberi eyâletlerinin dahî Sardunya'ya iltihâkını müntec olmuş ve ber-minvâl-i muharrer Haşmetlü Papa Hazretleri'nin zîr-i idâresinde kalmış olan bir kıt'a-i sağîre ile Avusturyalı yedinde bulunan Venedik eyâletinden başka İtalya'nın her bir tarafı Sardunya'ya mültehak olarak Sardunya kralı İtalya kralı nâmını hâiz olup müşârün-ileyhin İtalya krallığı Avusturya'dan başka Düvel-i Muazzama-i Sâire tarafından dahî tasdîk kılınmıştır; fakat İtalyanlar bununla kanâat etmeyip İtalya'nın hiçbir cüzünün hariçte kalmaması ve Papa'nın makarr-ı hükûmeti olan Roma şehri İtalya pây-ı tahtı ittihâz kılınması emel ve arzusunda olup Venedik eyâletinin istihlâsı mümkün gibi görünür ise de Roma'nın İtalya pây-ı tahtı olması Haşmetlü Papa Hazretleri hükûmet-i cismâniyesinin bi-l-külliye izmihlâline mütevakkıf olup bu ise İtalyanlardan başka reîs-i rûhânîleri bulunduğu sâir Katolik milletinin infiâlini mûcib olacağına ve Fransa ahâlîsi ise hemân kâffeten Katolik olduklarından Papa'nın her türlü muhâtaradan vikayesi için Fransa devleti hayli vakitten beri Roma'da mikdâr-ı vâfî asker ikâmesine mecbur bulunduğuna binâen Roma üzerine hücûm olunması Fıransa askeriyle muhârebeyi ve Katolik mezhebinde bulunan devletlerin husûmetini müeddî olacağını İtalya devleti bildiğinden Roma mes'elesinin şimdilik harben hallinden sarf-ı nazarla vakt-i merhûnuna ta'lîk olunmuştu.

Ber-vech-i meşrûh Roma meselesinin bir sûret-i muslih-âne ile inhilâline terakkub olunurken Ceneral Garibaldi İtalya'nın cenûb tarafından başına birtakım gönüllü asker cem' ederek Roma'yı alırız veyahut bu yolda ölürüz diye şehr-i mezkûr üzerine yürümek üzre olduğu haberi İtalya kralına vâsıl oldukta Garibaldi hâline bırakılsa müşkilat-ı mevcûdeye nazaran Roma alınamayacağından başka Katolik mezhebinde bulunan devletler dahî münfail olarak Roma meselesi bir kat daha düçâr-ı suûbet olur mülâhazasıyla mûmâ-ileyhin şu hareketini takbîh ve kendisine âsî nazarıyla bakılarak üzerine asker sevk olunması ehven-i şerreyn olmak üzre ihtiyâr eylemiş ve vukû' bulan muhârebede Garibaldi tarafı bozularak kendisi dahî mecrûh olduğu hâlde tutulup bu gâile mündefi' olmuştur ;fakat Garibaldi fevk-al-gâye der-kâr olan gayret-i milliyesini ve Napoli meselesinde

meşhûd olan hidemât-ı azîmesi cihetle bi-l-cümle İtalya ahâlîsi beyninde ziyâde şöhret ve i'tibâr kazanmış olmakla mûmâ-ileyhin bu sûretle dûçâr-ı hakâret olması bi-l-cümle İtalyalıların ve bâ-husûs hîn-i hâcette İtalya devletinin pek ziyâde işine yarayacak olan Garibaldi tarafdârânının aşırı mûcib-i infiâli olmasıyla İtalya devleti bir mevki'-i müşkilde bulunarak bunun ta'mîri için Garibaldi hakkında ittihâz olunan muâmele yine İtalya menâfi'ini muhâfaza için olduğuna dair halka ilannâmeler neşr ederek ahâlînin ba'zı mertebe galeyân-ı efkârını teskîn ile berâber Fransa asâkir-i müstahfazasının Roma'dan çekilmesi husûsuna hayli çalışmış ve hattâ İtalya'nın Roma'yı harben zabta kuvve-i kâfiyesi olduğunu müsbit Fransa devletine geçende bir kıt'a takrîr-i resmî dahî i'tâ eylemiş ise de Fransa devleti tarafından maslahat iki tarafın yani İtalya kralı hazretleriyle Haşmetlü Papa Hazretleri'nin re'y ve menfaatlerine muvâfik sûrette tesviye-pezîr olmadıkça Fransa askerinin Roma'dan çıkması mümkün olmadığı ve bu bâbda İtalya devleti harbe tasaddî eder ise Fransa askeri mukâvemete mecbur bulunduğu cevâbı alındığından bunun üzerine vükelânın tebdîli iktizâ ederek Mösyö Ratazi ve vükelâ-yı sâire isti'fâ eylemiş ve yerlerine vükelâ-yı cedîde intihâb olunmuştur.

İtalya meselesinin hulâsası bundan ibâret olup Roma mes'elesinin bilâ-muhârebe halli hakkında dahî şimdiye kadar birkaç sûret tasavvur olunmuş ise de suver-i mezkûrenin kâffesi Haşmetlü Papa Hazretleri'nin hükûmet-i cismâniyeden sarf-ı nazar eylemesini intac edip müşârün-ileyh hazretleri ise buna hiçbir vechile yanaşmamakta olduğundan mes'ele-i mezkûrenin bilâ-muhârebe halli pek me'mûl değildir.

Prusya mes'elesi

Prusya ahâlîsi nâil oldukları idâre-i meşrûta sayesinde biraz vakitten beri âsûde-nişîn olarak memâlik-i sâire vukuât-ı politikiyesine hasr-ı efkâr etmiş oldukları hâlde el-yevm kralları bulunan birinci Kilyom'un sandalî-i hükûmete kuûdunu müteâkıb bazı hâlât-ı gayr-i me'lûfe zuhûra gelerek ahâlî-i mezkûrenin tahdîş-i ezhânını mûcib olmuştur. Şöyle ki; kral-ı müşârün-ileyh veliahtliği esnâsında usûl-i serbestî tarafdârı bulunduğundan âmmenin kendi hakkında meyl ü muhabbeti ber-kemâl bulunmuş ise de ibtidâ-yı cülûsundan beri kuvve-i berriye ve bahriyesini teksîr etmek arzusunda olduğunu izhâr edip; fakat bunun icrâsı Mebûsân-ı Millet Meclisi'nin tahsîl-i muvâfakatına muhtaç olduğundan keyfiyet meclis-i mezkûrede mevki'-i mübâhaseye konuldukda a'zânın ekserîsi bunun millet

hakkında beyhûde bir bâr-ı girân olunduğunu bi-l-beyân izhâr-ı muhâlefet eylemişlerdir. Bunun üzerine kral meclis-i mezkûrun muvâfakatından sarf-ı nazarla maddeyi doğrudan doğruya Asılzadegan Meclisine bi-l-havâle orada müzâkere ve tasdîk ettirmiş, bu ise konstitasyon ya'ni şürût-ı idâre ahkâmına mugayir olduğundan Mebûsân Meclisi tarafından işbu karârın nâ-meşrû' ve gayr-i mu'teber tutulması iktizâ edeceğine ittifâk-ârâ ile hükm olnduğundan kral-ı müşârün-ileyh Millet Meclisi'nin şu muhâlefetini kendisinin hukûk-ı krâliyesini muhill bir hareket addiyle meclis-i mezkûru der-akab kapattırmış ve müceddeden bir millet meclisi teşkîlini emr edip bunun için intihâb olunacak a'zânın kendi dil-hâhı vechile hareket ve serbestâne mübâhasâtından mübâadet edeceğini me'mûl etmiş ise de bunların dahî madde-i muhtelif fîhâda eslâflarına hak vermişlerdir. İşte bu vechile hükûmet ile millet beyninde ihtilâf teekküd ettiğinden kral-ı müşârün-ileyhin usûl-i meşrûta-i hükûmeti ihlâlden maksat ne olduğunun sarâhaten kendilerine bildirilmesini sûret-i kat'iyede talep etmişlerdir. Reîs-i vükelâ olan Mösyö Bismark'ın buna vermiş olduğu sanîalı cevaplar sadra şifâ verir kabîlden olmadıktan başka reîsi bulunduğu vükelânın harekâtını bir kat daha ithâm etmiş olduğundan a'zâ-yı mûmâ-ileyhim milletin kendilerine tevdî' ettiği hukûku vikayeten vükelânın mevki'-i müzâkereye vaz' eylediği tekâlîfe redd-i kat'î ile cevap vermişlerdir.

Kral-ı müşârün-ileyhin ol vechile kuvve-i askeriyesini teksîr etmek istemesi maksad-ı âtîden ibârettir zann olunur. Şöyle ki; ma'lûm olduğu üzre Avusturya'yla Prusya, Almanya'nın en büyük devletleri olup bunlar dâimâ yek-dîgerine tefevvuk iddiâsıyla beynlerinde rekâbet olduğundan İtalya muhârebe-i âhiresi münâsebetiyle Avusturya devletinin tedennî-i nüfûz ve i'tibârından beri Prusya devleti Avusturya politikasına tagallüb ve tefevvuk etmek dâ'iyesine kıyâm etmiş ise de muvaffak olamamış ve bu dâiye ise bi-l-cümle Almanya ahâlîsinin ahass-ı âmâli olan hey'et-i vâhide teşkîli efkârının teceddüdünden neş'et edip kral-ı müşârün-ileyh şu efkâra hizmet zımnında kendi agrâzını dahî tervîc niyetiyle lede-l-hâce Almanya'yı ecânibin tecâvüz ve hücûmundan muhâfaza edebilecek derecede kuvve-i askeriyesini teksîre kıyâm etmiş ise de icrâsı fevk-al-me'mûl müşkülâta tesâdüf edip reviş-i hâle göre maksadın husûlü baîd-ül-ihtimâl olduktan başka devlet ile millet beyninde tekevvün eden işbu ihtilâfın ileride bir arbede-i şedîdeyi müntec olabilmesinden havf olunmaktadır.

Lehistan mes'elesi

Lehistanda iki seneden beri âsâr-ı isyân ve heyecân günden güne tezâyüd edip bunun esbâb-ı hakîkasını ta'yîn etmek bir emr-i düşvâr ise de başlıcası devletleri münkarız olduğu günden beri milliyet ve kavmiyet efkârını ذر تا gaib etmemiş olan bir milletin rakabe-i tâbi'iyeti bir kavm-i âhirin ribka-i tahammül-güdâz-ı metbûiyetine giriftâr olması maddesidir. Fi-l-vâki' Lehistan'ın Rusya'ya iltihâkından beri Lehlilerin Rusya devleti hakkında buğz ü adâvetleri gittikce müştedd olup imparator-ı müteveffâ Nikola Pavlovick zamân-ı hükûmetinde Lehistan'ın dûçâr olduğu ahvâl-i melâlet işitmenin bazı mertebe tahkîk ve ta'dîli istirhâmı zımnında Lehliler tarafından Petersburk'a gönderilen vekiller huzûr-ı imparatorîye dâhil olduklarında müşârün-ileyh "Benden ne istediğinizi bilirim. Sizin beyânınıza hâcet yoktur. İtimâdıma mazhariyetinizi ister iseniz ecânibden size sirâyet etmekte olan efkâr-ı reddiye ve etvâr-ı nâ-pesendîdeden mübâadetle evlâd u ensâbınıza merâsim-i hürmet ve riâyeti ta'lîm ve telkîn ediniz. Ol hâlde hükûmetimiz tarafından muâmele-i peder-âneye mazhar olursunuz. Fe illâ Varşav şehrini bir sûrette hâk ile yeksân ederim ki hânümânınızdan eser kalmaz." cevâbını vermiştir. Muahharen şehr-i mezkûr her ne kadar ol vechile tahrîb kılınmamış ise de hem-hâl arsa-i kıtâl olmuş ve bazı gazetelerin dedikleri gibi irâka-i dimâ'-ı mazlûmîn için bir siyâset-gâh-ı dehşet-fezâya dönmüştür.

Lehistan'ın ekser mahalllerinde bazı muâmelât-ı hûn-rîzâne tekerrürü vukû'u bütün Leh milletinin ırk gazabını tahrîk eylediğinden zebâne-keş-i zuhûr olabilecek ateş-i ihtilâlin itfâsı için ol tarafa yetmiş seksen bin kişiden mürekkeb bir ordu cem' ve teşkîline karar verilmiş ve Varşav şehri asâkir-i müstahfazasına takviyet verilerek muhâsara hâline konulmuştur. Muahharen yine şehr-i mezkûr ahâlîsinden birtakım kesân bazı mertebe şüphe üzerine ahz ü girift ile Sibr cânibine nefy ü tagrîb kılınmıştır. Şu hâl Avrupa'nın nazar-ı dikkatini celb eylediğinden Rusya imparatoru birâderi Grand Dük Konstantin'i usûl-i serbestîye muvâfık bazı tedâbîr-i münâsibe ittihâz etmek ve mümkün mertebe usûl-i milliyeleri hakkında müsâade göstermek ve âsârı hâtır-hırâş olan vukuât-ı sâbıkayı ahâlîye unutturacak sâir esbâba teşebbüs eylemek me'mûriyetiyle Lehistan kaim-makamı nasb u ta'yîn eylemiştir. Kaim-makam-ı müşârün-ileyh egerçi mevâîd-i vâkıasını tamâmıyla îfâ etmemiş ise de bulunduğu mevki'in mizâcına lâyıkıyla muttali' olur ve me'mûriyetinde ibka kılınır ise ahâlînin meyl ü muhabbetini celb ederek bi-l-tedrîc ıslâh-ı ahvâllerine muvâffak olması me'mûldür.

Yunan mes'elesi

Yunanlılar biraz vakitten beri kralları Otun me'mulleri vechile mukaddem ü gayûr ve teşebbüs-i umûrda cesur olmadığından bazı makâsid-i milliyelerinin tervîcine sa'y ve ihtimâm etmeyerek şimdiye kadar Yunanistan hakkında bir gûne hüsn-i hizmet îfâsına muktedir olmadı ve ecnebîlik hâlinde kalarak bulunduğu hükûmet ve mevki'in ehemmiyetini idrâk edemedi yollu müşârün-ileyh hakkında birtakım acz-i kusûr isnâdına başlamışlar idi. Hâlbuki müşârün-ileyh Rusya muhârebe-i âhiresi esnasında Yunanlıların şu efkâr-ı fâsidelerini kuvveden fi'le ihrâca teşebbüs etmiş ise de nihâyeti haklarında mûcib-i vehâmet olduğundan artık o makûle harekâttan ictinâb etmiş idi. İşte bu vechile kral-ı müşârün-ileyhi Yunan Krallığı'na ta'yîn eden Düvel-i Muazzama'nın matlûb u dil-hâhı ile kendisinin taht-ı hükûmetinde bulunan milletin efkâr ü makasidi beyninde mübâyenet-i külliye der-kâr olduğundan kangı taraf menâfi'ini iltizâm edeceğinde mütehayyir ve muzdarip bulunmuştu.

Yunanistan'da muahharen Sezar'da zuhûr olan vak'anın mukaddemâtı bundan bir sene mukaddem Enaplı'da vukû' bulup; fakat ol vakit askerî tâkımı beyninde ittihâd tam olmadığından netîce-pezîr olamayarak ancak bu yolda bazı gayretkeşlerinin telefini müstelzim olmuştu. İşbu Naplı fesâdının indifâ'ından sonra beyn-el-ahâlî vesâil-i ihtilâfın indifâ'ıyla cümlesi kral aleyhine yek-vücûd ve yek-cihet olarak fırsat-ı münâsibe intizârında bulunmuşlar idi.

Kral memleketi dahilinde bazı mahalllerde seyr ü seyâhat etmek üzre Atina'dan azîmet etmiş olduğu hâlde geçen teşrînievvelin yirmi ikisinde bazı eyâletler ahâlîsinin bağteten pây-ı taht üzerine hücûm edecekleri haberi Atina'da şüyû' bulup her ne kadar tâife-i askeriye tarafından bu bâbda muhâlefet vukû'u melhûz bulunmuş ise de ahâlî kral aleyhine ittifaklarını ilan ve asker ile beynlerinde bir müsâdeme-i hafîfe vukû'undan sonra bunlar ile ittihâd etmişlerdir ve der-akab meclis a'zâsından Bolgaris ve Bahriye Vekîli Kanaris ve kudemâ-yı vükelâdan Rufus nâm zevâttan mürekkeb bir hükûmet-i muvakkate teşkîl ve kral Evton'un ve gerek zevcesinin ve gerek sâir a'zâ-yı hânedânın Yunan hükûmeti üzerinde olan hukuklarının sukûtunu ilân eylediler.

Kral-ı müşârün-ileyh avdetinde sûret-i hâle vakıf olmakla Atina'ya bir iki saat mesafede vaki' Pire İskelesi'ne çıkmak istemeyerek süvâr olduğı Emili nam Yunan sefinesini terk ile İngiliz sefâin-i harbiyesinden Tirieste'ye gitmek üzre orada bulunan Sekili isminde bir gemiye râkiben Avrupa'ya azîmet eylemiştir.

İşte otuz senelik bir devleti birkaç saat zarfında rehîn-i izmihlâl eden ihtilâl bundan ibârettir. Umûm ahâlî bu bâbda müttehid-ül-efkâr olduğundan vukûât-ı mezkûre kemâl-i sür'at ile icrâ olunmuş ve beynlerinde bir mukâvele-i hafiye sebkat etmiş gibi cümlesi müttehidâne hareket etmiştir. Hükûmet-i muvakkate umûm millet ile müttefikan yine krallık usûlünün muhâfazası niyetindedir; fakat bu misillû mevadd mahalli dairesinde kalamayıp düvel-i ecnebîye beyninde nüfûz yarışını davet edecek bir meseleye münkalib olacağı der-kârdır. Ma'lûm olduğu üzre mîlâdın bin sekiz yüz otuz senesinde yani bundan otuz iki sene mukaddem düvel-i zâmine olan İngiliz ve Fransız ve Rusya devletleri Yunan devletini teşkîl ve buna esâs olmak üzre beynlerinde mün'akid ahd-nâmede işbu düvel-i sülüsde mesned-nişîn-i hüküm-dârî olan hânedânlara müteallik zevâtın Yunan krallığını hâiz olamamasına dâir bir şart derc eylemişlerdir. Muâhede-i mezkûre ahkâmı fesh olunduğu hâlde düvel-i mezkûreye göre meydân hâlî kalacağından Yunanlular her ne kadar kendi efkâr-ı milliyelerine Tebaiyet etmek arzusunda iseler de memleketleri İngiliz ve Fransız ve Rusya devletleri politikiyesine cevelân-gâh olacağı bi-iştibâhtır. Rusya imparatorunun yeğeni Dük Dö La Yahtenberg'i Yunan Krallığı'na teklîf etmesi dahî şu maksada mebnî olduğu anlaşılır; fakat İngiltere devleti muâhede-i mezkûre ahkâmının ibkası tarafında bulunduğundan Rusya'nın işbu teklîfine muvâfakât etmediği misillû Kraliçen'in ikinci oğlu Prens Alfred'in mesned-i mezkûreye namzedliğini dahî kat'iyen redd eylemiştir. Bunun üzerine Rusya devleti maksad-ı mezkûreden sarf-ı nazarla bin sekiz yüz otuz senesi ahdında sâbit-kadem olduğunu beyan etmiş ve Fransa devleti ise ibtidâ-yı vak'adan beri muâhede-i mezkûre ahkâmının hallinden vikayesi arzusunda olduğunu der-miyân edip bu bâbda mücâdelât-ı vâkıaya karışmamıştır.

Ber-minvâl-i muharrer İngiltere devleti Prens Alfred'in Yunan Krallığı'na ta'yînini kabûl etmemiş ise de prens-i müşârün-ileyh hakkında kemâl-i meyl ü incizâb izhâr edip şimdiye kadar İngiliz idâresinden şikâyet eden Cezâir-i Seb'a ahâlîsi dahî Yunanistan'a mülhak olmak garazıyla bu efkârda bulunmuştur. Bi-s-suhûle anlaşılacağı vechile Yunanlıların Prens Alfred'i istemeleri evvelâ bu münâsebetle Cezâir-i Seb'a'nın

Yunanistan'a iltihâkına ve sâniyen İngiltere devleti gibi bir sâhib-i nüfûz ve iktidâr-ı devlete kesb-i taalluk ve intisâb ile tervîc-i merâmlarına dest-res olmak garazına mebnîdir. İngiltere devleti gâlibâ Rumların asıl maksatları bu olduğunu fehm ederek husûlü prens-i müşârün-ileyh vâsıtasıyla münâsebet tedârikine hâcet olmadığını işrâb kasdıyla cezâir-i mezkûreyi meccânen Yunanistan'a terk etmek niyetinde olduğunu muahharen ilan eylemiştir.

Egerçi cezâir-i mezkûrenin İngiltere devletine birtakım beyhûde masârıftan başka bir fâidesi yok ise de cezâir-i mezkûrenin başlıcası olan Korfe Adası Venedik Körfezi civârında vâki' bir mevki'-i müstahkem olduğu cihetle devlet-i müşârün-ileyhânın bâd-ı heva terk ve ferâgat eylemesi ziyade müsteb'id göründüğünden bu keyfiyet cümlenin mûcib-i istigrâbı olmuştur.

Yunan kralı intihab olunmak üzre Etna'da akdi mukarrer olan cem'iyet-i umûmiye bu günlerde güşâd olunmuş ise de henüz a'zâsı tekmîl olmamış ve İngiltere devleti muahharen Portekiz Kralı'nın pederi bulunan Dük Dö Saks Kaburg'ı tensîb eylemiş ise de bazı gazetelerin rivâyetine göre müşârün-ileyh dahi redd eylemiştir.

Kral-ı Mahlu Evton bahsine gelince müşârün-ileyh Pire'den hareketinde (Külli şey yerci' ilâ aslihî) kâidesince doğru vatan-ı aslîsi olan Bavyera'ya azîmetle elyevm orada kendi hâlinde ikâmet etmektedir.

....., **"Hulâsa-i politikiye**, S.6, s.261-273

Acâib-i Seb'a-i Âlem

Âsâr-ı atîkadan ind-el-mütekaddimîn a'zam-ı masnûât-ı beşeriye addolunur yedi şey vardır ki bunlara acâib-i seb'a-i âlem tabir olunur.

Birincisi zamân-ı kadîmde Bağdat havâlisinde Hille şehri civarında vâkı' Babil yahut Bâbilon şehrinin sur ve bahçesidir ki sûr-ı mezkûr iki yüz elli kadem irtifâında ve elli kadem سمکنده ve murabba'-üş-şekl olarak her ضلعی dört saat imtidâdında idi ve cevânib-i erbaasında cümlesi tunçtan olmak üzre yüz kapısı olup işbu kapıların

aralarında ve surun köşelerinde duvardam on kadem mürtefi' iki yüz elli kale var idi. Sur-ı mezkûr gayet iri tuğla ile bina olunup kireç ve horasan yerine zift ile sıvanmış ve etrafında gayet cesîm ve müttesi' su dolu bir hendek olup işbu hendeğin hîn-i hafrında çıkan topraklardan sur-ı mezkûr binasında isti'mâl olunan tuğlalar imal kılınmıştı.

Zikr olunan bahçe gayet cesîm kemerler üzerine inşâ olunup sathı surun irtifâ'ına müsâvî ve zemini şehre nâzır idi ve her türlü cesîm ağaç kök salıp gereği gibi neşv ü nemâ bulacak derecede derûnuna toprak doldurulmuş idi.

Şehr-i mezkûru milâd-ı Îsa'dan iki bin altı yüz kırk sene mukaddem Nemrut binâ edip ba'de Bilus nâm melik tevsî' ile Bâbilon devletine pâyitaht ittihâz eyledi. Ondan sonra teşekkül eden Âsırî devlet-i cesîmesine dahi makarr-ı hükûmet olup az zaman zarfında vüs'at ve ma'mûriyetçe derece-i kemâle vâsıl olduğundan şeyh-ül-müerrihîn unvanıyla şehr-i teş'âr olan Yunânî Heredot zamanına yani milâttan beş yüz sene evvele gelinceye kadar Bâbilon şehri a'zam-ı medâyin-i âlem addolunur idi; fakat sonraları tedennî ve harâbiyete yüz tutup milâttan üç yüz otuz sene mukaddem İskender-i Rûmî kabza-i tasarrufuna geçerek sâhib-i hurûc-ı müşârün-ileyh dahi memleketine payitaht olmak üzre intihâb edip evvelkinden ziyâde tanzîm ve imarı menvî-i zamîri bulunduğu hâlde der-akab vefatı vukûuna mebnî metrûk ve harâb olmuştur. Devlet-i Abbâsiye'nin ibtidâ-yı zuhûruna kadar şehr-i mezkûr gayet küçük olarak pây-dâr olup fakat elân bi-l-külliye mahv ü harâb olarak bazı ebniyesi âsârından başka bir şey kalmamıştır.

İkincisi Mısır'da vâkı' ehrâmdır ki ind-el-avâm Feron Tepeleri denilmekle be-nâm ebniye-i cesîmedir. Bunlar murabba'-üş-şekl olmak üzre kâidesi yani aşağı tarafı vüs'atli olup yukarısı bi-t-tedrîc küçülerek tepesi bir nokta ile müntehâ olur ve eşkâl-i hendesiyeden hiremî tabir olunan şekl dahi bunlara mensuptur. Ehrâm-ı mezkûre bazı mülûk-ı Mısriyyeye ve zaman-ı kadîmde ma'bûd ittihâz olunan bazı hayvânât-ı mukaddeseye medfen olmak üzre binâ olunup zeminden bir miktar mürtefi' küçük kapılardan derûnlarına duhûl olunur. Ebniye-i mezkûrenin en meşhurları Kahire pîş-gâhında Cîze nam karye civarında vâkı' olup bunların dahi en cesîmi olan Hermek Kâidesi iki yüz on beş metre ittisâında ve yüz otuz üç metre irtifâ'ındadır. Tarih binaları dahi ind-el-müerrihîn muhtelif olup fakat milâd-ı Îsâ'den bin yüz veyahut iki bin sene mukaddem olması zann olunur. Mısır'ın daha pek çok mevâki'inde bulunduğu misillü memâlik-i

sâirede dahi bu makûle ehrâm mevcut olup ez-cümle Amerika'da vâkı' Meksika memleketinde bulunan bu misillü ebniyenin Ehrâm-ı Mısriye'ye ziyade müşâbeheti vardır ve hatta buna mebnî bazı müelliflîn ezmine-i kadîmede Amerika Kıtası kıtaât-ı sâire sekenesi indinde meçhûl olmayıp kudemâ-yı Mısriye'nin Meksika ahâlisiyle münâsebetleri olduğuna zâhib olmuştur. Zikr olunan Ehrâm-ı Mısriye gayet cesîm taşlarla binâ olunmuş olup işbu taşlar dahi Nil'in sağ tarafında ve ehrâmın mukâbilinde vâkı' dağlardan kat' ve nakl olunduğu âsâr delâletiyle anlaşılır. İşbu ehrâmın hiçbir mahallinde efkâra delâlet eder hutût ve nukûş görülememiş olduğundan bazı müerrihîn ebniye-i mezkûrenin henüz sanat-ı kitâbet icat olunmaksızın binâ olunduğuna zâhib olmuşlar ise de usûl-i hendesiyeye mütevakkıf bu misillü sanâyi'-i acîbenin mebde'-i ulûm olan sanat-ı kitâbetten bî-behre bir tâife-i câhileden sudûru ba'îd-ül-ihtimâldir.

Üçüncüsü kudemâ-yı Yunan'ın ma'bûdu olan ilâhenin reisi jüpiterin tasvîr-i mücessemidir ki tarih-i milâddan takrîben dört yüz sene mukaddem Fidyas nam meşhûr musavver marifetiyle inşâ ve Yunanistan'da Elid şehrinde vâkı' Olimpi ibadethanesine vaz' olunmuştu. İşbu tasvîr fildişinde masnû' ve serâpâ altın ve zî-kıymet ahcâr ile müzeyyen ve murassa' olup câlisen yapılmış olduğu hâlde iki yüz on iki kadem irtifâ'ında idi.

Dördüncüsü İskenderiye Fener Kulesi'dir ki milâddan iki yüz seksen üç sene mukaddem Mülûk-ı Mısriye'den Bartolomi zamanında İskenderiye pîş-gâhında vâkı' Faros nam cezîrede bir mürtefi' kaya üzerinde inşa olunmuştu ve tepesinde geceleri kandil yakılarak mesâfe-i ba'îdeden ziyâsı müşâhede olunurdu. Mezkûr kule serâpâ beyaz mermerden gayet musanna' olup bâ-husûs hâriçten yapılmış olan nerd-bânı şâyân-ı istigrâb idi. Murabba'-üş-şekl olmak üzre her ضلعی elli arşın imtidâdında ve duvarı üç buçuk arşın سمکندہ idi ve dördünde bekçi ikâmetine mahsûs mahallden başka müteaddid dâireler olup güzergâhları dahi üç arşın arzında idi. Kapısı zeminden mürtefi' ve mukâbilinde yine o irtifâ'da bir bina olup bunun üzerinden kapısına temdîd olunmuş tahtalardan mürûr ile derûnuna duhûl olunur idi ve hîn-i hâcette mezkûr tahta kaldırıldıkta içeriye girilmek mümkün olamaz idi. Masârıf-ı vâkıası şimdiki zaman akçesine kıyas üç yüz bin İngiliz Lirası'na bâliğ olmuştur. İşbu fener leylen reh-nümâ-yı sefâin olmak üzre ihdâs olunan ebniyenin birincisi olup ol vakit vâkı' olduğu mezkûr Faros Adası'na mütesevviyen ismine Faros ıtlâk olunduğundan ba'de Avrupa'da bu makûle fenerlerin

kâffesi bu isim ile tesmiye olunup hatta Türkî'de müsta'mel olan fener lâfzının dahi bundan neş'et etmiş olması mülâhazadan ba'îd değildir.

Mezkûr fener bin beş yüz sene kadar pây-dâr olduktan sonra mürûr-ı zaman ile hicretin altı yüz elli senesine doğru harâb olmuştur. Ol esnâda Mülûk-ı Mısriyyeden Melik-ün-nâsır işbu fenerin mukâbilinde ona müşâbih diğer bir fener binasına şürû' eylemiş ise de vefatı hasebiyle itmâmına muvaffak olamamıştır.

Beşincisi Ayazoluk'ta vâkı' Deyyan ibadethanesidir ki dört yüz seksen beş kadem tûlünde ve iki yüz yirmi kadem arzında gayet cesîm bir bina idi. Derûnunda altmış kadem irtifâ'ında yüz yirmi yedi mermer direk mevcut olup bunlardan otuz altısı gayet nefis oymalar ile müzeyyen idi. Hemen bütün Asya ahâlîsi yüz yirmi sene bunun binâsında işlettirilmiştir. Arustarat isminde bir budala mücerred ebkâ-yı nâmına vesîle olmak garaz-ı kasdıyla milâddan üç yüz elli altı sene mukaddem bi-t-tesâdüf İskender-i Rûmî'nin vilâdeti günü mabed-i mezkûru ihrâk eylemişti.

Altıncısı Rodos Heykel-i Azîm'idir ki zamân-ı kadîmde ma'bûd ittihâz olunmuş olan şemse mahsûs bir tasvîr olup iki yüz beş kadem irtifâ'ında tunçtan masnû' idi. Rodos Limanı'na duhûl olunacak mahallde ikâme olunmuş olduğundan en büyük sefâin yelkenleri açık olduğu hâlde iki bacağı arasından mürûr ve ubûr ederler idi.

İşbu tasvîrin sağ elinde geceleri gemilere irâe-i tarîk eylemeye mahsûs bir fener var idi ve ayaklarının baş parmakları insan ancak kucaklayabileceği derecede büyük idi. Şaris nam Yunanlı musavvir-i meşhûr marifetiyle milâddan üç yüz sene mukaddem işbu heykel-i acîbin imaline mübâderet olunup yirmi iki sene zarfında ikmâl kılınmıştır. Elli sekiz sene pây-dâr olduktan sonra yani milâddan iki yüz yirmi sene mukaddem bir hareket-i arz sebebiyle deniz kenarına devrilip milâdın altı yüz yetmiş senesine kadar hâli üzre yerde kalmıştı. Hulefâ-yı Benî Ümeyyeden Muâviye Rodos Cezîresi'ni feth eyledikte bir Yahudi bezirgâna fürûht edip o dahi pâreleyerek dokuz yüz deve yükü tunç kaldırmış olduğu mestûr-ı sahâyif-i tevârihtir.

Yedincisi Mosole ismiyle şehr-i teş'âr olan Kabir'dir ki milâddan üç yüz elli üç sene mukaddem Kari memleketi kralı olan Mosulus vefât ettikte zevcesi İrtimsiya onun için

İzmir civarında ve sâhil-i deryâda vâkı' Bodrun şehrinde bina eylemiştir. Müşârün-ileyh zevcine olan kemâl-i muhabbetinden nâşî ol vaktin âdeti üzre cenazesini ihrâk ettirerek külünü bel' etmiş ve bu vechile kendi vücûdundan bir kabr-i zî-rûh tehyiesiyle iktifâ etmeyip ibkâ-yı nam garazıyla nice yüz seneler âfât-ı rûzgârdan emin bir mezar-ı metîn olmak üzre işbu mosoleyi bina eyledi; fakat kemâl-i hüzn ve esefinden nâşî işbu bina-yı azîmin hitâmını göremeyerek inşâsına şürû' olunduktan iki sene sonra ateş-i iftirâk ile bünyân vücûdu harâb olmuştur. Mezkûr mezarın nefis mermerden olarak şekl-i mustatîlde yüz on bir kadem ittisâ'ında ve yüz kırk kadem irtifâ'ında olup her tarafı otuz altı nefis mermer direk ve tasâvîr-i mütenevvia ile müzeyyen idi. Tepesinde bir hirem ile dört bâr-gîr koşulu bir araba resmi inşâ kılınmıştı. İle-l-ân Avrupalılar beyninde o makûle mükellef makâbire Mozole ıtlâk olunur. Hükemâ-yı Yunan'dan Anafagoras bina-yı mezkûru temâşâ eyledikte küllî masârıf ile vücûda geldiğinden kinâye olmak üzre "vay ne kadar akçe taşa tahvîl olunmuş" dediği meşhûrdur.

İşbu acâib-i seb'aya Sûr-ı Çin ilâve olunması dahi acâyibden görünmüş olmakla bu acîbenin dahi tarif ve beyânı münâsib-i makâm addolunmuştur. Sûr-ı mezkûrun tûlü bin beş yüz mil olup irtifâ'ı yirmi beş ve سمکی yani kalınlığı yirmi kademdir. Üstü hayli müttesi' bir cadde olup üzerinde altı süvari yan yana gidebilir. Esasdan altı kadem irtifâ'ına kadar çâr-kûşe yontma büyük taştan olup yukarısının bazı mahalleri tuğla ve bazıları kireç ile bina olunmuştur. İşbu suru Çin'e çâr-ı müvâsık olan Moğol ve Mançuk tâifelerinin hücum ve tecâvüzlerinden ihtirâzen Tesin hânedânından Tesinsi Hevanktic nam hakan milâttan iki yüz kırk yedi sene mukaddem binâ eylemiş ise de maksad-ı mezkûr husûlüne medâr olamayıp muahharen tavâif-i mezkûre memâlik-i Çin'e istilâ ederek zaman-ı hükûmet dahi ellerine geçmiş ve bu sûretle birleşerek cümlesi bir devlet-i cesîme teşkîl eylemiştir.

Sûr-ı mezkûrun binâsında dört beş milyon âdem on sene mütevâliyen işlettirilip bunlardan dört yüz bini bu yolda telef olmuştur.

Serâpâ üzerinde kaleler olup her tarafında düşmana müdâfaa olunabilmek için işbu kalelerin araları iki ok menzilidir ve sühûletle tecâvüz ملخوط olan mahalllerinde yek-digeri muhâfaza etmek için iki üç kat sur binâ olunmuştur. Mürûr ettiği hatt üzerinde kesretle vâkı' gayet yüksek dağlardan ve derelerden dahi siyâk-ı vâhid üzre imrâr olunmuş

ve işbu dağlardan birisi beş bin iki yüz yirmi beş kadem irtifâ'ında bulunmuştur. Bazı erbâb-ı tahkîkin hesabına göre işbu surun imaline sarf olunan mevâdd küre-i arzı iki kere ihâta etmek üzre altı kadem irtifâ'ında ve iki kadem kalınlığında bir duvar binâsına kâfi olur. Dört cesîm demir kapıdan başka iktizâ-yı mevki'iyesine göre her tarafta diğer küçük kapıları olup mahsûs müstahfazı vardır. Rivayet olunduğuna göre Tatarlar Çin'e dühûl ederek zaman-ı hükûmeti dest-i tasarruflarına almazdan evvel asıl Çinli bulunan imparatorlar işbu surun muhâfazasında bir milyon kadar âdem istihdam edip ber-minvâl-i muharrer elyevm Tataristan'ın cüz-i a'zamı Çin ile birleşerek cümlesi heyet-i vâhide teşkîl eyledikleri cihetle Tataristan tarafının muhâfazasına hâcet kalmadığından mevâki'-i sâiresinde îcâb eden bazı mahâllerde asker ikâmesiyle iktifâ olunur.

Elyevm lüzûm ve ehemmiyeti kalmamış olan sur-ı mezkûrun inşâsı muhâfaza-i hudut maksadından başka politikaca bazı agrâza mebnî olup şöyle ki işbu eser-i cesîme muvaffak olan imparatorun bazı eslâfı zamanında memâlik-i Çin beynine tefrika düşerek birtakım küçük hükûmetlere münkasım olduğu hâlde imparator-ı müşârün-ileyh kuvve-i kâhiresiyle cümlesini dâire-i itâata idhâl ve bu vechile Çin'i hey'et-i sâbıkasına ircâ' eyledikten sonra tavâif-i mağlûbeye medâr-ı meşguliyet olarak icrâ-yı fiten ü fesada meydan bulamamaları zımnında bunlardan beş yüz bin neferini kalelerde tevkîf ile umûr-ı nâfiaya çalıştırdığı misillü bakıyesiyle sâir ahâlî-i zükûrun bir sülüsünü işbu sur-ı azîmin binâsında istihdam eylemiştir.

Sur-ı mezkûrun binâsında fevk-al-gaye ihtimam ve itina olunduğu cihetle elyevm iki bin iki yüz sene mürûr eylediği hâlde bir vechile halel-pezîr olmadığı misillü daha nice bin sene pây-dâr olabileceği der-kârdır.

Zikr olunan âsâr-ı kadîme daha pek çok emsalleri gibi muhayyir-ül-ukûl sanâyi'-i garîbe ve teşebbüsât-ı azîmeyi şâmil olarak nev'-i insanın ne derece umûr-ı cesîmeye muktedir olduğunu irâe eylediği misillü mütekaddimînin gerek sanat ve gerek ikdâm ve himmet cihetiyle fazl ü kemâllerine dâll ise de bir lâhza zâhir-bînlik terk olunarak mes'elenin menşe' ü hakîkati mülâhaza olunduğu hâlde bazı makâsıd-ı vâhiye zımnında bu kadar tekellüfât ihtiyârı nâ-revâ görüleceği şöyle dursun cebâbire-i mülûk-ı vedîat-ullâh olan reâyâyı kendi hevâ ve hevesleri mukteziyâtının icrâsı için halk olunmuş bir âlet-i umye addiyle âsâr-ı mezkûre binâsında meccânen isti'mâl etmiş olacakları

anlaşılacağından âsâr-ı mezkûre ümerâ-yı eslâfa nisbetle sezâ-vâr-ı sitâyiş ve senâ olmadıktan başka nihayet zulm ü taaddîlerine delil olduğu misillü fukarâ-yı ahâlinin hâl-i esâret iştimâlleri cây-ı teessüftür; yoksa milyonlarla amele nice seneler ücret-i münâsibe i'tâ olunarak hüsn-i rızalarıyla istihdam olunmasına hiçbir memleket hazinesi mütehammil olamayıp Ehrâm-ı Mısriyye binâsında kullanılan ameleye bir kuvvet-i lâyemît olmak üzre yevmî yalnız birer ekmek ile soğan ve sur içinde işlettirilen eşhâsa dahi birer miktar pirinç verildiği menkûldür. Hulâsa-i kelâm âsâr-ı atîka-i mezkûre kudemânın azm-i şân ü kudretine alâmet olduğu misillü kemâl-i zulm ü taaddîlerine dahi delâlet eyleyeceği müsellem-i erbâb-ı dikkattir. Bir memleketin hakîkat-i şeref ü şânını mûceb olacak âsâr-ı hayriye efrâd-ı ahâlîye müstelzem bâr ü külfet olmayarak fâidesi müsâvât üzre umûma râci' olan şeyler olup yoksa âsâr-ı kudemânın cümlesinde meşhûd olduğu vechile çamuru eşk-i çeşm-i zuafâ ile yoğrulan mebânî-i meşîdeden bânîsine ne tefâhür vardır? Sûrette mûcib-i şân ü ma'nâda mahz-ı şebîndir. (Pâdişâhî ki tarh-ı zulm-i efgend / pây-ı dîvâr-ı kasr-ı havîş begend).

Münif Efendi, **"Acâib-i Seb'a-i Âlem"**, S.7, s.276-284

Dârülfünûn'da Ders-i Âm Vukû'-ı Güşâdı-2

Geçen defa Dârülfünûn'da güşâd olunacağı yazılmış olan hikmet-i tabîiye ders-i âmı bazı me'mûrîn-i kirâm ve ketebe-i aklâm ve sâir her sınıf ahâlîden üç yüz kadar müstemi' hazır olduğu hâlde işbu mâh-ı receb-i şerîfin yirmi ikinci pazartesi günü bed' olunmuştur. Saadetlü Derviş Paşa Hazretleri evvela şu eser-i hayrın mücerred zât-ı maâlî-i simât-ı hazret-i pâdişâhînin terbiye-i âmme hakkında mütevâlîü'z-zuhûr olan müsâadât-ı celîle cümle-i cemîlesinden olduğu beyânıyla tezâyüd-i ömr ü şevket-i şehriyârîleri duâ-yı lâzım-ül-edâsını ifâ ve tedrîs edeceği hikmet-i tabîiye ve kimya fenlerinin umûm hakkında ne derece lüzûm ve ehemmiyeti olduğunu bir makale-i muhtasara ile ifâde ve inbâ ettikten sonra maksada şürû' eylemiş ve işbu birinci derste ilmeyn-i mezkûreynin mevzu' ve gâyetini ve mahiyet-i heva ve kuvve-i elektrikiye ve sâireye dair bazı usûl ve kavâid-i hikemiyeyi beyan ve işbu mesâilin der-akab âmme huzûrunda âlât ü mahsûsası vasıtasıyla tecrübelerini dahi icra eylemiştir.

Bu makûle ulûm-i dakîka tedrîs ve tefehhümünün bazı mukaddemât-ı ilmiye tahsîline mütevakkıf olduğu der-kâr ise de müderris-i müşârün-ileyh evzah suretle takrîr ve ifâde-i merâm eylediğinden ve bi-l-husûs kavlen tefhîm olunan mesâil ol vechile fi'len irâe ve ispat olunduğundan müstemiînin bi-s-suhûle istifâde edeceği meczûmdur.

İcra olunan tecrübeler umûr-ı garîbeden olup huzzârın ekserisi dahi birinci defa olmak üzre böyle şey gördüklerinden mûcib-i kemâl-i taaccübleri olup bi-l-husûs kuvve-i elektrikiye tecrübesinde âlât-ı mahsûsasından âteş şerâreleri zuhûr ettiğinden başka bir ince tel vasıtasıyla kuvve-i mezkure bir âdemin vücûduna nakl olunduğu hâlde el veyahut başka bir şey ile vücûdunun kangı tarafına dokunulsa oradan mâi renkli kıvılcımlar çıkması ve bazı terkîb-i kimyevî ile demir tel âdetâ kabil-i ittihâb bir madde gibi müştail ve muhterik olması fevk-al-gâye mûcib-i istigrâb olmuştur.

Def'a-i ûlâdan sonra receb-i şerîf gâyetine kadar verilen iki derste cemiyet daha ziyâde olarak dört beş yüz kadar âdem bulunmuş ve dershanenin bundan ziyâdeye tahammülü olmadığından birtakım kesân dahi yer bulamayarak avdet etmişlerdir ve huzzârın cümlesi kemal-i hürmet ve dikkat ile istimâ' ederek hiç birisinden muhill-i âdâb bir gûne hareket sudûr etmemiştir.

Dersaâdet ahâlîsinin tahsîl-i ilm ü ma'rifet hakkında meşhûd olan bu derece meyl ü rağbetleri filhakika heyetçe maye-i hubûr u mefharet olacak mevâddan olup gerek mecmûa-i âcizânemiz ve gerek işbu ders hakkında âmme tarafından fevk-al-me'mûl zuhûra gelen hüsn-i kabûl bu makûle te'sîsât-ı ilmiyenin bî-eser ü i'tibâr kalmayacağına delîl-i vâzıh olduğundan ve âlemde her ne olur ise olsun mümkinâttan olan bir emre niyet-i kaviye ve hâlise ile teşebbüs olunduğu hâlde hemân daima netîce-i matlûbenin teyessür-i husûlü meczûm bulunduğundan evsâf-ı memdûha-i vatan-perverî ve ehliyet ile muttasıf olan zevât memleketin eşedd-i ihtiyâcı olup az himmetle husûlü melhûz olan âsâr-ı hayriyeye hayâl-i muhâl nazarıyla bakmayarak bir an akdem-i şürû' ve mübâşeret ve dergâh-ı İlâhîden istid'â-yı hüsn-i muvaffakıyet eylemelidirler.

Egerçi ders-i mezkûr müstemi'lerinin cüz-i a'zamı zât-ı ilm ü ma'rifete muhabbet taallüm ve tahsîli niyet-i hayriyesiyle geleceğinde iştibâh etmez isek de fehm ve takdîrinden âciz bulunan bazı avam-ı nâs mücerred icra olunan tecrübeleri görmek ve adeta

bir oyun gibi temâşâsıyla eğlenmek üzre gelecekleri dahi der-kâr olup bu misillü ulûm-ı nâfiaya şu nazarla bakanlar kabûle şâyân olamaz ise de işbu ders-i âm olduğu cihetle şu iki sınıfın temyîz ve tefrîki müteassir ve belki müteazzir olduğundan o makûle cühelâ takımının dahi talebe misillü ruhas-yâb-ı duhûl ve onlar sırasında câlis-i mazbata-i kabûl olacakları âşikârdır. Hâlî mahalll olduğu hâlde o makûlelerin dahi derste hazır bulunmasında beis yok ise de bunlar evvelce geldikleri hâlde birçok mahalli işgal ederek müdâvim ve müsta'id olan talebenin açıkta kalacakları ve binaenaleyh bunlar daima yer bulacakları hususunda emin olamayarak şu madde terk ve tekâsüllerine sebep olacağı mülahazadan gayr-i ba'îddir.

Şu mahzûrun def'i çaresi bulunmak pek güç değildir zannederim. Müdavemet üzre ders istimâ' etmek isteyenler bir mahall-i mahsûsda isbât-ı vücûd ederek hâl ü şân ve derece-i ehliyet ve istidâdları mümkün mertebe tefahhus ve tahkîk ve müdâvim ü müstefîd olacakları me'mûl bulunanlar bi-l-kabûl geldikçe hâlî bulmak üzre bunlara birer mahalll tahsîs olunup keyfiyeti mübeyyen yedlerine birer kıt'a-i duhûliye bileti i'tâ olunmasıyla şu maksat hâsıl olur.

İşbu tedbîr erbâb-ı ehliyetin devamına hâil olacak mahzûru dâfi' olduktan başka bu takdîrce dersin hitâmında o misillü imtiyazlı şâkirdânın imtihanları dahi icrâ olunabilip bunun ise emr-i tahsîlde ne derece hüsn-i te'sîri olacağı ta'rîften âzâdedir. Hâhiş-kerân-ı ilm ü ma'rifetin şimdiki sûretle dahi devam ve istifâdeye sa'y ve ihtimâm edecekleri bî-iştibâh ise de müdâvemeti bir taahhüd-i maneviye tahtında olduğu ve bilhusûs bir gün âmme muvâcehesinde semere-i sa'y ve talebi sencîde-i mîzân ve imtihan olacağı bilindiği halde bi-t-tabi' şu keyfiyet başka bir şevk ve gayreti müstelzem olacağı der-kârdır.

Şu mutâlaât-ı âcizânemizi garaz ve beyandan murâdımız hâşâ ders-i mezkûr hakkında bir gûne naks ve kusur isnadı olmayıp mücerred umûm hakkında hayırlı olmak itikadında bulunduğumuz sûreti ihtardan ibarettir. Her halde bunun te'sîsine muvaffak olan zevât-ı hamiyet-i simâtın mesâî-i meşkûrelerini takdire mecburuz. Tophane-i Âmire Müşîri Devletlü Halil Paşa Hazretlerinin tarafından dahi işbu ders mahâllerinin tanzîm ve tesviyesinde hayli himmet buyurulmuş olmakla bu sırada müşârünileyh hazretleri hakkında dahi levâzım-ı teşekkür ve mahmidetin îfâsını vecîbeden add eyleriz.

Münif Efendi, **"Dârülfünûn'da Ders-i Âm Vuku'-ı Güşâdı-2"**, S.7, Receb, s.301-304

Lüzûm-ı Sa'y ve Amel

Eşref-i mahlûkât olan nev'-i insan kendisinin nereden gelip nereye gittiğini idrâkten aciz olduğu hâlde her türlü ulûm ve maâriften bî-behre ve medâr-ı taayyüş ve istirâhati olacak mâl ü menâlden tehî-dest olarak kıdemine sâha-i vücûd olup nîk ü bedi ve beyaz ve sevâdı fark ve temyîz edinceye kadar âgûş-ı peder-mâderde neşv ü nema bulur ise de sinni ilerledikçe fıtrat-ı zâtiyesinde mevcut olan âmâl ve metâlib birer birer ser nümâ-yı zuhûr olarak mâye-i taayyüş ve telezzüzü olan birtakım şeylerin tedârik ve istihsâline mübâşeret eder; ancak bunların ekserisine bi-s-suhûle dest-res olamayacağından matlûbu olan şeylerin hiç birine mâlik ve mutasarrıf olmayıp sıfr-ül-yed olarak dünyaya gelmiş olduğunu ol vakit hiss ile deryayı fikr ü hayrete dalar fakat bir taraftan tecrübe ve ma'lûmâtının noksâniyeti ve diğer taraftan içinde bulunduğu cemiyet-i beşeriyenin sûrî ve manevî tabi olduğu kavânîn-i tabîiyenin ahkâm-ı câriyesi meçhûlü olduğu cihetle bâzâr-ı âlemde tedâvül eden nukud-ı maneviyeye ehemmiyet vermeyerek mevcudu sarfa âğâz eder ve bunun adem-i kifâyeti hâlinde sû-i tâli'inin tesîrâtına izz ü üstad eyler. Bilmez ki her nev' esbâb-ı refah ve servet bir türlü mübâdele tarîkiyle husûl-pezîr olduğundan tehî-dest olarak âzim-i bâzâr olanların yine öylece avdet etmeleri lâzım gelir.

İhtiyâcât-ı cismâniye ve rûhâniyemizi dâfi' olmak üzre başkaların yed-i tasarrufunda gördüğümüz şeylerin kâffesi sa'y ve amelle vücûda gelmiş olduğundan ahz ü isti'mâli kezâlik sa'y ve amele mevkûftur ki sâlif-üz-zikr nukud-ı maneviye bundan ibarettir.

Cemiyet-i beşeriyenin efrâdı beyninde cereyan eden muâmelât dâd ü sited sûrette akçe ıtlâk olunan zer ü sîm-i meskûkât ile icra olunur ise de hakîkatte işbu nukud-ı maneviye ile tesviye kılınır. Binanaleyh kişinin kîse-i iktidârı nukud-ı maneviyeden tehî olduğu hâlde havâyicinin tahsîl ü tedârikine dest-res olamaz. Meğer ki vaktiyle emek sarfiyla kazanılmış olan nukud ve emlâke mâlik ola.

İmdi gerek havâyic-i zarûriye ve gerek gayr-i zarûriyemizin istihsâli emrinde nev'-i benî Âdeme lâzım olan (sa'y ve amel) olup yoksa ömr ü زيدك vehm ü kıyâs ettikleri

meskûkât-ı câriye değildir. Cünkü meskûkât-ı mücerred sa'y ü amel mukâbilinde kazanılmış bir sermaye demek olduğundan harc olunup bittikte başkasının tahsîli mutlaka sa'y ü amele muhtaç olduğu ve binanaleyh efrâd-ı beşerin sa'y ü amelsiz refah ü âsâyiş-i hâl istihsâli mümkün olamayacağı kazâyâ-yı müsellemedendir. İngiltere ve Fıransa'da pamuğun kılletinden nâşî işsiz kalmış olan bu kadar bin amelenin dûçâr oldukları hâl-i fakr ü mezellet bu bâbda sıdk ü müddeâya evzah delâil olup amele-i mezkûrenin tahfîf-i bârgirân-ı sefâleti zımnında ashâb-ı hayrât tarafından şimdiye kadar vuku bulan muâvenât-ı külliye terfîh hâllerine medâr olamamıştır.

İşbu sa'y ve amel dahi her ne kadar fâide-i akl ve hikmete tevfîkan icra olunur ise ashâbının makâsıd ü âmâli o kadar sühûletle husûl-pezîr olur. Şöyle ki insan mehdden lahde varıncaya kadar envâ'-ı ihtiyacına mazhar olup bunların def'i emrinde sarf-ı mâ-hasal iktidâr etmesi lâzımeden ise de kuvâ-yı cismâniye ve rûhâniyesine takviyet vermedikçe ber-vech-i matlûb maksadına dest-res olamaz. Niçin bir hamal bir saatçi kadar ve bir kayıkçı bir kaptan kadar sanatından mütemetti' olamaz? Çünkü isimleri birinci mertebede vâkı' olanların sanatları yalnız kuvve-i bedeniye ile husûl-pezîr olup ikinci mertebede vâkı' olanların sanatları ise kuvâ-yı bedeniye ve akliyenin inzimâmıyla hâsıl olduğundan bunların bittabi' öbürlerinden ziyade fâide-mend olmaları iktizâ eder.

Binanaleyh ferâğ-ı bâl ve refâh-ı hâl istihsâli arzusunda bulunanlar kûşe-i vahdette enîs ü gam-hâr ve hâl-i zarûret ve ihtiyaçta mu'în-i vefâdârları olan sa'y ü amellerinin kadr ü kıymetini arttırmaya yani sanatlarının ıslâhıyla ziyade temettü' eylemeye çalışıp ötesini takdîr-i hayy ü kadîre havale etmelidirler. Yoksa ben babamdan veyahut üstadımdan böyle gördüm böyle yaparım diyerek ale-l-ımıyâ çalışıp ihtirâât-ı cedîdeye sarf-ı efkâr etmez ise ömrü oldukça gece gündüz çalışsa baba ve üstaddan ziyade mütemetti' olamayacağı azherü min-eş-şemstir.

Ahz ü i'tâ cemiyet-i beşeriyenin a'zâ ve efrâdını yek-dîgerine rabt eder bir münasebet-i kaviyye tahaddüsünü ve bu vechile medeniyet ve ma'mûriyetin tevsi' ü terakkîsini müstelzim olduğundan bunun meşrûiyeti erbâb-ı kâr ü kesbin ind-Allah makbûliyeti der-kârdır.

Fevâid-i tarafeyni müeddî olan ticaret ale-l-umûm meşrû' olduğu misillü bunun hilâfında vukûa gelen her nev' kâr ü kesb nâ-meşrûdur. Çünhü bir hamal bir yük nakliyle aldığı ücretten istifade edip bu sırada yük sahibinin dahi işi görüleceğinden tarafeyn mütemetti' ve müstefîd olur; fakat bir sârik sirkat ettiği eşyadan dolayı bazı mertebe emek sarf etse dahi sârikin şu menfaati diğerinin mazarratıyla husûle gelmiş olmasıyla evvelkisi helâl ve ikincisi haramdır.

Elhâsıl insanın arak-ı cebînî ile geçinmesi murâd-ı İlâhî iktizâsından olduğundan hiçbir şahsın bilâ-özr-i şer'î hemcinsine el açması ve kendisi beyhûde izâa-i evkât ile sâirlerin kedd-i yemîniyle kazanılmış şey ile taayyüş eylemesi câiz olamayacağı misillü havâyic-i zarûriyesinden ma'dûd olmayan mevâddın istihsâli için lâzım gelen külfet ve zahmetten i'râz ve bu vechile huzûzât-ı meşrûadan nefsini mahrum eylemesi dahi usûl-i medeniyetçe reva görülemez; zîrâ insan, a'zâsından bulunduğu cemiyet-i beşeriyenin hâiz olduğu derece-i medeniyetten az çok mütemetti' olup bunun o dereceye vüsûlü ise hemcinsi ve belki ebnâ-yı vatanın sa'y ve himmetiyle husûle geldiğinden buna mukâbil gerek kendisine ve gerek muâsırlarına göre tevsî'-i daire-i medeniyete hizmet eylemek مرتب zimmet-i fütüvvet ve bu cihetle havâyic-i gayr-i zarûriye tahsîli emrinde dûçâr olacağı külfet ve meşakkatin terakkî-i medeniyet ve ma'mûriyete vesile olacağını bilerek bundan istinkâf eylememesi muktezâ-yı vezâif-i insaniyettir.

Beyandan müstağni olduğu üzre bir şeyin iştirâsı murâd olundukta kıymet-i hakîkiyesi ve râyic-i vakti bilinmez ise bu işte zararlı çıkılmak agleb-i ihtimaldir. İşte bu kabîlden olarak içinde bulunduğumuz bâzâr-ı âlemde dakîka bed dakîka ser-zede-i zuhûr olan ef'âl ü muâmelât ki hep dâd ü sitedden ibarettir. Ma'lûmât üzerine hall ü akd olunamazsa mazarratı ashâbına ait olacağında iştibah yoktur. Bu sûretle melhûz olan mazarratın men'-i vukû'ı için herkes mütebassırâne hareket etmek ister ise de buna muvaffakiyet yalnız isti'dâd-ı hudâ-dâd ile mümkün olamayıp mücerred fıtrat-ı insaniyede merkûz olan kuvâ-yı maneviyenin terbiyesiyle husûle gelir bir hâlet-i maneviyeye mütevakkıftır. İşbu hâlet vâsıtasıyla herkes dâire-i vüs' ve iktidârından hariç görünen muazzamât-ı umûra muvaffak olarak hem kendileri nâil-i merâm olurlar ve hem de bu vesile ile benî nev'lerine hizmet îfâ ederler.

Muhammed Şerif, **"Lüzûm-ı Sa'y ve Amel"**, S.8, s.333-337

Sergi-i Umûmî-i Osmânî

Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'de her türlü harf ve sanâyi'in terakkî ve tevsî'i maksad-ı âlîsiyle işbu bin iki yüz yetmiş dokuz senesi mâh-ı Ramazan-ı şerîfi arefesinde mahsûlât ve masnûât-ı dâhiliyeye mahsus Dersaadet'te bir sergi güşâdına irâde-i isâbet-âde-i hazret-i şehriyârî müteallik ve şeref-sudûr buyurulup bunun hüsn-i husûlü zımnında ittihâzı lâzım gelen tedâbîrin tezekkür ve icrâsı hâlâ Umûr-ı Mâliye Nâzırı Devletlü Mustafa Paşa Hazretlerinin riyâseti tahtında bir komisyon uhdesine havale olunmuş ve işbu komisyon tarafından ol bâbda kaleme alınan ta'lîmât bâ-emir-nâme-i sâmî velâten izâm ve mutasarrıfîn kirâm ü kaim-makamlar cânibine gönderilmiş idi. Mücerred nâzır-ı müşârün-ileyh hazretlerinin eser-i himem-i vatan-perverleri olarak teşekkül eden bir kumpanya tarafından geçen cemâziyelâhir evâilinde Sultanahmet Câmii Şerîfi pîşgâhında vâki' At Meydanı'nda ahşaptan cesîm ve mükellef bir çarşı inşâsına mübâşeret ve vaktin gâyet darlığı cihetiyle ziyâde ikdâm ve gayret olunarak bu kere rehîn-i hüsn-i hitâm olmuş ve gerek Dersaadet erbâb-ı sanâyi'i cânibinden ve gerek eyâlâttan vürûd eden her nev' mahsûlât-ı arziye ve sınâiye meydân-ı mezbûra nâzır harbiye anbarları dâhilinde mahâll-i münâsibeye vaz' olunarak orada iktizâsı vechile sunûf-ı müteaddideye bi-t-taksîm tertîb ve tanzîm olunmuş olmakla be minellâhi Teâlâ ber-minvâl-i muharrer ramazan-ı şerîf ibtidâsında sergi-i mezkûrun güşâdı mukarrer bulunmuştur.

Mezkûr çarşının ibtida yalnız Memâlik-i Mahrûsa eşyasına mahsus olmak üzre yedi bin arşın arsa üzerine inşâsına bed olunmuş ise de hafî olmadığı vechile Avrupa'da buhar kuvvetiyle ve daha sâir sûretle idare olunur sehl-ül-isti'mâl gûnâ-gûn âlât ve edevât olup bunlar vasıtasıyla husûle getirilen emtia el ile imal olunan eşyanın nısfi bahâsına ve belki daha aşağıya çıkarıldığı ve bâ-husûs zirâat âlât ve edevâtı fevk-al-gâye fâideli ve kullanışlı bulunduğu cihetle emr-i zirâat ve sınâatın terakkîsine medâr olacak bu misillü vesâil-i nâfianın bulundurulması fevâid-i külliyeyi mûcib olacağı der-kâr olmakla memâlik-i ecnebiye âsâr-ı sınâiyesinden o makûle âlât ve edevâtın dahi kabulüne muahharen karar verilmiş olduğundan bunlar için dahi mezkûr çarşı ittisâlinde ve beş bin arşın ittisâında diğer bir mahall inşâsına mübâşeret olunarak bu dahi hitâm-pezîr olmak üzredir.

İşbu sergi mahâllerinin masârıf-ı inşâiyesi olan otuz bin İngiliz lirası mezkûr kumpanya tarafından tesviye kılınmış ise de şu maslahat-ı hayriyenin hüsn-i husûlü zımnında taraf-ı

Saltanat-ı Seniye'den dahi her türlü müsâade ve fedâ-kârî ihtiyâr buyurulmuş olduğu misillü gerek komisyon reisi bulunan paşa-yı müşârün-ileyh hazretlerinin ve gerek a'zâsı olan zevât-ı kirâmın müsellem ve der-kâr olan kemâl-i rüşd ve reviyyetlerine nazaran serginin fevk-al-matlûb sûret-i muntazama ve müstahsenede görüleceği meczûm bulunmuştur.

Mezkûr sergi ramazan-ı şerîf ibtidâsında güşâd olunarak dört mâh mürûrunda yani şehr-i zilhicce gâyesinde kapanacak ve cuma ve pazar ve pazartesi ve salı ve perşembe günleri erkek ve cumartesi ve çarşamba günleri kadın seyircilere mahsûs olacaktır. Âdem başına cuma ve cumartesi günleri altı ve eyyâm-ı sâirede üç kuruş duhûliye ahz olunup bu dahi sergi mahallinin inşâsı için vukû' bulan masârıfa mukâbil kumpanyaya ait olacak ve eşya sahipleriyle vekilleri duhûliye i'tâsından muaf bulunacaktır. Eşya-yı mevzû'anın üzerlerine husûle geldiği mahall ile sahibinin ismini ve bahâsını mübeyyen birer yafta rabt olacak ve istenilen şeyler iştirâ olunabilecekse de vaz' ve teşhîr olunan eşyayı serginin hitâmına kadar herkesin görmesi mültezem olduğundan müşteriler aldıkları şeylerin akçesini i'tâ ile isimlerini defter-i mahsûsuna kayd ettirip sergi hitâmında ahz edeceklerdir.

Sergiye kabul olunacak eşyadan şâyân-ı tahsîn olanlarını tefrîk ve temyîz ve eshâbının alâ merâtibihim müstahakk oldukları mükâfâtı tayin etmek üzre erbâb-ı sanat ve ma'lûmâttan mürekkeb bir ehl-i hibre meclisi teşkîl ve eşya-yı mezkûre on üç sınıfa münkasım olduğundan her sınıf erbâbı marifetiyle keşf ve tahkîk olunmak üzre meclis-i mezkûr on üç komisyona taksim olunmuştur. İşbu meclis serginin mümtedd olduğu müddetçe eşya-yı mevzûayı muâyene ve tetkik ile sâni' ve mahsullerinin ehliyet ve istihkaklarına göre iktizâ eden mükâfâtı kararlaştırarak nâil-i mükâfât olanların isimleri serginin kapanmasından evvel neşr ve ilan edecektir. İ'tâ olunacak mükâfât dahi üç derece olup birincisi mecîdiye nişân-ı hümâyûnu, ikincisi gümüş madalya ve üçüncüsü pirinç madalyadır.

Akrana tefevvuk dâiyesi fıtrat-ı insâniyede merkûz bir keyfiyet olup işbu özrü tabîî bazı vesilelerle tehyîc olunduğu hâlde herkes buna zafer-yâb olmak için sarf-ı vüs' ve mukadderet eylediği umûr-ı mücerrebedendir. Bu misillü sergi güşâdı ise ehl-i sınâyi'e meydân-ı imtihan açmak demek olup eşya vaz' edenlerden bazıları be-heme-hâl beyn-el-akrân temyîz ederek nişan veyahut madalya ahzına destres olacakları der-kâr olmakla bu

keyfiyet sâirinin ırk-ı rekabet ve gayretini tahrîk ile bunlarda mahsûlât ve masnûâtını kesb-i imtiyâz edenlerin derecesine ve belki daha bir mertebe-i a'lâya îsâl ve ellerinden gelir ise yeni şeyler ihdâs ve ihtirâ' eylemeye bezl-i makdûr eylerler. Binanaleyh bu makûle sergi herkesçe kuvve-i isti'dâiyesini irâe ve ibrâza bir vesîle-i hasene demek olup bu sûretle harf ve sınâyi'-i mevcûde kesb-i terakkî ederek ve birtakım muhtereât-ı cedîde husûle gelerek esbâb-ı medeniyet ve ma'mûriyet gün-be-gün tezâyüd eder.

Sergi usûlünün başlıca bir fâidesi dahi bir memlekette husûle gelen kâffe-i mahsûlât-ı arziye ve sınâiyenin nümûneleri cümleten bir mahallde görülüp yek-dîgerine mukâyese ile eyâlât ve evliye ahâlîsinin kuvve-i isti'dâdiyeleri anlaşılmak ve zirâat ve sınâatin hangi şubeleri ıslâha muhtaç olduğu bilinmek için hükûmetçe bir mikyâs-ı sahîh olmasıdır. Bundan başka Memâlik-i Şâhâne'de husûle geldiği hâlde her nasılsa elyevm İstanbulca meçhûl bulunan her nev' eşya ve emtia işbu sergi vasıtasıyla görülüp mahallince olan bahâsı öğrenileceğinden Pâyitaht ile eyâlât ahâlîsi beyninde tezâyüd ahz ü i'tâya medâr olacak bir büyük pazar demek olup bu vechile tarafeyn hakkında dahi fevâid-i azîmeyi müstelzem olacağı der-kârdır. Memâlik-i Osmâniye'de her türlü emtia ve ezrak çıkmakta iken bunlar bu tarafa getirilemediğinden İstanbul ahâlîsi memâlik-i ecnebiye mahsûlâtına muhtaç olup bunun başlıca sebebi dahi vesâit-i nakliyenin adem-i intizâmı cihetle ziyade masârıf vukû'ı maddesidir. Bir de güya İstanbul'da Avrupa malına rağbet olup yerli metâ'ı kullanılmaz diye taşra ahâlîsi beyninde bazı batıl efkâr olduğundan bunun dahi sû-i te'sîri vardır. Zannederim sergi münasebetiyle Dersaadet'e celb olunan eşya ber-vech-i me'mûl satılarak Memâlik-i Mahrûsa emtiasına İstanbulca rağbet olunduğu görülür ise efkâr-ı bâtıle-i mezkûre bi-t-tabi' zâil olarak celbinde temettü' melhûz olan her türlü emtia ve eşyanın Dersaadet'e nakline müsâraat olunacağı meczûmdur.

Mukaddemce neşr olunan ta'lîmât-ı matbûada muharrer olduğu vechile sergi için vürûd eden her nev' emtia ve eşya gerek rüsûmâtından muaf olduğu misillü bunların ücret-i nakliyesi ve götüren memurların harcırahları mensup oldukları eyâlât ve evliye mal sandıklarından tesviye olunmuş ve me'mûrîn-i merkûmenin Dersaadet'te kalacakları müddetçe dahi taraf-ı devletten kendilerine münasip miktar yevmiye i'tâ olunup sergide satılan eşyanın esmân-ı hâsılası onlara teslîmen ashâbı tarafa irsâl olunacağı misillü satılmayıp kalan eşya dahi cânib-i Devlet-i Âliye'den iştirâ kılınarak akçesi kezâlik me'mûrîn-i mezbûreye tevdî'an gönderilecektir.

Bu sûretle sezâ-vâr buyurulan müsâadât-ı Saltanat-ı Seniye'nin efkâr-ı tebaa-perverî ve hayr-hâhîsini müebbed bir keyfiyet olduğundan artık Memâlik-i Mahrûsa ehl-i zirâat ve sınâati teşmîr-i sâid ihtimâm ile mahsûlât ve ma'mûlâtlarının sene-be-sene tezâyüd ve terakkîsi esbâbının istihsâline sarf-ı mâ-hasal mukadderet ve nâil oldukları müsâadât-ı seniyeden dolayı bu vechile îfâ-yı levâzım-ı şükr-güzârî ve mahmidet eylemelidirler.

Münif Efendi, **"Sergi-i Umûm-i Osmânî"**, S.8, s.337-342

Hudûs-ı Mecmûa-i İber-i İntibâh

Bu defa Dersaâdet'te cemiyet-i kitâbet unvânıyla teşekkül etmiş bir cemiyetin eseri olmak üzre Mecmûa-i İber-i İntibâh isminde yeni bir fünûn gazetesi tahaddüs eylemiştir. Geçen receb tarihiyle çıkan birinci numarasının hâvî olduğu mevâdd hemân kâffeten mukaddemen Tercümân-ı Ahvâl gazetesinde görülmüş olduğundan bu defalık içinde yeni bir şey yoktur. Mecmûa-i mezkûrenin kıt'ası bizimkinin nısfı kadar olup iki ayda dahi bir kere çıkacağından şimdilik pek cüz'î bir şey görünür ise de ma'mâfih nezd-i erbâb-ı fütüvvet ve insâfda manzûr-ı nazar istihfâf olamayacağı meczûmdur. Mezrû'-ı geşt-zâr-ı âmâl olan işbu tuhm-i sagîr inşallahü Teâlâ ileride reşehât-ı kalem-i erbâb-ı fazl ü himem ile bir nahl-i serbülend ve semerât-ı feyz ve terbiyesinden umûm ebnâ-yı vatan müstefîd ve hissemend olur. Her ne ise bu makûle matbûât-ı ilmiyenin kalîl ü kesîr hüsn-i te'sîri emr-i gayr-i setîr olduğu cihetle mecmûa-i cedîde-i mezkûrenin hudûsu şâyân-ı teşekkür mevâddan olup bi-l-husûs cemiyetimizin maksadı olan intişâr-ı maârif emr-i ehemminde bize muâveneti olacağından bu dahî başkaca mûcib-i memnuniyetimiz olacağı der-kârdır.

Bu misillü âsâr ihdâsına himmet eden heveskârın-ı ilm ü mağfiretin niyet-i hayriyelerinden dolayı arz-ı şükrâniyetle beraber bunların şevk ve gayretlerine îrâs-ı halel edebilecek her gûne hâl ü kâlden tevakkî ve ihtirâz eylemekliği vecîbe-i zimmet-i vatanperverî ve hamiyet addeder isek de zikr olunan cemiyetin ve eserinin isimleri hakkında lâyıh-ı hatır-ı acz-i mazâhir olan bazı mutâlaâtın beyânından geri duramaz.

Evvelâ egerçi cemiyet-i mezkûrenin sûret-i teşkil ve nizâmâtı ilan olunmadığından a'zâsı ve maksadı ve mahal-i ictimâ'ı henüz âmmece hafâyâ-yı umûrdan olup bu cihetle kitâbet unvânını ittihâzdan murâd ne olduğu bilinmez ise de eserden müessire istidlâl

olunduğuna nazaran halka inşâ ve kitâbet usûlünü ta'lîm etmek maksadıyla teşekkül etmiş olduğu anlaşılacağından bu sûrette isim ile müsemmâ nasıl tevfîk olunabilir? Kitâbet ta'bîrinden murâd Fransızca (litarer) lafzının tercümesi ise ol hâlde dahî Cemiyet-i Edebiye denilmek daha münasib olmaz mıydı.

Sâniyen mezkûr gazetenin ismi olan (Mecmua-i İber-i İntibâh) Terkibinin sıhhatinde iştibâh hâsıl olup şöyle ki; iber ile intibâh kelimeleri vasf-ı terkîbî makâmında isti'mâl olunmuş ise de bunun kâide-i Fârisiye'ye tevâfuk edemeyeceği der-kâr olup; fakat kitâbet unvânıyla ma'nûn bir hey'et-i cemiyetin meydana koyduğu ilk eserinin tâ isminde böyle bir hata irtikâbı dahî baîd-ül-ihtimal olduğundan mezkûr iki kelime beynine bir vav-ı âtıfe vaz'ından sehven zühûl olunmuş olması melhûzdur.

Şu mülâhazât-ı âcizânemiz mücerred defa işkâl niyetiyle yazılmış olduğunu te'mîn ile beraber her hâlde cemiyet-i kitâbetin afvını rica ve minba'd maksad-ı müşterekimizin hüsn-i husûlü hakkında muâvenet ve müzâheretini temenni ederiz.

Münif Efendi, **"Hudûs-ı Mecmûa-i İber-i İntibâh"**, S.8, Şabân, s.353-355

Sergi-i Umûmî-i Osmânî'nin Vukû'-ı Güşâdı

Sergi-i Osmânî'nin ramazan-ı şerif ibtidâsında güşâdı mukarrer olduğu hâlde bazı eyâletlerden muntazır olan eşyanın vaktiyle vürûd edememesine mebnî bi-z-zarûre mâh-ı mezkûrun dokuzuncu cuma gününe kadar teehhür eylemiş ve ol gün selamlık resm-i âlîsi Sultanahmet Câmi-i şerîfinde icra olunduktan sonra sergiye teşrîf-i hümâyûn-ı şâhâne vukû' bulup bunu müteâkıb âmmeye dahi ruhsat-ı duhûl-i i'tâ kılınmıştır. Ebniyesinin kemâl-i revnak ve letâfeti ve eşya-yı ma'rûzanın nefâset ve intizâmı derece-i me'mûleden birkaç kat ziyâde bulunmakla hîn-i duhûlde nâzırîne hâsıl olan hüsn-i te'sîr bîrûn-ı uhde-i ta'rîf ve ta'bîrdir. Bazı karâin-i hâliyeden istinbât olunduğuna nazaran nezd-i malî-vâye-i hazret-i pâdişâhîde dahi ziyâde rehîn-i tahsîn olarak bülend-fuad-ı teşrîfe rağbet buyurulduğu misillü hazîne-i hâssada mevcut bazı mücevherât-ı nefîse-i nâdiret-ül-emsâlin dahi celb ü vaz'ına müsâade-i seniyye-i şehriyârîleri erzân buyurulmuştur.

İşbu güşâd olunan kıt'a Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne mahsûlâtına mahsûs olup emr-i zirâat ve filâhata müteallik olmak üzre memâlik-i ecnebiyeden gönderilecek âlât ü edevâtın vaz'ı için ilâve olunan diğer kıt'asının henüz binâsı nâ-tamâm olduğu misillü derûnuna vaz' olunacak eşyanın dahi arkası alınamadığı cihetle bunun güşâdı bayramdan sonraya ta'lîk olunmuştur.

Elyevm açık bulunan kıt'a-i mezkûre yedi bin arşın arsa üzerine inşâ olunmuş mustatîl-üş-şekl bir bina olup tûlâ iki tarafında dahi birer cenâhı vardır. Vasatında yine şekl-i mustatîlde ve bin iki yüz arşın ittifâ'ında çimen ve şükûfe ile müzeyyen bir bahçesi olup bunun ortasında bir mermer fiskiye inşâ olunmuştur.

Sâir tarafları sakfının ekser mahallli ve bahçenin kâmilen üzeri cam ile örtülmüştür ve âmmenin duhûl ve hurûcuna mahsûs cevânib-i sülüsesinde üç büyük kapısı vardır. Ve binanın cânib-i garbîsinde zât-ı maâlî-simât-ı hazret-i pâdişâhîye mahsûs küçük bir daire-i hümâyûn olup bunun dahi hâricen ve dâhilen irice kapısı vardır. Dâire-i mezkûrenin mukâbilinde yani binanın cânib-i şarkiyesinde vâki' kapının üzerinde dahi birisi şehzâde-gân-ı necâbet-i unvan efendiler hazerâtına ve diğeri sergi memurlarına mahsûs iki daire-i muhtasara vardır.

Serginin dâhilinde daire-i مادارا duvara müstenid üç buçuk arşın irtifâında ve bu miktar arzda camlı dolaplar ve bunlardan başka elliden mütecâviz cesâmet ve eşkâl-i muhtelifede kezâlik camlı orta dolapları olup eşya-yı ma'rûzeden kabil olanlar cinsiyetleri itibarıyla bi-t-tefrîk işbu dolaplar derûnuna vaz' ve ta'lîk olunmuş ve hâlî kalan bazı duvarlarıyla bahçenin etrafında ve mahâll-i sâiresinde vâkı' direkler gûnâ-gûn kalîçeler ve keçeler ile setr ve tezyîn kılınmıştır.

Sergi derûnunda mevzû' eşya bahsine gelince istimâ' olunduğuna göre on bin cinsi mütecâviz olup fakat bunların hakîkati vechile cins ve miktar ve fiyatı ve âmil ve muhassıllarının ism ve şöhretleri ve sâir iktizâ eden ma'lûmât-ı nâfiayı mübeyyin bir kıt'a-i mufassal defteri der-dest tanzîm olunduğundan bu bâbda ma'lûmât-ı sahîha ve vâfiye istihsâli defter-i mezkûrun i'lânına mütevakkıf olduğu der-kârdır. Eşya-yı mezkûre derûnunda şâyân-ı dikkat pek çok şeyler olup ezcümle Halep ve Şam ve Bursa mensûcât-ı harîriyyesidir ki bunların ekserîsi memâlik-i şarkiye âsâr-ı kadîme-i sanâiyesinden olup

hakîkat-i nefâseti müsellemdir. Biri dahi Anadolu'da Uşak ve Kürdüs ve Rumeli'de şehr köyü ve diğer bazı mahâll-i ma'lûmede çıkan gûnâ-gûn kalîçe ve keçelerdir ki egerçi nakışları İran ve Avrupa keçelerine mukayyes olamaz ise de ziyade dayanıklığı ve renklerinin gayet revnak ve sebâtı cihetiyle memâlik-i sâire keçelerine bi-l-vücûh müreccahtır. Dersaadet ve diğer bazı mahâllerin sırma işleri dahi gayet nefis olup bu dahi memâlik-i ecnebiyenin bu makûle ma'lûmâtından dûn değildir. İslimiye Fabrikası'nda ma'mûl abâ ve emsali yün mensûcât dahi pek mütenevvi' ve nefistir. İncili ve sırmalı gûnâ-gûn zenne terlikleri dahi Dersaadet'e mahsus ma'mûlât-ı zarîfedendir. Tersâne-i âmire ma'mûlâtından olarak maden ve ahşaptan pek çok kimi âlât ve edevâtı ve tophâne-i âmirede imal olunmuş şâhâne toplar vesâire şâyân-ı tahsîn olup adeta Avrupa fabrikaları ma'mûlâtından farkları yoktur. Mekteb-i Bahriye-i Şâhâne hocalarından olup bizim Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye ikinci reis-i kaim-makamı bulunan Rif'atlü Said Efendi'nin i'mal-gerdesi olmak üzre demir yollarda müsta'mel lokomotif tabir olunur arabaların rub' cesâmetinde bir modeli erbâbı indinde rehîn-i tahsîn olmuştur. Dersaadet ve Selanik ve daha sâir bazı mahâllerin kuyumculuğa müteallik ma'mûlâtı Avrupa işine nisbeten dûn kalır ise de içlerinde bazı ince ve zarif şeyler olup bâ-husûs Dersaadet'te Malkonyan Usta marifetiyle imal olunmuş ağaç şeklinde bir çift gümüş şamdanın Avrupa işinden hiç farkı yoktur.

Bizde resim sanatı henüz hâl-i tufûliyette ise de ekserisi Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne şâkirdânının i'mâl-gerdesi bulunan müteaddid levhalar şâyân-ı tahsîn olup Memâlik-i Mahrûsa'da işbu sanat-ı nefîsede dahi kesb-i kemâle müsta'id zevâtın noksan olmadığını ispata kâfîdir. Fotoğrafya sanatı ise bunun elyevm memâlik-i sâirede vâsıl olduğu dereceye resîd olmuştur.

Maden kömürü tozundan mürekkep olmak üzre bir nev' kömür görülüp vâzı'ı olan Aznavuroğlu'nun ifadesine göre işbu kömürün isti'mâlinde ehveniyet olacağından ve ma'lûm olduğu üzre şimdiye kadar gerek madenlerde ve gerek kömür mağazalarında terâküm eden mikdâr-ı küllî henüz hiçbir işe yaramayıp telef olduğundan bunun ol vechile isti'mâli mucib-i fevâid olacağı der-kârdır.

Tüfekçi esnafından biri dahi bir ince iğneyi boyuna delip içinden bir kıl geçirmiştir. Şu sanat âmilinin kemâl-i dikkat ve mahâretine delâlet eder ise de bunu bir fâideli şeyde

isti'mâl ederek meydana koymuş olsa daha ziyâde makbul olacağı der-kârdır. Bir-hezâr fenn dahi yumurta üzerine na'l resminde birtakım küçük demir parçaları mıhlamıştır. Böyle şeylere hüner denilse bile zann-ı âcizânemize göre mahzâ abese iştigaldir.

Şimdilik bu kadarcık ta'rîfât-ı mücmele ile iktifa olundu. Be minallâhi Teâlâ ileride şâyân-ı dikkat olan diğer şeylerin tafsîl-i kifâyetle beraber işbu sergi güşâdından asıl maksat ne olup bunun hüsn-i husûlü ne makûle tedâbîr ittihâzına mütevakkıf olduğu ve umûmen Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne mahsûlât-ı arziye ve sınâiyesi elyevm ne merkezde olup daha ne makûle harf ve sanâyi'in ihdâs ve ıslâhına sa'y olunması iktizâ edeceği hakkında mutâlaât-ı âcizânemiz şerh ve beyan olunacaktır.

İstihbâr olunduğuna göre yevm-i güşâdından işbu ramazan-ı şerîfin gâyetine kadar yirmi bir gün zarfında sergiye duhûl eden zükûr ve inâs seyircilerin miktarı elli dört bine bâliğ olup bu sûrette birbiri üzerine yevmî takrîben üç bin kişi girmiş demek olur.

Serginin ibtidâ-yı güşâdında birkaç gün duhûl edenlerin mikdâr-ı sahîhi ma'lûm olmak üzre bilet usûlü isti'mâl olunmuş ise de ba'de Avrupa'dan getirilmiş müteaddid âlât-ı mahsûsa isti'mâline mübâderet olunup işbu âlâtlar dahi pek fâideli ve tuhaf bir şey olduğundan onun dahi tarifine ibtidâr olunur. Şöyle ki; zeminden bir buçuk endâze irtifâında ufkî olarak haç-vârî mevzû' bir dolaptan ibaret olup duhûliye resmini verdikten sonra içeriye girecek âdem işbu dolabın bir kolunu vücuduyla iterek öte tarafa geçmek lâzım geleceğinden bu sûretle her bir âdem duhûl ettikçe dolabun aşağı tarafında ve kilitli bir küçük sandık derûnunda mevzû' edevât-ı mahsûsa tabiatıyla rakam vaz' eylediğinden bir gûne hile ve fesat karışamayarak ne miktar âdem girmiş olduğu sahîhan ma'lûm olunur.

Münif Efendi, **"Sergi-i Umûm-i Osmânî'nin Vukû'-ı Güşâdı"**, S.9, s.362-367

Zamîme-i Sergi-i Osmânî

İşbu zamîme şehr-ü şevvalin on dördüncü cuma günü güşâd olunup âdem başına iki kuruş duhûliye ta'yîn olunmuştur. Kıt'a-i mezkûre diğerinin cânib-i garbiyesinde ve dikili taşın öte tarafında vâki' olup hacer-i mezkûr ikisinin arasında kalmıştır. İşbu mahall mukaddem dahi yazıldığı vechile diğerinden küçük olarak beş bin arşın arsa üzerine mebnî

olup bu dahi müstatîl-üş-şekl ise de cânib-i şimâl-i garbiyesinde vâki' köşesinde diğer dikili taş tesâdüf ettiğinden kûşe-i mezkûr içeride kalmıştır.

Diğeri misillü bunun bahçesi olmayıp fakat sâlif-üz-zikr dikili taşlar arasında vâki' tunçtan ma'mûl borulu taş denilen eser-i kadîm ortasına tesadüf ettirilerek bununla tezyîn kılınmıştır. Tûlen iki tarafında baştan başa alçak tavanlı iki cenah olup bunların mâbeyni hayli mürtefi' olarak cam ile musakkaftır. İkisi cânib-i şarkiyesinde ve biri dahi taraf-ı garbiyesinde olarak üç kapısı vardır.

Derûnunda bulunan eşya bahsine gelince bunların ekserîsi zirâata ve lüzûm-ı beytiyeye müteallik Avrupa-kârî âlât ve edevât olup içlerinde şâyân-ı dikkat olanların ber-vech-i âtî ta'rîf ve beyânına ibtidâr kılınır.

Buğday ve arpa başaklarının der-akab dânesini samanından tefrîk eylemeye mahsûs olmak üzre yedi sekiz bâr-gîr kuvvetinde bir vapur makinesiyle idare olunur bir döğen: Bunun bir veyahut iki çift hayvan ile idare olunur küçükleri dahi vardır. İşbu âletlerin fevâidi ta'rîften müstağnî olup isti'mâli taktirde bizim bu taraflarda cârî olan usûl-i kadîme üzre birçok zahmet ve emek ile harman dökülüp ondan sonra dahi savurmak için bir vakit rüzgâr zuhûruna intizâr olunmak îcâb etmez. Gerek işbu âletler ve gerek büyüğünü idâre eden vapur makinesi sabit olmayıp tekerlekler üzerine mevzû' olunduğundan bir mahallde işini bitirdikten sonra bi-s-suhûle başka mahale nakl olunur.

Hayvan ile ve el ile idâre olunur cesâmet ve eşkâl-i muhtelifede değirmenler: Bunlar buğdayı tahn edip kepeğini dahi ayırdıktan başka birkaç cins dakîk çıkarırlar. İşbu değirmenler dahi müteharrik olup istenilen mahalle nakl olunabilir. Hayvanlar için hubûbâtı kırmak veyahut bulgur yapmak için dahi bu kabîlden âletler vardır.

Üstüvâne şeklinde el ile idâre olunur kalbur. Bunun delikleri istenilen derecede ince veyahut kalın yapılabilir ve derûnuna vaz' olunan hubûbâtın temizini aşağı taraftan ve irice taş ve emsali şeyleri yukarıdan ve toz ve samanı bir yanından ihraç eder.

Bir âdem kuvvetiyle beş bin kıyyeye kadar yük kaldırmak için makara: Hafî olmadığı vechile işbu âlât vasıtasıyla bir âdem bir anda o kadar ağır cismi kaldırmaya muktedir olur

demek olmayıp mesela bir çeyrek saat müddette bir âdemin sarfedeceği kuvvet işbu âlât vasıtasıyla tecemmu' ederek bu olmaksızın tahrîki dâire-i iktidârından hariç bulunan ecsâm-ı sakîle ref' olunur.

İnek sağmaya mahsûs âlet: İşbu âlet yeni icat olunup bununla beherinden dakikada hayli miktar süt çıkarılmak üzre ineğin dört memesi birden sağılır. Hayvan bundan asla müteneffir olmayıp hatta hazzeder ve isti'mâli dahi âdetâ bir körük üfler gibi iki sapının tahrîkinden ibaret olarak gâyet sühûletli olduğundan hiç tecrübesi olmayan âdem dahi kullanabilir. Tetimmâtından olan koğasıyla beraber iki buçuk kıyye ağırlığında olup temizlenmesi dahi pek kolaydır. Elyevm Amerika'da ve İngiltre'de ve Avrupa'nın memâlik-i sâiresinde herkes bunun isti'mâline rağbet edip geçen sene Londra'da güşâd olunan sergi-i umûmînin dahi ziyâde tahsîn olunarak mûcidine mükâfât-ı madalya i'tâ kılınmıştır.

Pamuğu denk bağlamaya mahsûs âlet: Pamuk mahsûlâtı mahall-i baîdeye nakl olunmak istenildikte gemide veyahut arabada mümkün mertebe az yer tutmak için hacmi tasgîr olunmak lâzım geleceğinden işbu âlet vâsıtasıyla icrâ olunur.

Tekerlekli yangın tulumbası: Bunun iki hortumu olup birisi bu taraflarda müsta'mel tulumbalarda olduğu gibi istenilen mahalle su atılıp diğerinin üçü dahi bir havuza veyahut bir kuyuya vasl olunarak bir taraftan öbür hortum ile su hârice gittiği hâlde bir yeni hortum ile hâriçten su gelir ve bu vechile îrâd ve masraf yek-dîgere muvâzin olarak devr-i dâimî sûrette işletilir.

Bahçe sulamak için dahi iki tekerlekli dolaplar vardır.

İki tekerlekli demir el arabaları: Bunlar çiftliklerde ve ebniye inşa olunan mahallerde gübre ve taş ve toprak nakline pek elverişli olup müstevî yer olduğu hâlde işbu araba ile bir âdem beş on adamın göreceği işi görür. Bâlâda mestûr âlât kâffeten İngiltre ma'mûlâtındandır.

Dikiş makinesi: İşbu âlet her türlü ince ve kalın mensûcât üzerinde dikiş dikip belki on beş-yirmi terzinin gördüğü işi görebilir.

Akçe ve sâir zî-kıymet eşya hıfzına mahsûs Viyana-kârî demir kasalar: Bunlar dökme demirden olarak ziyade metîn ve kilitleri gâyet musanna' olmak cihetiyle kırılması ve anahtar uydurulması hemân derece-i istihâlede müşkil olduğu misillü harîk vukû'unda yedi sekiz saat en şedîd ateş derûnunda kaldığı hâlde dahi bir ziyan görmez. Mahall-i sâirede bi-d-def'ât vukû' bulduğu misillü beş altı sene mukaddem Dersaadet'te dahi alâ mele-in-nâs icrâ olunan tecrübesi şu müddeâyı musaddak bulunmuştur. Mezkûr kasaların her türlü boyalısı olup hatta birisinin üzerinde gâyet nefis resimler işlenmiş olduğundan zînet için dahi bir odaya vaz' olunabilir.

Kaytan ve inc şerit ve bükme i'mâline mahsûs âletler: Bunlar bi-s-suhûle el ile idare olundukta matlûb olan kaytan ve sâire tabiatıyla husûle gelir.

Tersâne-i Âmire ma'mûlâtından olarak dört körüklü ve beyaz tenteli gâyet nefis bir kıt'a sandal. Dersaadet'te Sandıkçı Ali Bey'in i'mâl-gerdesi olmak üzre el ile idâre olunur kalbur: Bunun tecrübesi meşhûdumuz olmamış ise de sâlif-üz-zikr İngiliz-kârî mezkûr kalbur gibi iş göreceği kıyâs olunur.

Yağ çıkarmaya mahsûs küçük dolap: Bunun içine süt vaz' olunarak el ile döndürüldüğü hâlde yağ ile ayran yek-dîgerinden ayrılır.

Tulça'da yuvan isminde bir ehl-i hünerin i'mâl etmiş olduğu bir yel değirmeni modeli: İşbu âlet iki taş idâre ettikten başka ağaç kat'ına mahsûs iki bıçağı dahi tahrîk eder.

Memâlik-i Mahrûsa'nın pek çok mahallerinden mevrûd her renk sahtiyân ve meşîn: İşbu nümûneler ziyade şâyân-ı tahsîn olup bi-l-husûs Avrupalıların nazar-ı dikkatini celb etmektedir.

Memâlik-i Mahrûsa mahsûlâtı olarak yirmi beş-otuz cins rengârenk ve nefis mermer nümûneleri olup bunlardan ma'mûl birkaç kıt'a ocak dahi vardır.

Avrupa ve Memâlik-i Mahrûsa masnûâtından olarak daha pek çok şeyler var ise de cümlesinin bir def'ada ta'rîf ve beyânı mûcib-i tatvîl olacağından şimdilik bu kadarla iktifâ kılındı.

Sâlif-üz-zikr âlâttan buhar kuvvetiyle tahrîki lâzım gelenler sergi derûnunda mahsûs vapur makineleri vasıtasıyla idâre olunduğu misillü el ile tahrîk olunanların dahi yanı başında bekleyen âdemler ma'rifetiyle tecrübeleri icrâ kılınarak sûre-i isti'mâl ve muhassenâtları seyircilere fi'len irâe ve ta'rîf kılınmaktadır.

İşbu zamîmeye Memâlik-i Mahrûsa mahsûlât-ı mütenevviasına mahsûs diğer sergi mahalli kadar külliyetli seyirci gelmeyip şimdilik günde nihayet birkaç yüz âdem bulunmaktadır. Hele kadın seyirciler pek nedret üzre olup bunun için dahi onlara mahsûs gün ta'yîn olunmayarak ricâl ile beraber duhûllerine me'zûniyet verilmiştir.

Münif Efendi, **"Zamîme-i Sergi-i Osmânî"**, S.10, s.408-413

Mevadd-ı Hikemiye-i Telemak-4

Emr-i hükûmet ve hükümrânî umûr-ı müşkileden olup ser-kârda bulunan ahlâk-ı hamîde ashâbından olmadıkları sûrette umûr-ı âmmeyi herc ü merc ve eyü ademler olur da ıslâh-ı hâl ve maslahatlarına çalışırlar ise bedmenîşân ve gecrevîşân taraflarından olunan itirâzâta mukâvemette sermâye-i evkât-ı hayâtiyeyi harc ederler. Neşv ü nemâları familyalarından ziyade lâzım-ı lâ-büdd olan etfâl terbiyesiz kalup mansıba geçtikten sonra azl ve tebdîlleri mihen ü meşâkkıla uğraşılmaktan ise ser-kâra geçecek kabiliyeti verecek terbiye-i muktezîlerine eb-i umûm makâmında bulunan hükümdârın takayyüdât-ı mütemâdiyyesiyle zevk ve sefâhat ve kabâhatden ve kizb ü tezvîr ve fazâhatten kaçınıp vatanlarına muhabbet ü cengâverân-ı güzeştegânın sitâyişlerine ülfet ederek devletleri hakkında muhib ü âdil ve düşmanları aleyhinde bile mu'tedil olmalarıyla bir kimseye kötülük etmek vahşet-i ahvâl-i hayâtiye ve dehşet-i ehvâl-i memâtiyeden eşedd olduğunu gûş-ı hûşlarına doldurmak için mektepler ve riyâzet-i bedeniyeyi müeddî olur. Envâ'-ı lu'bun icrâsı zımnında vüs'atli meydan ve mahaller yaptırılıp oyunlarda akrânına fâik olanlarına bâdî-i şevk ve heves olacak bazı تحف و طرف ihdâ ve ganî ve fakîr demeyip akıl ve endâmını beğendikleri kızlar ile tezevvüc ve teehhüllerine peder ve mâderleri tarafından ruhsat i'tâ kılınmakla az zamanda kesb-i kemâlât ve musâlih ve mu'tenâ-bahâda istihdâma ehliyetlerini isbât ederler.

Emr-i harb mechûlü'l-âkıbe hutûb-ı cesîmeden olup bir tarafta zafer ve nusret kuvve-i karîbeye geldiği hâlde ednâ mertebede bir hâlin vukû'uyla gâlib-i mağlûb olduğu vâkı'olduğuna binâen kâr-ı peygâra her ne sûretle başlanılsa ve galebe-i külliyeye nâil olunsa bile ahâlînin azalması arâzînin zirâatsiz kalması ticâretin gerilemesi kanunun icrâ-yı ahkâmı gevşeyip tabâyi'in bozulması ve çocukların tahsîl-i maârifte haylazlanması nizâmât-ı askeriye ve zâbıta-i belediyenin sektelenmesi cihetleriyle a'dâya olunan zarar kadar cânib-i gâlibin mülkünde ziyan vukû'u mütehakkık ve bu takdîrce neyl-i iftihar ve muzafferiyet yahut tevsî'-i harîta-i hükûmet arzusuyla bi-gayr-i hakkın mütecâviz ve isâle-i hûn-i bî-günâhân nezdinde câiz olan hükümdâr kâr edecek sırada zarar etmeye müstahakk olur.

Bir memlekette hengâm-ı sulh ü salâh mütemâdî olduğu hâlde ahâlîsi tecârib-i harbiyeden zâhil ve refte refte tabâyi'-i nâs râhat-ı ten-perverî ile ülfetlenip kıymet ve gayret-i milliye zâil olarak sâir milel-i muhâribe sühûlet-i galebeden fâide-mend ve harbin ityân edeceği netâyic-i muzırradan kaçınırken adem-i kudret-i müdafaadan nâşî ribka-i rakabete rakabe-bend olacakları der-kâr bulunduğu cihetle şu hâl müntecü'l-melâlden ihtirâza çocukların pîçîde-i kat-ı mehd-i vücûd olduklarından beri mehdiye-i pehlevânân ile kulakları eşittirilip iktizâ-yı tertîb-i terbiye ve taallümleri her şeye kabiliyet-i zatiyelerini mûris olacağından dost ve müttefik olan milletin millet-i âhirle harp ve darbı zuhûrunda içlerinden tab'an müstaid-i harb ü sitîz ve sâhib-i fehm-tîz olanları seçilip gönderilip öğrettirilmeleriyle beyn-el-milel şöhret ü şân-ı firâvân kazanılıp bu sûrette sâir devletler ol devletin ittifâkına talip ve fakat ondan muzdarip olacakları hasebiyle vukû'-ı harbi teb'îde ve müddet-i sulhü temdîde medâr-ı kavî olacak kadar kifâye tavâif-i askeriyenin nizâm ü intizâmlarına ve milel-i ecnebiye ta'lîmât ü harekâtını bilir âdemlerin istihdâmına dikkat ve itibar ve hırs ü şân emeliyle îka'-ı gavâil harbiyeden ictinâb göstermekle beraber zuhûr-ı harbden dahi korkmayıp vakt-ı zarûrette müstaid ve müheyyâ olduğunu iş'âr edince hemcivârı olan devletler sevdâ-yı kavga ve cidâlden dûr ve celb-i hoşnûdî-i kalbine mecbur olmalarıyla zamân-ı sulh ü salâh uzun ve ma'mûriyet-i sükkân-ı beledânı mütezâyid ve efzûn olup müttefiklerden biri diğeriyle cenge âhenge isti'dâd ve teheyyü' gösterdiği taktirde dahi evvela ve a'lâ-yı tedâbîr-i mutavassıt âştî-i râhat-bahş olmaktır ki bu tarîk ile fütûhâttan ziyâde şeref ve şöhret iktisâb ve ecânibin ta'zîm ü muhabbet ve ihtiyâcını ictinâb ederek emânet-gâr-ı esrâr ve uhûd ve şürût-ı umûmiyenin muhâfazasında hâkim-i zî-iktidâr olmakla ol memleketin hükümdârî bir muktezâ-yı vazîfe-i hükümdârî ahâlîye

hükm ettiği kadar onlara da itimat ve emniyet sıfat-ı marziyesiyle icrâ-yı nüfûz eyleyeceğinden hüma-yı unvan ve şânı diyardan diyara tâir ve râyiha-i tayyibe-i nâm-ı adl-i ittisâmı bilâddan bilâda sâir olup hilâf-ı ma'delet kendisine ilan-ı adâvet edecek olanlar esbâb-ı iktidârını hâzır ve âmâde bulacaklarından başka emniyet-i âmmeye sebep olduğundan muhâfazası bâbında hemcivârını pür-salâh ve lezzet-yâb-ı sulh-ı salâh göreceklerinden tâbi'-i havf ve hirâs ve tâlib-i hüsn-i istînâs olurlar. İşte bu sûret hisâr-ı üstüvâr ü kulel ü burûc-i felek-medârdan ziyade metîn bir kale-i hakîkî ve rasîn iken dirîgâ ki ekser hükümdârân hayâlât-ı kâzibeye firîfte ve bu şeref-i sermedî şehr-i âhenden olagelmiştir.

Yıllarca köklenmiş olan ol ağacın sâk-ı kebîri sûret-i matlûbeyi kabul eden taze fidana benzemediği gibi pîrânın dahi âdât-ı me'lûfelerinden tahvîli muhâlâttan ve nadir ihtâlarını itiraf ve teessüf etseler bile muhh-i üstühânlarına işlemiş olan illet-i pîrî tesirinden kurtulamadıkları mücerreb ü müsellem hâlâttandır.

Hayf sad hayf ki behre-ver-i akl ü idrâk olmayan şîr şîr ü peleng peleng ile çekâ-çeng olmayıp cinsinin gayr ile savaşırken bî-çâre ebnâ-yı beşer rûy-ı arzda derd-i elemden ibaret ömr-i kasîre mazhar olup da mugâyir-i muktezâ-yı akl ve idrâk birbirlerini âguşte-i hûn-ı helâk etmek revâ mıdır? Âlemde bu arbede ve gavgâ nedir? İnsanların ekip biçmeye kâdir olacaklarından ziyâde arazi yok mudur? Fütüh-kârlık nâmı uğruna bir hükümdâr memâlik-i büldânda îkad-ı nâir-i kıtâl ve sekeneyi gılâ ve belâdan giriftâr-ı dü-şâha-i zarûret-hal etmekten ise cenkten daima sakınıp bir milleti millet-i dîgerin hücûm ve zulmünden muhâfaza niyetiyle hîn-i ihtiyaç-ı hakîkide harbi ihtiyâr edebilmelidir. Yoksa hırs ve hazz-ı nefs için açılan harb düşmandan ziyade bâdî-i azlemin mülküne mazarrat edeceği mücerrebdir.

Re's-i edviye perhîz ü hamiyedir. Zihn ü fikrin râhatını ve yürümek ve işlemek ile vücûdun riyâzatı sebeb-i tasfiye-i dem ü illet idâme-i sıhhat-i benî Âdemdir.

Şüphe-i mevhûme karînesiyle bir insan nasıl mücâzât olunabilir? Bu kapı açılınca ifk ü iftiradan kim kurtulur? Bir mücrimi kemâl-i rıfk ve i'tidâl ile isticvâb ve sagr ü kibr-i töhmetine göre tekdîr ve itâb etmelidir.

Hareket ve zevâli gayr-i kabil görünen arz-ı sıhhat altından yavaş yavaş hafr ü naht ile defaten sukut edip yarlar ve uçurumlar peydâ eylediği gibi hükûmet-i zâlime dahi kuvvet-i cebr ü taaddî ile ne kadar servet ve sâmâna mâlik ve ferman-fermâ-yı memâlik olsa kaide-i icbâriyesi âkıbetü-l-âkıbe indirâs esasına illet ü âlet-i kaviye olur.

Hükümdâr-ı âkil usûl-i harbiyeye vâkıf olup sulhu dahi sevmeli ve netâyic-i harb ve sulha ma'lûmâtı olarak cenkden hazer etmelidir. Tecrübe-i umûr etmemiş zaîf-ül-kalb ve sâde-dil hükümdâr-ı zimâm hükûmeti nâ-ehilânın ellerine verip delâlet-i garaz-kârâneleriyle ekseriya bâb-ı harb ve darbi açar ki asıl mahal-i hesâb ve ictinâb burasıdır.

Münif Efendi, **"Mevâdd-ı Hikemiye-i Telemak-4"**, S.10, s.413-418

Vesâit-i Tenvîriye

Güneşin gurûbuyla ziyâsı zâil oldukta onun makâmına kâim olacak bir şey vücûda getirmek ömr-i insânîyi taz'îf demek olduğundan def'-i zalâm ile çâre bulunmak a'zam-ı esbâb-ı temeddün ve ictimâ'dan olduğu rûşen ü âşikârdır.

Fıtrat-ı asliye üzre taayyüş eden akvâm şu maksadın husûlü zımnında çam ve köknar ve ud ve emsali mevâdd-ı dühniyeyi şâmil bazı ahşap isti'mâl ederler. Bundan dört bin altı yüz sene mukaddem Hindistan'da ve Asya'nın diğer bazı memâlikinde bal mumunun ma'rûf olduğu kudemâ-yı müverrihîn indinde müttefikun-aleyhdir.

Mısır ve berriyet-üş-Şam'da ve bâhusûs Yunanistan'da ezmine-i kadîmeden beri çerâğ ile zeyt ü dühn-i hayvânât îkâd olunur idi. Ve Yunanistan'da ancak sekizinci olimpiyatın evâhirinde yani tarih-i mîlâddan yedi yüz kırk dört sene mukaddem bal mumu ihdâs ve bazı cesîm ibâdethanelerinde icrâ olunan merâsim-i dîniye esnasında iş'âl kılınır idi. Bunun üzerine çok geçmeksizin bal mumu, ibâdethanelerden hükümdar saraylarına intikâl ve ba'de efrâd-ı ahâlî beyninde dahi kesb-i intişâr eylemiştir.

Ezmine-i kadîmede Afrika ve Asya milel-i muazzaması olan İranî ve Süryânî ve Mısrîler mabed ve saraylarının ve pâyitaht sokaklarının çerâğlar ile tenvîrinde bir derece ifrat ederler idi ki ahâlî gece ile gündüz beynini asla fark edemezlerdi.

İşbu çerağlar dahi pirinç veyahut taştan masnû' olarak derûnlarında eritilmiş iç yağı ile gâyet kalın fitiller îkâd olunup serâpâ sokaklara dizilir idi. Fevk-al-gâye cesîm olan işbu şehirler, caddelerinin bazıları birkaç mil mesafe imtidâdında olup zikr olunan çerâğ kaplarının beheri dahi takrîben yüz kıyye yani beş altı sığırdan husûle gelecek kadar yağ istîâb eder idi. O misillü gâyet cesîm şehirlerin her tarafında bu vechile çerâğlar yakılması ne kadar hayvânât ve masârıfa muhtaç olacağı artık hesap oluna. Filhakîka milel-i mezkûrennin kemâl-i iktidâr ve medeniyetleri muhayyir-i ukûl olup eğer ki fî-zemânınâ Avrupalılar dahi emr-i medeniyet ve intizamda bir derece-i i'lâya vâsıl olmuşlar ise de mütekaddimînin şu azamet ve iktidârı ile beynlerinde bûn-ı baîd olduğu kendileri indinde dahi rehîn-i teslîm ve itiraftır.

İngilizler üçyüz sene kadar ma'bud-hanelerinde yalnız hayvânât ve zeytin yağı ile îkâd olunur. Kandil isti'mâl ettikten sonra milâdın 1290 senesinde yağ mumunu ihtirâ' edip Fıransa'da dahi ol vakte gelinceye kadar kral sarayları ve ağniyâ konaklarında yağa batırılmış çubuklar yakıldığı hâlde bin üç yüz altmış tarihlerinde Jan nam Fıransa Kralı mezkûr yağ mumundan birkaç tane Fransa'ya göndermiştir.

Yağ mumunun ol vakit sâirine nisbetle nezâfet ve sühûlet-i isti'mâline mebnî çok geçmeksizin bütün Avrupa'ya münteşir olarak Fıransa ve Almanya ve İspanya ve İtalya memleketleri dahi ol babda İngiltereliye taklit eylediler. Fakat işbu yağ mumu imalinde İngilizler ile Fıransızlar milel-i sâireye ziyade tefevvuk ettiklerinden pek çok seneler yağ mumu memleketeyn-i mezkûreteynin başlu ticaretinden ma'dûd idi. Ol esnada Venedikliler bal mumu isti'mâline başlayıp bu cins mum ol vakte kadar kiliselere mahsus olduğu hâlde bunun umûr-ı dünyeviyeye dahi ta'mîmiyle miladın on dördüncü karnı evâhirinden bed ile Düj'ler yani Cumhuriyet Meclisi a'zâsının ve Papaların saraylarında yalnız Venedik bal mumu îkâd olunur idi. İşbu sanat ol vechile İtalya'dan zuhûr ederek muahharen Fıransa'ya intikâl edip beyn-el-ahâlî ziyade kesb-i iştihâr ve Fransa memâlikinden (Bordo) ve (Marsilya) ve (Narbun) şehirlerinde daha ıslâh olunarak İtalya bal mumuna fâik mum imal kılınırdı. Bu sanat gittikçe terakkî ederek ilâ yevmina hezâ Paris'te ve diğer bazı şehirlerde bal mumu imal olunur ise de içine pek çok şeyler katıldığından hemen mumun eseri yoktur denilebilir.

Avrupa şehirlerinde leylen sokakların tenvîrine başlanalı hayli zaman olmuştur. Paris'te herkes hanesinin önünde iç yağı ile îkâd olunur bir çerâğ vaz' eylemesi hakkında 1258 senesinde bir nizam vaz' olunup hilâfı harekette bulunanlar tecrîm ve def'a-i sâniyede habs olunur idi. Bu usûl iki yüz sene icrâ olunduktan sonra mezkûr çerâğlar yağ mumlarına ve bir nev' fenerlere tahvîl kılındı.

Paris şehrinin siyâk-ı vâhid üzre tenvîri 1667 senesinde tasavvur olunarak münasip olan mahalllere üç yüz fânûs taksim olunmuş ve bu vechile şehir başka bir zînet ü letâfet kesb eylemişti. Bu miktar fânûs Paris gibi bir şehre göre pek cüz'î görünür ise de ol vakit şimdiki cesâmette olmayıp Dâire-i Belediyesi vâridâtı dahi ancak buna mütehammil idi. Fakat çok vakit şu hâl üzre kalmayıp gittikçe fânûsların miktarı tezâyüd ederek 1729 senesinde beş bin yedi yüz yetmiş iki adede bâliğ olmuştu.

Bundan elli sene mürûrunda zaptiye kaim-makamı bulunan (Leonor) nâm zât her kim Paris şehrinin daha bir hüsn-i sûretle tenvîrine çare bulur ise küllî mükâfâta mazhar olacağını ilan etmekle Bali isminde birisi âyineli lâmbayı icat ve başkaları bunu daha ıslâh ederek isti'mâl kılındı. İşbu fânûsların miktarı sonra daha tezâyüd ederek 1819 senesi on iki bin altı yüz yetmiş iki adet ve bunun masârıf-ı seneviyesi altı yüz kırk altı bin yirmi üç franka yani takrîben altı bin kîseye resîd olmuştu.

Libon isminde Fıransalı bir mühendis gaz tabir olunur bir mâyi'-i hevâyînin her türlü yağ ü zeytten ziyade kuvvetli bir ziyâ husûle getireceğini tasavvur ederek Paris şehri sokaklarının bununla tenvîr olunması 1811 senesinde İdâre-i Belediye Meclisi'ne arz ve fevâid-i muhassenâtını beyan eylemiş ise de her nasılsa kabul ve icra olunmamış ve bazı İngilizler mumâ-ileyhin işbu ihtirâ'ına kesb-i ıttılâ' ile 1810 senesinde en evvel Londra'da ihdâs kılınmıştır. Bunu müteâkıb Fıransa'da dahi hastahane ve emsâli bazı mahalllerde gaz isti'mâl olunmuş ise de Paris sokaklarının bununla tenvîri ancak 1830 senesinde vukû' bulmuştur. Elyevm işbu gaz isti'mâli Avrupa'da yalnız pâyitaht ve büyük şehirlere mahsûs olmayıp İngiltere ve Fransa ve Almanya ve memâlik-i sâirenin en küçük şehirleri ve hatta bazı karyeleri bile geceleri gaz ile münevverdir.

Şimdiye kadar icat ve isti'mâl olunan gaz istihrâcı usûlünün en a'lâsı (Rober) nâm zâta mensup usûl olup bunun fena râyihası ve duman ve patlamak ve emsâli sû-i tesirâtı olmaktan başka havanın tasfiyesine medâr olur.

Gazın en ziyâde fâideli olan bir hâssası dahi gözü it'âb etmemesidir. Çünkü gayr-i müteharrik olan ziyâsı mâîye mâil zemin üzerinde gâyet beyaz olup sâir ziyâlar ise ateşi kırmızı zemîn üzerinde beyaza mâil sarıdır. Gerek def'-i zalâm ve gerek icrâ-yı sefâhat ve ihtişam için gazın ehveniyet ve sühûlet ve letâfeti câmi'dir. Dünyada dikensiz gül olmadığından gazın dahi bir mahzuru vardır; çünkü hafî olmadığı vechile bir şehri tenvîr eden gaz kâffeten bir mahallden taksim olunduğundan bir takım eşkıya bir leyle-i muzlimde bağteten hücum ve gaz mecrâsını tahrip ile ân-ı vâhidde şehri zulmette bırakarak istedikleri vechile katl-i nüfûs ve nehb-i emvâle ictisâr edebilirler. Avrupalılar leylen şehrin her tarafını rûz-i rûşen gibi münevver görmeğe me'lûf olduklarından böyle bir musibet zuhuruyla zulmette kalmalarını mahzûr-ı kavî addederler ise de bizim şehirler geceleri daima karanlık olduğu cihetle mahzûr-ı mezkûr hatırımıza bile gelmez. Muahharen gaz sokakta kalmak istemeyip mahâzin-i tüccar ve mecâlis-i kibâra dahi reh-yâb-ı duhûl ve elyevm bu vechile cümle indinde rehîn-i hüsn-i kabul olunmuştur. Elyevm ma'rûf ve müsta'mel olan sâir sınâî ziyâlara nisbetle gazın bi-l- vücûh fevâid ü muhassenâtı derkâr ise de ondan daha ziyade ziyâdâr olup âdeta nûr-ı şemsine şebîh olan ziyâ-yı elektrikiyenin isti'mâline ileride bir tarîk-i sühûlet keşf olunduğu hâlde gaz dahi kandil ve yağ mumu gibi endâhte-i kûşe-i nisyân olacağı emr-i ayândır.

Gaz kadîm nemse lisanı üzre ruh manasına olan (gâset) lâfzından muharref olup hikmet-i tabîiyece her bir mâyi'-i hevâî yani şifa-felek ve kâbil-i tazyîk olmaklık cihetiyle hevâya müşâbih olan ecsâma ıtlâk olunur. Bunun envâı olup burada mevzu bahsimiz olan madde diğerlerinden medâr-ı temyîz olmak için yakılacak gaz tesmiye olunur ise de elsine-i nâsda işbu sıfatın hazfıyla yalnız gaz zeban-zed olmuştur.

İşbu gaz fahm ile müvellid-ül-mâdan mürekkep iki veyahut daha ziyade gazın imtizâcından hâsıl olup bi-l-cümle mevadd-ı uzviye ve bi-l-husûs maden kömürü ve zift ve sakız ve balık yağı ve çuka fabrikalarında müterâkim sabunlu su ve sâireden te'sîr-i harâret vasıtasıyla istihrâc olunur. Yakılacak gazın terkîbi her ne maddeden çıkarılır ise onun cinsine ve derece-i harârete göre tehâlüf edip iştiâl eden cüzü daima fahm ile müvellid-ül-

mâdır. Maden kömürü en ehven geldiğinden ekseriya bundan istihrâc olunur. Maden kömüründen çıkan gaz ekseriya hâmız fahmı ve kibritîyi şâmil olup bu dahi bir râyiha-i kerîheyi şâmil olduğundan işbu iki hâmızı cezb ve ahz edecek bazı mevâdd derûnundan geçirilerek tasfiye olunur ve ondan sonra (gazometr) tabir olunur bir cesîm havz derûnuna doldurup oradan borular vasıtasıyla iktizâ eden mahalllere taksim olunur. Gazın istihrâcından sonra kalan kömüre kok tesmiye olunurp yine ocaklarda isti'mâl kılınır.

1820 senesinde İngiltere'de kâbil-i nakl ve mütezâyık bir nev' gaz icat olunmuş ise de isti'mâlinde meşhûd olan bazı mahâzîr ve bâ-husûs patlaması cihetiyle terk olunmuş ve muahharen Fıransalı Huzo Möyron fabrikalarda terâküm eden sabunlu sulardan kâbil-i nakl ve gayr-i mütezâyık bir nev' gaz istihrâcına zafer-yâb olup bunun isti'mâlinde mahzur olmadığından elyevm Fıransa'da ve memâlik-i sâirede münteşir olmuştur.

Münif Efendi, **"Vesâit-i Tenvîriye"**, S.12, s.478-485

Kebûter-i Nâme-ber

Emr-i mürâselede güvercin ist'mâli usûlü fi-l-asl memâlik-i şarkiye muhtereâtından olduğu hâlde elyevm bu taraflarda bi-l-külliye mensî ve metrûk olup ancak (Haber gele ya kebûter gele ya peyk deyu / gözümün birisi dürr birisi rûzun gözetir) gibi bazı eş'âr-ı kadîmede zikri kalmış ve zann-ı âcizâneme göre (Itâre-i sûy-ı sâmîleri kılınan) ve alâ cenâh-ül-isti'câl kabîlinden olarak münşeatta müsta'mel ta'bîrât dahi usûl-i mezkûre bakıye-i âsârından bulunmuştur.

Gerek kara ve gerek deniz üzerinden mekâtîb irsâl ve bâ-husûs taht-ı muhâsarada bulunan mevâki'-i hâriç ile muhâbere etmek üzre şu usûl isti'mâl kılınıp bu misillü nâme-ber olan güvercinler saatte on mil mesafe katederler.

İşbu güvercinler evvel emirde ber-vech-i âtî ta'lîm olunmak iktizâ eder. Şöyle ki bir mahall-i mahsûsta beslenip aralıkta tayerân ederek ol havâlîyi öğrenmiş olan bir veyahut müteaddid güvercin bir kafes derûnuna vaz' ile muhâbere olunması matlûb olan tarafa müteveccihen götürülüp evvela yarım saat ve ba'de bir saat mesafeden ve bu vechile bi-t-tedrîc daha uzak mahallerden salıverilir ve o hâlde bunlar der-akab mahâll-i aslîlerine

avdet edeceğinden bu sûretle ric'at edeceği tarîk ta'lîm olunduktan sonra bu hatt üzerinde istenilen mevkide bir mahalle habs ve hoşlarına gitmeyecek dâne ile it'âm olunur ve müsta'cel bir haber irsâli lâzım geldikte bir küçük mektup ile bunların birisi ıtâre kılınır. İşbu mekâtib gayet ince kâğıda yazılıp kuşun ayağına rabt ve esnâ-yı râhta yağmur vesaire tesirinden nâşî ıslanmadan havf olunduğu hâlde dahi bir ince muşamma' derûnuna leff olunur. Güvercinin bu vechile postacılıkta istihdâmı iki bin seneden beri ma'rûf olup memâlik-i şarkiye muhtereâtındandır.

Eski zamanda Anadolu'da veyahut Mısır'da sefere giden bir âdem yoldan memleketine mektup yazmak murat ettiği hâlde yanına birkaç muallem güvercin alarak istediği yerlerden mektup ile iâde eder idi. Fakat yolda dâne aramak gâilesiyle teehhür etmemeleri için ıtârelerinden evvel karınlarını doyurmak ve suya girip mektubu ıslatmamaları için ayaklarını sirke ile yıkamak lâzımdır.

Bazı kere güvercin yolu şaşırarak veyahut bir kazaya uğrayarak menzil-i maksûda vâsıl olamadığından havâdis-i mühimmeye şâmil olan mekâtîbden iki nüsha tahrîr olunarak her biri bir güvercin ile irsâl kılınır. Dişisi yumurta üzerinde yatan erkek güvercin vasıtasıyla gönderilen tahrîrâtın daha esra' sûrette mahallline vâsıl olduğu mücerrebdir.

İşbu usûl Romalılar indinde dahi müsta'mel olup meşhur generallerinden Maryus milâddan kırk dört sene mukaddem Mutina nâm mahallde mahsur olduğu hâlde güvercin vasıtasıyla dostlarına haber gönderdiği ve muahharen kurûn-ı vustâda berriyet-üş-Şam'a hücum ve istilâ etmiş olan ehl-i salîb dahi bu vechile muhâbere ettikleri mestûr-ı sahâyıf-ı tevârîh olup ezcümle Dersaadet ile İskenderiye beyninde güvercin ile bir gün zarfında muhâbere olunur idi. 1174'te Mülûk-ı Mısriye'den Noraldin Mahmud muntazam bir güvercin postası tertip etmiş olduğu misillü hulefâ-yı Abbasiye'den Ahmed Halife dahi 1225 senesinde daha cesîm ve mükemmel bir posta tanzim etmişti.

Ol esnada bu vechile nâme-berlikte isti'mâl olunan güvercinler gayet makbul ve muteber olup bir teki bin Macar altınına kadar fürûht olunur idi. 1450 senesinde dahi Mısır'da tanzîm olunan bir güvercin postasına mahsus olarak câ-be-câ kaleler bina kılınmıştır.

Muahharen bu usûl Avrupa'da ve ale-l-husûs Hollanda ve Belçika'da dahi icra olunarak Hollanda muhârebe-i meşhûresi esnasında 1573 senesinde Harlem ve 1574 senesinde Layden şehirlerinde mahsûr olanlar emr-i muhâberede güvercin isti'mâl etmişlerdir.

Ezmine-i cedîdede tanzîm olunmuş olan güvercin postalarının en meşhuru Belçika'da vâkı' Enors şehrindedir. Bunun idaresi hayli masârıf ve tekellüfâta muhtaç olduğundan şu sanat pek de temettu' garazıyla icra olunamayıp ekseriya ehl-i merak olanlar bununla iştigal ederler. Mezkûr Enors posta güvercinleri ekseriya Paris ve Londra ve Amsterdam'a âmedşod edip on beş mil mesafede vâkı' Amsterdam'dan bir buçuk saatte ve otuz beş mil mesafede vâkı' Paris'ten üç saatte ve Londra'dan dahi kezâlik üç saatte Enors'a gelirler idi.

Bu işte memâlik-i şâhâneye mahsus bir nev' güvercin isti'mâl olunur ki sâir cinslerine nisbetle hem iri ve hem de ziyade süratle tayerân eder.

İşbu güvercin postası Bursa vesair ticaretçe mühim olan ahbârın naklinde isti'mâl olunduğu cihetle mukaddemleri işe yarar ise de telgraf elektriğin zuhûrundan beri bi-t-tabi' ehemmiyeti kalmamış ve giderek bi-l-külliye terk olunacağı der-kâr bulunmuştur.

Münif Efendi , **"Kebûter-i Nâme-ber"**, S.12, s.485-488

Mâhiyet ü Aksâm-ı Ulûm

Ulûm iki sınıfa münkasım olup birincisi ulûm-ı akliyedir ki insan kendi vesâit-i mahsûsasıyla tahsîline zafer-yâb olur ve ikincisi ulûm-ı nakliyedir ki bilâ-vâsıta veyahut bi-l-vâsıta vâz'ından telâkki ve teallüm eder.

İlm lûgatte mutlaka bir şeyi bilmek demek olup ıstılâhta cem' ü tedvîn ve bir kâide tahtına vaz' ile hâssaten tederrüs olunan ma'lûmâta denilir.

Ekseriya işbu ilm ta'bîri sû-i isti'mâl olunarak ilm-i nücûm ve ilm-i reml ve emsâli birtakım i'tikâdât-ı bâtılaya dahi ıtlâk olunmuştur. Bunlar akl-ı selîm ve şer'-i kavîmin hilâfı olduğundan ilm ta'bîrinin o makûle mevâdd-ı âtılaya şümûlü câiz olamaz.

Kâffe-i ulûm istidlâl ve istintâc kâidesine tatbîkan tertîb olunmuş ma'lûmâttan ibâret olarak umûm nâsın ittihâd eylediği efkâr üzerine mebnîdir. İşbu istidlâl ve istintâc kâidesi kat'an tehalüf edemeyip dâimâ nefsü-l-emre müvâfiktır. Egerçi bazı mesâil-i müşkilede faraziyât ü ihtimâlât tarîkine sülûk olunur ise de bunlar mücerred evhâm ü hayâlât kabîlinden olmayıp hakîkate kurbiyet ve müşâbeheti olan bazı esâs üzerine binâ olunur.

İmdi ulûm ve fünûn birtakım ma'lûmâttan ve bunların netâyicinden ibâret olarak hey'et-i mecmûaları beyninde cinsiyet ve ittihâd der-kârdır. Fakat teallüm ve hıfzında sühûlet olmak üzre yek-dîgerine münâsebet ve taallukleri nisbetiyle taksîm ve tertîb kılınmıştır.

Kâffe-i ulûmun hudûd ü vazâifi gereği gibi tahdîd ve ta'yîn olunmuş olmakla yek-dîgeri beyninde bu bâbda kat'an ihtilâf ve iştibâh yoktur. Bu vechile her bir ilm müstakil ve mümtâz ise de bazıları beyninde kemâl-i ittihâd ve imtizâc olduğundan yek-dîgerine merbûtiyet ve ihtiyaçları olup mesela hendese ve hikmet-i tabîiye ve kimya mutlaka ilm-i hesâba ve ilm-i tıbb teşrîhe ve ilm-i tarih coğrafyaya mütevakkıftır. İlm-i hesâbın pek çok ulûma lüzûmu olduğu hâlde kendisinin hiç başka ilme ihtiyacı olmayıp bu cihetle mebde'-i ulûm ittihâz olunarak muahharen her kangı ilm tederrüsü murâd olunur ise olunsun evvel emirde biraz hesâb öğrenilmesi lâzım gelir.

Ulûmun ekserîsi tabîat-i eşyâdan münbais olduğundan tebeddül ve tegayyürü hakkında ihtilâf-ı ezmine ve emkinenin te'sîri olamaz. Ulûm-ı riyâziye ve tabîiye bu kabîlden olup meselâ ilm-i hesâbda her kangı zamân ve mekânda olsa beş kere beş yirmi beş hesâb olunduğu misillü hikmet-i tabîiyede ziyâ ve harâretin havâssı ve te'sîrâtı bir siyâk üzre ta'yîn olunup bu bâbda tahallüf vukû'u mümkün olamaz. Şâibe-i ihtilâftan biri olan bu misillü ulûma ulûm-ı sahîha ıtlâk olunur. İlm-i ahlâk işbu ulûm-ı sahîhadan addolunamaz ise de mesâil-i esâsiyesi nâdiren tehâlüf edip hemân dâimâ ve her yerde fezâil-i memdûh ve kabâih-i mezmûmdur. Fakat idâre-i mülkiye ve askeriyeden ibâret olan ulûm-ı siyâsiye gayr-i mütegayyir olmayıp ulûm-ı sahîha ile bunlar beyninde fark-ı küllî vardır.

İşbu ulûm-ı siyâsiyede tabâyi'-i eşyâ esâs ittihâz olunmayıp devletlerin inkılâbât-ı mütevâliyeden hâlî olmayan ağrâz ve efkârlarına taba'iyyet olunur ve bu cihetle bir devletin usûl-i idâresi kemâl-i i'tidâlden nihâyet şiddete tahavvül edebilir.

Lisân-ı Arabî'nin bizce der-kâr olan i'tibâr ve ehemmiyetine mebnî ulemâ-yı İslâm sarf ü nahv ve maânî ü beyân kâidelerinin tedvîn ü tevsî'ine ziyâde ihtimâm edip bunların her birisi bir ilm-i mahsûs hükmüne girmiştir. İşbu ulûm-ı Arabiye'nin bahs ettiği mesâil elsine-i sâirede dahi var ise de onlarca ulûm-ı mahsûsadan addolunmaz.

Bazı ulûm tahsîl etmiş olan zevâta âlim ıtlâk olunup ulûm-ı şettâda yed-i tûlâsı olanlara allâme ve ulûm-ı hikemiyede mahâret-i tâmmesi olan veyahut evzâ' ü harekâtı muvâfik-ı hikmet bulunan zevâta dahi feylesof ünvanı verilir. Hafî olmadığı vechile işbu feylesof kelimesi Yunânî olup muhibb-i hikmet manasındadır. Feylesof tabiri en evvel hükemâ-yı Yunâniyeden Fisagoras'a ıtlâk olunduğu menkûldür.

Ulemâ-yı İslâmiye beyninde ulûm-ı akliye dört sınıfa münkasım olup birincisi mantıktır ki fikr ü nazarda zihni hatadan hıfz eder. İkincisi ulûm-ı tabîiyedir ki mevâlîd-i sülüs ve ecsâm-ı fülkiyeden ve mebde'-i hareke olan nefisten bahs eder. Üçüncüsü ilm-i ilâhiyedir ki mâ-fevk-at-tabîa yani umûr-ı rûhâniyeden bahs eder. Dördüncüsü riyâziyâttır ki ecsâmdan, mücerred makadîrden bahs eder. İşbu riyâziyât dahi dört fenne münkasım olup birincisi hendesedir ki ale-l-ıtlâk ecsâmdan bahs eder. İkincisi hesâbdır ki adedden bahs eder. Üçüncüsü mûsikîdir ki nagamâtın yek-dîgerine nisbetinden bahs eder. Dördüncüsü hey'ettir ki eflâk ü kevâkibin eşkâl ü evzâ'ından bahs eder. Ulûm-ı mezkûreden her birinin fürûâtı olup ilm-i tıbb fürû'-ı tabîiyyâttandır. Ezmine-i cedîdede sâlif-üz-zikr ulûm hayli tevsî' ve tashîh olunduktan başka bazı ulûm-ı cedîde dahi tahaddüs eylemiştir. Elyevm ma'rûf olan ulûm ber-vech-i âtî yedi sınıfa münkasımdır.

(Birinci sınıf: Lisan ve edebiyat)

Sarf
Nahv
Şiir
İnşâ
Bedî'
Beyân

(İkinci sınıf: Ulûm-ı riyâziye ve tıbbiye)

Hesâb

Cebir

Hendese

Cerr-i eskal

Hikmet-i tabîa

Kimya

Hey'et

Alâim-i semâviye yahut kâinât-ül-cû

Üçüncü sınıf: Ulûm-ı tabîiye ve tıbbiye

İlm-i tabakat-ül-arz

İlm-i nebâtât

İlm-i hayvânât

İlm-i teşrîh

İlm-i hıfz-üs-sıhha

İlm-i tıbb ve cerrâhî

Dördüncü sınıf: Ulûm-ı târihiye ve coğrafya

İlm-i coğrafya

İlm-i târih

İlm-i âsâr-ı kadîme

İlm-i meskûkât

Beşinci sınıf: Edyân ü ulûm-ı felsefiye

İlm-i edyân

İlm-i felsefe

İlm-i hurâfât

Ulûm-ı garîbe

Altıncı sınıf: ulûm-ı siyâsiye

İlm-i kavânîn
İlm-i siyâsiye
İlm-i servet-i milel -ekonomi, politik-
İlm-i filâhat
İlm-i askerî

Yedinci sınıf: Ulûm-ı nefîse

Fenn-i mûsikî
Fenn-i mimârî
Fenn-i resm

Elde bulunan tevârîh ve âsâr-ı kadîmeye nazaran ulûm ibtidâ Kürdistan tarafında bulunan Süryaniler ve Cezire ve Basra taraflarında mütemekkin Keldânîler beyninde zuhûr edip ba'de kudemâ-yı Mısriyyîn'e intikal eylemiştir. Ercah akvâle göre Yunanlılar ulûmu bunlardan telâkkî ve teallüm ile ziyâde tevsî' edip bi-l-husûs hendese ve hey'et ve siyâset ilmlerinde fevk-al-gaye kesb-i mahâret eylemişlerdir. Mîlâddan beş yüz sene mukaddem zuhûr eden Romalılar dahi her türlü ulûm ü fünûna rağbetle pek çok âsâr ü te'lîfâta muvaffak olmuşlardır. Ba'de bazı milel-i vahşiyenin hücûm ü istilâsıyla Roma devleti münkarız ve Avrupa'da ulûm ve fünûn metrûk ve mün'adim olmuştur.

Hîn-i zuhûr-ı İslâm'da tâife-i Arap az vakit zarfında fütûhât-ı azîmeye mazhar olarak Şam ve Bağdat ve Fas ve Endülüs'te devletler teşkîl ve vesâil-i emn ü istirâhât tahsîl ettikten sonra seyf ü sinânı bir tarafa terk ve levh ü kalemi ahz ile iktisâb-ı ulûm ü fünûna sa'y ve ihtimâm ve mahsûs mütercimler ta'yîniyle kütüb-i ilmiye-i Yunâniye'yi lisân-ı Arabî'ye tercüme ve nakl ettirerek pek çok ulûmda kesb-i mahâret eylemişlerdir ve ba'de (Şems-i ilm-i ez ufk-ı burc-ı Arap tâlî' şod / Üstüvâ yâft velî der vasat-ı mülk-i Acem / Yâft der Rûm zevâl ez eser-i kesret-i Araf / Cürm-i bî nûr-ı ziyâ mâned derîn dâr-ı elem) kıt'a-i meşhûresi müfâdınca ulûm-ı Arap ehl-i Fâris'e intikal ederek bunlar gerek ulûm-ı şer'iye ve gerek ulûm-ı akliyede vâsıl-ı derece-i kemâl olmuşlardır.

Kâlâ-yi girân-behâ-yı ulûm ü maârif Saltanat-ı Seniye'de dahi matrûh-ı kûşe-i bî-i'tibârî olmayıp selâtîn-i hakâyikîn-i Osmâniye'nin intişâr-ı ulûm hakkında sezâ-vâr buyurulan müsâ'adât-ı celîleleri semeresi olarak mihr-i münîr-i ulûm bir zaman şa'şaa-pâş-ı memâlik-i Rum olmuştur; fakat sonraları zuhûr eden bazı gavâil devâm ve terakkîsine hâil olduğundan evvelki hâline nisbetle elyevm hayli tenezzül etmiş olduğunu maa-t-teessüf itirafa mecburuz.

Roma Devleti'nin inkırâzını müteâkıb Avrupa memâliki bir zaman zalâm-ı cehl ü nâdânîde kaldıktan sonra bir taraftan Romalıların bakıye-i âsârından ve bir taraftan Endülüs'te bulunan millet-i İslâmiye'nin kemâlât ü maârifinden istifâza-i envâr-ı ilm ü irfân ederek temeddün ve terakkîye başlamış ve İstanbul'un hîn-i fethinde dahi ol tarafa hicret etmiş olan erbâb-ı ulûm ve sanâyi' İtalya'da tavattun etmiş olmalarıyla onlardan dahi çok şey istifâde etmişlerdir. Bundan kat'-ı nazar Avrupalılar Yunan ve Latin ve Arap ve sâir elsine-i ecnebiyede mevcut kütüb-i ilmiyeyi taharrî ve tercüme ve bu vechile mütekaddimînin kâffe-i ulûm ve maârifine kesb-i ıtlâ' ettikten başka kendileri dahi sarf-ı efkâr ile tevsî' ü ta'mîk eylemişlerdir. El-hâletü hâzihi Avrupalılar gerek ulûm-ı akliyede ve gerek sanâyi'de mütekaddimînin vâsıl olamadıkları bir derece-i kusvâye resîde olmuşlardır. Memâlik-i mezkûre dahi ulûmda derecât üzredir. Ahâlînin adedine nisbetle Almanya birinci ve İtalya ikinci mertebede addolunup Fransa dahi ancak üçüncü itibar kılınır.

Umûmen nev'-i insanın sanat-ı kitâbet tahsîline kâbiliyeti der-kâr ise de ecnâs-ı ümemin taallüm-i ulûma isti'dâdı mütefâvittir. Türk ve Arap ve Acem ve Rum ve tavâif-i Efrenc'den ibâret olan Kafkas cinsi bu bâbda en ziyâde müstaid olup Zenci tâifesinin şekl ü hilkatleri iktizâsınca ulûm-ı riyâziye ve hikemiye mesâil-i dakîkasını fehm ü idrâkten aciz olduklarının bi-t-tecrübe ma'lûm olduğu rivâyet kılınır.

İşte bu def'alık ulûmun mâhiyet ü aksâmının ve beynelmilel sûret-i zuhûr-ı intişârının hulâsaten ta'rîf ve beyânıyla iktifâ kılındı. Be minallâhi Teâlâ bundan böyle mecmûa-i âcizânemizin her numarasında hâssaten bir ilmin ta'rîf ve mevzû' ve gâyetini yani neden bahs eylediğini ve onu tahsîlden maksat ne olduğunu beyân ile beraber kalemimizin kudreti ve sahâyıfımızın vüs'ati müsait olduğu mertebe kavâid-i esâsiyesini şâmil bir makâle-i mahsûsa derc olunacaktır. Ulûmun der-kâr olan kemâl-i vüs'atine nazaran bu

misillü makâlât-ı muhtasaraya güncîde olamayacağı âşikâr ise de bundan murâd-ı âcizânemiz mübtedîlere mücerred bir ilm-i icmâlî vermek olup yoksa lâyıkıyla tederrüs ve ta'mîki mutavvelâta mürâcaat eylemeye mütevakkıf olduğu meczûmdur. Mecmûa-i Fünûn gibi matbûât-ı ilmiyenin asıl vazîfesi (El ilmü nuktatün kesrehü'l câhilûn) müşkilâtına düşürülmüş olan mesâil-i ilmiyeyi herkesin dest-res olacağı ve aklı ereceği bir hâle koymaktan ibâret olduğundan şu tasavvurumuzun maksada muvâfakati bedîdârdır.

Ezmine-i kadîmede ulûm henüz hâl-i tufûliyette bulunduğu esnada bir âdem ekserîsini ve belki cümlesini tamamen tahsîl edebilirdi; fakat elyevm gayet tevessü' ederek her faslı bir ilm-i mahsûs hükmüne girmiş ve bu cihetle kâffesinin lâyıkıyla tallüm ve itkanına ömr-i insânî nâ-müsâid bulunmuş olduğundan herkes hâl ve mesleğine muvâfık olan bir veyahut ikisini intihâb ile gereği gibi tahsîline ihtimâm ve fakat diğerlerinden bi-l-küliye bî-behre bulunmak dahi câiz olmayacağından onları dahi muhtasaran tederrüsle bir ilm-i icmâlî tedârik eylemesi iktizâ eder. (Mâ heval ilmü câmian ahadü hüvel ahad / Li evveli mâ ressehû elfe sene / İnnemel ilm-i sunûf-ı ceme' / Fehuzû min külli sınıfın hasenehüm.)

Münif Efendi, **"Mâhiyet ü Aksâm-ı Ulûm"**, S.13, s.2-10

Mecmûa-i İber-i İntibâh'a Cevap

Bundan beş altı mâh mukaddem Mecmûa-i İber-i İntibâh'a dair yazmış olduğumuz bazı mutâlaât hakkında mecmûa-i mezkûrenin muaaharen çıkan üçüncü numarasında münderic cevap ma'-ı istiğrâb manzûr-ı âcizânemiz olmuştur. Şu teehhür güya bizim ta'bîrâtça vukû' bulan bazı gafletimizin kendilerince hâsıl ettiği te'sîrâta isnâd olunmuş ise de şu mukaddimenin neyi müntec olacağı ednâ mülâhaza ile ma'lûm olduğu hâlde Mecmûa-i İber-i İntibâh bunun bir özr-i beter-i ez günah olacağını derk edememesi daha ziyade mûcib-i teesür hâlâttan idügi bî-iştibâhtır. Kelâmın şiddet-i te'sîrâtı inkâr olunamaz ise de cevabının beş altı mâh sonraya te'hîri hâssası işitilmiş şey olmayıp iddiâ olunan gafletimiz Mecmûa-i İber'i o kadar müddet sonra cevap i'tâsına mecbur eylemiş ise işbu gafletin mâ-fevkinde bi-t-tabi pek çok derecât olacağından o hâlde bunların nisbetle husûle getireceği te'sîrât mecmûa-i mezkûreyi yıllarca ve belki ilâ âhiri'd-devrân cevap veremeyecek bir hâlde bulundurması lâzım geleceği der-kârdır. Her ne ise gerek şu cevabın nâ-be-hengâmlığından ve gerek şübühât-ı vâkıamızın def'i zımnında verilen tavzîhâtın bize

kanaat verecek sûrette olup olmayacağından kat'-ı nazar sûret-i ifâdesi muhâverât-ı edebiye usûlüne tamamıyla muvâfık olduğundan doğrusu burası nezd-i âcizânemizde ziyade mûcib-i tahsîn olup filhakika bu vechile telâhuk-ı efkâr-ı esmâr-ı nâfiasının iktitâfı mübâhasât-ı edebiye ile ağrâz-ı nefsâniyesini tefrîk olunmağa mütevakkıf olduğundan Mecmûa-i İber'in şu dakâyıka vukûf-ı riâyeti bâ'is-i kemâl-i mahfûzatımız olmuştur.

Fakat sûret-i hâl veyahut ârzû-yı mâ-fi-l-bâl beyânından ibâret olan makâlâtımıza (an ba'z-üz-zann-ı ism) tenbîh-i celîlinden gafletle murâd etmediğimiz ta'rîz rengi verilerek cevap i'tâsına tasaddî kılınmasının bâdî-i teessüf olduğunu ketm edemeyiz. Mesela Mecmûa-i İber-i İntibâh'ın meydana gelen birinci numarasının kıt'ası küçük ve derûnunda münderic mevaddın Tercümân-ı Ahvâl'de görülmüş denilmesi ve kendi va'd ü i'lânı vechile iki ayda bir kere çıkarılacağı haber verilmesi mecmûanın hâl ü şânını tariften ibaret olmadığından bu keyfiyet bî-hakkın ta'rîz-i zımnîye haml olunamaz ve çeşm-i insâf ve im'ân ile bakıldığı hâlde mücerred tabiat-i ifadenin bizi bu vadiye sevk eylemiş olduğu anlaşılıyor. Çünkü yeni bir mecmûa zuhûrundan bahs olundukta bunun ne şekilde ve ne makûle mevâddı şâmil olduğu ve ne kadar müddet zarfında bir kere çıkacağı mesâili vehle-i ûlâda hâtıra geleceğinden işte bu makûle i'lânâttan infikâkı câiz olmayan şu mesâilin tavzîhi maksadıyla tafsîlât-ı mezkûreye girişilmek vazîfeden addolunmuştu. Mecmûa-i İber-i İntibâh'ın şu evsâfı cemiyyet-i kitâbet nazarında nekaisten ma'dûd olduğu hâlde evvelden ihtiyâr etmemeli ve bir kere karar verilerek i'lân olunduktan sonra başkalarının tekrar eylemesinden münfail olmamalıdır.

Mecmûa-i İber-i İntibâh terkîbinin sıhhati hakkında bast olunan delâil-i mütenevvia def'-i işkâle medâr olamayıp bunların en ma'kûlü Cevâib Gazetesi'nin yazdığı ise de Arabîde cârî olan her bir kâidenin lisân-ı Osmânîde cevâz-ı isti'mâli teslîm olunamayacağı cihetle onun dahî adem-i makbûliyeti der-kâr ve bu makûle hâlâtta ancak Veysî ve Nergisî gibi münşeât-ı Türkiye'de muktedî bih olan zevâtın âsârıyla istidlâl olunabileceği bedîdârdır. Her ne ise birtakım te'vîlât-ı ba'îde ile sıhhati tecvîz olunsa bile umûm nâs istifâde etmek ve bilhusûs kendi i'lânı vechile mekâtibde etfâle okutturulmak üzre ihtira' olunmuş bir mecmûanın mümkün mertebe sehl ü sâde olması lâzım gelirken en evvel telâffuz olunacak isminde niçin bu derece ta'kîd ve işkâl ihtiyâr olunmalıdır?

Zann-ı âcizânemize göre bu isim intihâb olunduğu vakit her nasılsa terkîbinin sahîh olup olmadığı iyice mütâlaa olunmamış olup ba'de gerek bizim taraftan ve gerek sâir bazı hayır-hâhân cânibinden vukû' bulan ihtâr üzerine cemiyet-i kitâbet bunun bir sûret-i sahîhaya tahvîline mübâderet eylemesi şîme-i hakşinâsî ve nısfete daha elyâk ve ahrâ iken ta'lîl-i ba'd-el-vuku' kabîlinden birtakım berâhîn ityânıyla şu sehv-i sarîhada ısrâr eylemesi câ-yı teessüftür

Cemiyet-i kitâbet taraf-ı Saltanat-ı Seniyye'den mecmûamız hakkında şâyân buyurulan müsâadât-ı celîleye gıbta ederek kendisi dahî buna mazhar olsa mecmûasını ayda iki kere çıkaracağını beyan eylemiştir.

Evvelâ Mecmûa-i Fünûn işbu müsâ'adât-ı magbûtaya dört beş numarası çıktıktan ve devamına âmmece emniyet hâsıl olduktan sonra nâil olmuş idügünden Mecmûa-i İber şu hâle bir nazar-ı ibret ve intibâh ile nigâh ederek acele etmeyip müsâade görmüyorum diye me'yûs olmamalı ve (Âşık ki şod ki yâr behâleş nazar-negerd / Ey hâce derd-i nîst kerne tabîb-hest) müfâdını pîş-i nazar mütâlaadan teb'îd etmemelidir. Sâniyen Mecmûa-i İber mev'ûd olmadığı vechile iki ayda bir kere dahî çıkamayıp birincisi recep ve ikincisi şevval ve üçüncüsü muharrem tarihli olmasına nazaran üç ayda bir kere zuhûr etmiş olduğundan henüz evvelki va'di incâz olmadığı hâlde mevâ'îd-i sâirenin te'mîni biraz müşkülce olacağını cemiyet-i kitâbet galiba tahattur edememiştir.

Mecmû'a-i İber kendisinin ihtiyâr etmiş olduğu bazı harekâtın zaten hata veyahut savâb olması bahsine girişmeyerek kendi efkârına göre Mecmû'a-i Fünûn'u teşrîk ile iktifâ ve bu sırada Mecmû'a-i Fünûn'da dahî mükerrer mevâdd tab' olunduğunu iddiâ etmiştir. Şimdiye kadar bizden bu makûle hareket sudûruna ıttılâ'ımız olmayıp eğer bundan murâd mevâdd-ı hikemiye-i Telemak ise i'tikâd-ı âcizânemize göre bu o kabîlden olamaz; çünkü bu makûle matbûât-ı ilmiyenin akdem vezâyifinden birisi zuhûr eden kitapların hulâsasını i'lân etmek ve kitapları iştirâya veyahut serâpâ mütâlâaya vakit ve halleri müsait olmayanlara bu vechile bir ilm-i icmâlî vermek kaziyesinden ibaret olmadığından şu vecîbenin îfâsı maksadıyla hulâsa-i Telemak tahrîrine ibtidâr kılınmıştı. Mecmû'a-i İber'in şu işareti filhakika Telemak'a ait ise müsemmâsı dahî ismi gibi muvâfık-ı kâide olamayıp ol hâlde cemiyet-i kitâbet a'zam ve zâifi olan bir maddeden bî-haber bulunmuş demek olur.

Cemiyet-i kitâbet unvânı bahsinde murâdımız mutlaka isim ile müsemmâ beyninde mutâbakat-ı tâmme aramak olmayıp bir münâsebet vücûdunun dahî kâfî olacağı der-kâr ise de Mecmû'a-i İber terkib-i izâfînin tahkîk ve tedkîki sırasında sıfat ve mevsûf olduğu bedîhî olan (Alâim-i Semâviye) ta'bîrine terkîb-izâfî diyerek (Cemiyet-i kitâbet) terkibine kıyas eylemesi agreb-i hâlâttandır. Bir de Mecmûa-i Fünûn'un birinci numarasında bir tafsîl yazıldığı vechile alâim-i semâviye Mecmûa-i İber'in dediği gibi yalnız âsâr-ı hevâiyeden ibaret olmayıp hevâ ve su ve ziyâ ve elektrikten neş'et eden âsâr ve hâdisâttan bahs eylediğinden Alâim-i Semâviye ismiyle işbu müsemmâ beyninde mutâbakat-ı kâmile olduğu müsellemdir.

Maârif-i beşeriye bu makûle matbûât-ı ilmiyenin tahrîr ve tertîbi zımnında henüz bir âlât-ı mahsûsa îcâdı derecesine kadar varmamış olup bunun mücerred erbâb-ı fazl ü kemâlin mu'âvenet ve ihtimâmlarına mütevakkıf olduğu ve hattâ kendisi dahî bu def'a şu sayede ilk numarasına nisbeten kesb-i tevessü' ve intizâm eylediği hâlde Mecmûa-i İber makaddemce bu vadide vukû' bulan temenniyât-ı hâlisânemizi gâliba bir fena şey zannıyla yalnızca kabulden imtinâ' ile bunun Mecmûa-i Fünûn hakkında dahî şümûlünü temennî eylemesi cây-ı dikkattir. Bu bâbda bizim aslâ istignâ dâ'iyesinde bulunmayıp dâimâ ashâb-ı kemâlin hüsn-i himmet ve muâvenetini niyaz ve istid'âdan hâlî olmadığımız cümlenin ma'lûmudur. Her ne ise Mecmûa-i İber hakkında bizim da'vât-ı hayriyemizin ahd-i karîbde makrûn-ı icâbet olmasından dolayı beyân-ı memnûniyete müsâraat ederiz.

Mecmua-i İber mücerred def-i işkâl maksadıyla beyanına ictirâ olunan mutâlaâtımızı sû-i niyete isnad ve buna mukabeleten bizim dahi bazı kusurumuzu bulmak murat ederek (sehv-i zühûl) terkibini muhill-i fesâhat addetmiş ise de kamûsta musarrah olduğu üzre zühûl kasten bir şeyden gaflet etmek manasına dahi geldiği cihetle cemiyet-i kitâbete riâyet sehv lafzıyla temyîz olduğundan bunun beyn-el-fusahâ makbuliyetinde iştibah olunamaz. Hiç değilse Mecmûa-i İber'in şu itiraz sırasında mutlaka sehven irtikâb etmiş olacağı (ibare-i sâhiye) tabirinden esahh ve efsahh olduğu âşikârdır.

Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye, **"Mecmûa-i İber-i İntbâh'a Cevap"**, S.13, s.30-35

Islâh-ı Resm-i Hatta Dair Bazı Tasavvurât

Kafkas Kaim-makamı Fehâmetlü Garan Dük Mişel Hazretlerinin elsine-i islâmiye tercümanlığı hizmetinde bulunan İhundzâde Fethali bu defa Dersaadet'e gelerek beyn-el-İslâm mütedâvil olan usûl-i hattın der-kâr olan müşkülâtının def'i garazıyla tasavvur eylediği bir resm-i cedîdi cânib-i Saltanat-ı Seniye'ye arz ve takdîm eylemiş ve resm-i mezkûr lede-l-muâyene sûret-i mutâlâa ve efkârımızın beyân ve ifâdesi zımnında keyfiyet cemiyet-i âcizânemize havale buyurulmuş olmakla ol bâbda mezkûrât-ı lâzımenin icrâsıyla netîce-i karar bi-t-takrîr huzûr-ı maârif-nüşûr-ı hazret-i sadâret-penâhîye arz ve inhâ kılınmıştır.

Usûl-i hâzırenin müşkülât-ı adîdesine mebnî ıslâha ihtiyacı biraz vakitten beri bu taraflarda hissolunduğu hâlde şu efkârın Dağıstan cânibinde dahi cilve-ger-i sâha-i zuhûr olması müddeâ-yı mezkûreye bir kat daha bâdî-yi takviyet olmuştur. Fakat ehl-i İslâm beyninde şu kadar senelerden beri takarrür ve tessüs etmiş olan bir resm-i hattın ta'dîli emr-i âsân olmadığı misillü bu makûle ta'dîlât kütüb-i mevcûde-i İslâmiye'nin metrûk hükmüne girmesi müeddî olacağından şu mahâzîr-i azîme kabul ve ittihâzına hâil olacağı âşikârdır. Bu bâbda olan mütâlâât ve efkârımız gerek taraf-ı eşref-i hazret-i vekâlet-penâhîye takdîm olunan takrîrde ve gerek mukaddemen cemiyette îrâd olunan makalede ber tafsîl zikr ü beyân kılınmış olmakla bunların sûretlerinin zîrde derciyle iktifâ kılındı.

(Huzûr-ı hazret-i vekâlet-penâhîye 1280 senesi Seferin yirmisi tarihiyle müverrahan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye tarafından takdîm olunan takrîrin sûretidir.)

İhundzâde Binbaşı Mirza Fethali tarafından huzûr-ı maârif-nüşûr-ı hazret-i sadâret-penâhîlerine takdîm olunup lütfen cemiyet-i çâker-ânemize havâle buyurulmuş olan resm-i cedîd-i hattın lüzûm-ı muhassenâtı tezekkür ve mütâlâa olunmak üzre mûmâ-ileyh Mirza Fethali dahi hâzır olduğu hâlde merkez-i cemiyette akd-i encümen olunarak hatt-ı mezkûr lede-l-muâyene mevcûdundan istîzâh-ı merâm olundukta elyevm beyn-el-İslâm müsta'mel olan resm-i hatt-ı elfâzın ma'nâ-yı maksûd üzre kırâatına müsait olmayıp her kelime beş on sûretle telâffuza kabil olduğundan bu keffiyet daima erbâb-ı mütâlâaya mûcib-i eşkâl ve bi-l-husûs memâlik-i İslâmiyede okur-yazar âdemlerin nedretine sebeb-i müstakil olduğundan bahsle kendisinin işbu tasavvur ettiği resm-i cedîd mahâzîr-i mezkûreyi dâfi' olup ittihâzı

usûl-i kitâbeti fevk-al-gâye teshîl ederek bunun dahi umûm nâs beyninde intişâr-ı maârif hakkında te'sîr-i azîmi olacağını ve resm-i hutûtun umûr-ı dîniyyeyi talluku olamayıp bâ-husûs hatt-ı kadîm ba'de-l-İslâm suver-i adîdeye münkalib olduğundan resm-i cedîdin kabul ve isti'mâline şer'an dahi bir mani'-i sahîh olamayacağını beyân ve işbu usûl-i cedîdenin her vechile fevâid-i muhassenâtı der-kâr ise de hakkında kabûl-i âmme istihsâli derece-i istihâlede umûr-ı müşkileden olduğunu kendisi dahi makarr ettiğinden ileride fâidesi görüldükçe münteşir olur emeliyle şimdilik yalnız hutût-ı sâire-i İslâmiye'den addolunmasına müsâade buyurulduğu hâlde şu iftihâr ile iktifâ edeceğini ilâveten îrâd ve ityân eylemiştir. Gerek işbu mecliste ve gerek bir hafta sonra mevcut mûmâ-ileyhin gıyâbında akd olunan mecliste şu meselenin ibâret olduğu üç ciheti dahi yani evvelâ usûl-i hâzıra ıslâh ve ikmâle muhtaç mıdır? Saniyen şu esas kabul olunduğu hâlde usûl-i ma'rûza tamam sûret matlûbeye muvâfık mıdır? Sâlisen bu makûle ıslâhâtın ittihâz ve ta'mîmi mümkün müdür meseleleri ale-t-tertîb başka başka mevki'-i tezekkür ve mütâlâaya konularak a'zâdan bazıları esâs maddeyi -ki usûl-i hâzıranın ıslâha ihtiyacı kaziyesidir- teslîm etmeyerek bu yolda her türlü ta'dîlât lisân-ı Arabî'nin kavâid-i esâsiyesini ihlal edeceğini ve ezmine-i kadîmeden Bağdat'ta ve Endülüs'te teşekkül eden Düvel-i İslâmiye hulefâ-yı Benî Ümeyye asırlarında yine resim ma'hûd-ı müsta'mel olduğu hâlde Araplar ulûm ve maârifte muasırları olan milel-i sâireye tefevvuk etmiş olmalarına nazaran hatt-ı kadîmin iddia olunduğu vechile mani'-i feyz ve terakkî dahi olmadığına delil-i kâfî olacağını zikr ve beyan etmişler ise de ekseriyet bunu bi-l-külliye reddederek bizde birkaç sene mektebe devam eden mübtedîler en sâde kitapları bile doğru okumaya muktedir olamayıp halbûki usûl-i matlûbe üsre bulunan Avrupa yazıları birkaç ayda pek a'lâ taallüm olunduğuna ve müntehîler ellerine aldıkları yazımızı siyâk u sibâk karînesiyle doğru okuyabilseler bile şu keyfiyet zahmet ve tekellüften hâlî olamayıp gayr-i me'nûs olan esâmî-i ricâl ü büldânın ise sûret-i mevzûada telâffuzu adîm-ül-imkân bulunduğuna nazaran usûl-i hâzıranın ıslâha ihtiyacı derece-i bedâhette olduğundan bunun mevzû-ı bahs edilmesi bile iktizâ etmeyeceğini ve şu esâs cemiyet-i âcizânemizin evâil-i teşekkülünde bi-d-def'aten dermiyân ü ittifâk-ı ârâ ile kabul ve teslim olunup hatta yetmiş sekiz senesi zilkadesinin on üçünde İzzetlü Münif bendelerinin bu bâbda bir makale dahi îrâd eylemiş olduğunu beyan etmiş olmasıyla bahs ü makâl ikinci cihete yani İhundzâde resm-i cedîdinin husûl-i maksada kâfî olup olmayacağı meselesine intikal etmiş ve resm-i mezkûr nazar-ı dikkat ve im'ân ile mütâlaa olundukta tahrîrde sühûlet olmak üzre hurûf-ı kadîmenin noktaları ilga olunup yerlerine diğer bir alâmet-i muttasıla vaz'ında ve

kelimâtın gereği gibi telâffuz olunması için bazı harekât-ı cedîde ihtirâıyla bunların milel-i ecnebiye hutûtı misillü hurûf sırasında tahrîrinden ibaret olduğu anlaşılıp bu sûret tamâm-ı kelimâtın doğru kırâat olunmasına kâfî olduğu ve mevcut mûmâ-ileyhin gerek bazı hurûf-ı kadîmede icra eylediği ta'dîlât ve gerek yeniden ihtirâ' ettiği eşkâl-i harekât bir sûret-i makbûlede olarak şâyân-ı tahsîn bulunmuş ise de erbâbı indinde ma'lûm olduğu üzre zaten resm-i kadîm basmaca pek çok tekellüfâtı mûcib olup ta'dîli efkârını dâî olan esbâb-ı kaviyyenin birisi dahi bu olduğu hâlde fenn-i tıbâata elverişli olması tarafına atf-ı nigâh-ı dikkat olmaması râî-i âcizânemize göre tecvîz olunmamalıdır. Bu misillü resm-i hatt ta'dîl ve ıslâhının ittihâz ve ta'mîmi bahsine gelince kavlleri dahi mevcut mûmâ-ileyh gibi bunun kemâl-i derece-i umûr-ı müşkileden olması i'tikâdında olup ber-minvâl-i muharrer mukaddemen cemiyet-i âcizânemizde şu usûlün bi-l-vücûh fevâid ü muhassenâtı tasdîk ve teslîm olunmuş iken mücerred icrasında der-kâr olan müşkilât-ı azîmeye mebnî şimdilik mecbûren sarf-ı nazar olunmuştur. Bâlâda zikr olunduğu üzre İhundzâde dahi şu mütâlâaya mebnî usûlünün şimdiden ta'mîmi dâiyesinden olmayıp yalnız hutût-ı sâire-i İslâmiye sırasına vaz'ı arzusunda bulunduğundan şu iltimâsının rehîn-i is'âf buyurulması râî-i âlîye menût-ı mevâddan olduğu ve işbu usûl-i cedîde her ne kadar müşkülât-ı vâkıanın def'ine kâfî olamaz ise de mevcut müellif-i ileyhin bu bâbda vukû'a gelen mesâî ve ihtimâmı tahsîn ü sitâyişe şâyân bulunduğu der-kârdır ve te'lîf-gerdesi olan tiyatro ve hikâyeleri dahi serâpâ mütâlâa kılınmıştır. Bunlar memâlik-i şarkiyede münteşir bazı efkâr-ı bâtılenin cerh ve tezyîfi maksadıyla tasavvur ve tertîb olunmuş mübâhis-i hakîmâneyi müştemil olup mütâlâası mûcib-i fevâid olacağından be minallâhi Teâlâ ileride cemiyet-i âcizânemiz tarafından lisân-ı Osmânî'ye tahvîliyle tab' ve neşrine ibtidâr kılınacaktır. Müellif-i mûmâ-ileyh elsine-i şarkiye ve garbiyeden dört beş lisana lâyıkıyla âşinâ ve neşr-i maârif emr-i ehemmine hizmetle ibrâz-ı mâye-i vatan-perverî ve fütüvvet eylediği cihetle tevkîr ve ihtirâma ehliyeti rûşenâ olduğundan şu münâsebetle cemiyet-i âcizânemizin kendisiyle kesb-i maârife ve ülfet eylemesi medâr-ı mesârr ve mefharet addolunduğu muhât-ı ilm-i âlî-i vekâlet-penâhîleri buyuruldukta ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân hazret-i min-el-emrindir.

(Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'de 1278 senesi Zilkadesinin on üçü tarihinde Münif Efendi'nin husûs-ı mezkûre dair telâffuz eylediği makaledir.)

Cemiyetimiz maksadının husûlüne medâr olacak vesâilin en kavî ve mühimini bugün size arz ve beyân ile cümleden akdem bu husûs hakkında nazar-ı dikkatinizi davet ederim. Yani bizce müsta'mel olan usûl-i kitâbet ıslâhıyla okumak ve yazmak tarîkinin mümkün mertebe teshîli madde-i mu'tenâbahâsını söylemek isterim.

Usûl-i hâzıranın tahsîl-i kitâbet hakkında tederrüce müşkülâtı olduğunu erbâb-ı dikkat ve bâ-husûs (İllâ şeyen tenkeşifu bi-izdâdihâ) müfâdınca milel-i sâire hutûtuna vukûfu olarak ikisi beyninde mukâyese ve muvâzeneye muktedir olan zevâtın ra'nâ ma'lûmlarıdır. Elyevm müsta'mel olan yazılarımıza hareke konulmak âdet olmadığından her kelimenin beş on sûretle okunmaya kâbiliyeti olup şu mahzûrun def'i için bi-l-farz lisân-ı Arap'ta mevcut harekât isti'mâl olunsa dahi husûl-i maksada kâfî olamayacağı der-kârdır. Egerçi erbâbı ellerine aldıkları yazıyı kemâl-i sühûlet ve sür'atle okuyabilirler ise de bu derece meleke tahsîli kesret-i iştigalden nâşî kelimâtın suver-i tahrîriyesiyle kesb-i ülfet ve muvâneset olunarak manası ma'lûm olduğu cihetle olup yoksa müfâdı meçhûl-i ibârât ve bâ-husûs gayr-i me'nûs olan esâmî ve kelimât sahîhi vechile telâffuz olunamaz. Mesela yalnız üç harften mürekkep olan (اون) kelimesi Türkçe'de ma'nîdâr olarak üç ve (كورك) kelimesi altı sûretle telâffuz olunabilip siyâk u sibâk karînesiyle bu makûleler ma'nâ-yı maksûd üzre okunur ise de bi-t-tabi' karâin-i mezkûreden ârî bulunan a'lâm ve esmâ-yı gayr-ı ma'lûmenin ber-minvâl-i muharrer sûret-i telâffuzları bilinemez. Bir de bizim yazılarda ism-i hâss ta'bîr olunan a'lâm ile kelimât-ı sâire beyninde tahrîren bir fark olmadığından bunun dahi kitâbetçe bazı mertebe tekellüfâtı ve erbâb-ı mütâlâaya müşkülâtı müstelzem olduğu ta'rîften müstağnîdir.

Bir de taallüm-i kırâat ve kitâbet hakkında der-kâr olan suûbet yalnız bunlardan ibaret olmayıp bir iki yüz seneden beri ittihâz olunan usûl-i terkîbiye ve Arabî ve Fârisî kelimâtın ihtilâtı dahi munzam olarak ifâde-i merâm edecek kadar tahsîl-i kitâbet nihâyet derece tas'îb olunmuştur. Şu müşkülâta galebe etmek dahi hayli zamanlara mütevakkıf olup insanın tederrüs ve taallüme müsait olan ömrü ancak buna kifâyet eylediğinden ekseriya Memâlik-i Mahrûsa ahâlîsi bu sebebe mebnî kitâbetin mücerred bir vasıta olduğu kemâlât-ı lâzımeden mahrum kalmaktadır. Egerçi vesâit-i teshîliye-i sâirenin derece-i kifâyede olmamasının dahi bu bâbda te'sîri var ise de okumak ve yazmak bilenlerin nedretine başlıca sebep müşkülât-ı meşrûha idügi bî-iştibâhtır.

Avrupalıların yazılarında müşkilât-ı mezkûre olmadığı misillü usûl-i ta'lîmiye dahi mümkün mertebe teshîl olunduğundan altı yedi yaşında çocukların a'lâ okuyup yazmak öğrenmekte ve zükûr-ı nisâdan uşak ve amele gürûhuna varıncaya kadar ifâde-i merâma muktedir olacak derece-i kitâbet tahsîl ederler. Bu cümle ile beraber bizim yazının bir suûbeti daha olup terbiye-i âmme hakkında bunun dahi bir mahzûr-ı kavî olduğu der-kârdır. Şöyle ki; intişâr-ı maârife vâsıta-i kaviye olan sanat tıbâata elverişli olmayıp milel-i sâire yazıları yalnız hurûf-ı hecâları adedince otuz kırk cins hurûf ile istedikleri kitabı tab' etmek mümkün olduğu hâlde bizde nüsah yazı ile bir kitap basmak lâ-akal beş yüz cins ve ta'lîk için bunun iki üç misli hurûfa mütevakkıf olduğu bu sanat erbâbının ma'lûmudur. İmdi maksadımız olan intişâr-ı fünûn kaziye-i hayriyesine destres olmak üzre taallüm-i kitâbete mani olan şu müşkilât-ı hâzırenin indifâına çalışmak bizce akdem-i tedâbîr ve ehemm-i mehâmiddir zannederim.

Şu maksada vâsıl olmak için iki tarîk vardır. Birisi kelimât yine heyet-i hâzıre üzre ibka olup fakat alt ve üstlerine harekât-ı ma'lûme ile birtakım işaret-i cedîde vaz' olunmak ve diğeri dahi hurûf-i mukattaa ile tahrîr olunup bi-l-cümle elsine-i ecnebiyede olduğu misillü iktiza eden harekât hurûf sırasında yazılmaktır. Birinci tarîk dahi husûl-i matlebe kâfî gibi görünür ise de harekâtın hurûftan münfekk olarak kelimâtın zîr ü bâlâsında bulunması aşağı veyahut yukarı satıra müteallik olduğu bilinemeyerek teşvîş-i zihni müeddî olacağı misillü hem hurûfa ve hem de zîr ü bâlâsındaki harekâta sarf-ı efkâr ile hayli zahmet çekileceği şöyle dursun hele tıbâat husûsunda fevk-al-gâye müşkülâtı davet edeceği umûr-ı vâzıhadandır. Fakat şıkk-ı sânîde şu tekellüfât ve müşkülâtın hiç birisi olmayıp gerek okuyup yazmak ve gerek kitap basmak için bunun bi-l-vücûh rüchâniyeti bâhirdir.

Usûl-i câriye-i kitâbete biraz ba'îdce görünen şu kâidenin mevki'-i icrâya konularak hakkında kabûl-i âmme istihsâli mevâdd-ı müşkileden olup bu bâbda mevâni'-i azîmeye tesâdüf olunacağı bî-iştibâh ise de ashâb-ı akl-ı selîm şu usûlün fevâid ve muhassenât-ı bî-nihâyesini teslîm ederek der-kâr olan mahâzîriyle beraber hüsn-i kabûl ve ittihâzında tereddüt etmeyecekleri meczûmdur. Ve bu usûl üzre elif-bâ cüzleri ve bazı küçük kitap ve risâleler tab' ve neşr olunduğu ve bazı mekteplerde çocuklara okutulup te'sîrât-ı serîa ve hasenesi anlaşıldığı hâlde mürûr-ı zaman ile cümle indinde münteşir ve makbûl olması me'mûldür.

Cemiyet, **"Islâh-ı Resm-i Hatta Dair Bazı Tasavvurât"**, S.14, s.69-77

İlm-i Sarf-ü Nahv-2

Fiil üç kısımdır. Birincisi masdar ki zât ü zamana mensup olmayarak mücerret bir hâl ve keyfiyete delâlet eder. İkincisi zât-ı fiildir ki bilakis zât ü zamana mensup olarak bir hâl ve keyfiyete delâlet eder. Üçüncüsü fer'-i fiildir ki zâta mensup olup zamana mukarin olmayarak bir hâle delâlet eder.

Ef'âl-i Türkiye

Türkî masdarlar (mak) veyahut (mek) ile müntehî olurlar; okumak ve gelmek gibi masdardan işbu mak ve mek edatı tayy olundukta bakiyesi emr-i hâzır olur; oku, gel gibi. İşbu emr-i hâzır, kelimenin madde-i asliyesi olup asla tegayyür etmez. Mâbadına bazı hurûf ilâvesiyle tasrîf olunur. Ef'âlde dahi tıpkı esmâ gibi ahvâl-i erbaa cârî olup fakat mücerretten başka hâlâtta "mak" ile müntehî olan masdarların "kaf"ı "gayın"a tebdil kılınır; okumağı, okumağa gibi.

Masdarlar zamir-i izâfî ile isti'mal olunmak lâzım geldiğinde âhirlerindeki "kaf" veyahut "kef" hazf olunarak yerlerine iktizâ eden zamir-i izâfî edatı vazı' olunur; okumam, okumanız, okumaları gibi. Nisbet cihetle masdar iki kısım olup biri lâzım ve diğeri müteaddittir. Masdarın manası failin hâli olup gayrîye dokunmaz ise lâzım denilir; uyumak, olmak gibi. Masdarın manası failin işi gayrîye dokunur ise müteaddî denilir; kesmek, yazmak gibi. Türkîde lâzıme edât-ı masdardan evvel ekseriya (t) veyahut (dir) ilavesiyle müteaddî yapılır; uyutmak, oldurmak gibi. Zâtında müteaddî olan masdarlara dahi ekseriya bir (dir) ilavesiyle bir derece daha müteaddî kılınır; kestirmek, yazdırmak gibi. Bu suretle gerek lâzım ve gerek müteaddî iki üç derece müteaddî kılınır; uyumak, uyutmak, uyutturmak, uyutturtmak, yazmak, yazdırmak, yazdırtmak, yazdırttırmak gibi. Müşâreket yani bir fiilin iki veyahut daha ziyade eşhas beyninde vukuunu beyan için edât-ı masdardan evvel bir "şın" ilave olunur; urmak, uruşmak gibi. Ve bazen bu "şın" mutâvaat manasını ifade eder; savmak, savuşmak gibi. Müteaddî malum veyahut meçhul olur. Malum faile nisbet olunan fiillerdir; kesmek, kırmak gibi... Ki bunlar âdeme nisbet olunur. Meçhul, mef'ûle nisbet olunan fiillerdir; kesilmek ve kırılmak gibi... Ki kesilen ve kırılan

şeylere nisbet olunur. Ef'âle edat-ı masdardan evvel bir (-n) veyahut (-l) ilavesiyle meçhul kılınır; kesmek, kesilmek, aramak, aranmak gibi. İşbu aramak kabilinden olan fiillerin meçhul halinde "nun"dan başka bir de (-l) ilavesi dahi caiz olur; aranılmak, konulmak gibi. Yapmak lafzı daima isimlerle terekküb edip isim-i masdarlarla terekküp etmez; köşk yapmak, hane yapmak gibi. Meçhulünde ev yapılmak, kâşâne yapılmak denilir. Olmak lafzı ekseriya sıfatlarla ve bazen isimlerle terekküp edip ism-i masdarlarla terekküp etmez; nitekim sebep olmak, şad olmak denilip; yardım olmak istiğna olmak denilemez. Masdarlar müsbet veyahut menfi olurlar. Müsbet, kendisinde varlık manası bulunan masdardır; yazmak, okumak gibi. Menfi, kendisinde yokluk manası olan masdardır; yazmamak, okumamak gibi. İşbu misalde görüldüğü vechile nefyin kaidesi edât-ı masdardan evvel bir mim-i meftûha vaz' olunur ki ekseriya fetha yerine bir elif yazılır. Hâsılı masdar, mana-yı masdariyenin hasılı olan hâlet-i hariciyeye delâlet eden lâfızdır. Bunda kaide edât-ı masdarı "şın"a tebdil etmektir; yazış, gidiş gibi. Meçhullerin dahi hâsıl-ı masdarı olup fakat "lam" ile meçhul kılınan kelimelerin hâsıl-ı masdarlarında dahi "lam"dan evvel bir (ye) ilave kılınır; yazılış, gidiliş gibi. Ve eğer edât-ı masdarın mâ-kablinde hareke bulunursa "şın"dan evvel bir (ye) ilave kılınır; söyleyiş, arayış gibi.

Zevât-ı ef'âlin sîgaları basit veyahut mürekkep olup basit sîgaları yalnız madde-i asliyenin tebeddülâtıyla hasıl olur. Gerek -mek ve gerek -mak ile müntehî olan masdarlar ber-vech-i âtî bir kaide-i muttarride üzre tasrîf olunur.

Mâzî-i şuhûdî

sevdim	sevdin	sevdi	sevdik	sevdiniz	sevdiler
sevmedim	sevmedin	sevmedi	sevmedik	sevmediniz	sevmediler

Mâzî-i naklî

sevmişim	sevemişsin	sevmiş	sevmişiz	sevmişsiniz	sevmişler
sevmemişim	sevmemişsin	sevmemiş	sevmemişiz	sevmemişsiniz	sevmemişler

Muzâri

severim	seversin	sever	severiz	seversiniz	severler
sevmem	sevmezsin	sevmez	sevmeyiz	sevmezsiniz	sevmezler

Hâl

seviyorum	seviyorsun	seviyor	seviyoruz	seviyorsunuz	seviyorlar
sevmiyorum	sevmiyorsun	sevmiyor	sevmiyoruz	sevmiyorsunuz	sevmiyorlar

Müstakbel

seveceğim seveceksin sevecek seveceğiz seveceksiniz sevecekler

sevmeyeceğim sevmeyeceksin sevmeyecek sevmeyeceğiz sevmeyeceksiniz sevmeyecekler

Fiil-i vücûbî

sevmeliyim sevmelisin sevmeli sevmeliyiz sevmelisiniz sevemeliler

sevmemeliyim sevmemelisin sevmemeli sevmemeliyiz sevmemelisiniz sevmemeliler

Fiil-i iltizâmî

seveyim	sevesin	seve	sevelim	seviniz	sevsinler
sevmeyeyim	sevmeyesin	sevmeye	sevmeyeyiz	sevmeyesiniz	sevmeyeler

Emir

sev	seviniz	sevsin	sevsinler
sevme	sevmeyiniz	sevmesin	sevmesinler

Mürekkeb sîgalar fiil-i iâne ile terekküp eder. Fiil-i iâne masdarı olmayıp yalnız mazileri ile sîga-i şartiyesi olan maddedir ki ber-vech-i âtî tasrîf olunur.

Mâzî-i şuhûdî

idim	idin	idi	idik	idiniz	idiler

Mâzî-i naklî

imişim	imişsin	imiş	imişiz	imişsiniz	imişler

Sîga-i şartiye

isem	isen	ise	isek	iseniz	iseler

Sîga-i şartiye besâitin mazmûnunu diğer bir cümlenin mazmûnuna şart kılmaktan ibarettir. Bunun evvelkisine cümle-i şartiye ve ikincisine cümle-i cezâiye denilir ki mesela "Bursa'ya gider ise şifa bulur." denildikte "gider ise" cimle-i şartiye ve "şifa bulur" cümle-i cezâiye olur.

Ef'âlin madde-i asliyesinin mâ-ba'dına bazı edat ilâvesiyle isim yapılır. İşbu edat dahi pek mütenevvi' olup naşlıcaları (an) ve (ıcı veyahut ici) dir.

Efâl-i Fârisiye

Fârisînin asıl masdarları Lisân-ı Osmânî'de müsta'mel olup ancak hâsıl-ı masdarları kullanılır; "dâniş" ve "reviş" gibi... Ve ism-i masdarları kullanılır; "hırâm" ve "reftâr" gibi... Ve nadiren ism-i failleri isti'mâl olunur; "dârende (tutan)" ve "sâzende (çalıcı)" gibi... Ve bazen ism-i mefulleri dahi isti'mâl olunur; "pesendîde (beğenilen)", "beste (bağlanmış)" gibi...

Ef'âl-i Arabî

Arabî masdarlar Lisan-ı Osmânî'de ism-i masdar makamında tutulup etmek, eylemek, kalmak fiilleriyle terkîb olunarak kerem etmek, inayet eylemek, kabul kılmak denildiği misillü masâdır-ı Türkiye gibi tasrîf olunurlar ve bazen hâsıl-ı masdar olarak isti'mâl kılınırlar. "Hocanın ifadesine bak." terkibinde olan ifade lafzı gibi ve kaide-i Fârisiye üzre muzâf olarak ifade-i hâl ve tayy-i makâl denilir.

Lisan-ı Osmânîde müsta'mel ve meşhûr olan masdarların vezinleri bunlardır: katl, fisk, şugl, taleb, sagr, selâm, kıyâm, suâl, duhûl, kabûl, da'vâ, şûrâ, hırmân, hüsrân, lemeân, rahmet, rif'at, nusret, azamet, saâdet, dirâyet, sühûlet, merhamet, mahmidet.

İsm-i failler ve ism-i mefuller dahi sâir sıfatlar gibi etmek, eylemek, kalmak, buyurmak, olmak gibi fiiller ile mürekkep olurlar. Nail etmek, mesut etmek, mutmain

kılmak, memnun buyurmak, müstefid olmak gibi ve bunlar dahi sâir masâdır-ı Türkiye misillü tasrif olunurlar ve âhirlerine tâ'-ı te'nîs ilavasiyle müennes olurlar; "şâire", "müfide" gibi... Ve muttarriden cem'-i müzekker-i salim ve cem'-i müennes-i salim sigasıyla cemlenirler ve fail vezninde olan ism-i failler faâl (fiâl) ve fuâl ve fa'le (fi'le) vezinleri üzre dahi cemlenirler; "kâmil ile kümmel" ve "hâsid ile hussâd" ve "tâlib ile talebe" gibi. Ekseriya müennesi fevâsıl vezni üzre cemlenir; "hâdise" ile "havâdis" gibi.

Edevât

Edevât, kelimeleri veyahut cümleleri birbirine rabt eden veyahut manalarına hususiyet-i zâide veren lâfızlardır. Bunların aksâm-ı muhtelifesi vardır.

Edevât-ı Türkiye

(Üzre ve üzerine) edât-ı isti'lâdır. Bunlar muzafun ileyhlere ilave olunur; "bu hâl üzre", "bu hâlin üzerine" gibi. Üzre lâfzı masdarlara ilave olundukta şart manası şamil olur; "okumak üzre", "me'mur olduğu gibi" ki okumak şartıyla demektir. Ve bazen zamân-ı istikbâlî zamân-ı hâle takrîb eder; nitekim "Gitmek üzreyim." denilir ki hemân gideceğim demek olur. (İçün), edâ-yı ta'lîldir ki bir hükmün illeti olan şeyin âhirine ilave olunur. Nitekim "Filan maslahatı rica için geldim." denildikte mütekellimin gelmesinin sebebi rica olduğunu ifade eder. (İken), edat-ı hâldir ki bir cümlenin mazmununun hâl-i terkîbi olmasını ifade eder. Mesela "Ben sana muhlis iken sen beni fena bildin." denilir ki ben sana muhlis olduğum hâlde demek olur. (İle), musahabet ve istiâne edatıdır. "Hoca ile çıktım." denildikte musahabet ve "Bıçak ile kestim." denildikte istiâne için olmuş olur ve bazen ibtidasındaki elif ve yâ hazf olunarak kalemle denilir. (İmdi), edat-ı tafsîldir ki mâ-ba'dındaki cümlenin mâkablindeki cümleyi tafsîl edeceğini ifade eder. (Dek ve değin ve kadar) edat-ı gâyettirler ki bir hükmün nihayet bulduğu zaman veyahut mekanın âhirine getirilir; Bağdat'a dek ve İstanbul'a değin ve bayrama kadar denilir. (Den), edat-ı beyan olup âhir kelimeye mülhak olur; "filan zat" "Bursa'dan geldi." gibi. Ve bazen bir şeyin menşeini beyan için menşe' ve sebep olan şeye ilave olunur; "böyle olmaktan" gibi. Ve bazen bir masdar-ı tahfîfîye ilave olunup ondan evvel diğer bir fiilin vukûunu beyan eder; "Sen oraya gitmeden ben geliyordum." gibi. Ve tafsîl-i makamda edat-ı rafdîlden evvel gelir; "bâd-ı hevâ çalışmak", "boş gezmek" gibi. Ve bazen başka lâfzıyla beraber istisna

makamında gelir; "Mektepten başka bir yere gitme." gibi. (De), edat-ı zarftır; "Bursa'da eğlendim" gibi... Ve masdarlara ilave olunup zaman-ı hâli iş'âr eder; "yazmaktayım" gibi. (Ki ve kim), edat-ı rabttırlar. Bir cümle mazmununu bir şeye rabt eder; "O ki" yahut o kim dünkü gün gelmişti güzel âdemdir" gibi. (Hurûf-ı atf), iki şeyi bir hükümde teşrîk eder. Bunlar; (dahi) ve (de) lâfızlarıdır; "Ben geldim, o dahi geldi.", "Ben yazdım, o da yazdı." gibi. (Hem) dahi âtıfedir fakat mükerrer yazılır; "hem yazdı hem okudu" gibi. (Yahut) ve (ya) harf-i terdîdtir; "yazar yahut okur" ve "git ya otur" gibi. İşbu (ya) bazen mükerrer olarak isti'mâl olunur ; "ya şöyle ya böyle" gibi. (Mi) edat-ı istifhamdır ki isimlere ve fiillere mülhak olur; "şu görünen taş mıdır?", "dostunuza mektup yazdınız mı?" gibi. (Değil ve siz) edat-ı nefydir ki evvelkisi sıfatlara ikincisi isimlere ilave olunur; "edîb değil edepsiz" gibi. (Hiç) Te'kîd-i nefy edatıdır; "Hiç görmedim." gibi. (Ancak) edat-ı hasrdır; "Filan kişi ile İstanbula ancak ben gittim." ve "Bugün ben ancak İstanbul'a gittim." gibi... Ve bazı kere edat istidrâk olur; "Rica etti ancak kabul olunmadı." gibi. (Yoksa) Arabî'de felâ gibi edat-ı şarttır; "Şu muâmeleyi terk et yoksa sizinle kat'-ı ülfet ederim." gibi. Ve bazen te'kîd için edat-ı istifhama lâhik olur; "Geldi mi yoksa gelmedi mi?" gibi. (Ce) edat-ı temyîzdir ki hükmün cihetini beyan eder. "Ma'lûmâtça sen ona fâiksin." gibi. Mâ-ba'dına bir de sene lâfzı ilave olundukta teşbih manasını ifade eder; "âdemcesine" ve "edercesine" gibi.

(Gibi) edat-ı teşbihtir ki dişleri inci gibi denilir ve bazen vakit manasına gelir. Nitekim "O geldiği gibi ben gittim" denilir. (Öyle, şöyle, böyle) lafızları "onın gibi","bunun gibi" manalarına isti'mâl olunur. (Nitekim) ve (sanki) lâfızları dahi edat-ı teşbîhtir. "Nitekim hükema demişlerdir."; "Sanki güneş doğdu." gibi. (Cak ve cek) edat-ı tasgîrdir; "mektupcak" ve "risalecek" gibi... Ve bazen bunlara bir (ze) dahi ilavesiyle cağız ve ceğiz denilir; "kızcağız" ve "gözceğiz" gibi. (Lik ve lık) masdariyet ve mahallliyet edatıdır ; "güzelik" ve "limonluk" gibi. (Ya) edat-ı te'kîdtir; "Geleceksinya!" gibi. (â) ve (ây) harf-i nidadır; "a sultanım", "ay efendim" gibi. (İşte ve ha) edat-ı tenbihtirler; "İşte bak!" , "Ha orasını ben sana anlatayım!" gibi. (Haydi) edat-ı tergîbtir; "Haydi gidelim!" gibi. (Ah) edat-ı tahassür ve (vah) edat-ı teessüf (Ov) ve (oh) edat-ı telezzüz ve (of) edat-ı ızdıraptır.

(Bir), üzre manasındadır; "bir muktezâ-yi hâl" gibi. (Berây), için manasındadır; "berây-ı hâtır" gibi. (Bâ), ile manasındadır; "bâ-senet" gibi. (Der), edat-ı zarftır; "der-hâl" gibi. Fakat bunlar mutlaka Fârisî veyahut Arabî isimlere dahil olur. (Ve), edat-ı atıftır; fakat

telâffuz olunmayıp ma'tûf-ı aleyhin âhiri mazmûm okunur; "dil ü can" gibi. (Bî ve nâ), edat-ı nefydir; Türkçe "siz" gibi. Nitekim "nâ-makbul" ve "bî-vefa" denilir. (Âsâ ve veş), edat-ı teşbihtirler; "meşk-âsâ" ve "mâh-veş" gibi. (Gûyâ) manasında isti'mâl olunur. (Çe), edat-ı tasgîrdir; "divançe" gibi. (Zâr) ve (sitân) ve (gede) mahliyet edatlarıdır; "gül-zâr", "Arab-sitan", "mihnet-gede" gibi (Gâh) dahi bazen bu manada isti'mâl olunur; "ziyaret-gâh" gibi. (Her), edat-ı ihatadır. Dahil olduğu ismin efradını ihata eder; "Bunu her âdem bilir." gibi. (Hem) edat-ı şirkettir; "hem-mezhep" gibi. (Eger), edat-ı şarttır ki cümle şartiyye üzerine dahil olur; "Eğer âlim olur isen herkes sana hürmet eder." gibi. (Ye), edat-ı masdariyedir; "şâdî" gibi. (Elif) harf-i nidâdır ki kelimenin âhirine getirilir; "sâibâ", "izzetâ" gibi.

Edat-ı Arabî

(Alâ), üzre; (liecl), için; (ilâ), kadar; (men) ve (an), den; (fî), de; (be), ile; manasındadır; "alelacele", "liecl-ül-muhâkeme", "ilâ yevminâ hezâ" "minelkadîm" "an a'zâ-yı meclis-i maarif", "filvâkı", "bihakkın" gibi. (Ve), edat-ı atıftır; "yazmak ve okumak" gibi. (Bilâ) ve (mingayr) edat-ı nefydir; "bilâ-velet" ve "mingayr-i istihkâk" gibi. (Fakat), Arabîde edat-ı hasr ise de Türkîde ekseriya edat-ı istidrâk olarak kullanılır; "Deniz seferi faidelidir fakat muhâtarası vardır." gibi. (Lâkin) dahi edat-ı istidrâktir. (Kef), edat-ı teşbihtir; "kelâvelî" gibi. (Yet), edat-ı masdardır ki kelimâtın âhirine lâhik olur; "insaniyet" ve "ma'mûriyet" gibi. (Madem ki), edat-ı şarttır ki cümle-i şartiye üzre dahil olur; "Madem ki şu iyiliği ettiniz biz size müteşekkiriz." gibi. (Ve-illâ), edat-ı şarttır; "Çalış, ve-illâ muâteb olursun."gibi. (Yani), edat-ı tefsirdir.

Cümle

Cümle bir sıfat ve bir mevsufa isnat olunarak ifade-i tâmmeyi mutazammın olan sözdür ki ol sıfata (mübteda) ve mevsufa (haber) ve bunları birbirine rabt eden edata rabıta denilir. Meselâ "hak âlîdir" terkibinde (hak) mübteda; (âlî) haber; (dir) rabıtadır. Bazen mübteda ve haber daha ziyade kelimattan mürekkep olarak meselâ "Fukaraya muavenet etmek mucib-i ecr-i cezîldir." denilir. Bunların hâlet-i nefyinde rabıtadan evvel bir değil getirilir; "tekellüf lâzım değil" gibi. Fakat müsbetlerde edat-ı rabıta vardır; olan cümlelerin hâlet-i nefylerinde yoktur denilir; "Benim sana emniyetim vardır, ona itimadım yoktur."

gibi. İşbu misallerde olduğu gibi mübteda avvel ve haber sonra gelir; fakat bazen bilâkis haber mübtedaya tekaddüm edip meselâ "İltifattır insanı esir eden ve sensin buna sebep." denilir.

Zarflar iki kısım olup biri zarf-ı mekândır ki mahalle delâlet eder; "yerde", "konakta" gibi... Ve diğeri zarf-ı zamandır ki vakte delâlet eder; "ayda", "yılda" gibi. İşbu zarf-ı zamanlardan bazen edat-ı zarf olan de tayy olunur; "Ahşam çıktım.", "Bugün geldim." gibi. Evvel ve sonra kelimeleri dahi böyledir; "Evvel otur, sonra git." gibi.

Münif Efendi, **"İlm-i Sarf ü Nahv-2"**, S.15, s.82-93

Tanzîm-i İstanbul

Galiba taraf-ı Saltanat-ı Seniye'den vukû' bulan teşvîkât üzerine Dersaadet'in tanzîm ve ıslâhı zımnında bu günlerde mu'teberân-ı tüccar ve sarrâfândan mürekkep olarak teşekkül etmiş olan bir kumpanyanın ol bâbda Bâb-ı Âlî'ye bir kıt'a lâyıha takdîm etmiş olduğu istimâ' olunmuştur. Filhakîka İstanbul'un tanzîm ve ıslâha kemâl-i ihtiyâcı der-kâr olduğundan şu keyfiyet ziyade mûcib-i memnûniyetimiz olarak be-minallâhi Teâlâ ahd-ı karîbde teyessür-i hüsn-i husûlünü eltâf-ı İlâhî'den ümîd ü istid'â ve ol bâbda âmmenin nazar-ı dikkatini celb etmek üzere lâyıh-ı hâtır-ı fâtır olan bazı mutâlaâtın tahrîr ve beyânına ictirâ ederiz.

Beyana hâcet olmadığı vechile Dersaadet gerek mevki'-i coğrafyanın ehemmiyeti ve gerek âb ü havâsının letâfeti cihetiyle rûy-ı zemînde bî-misl ve nazîr olarak mahsûd-ı kâffe-i ümem bir sevâd-ı a'zam bulunduğu hâlde şimdiye kadar usûl-i atîka üzre ekser ebniyesi ahşap ve sokakları dar ve kaldırımları uygunsuz olarak kalması fevk-al-gâye cây-ı teessüf-i hâlâttandır. İstanbul'dan daha muntazam bir şehir görmemiş veyahut işitmemiş olanlar bittabi' bunun mâfevkında bir hâl tasavvur edemeyerek hoşnut olabilip hatta bazı şuarâ (Her ne kim hâtıra eylerse hutûr / Anda a'lâsının a'lâsı olur) neşîdesiyle hakkında nağme-senc-i medh ü senâ olmuşsa da memâlik-i muntazama-i sâirede seyr ü seyahat edenler (İllâ şeyen tenkeşef bi-ezdâdihî) hükmünce burasının ne derece muhtâc-ı ıslâh olduğunu derk ü iz'ân ederler.

Şu keyfiyetin ehemmiyetinden gâfil bulunanlar bir şehir ebniyesinin tahkîm ve tanzîmini ve esvâkının tevsî' ü tathîri ve bunların leyâlîde tenvîri tezyinât-ı zâide kabîlinden olup en sonra düşünülecek bir şey olduğu i'tikâdına zâhib olurlar ise de erbâb-ı tecrübe ve taktîk indinde rehîn-i rütbe-i tahkîk olduğu üzre bir şehir sekenesinin maddî ve manevî husûl-i saâdet hâlleri hakkında şu maddenin fevk-ı mâ yetessavver te'sîrât-ı azîmesi olduğundan pek çok şeylere takdîme şâyân idügi inkâr olunamaz. Ol vechile sıdk-ı müddeâ her ne kadar erbâbı indinde rûşenâ ise de hâl-i hâzırın umûm-i ahâlîye nisbetle ne derece mazarrâtı ve ıslâhı takdîrde ne kadar fevâid-i muhassenâtı müstelzem bulunduğunu tafsîl ile beraber lâbüdd olan ıslâhâtın icrâsı dahi zannolunduğu derece umûr-i müşkile ve müteassireden olduğunu beyan edelim. Şehir ve emsâli cemiyetgâh-ı enâm olan mahalllerde insan mecbûl olduğu medeniyet iktizâsınca dâimâ yek-dîgeriyle ülfet ve ünsiyete mecbur olduktan başka husûl-i esbâb-ı ma'îşet ve istirâhatları dahi mutlaka buna mütevakkıf bulunduğundan beyn-el-ahâlî emr-i ictimâ' ve ihtilâtın mümkün mertebe teshîliyle gerek insanların ve gerek muhtaç oldukları eşyanın sür'at ve sühûlet ile hareket ve intikâli zımnında mesâlik ü maâbirin iktizâsına göre her türlü mevâni'den tahliyesi mehâmm-ı umûrdandır.

İmdi def'-i zarûriyyât-ı medeniyet ve bi-t-tenezzü' muhâfaza-i sıhhat ve emsâli esbâb ve devâî-i muhtelifeye mebnî insan her gün dâhil-i şehirde geşt ü güzâr eylemeye mecbur olarak bu sûretle pek çok evkâtı hâriçte geçtiğinden bütün şehir efrâd-ı ahâlînin umûmuna mahsus bir hâne demek olup binanaleyh herkesin sa'y ve himmeti yalnız kendisinin sâkin olduğu hânenin tanzîm ve tezyînine münhasır olmayarak umûmen şehrin ıslâhına masrûf olması lâzım gelir.

Bir şehir derûnunda bi-s-sühûle mürûr ü ubûr esbâbının istihsâli lâ-büdd olduğu misillü manzara-i kabîha ve râyiha-i kerîhesinden halkın müteezzî olacağı şeyler dahi def' ü izâle olunup bilâkis rü'yet-i temâşâsı bâis-i güşâyiş-i derûn-ı âsâr-ı imâret-i gûnâgûn ile tezyîn olması iktizâ eder.

Bir de ömr-i insânînin nısfı leylen mürûr eylediğinden imtidâd-ı eyyâm-ı hayat arzusunda olduğumuz taktirde bu kadar evkât-ı azîzenin mecbûren kûşe-i uzlet ve sükûnette güzârânı hüsrân-ı azîm addolunmak lâzım geleceğinden bu ber-vechile tecvîz

olunmayarak leyâlîden dahi mümkün mertebe rûz-ı rûşen gibi istifâde olunması vesâitinin istihsâli müvâfik-ı kâide-i akl ü hikmet olacağı emr-i bedîdârdır.

Leyâlîde sokaklar tenvîr olunmadığı hâlde uzak mahalllere gidip gelmekte derkâr olan külfet ve zahmet bittabi' sedd-i râh-ı azîmet olarak âftâb-ı cihan-tâb arz-ı dîdâr edinceye kadar herkes bulunduğu mahallde sükûn ve ârâma mecbur olur. Şu hâl melâlet-i iştimâl ise hâriççe olan umûr-ı masâlihi ferdâya terk etmek ve metâib-i rûzînenin def'i için biraz uzak olan mecâlise ve eğlence mahâllerine gitmekten mahrum olmak gibi mahâzîri dâî olup bunlardan kat'-ı nazar herkes mütâlâa-i kütb ve emsâli bir meşgûliyet-i nâfia bulamayacağından ekser halk dûçâr-ı kesâlet ve betâlet olup bazısı dahi mücerred işbu ümm-ül-fesâd olan betâletin sû-i te'sîriyle ayş ü işrete mübtelâ olur.

Egerçi vehle-i ûlâda yollar intizamsızlığının mûcib olduğu müşkülât yalnız yayan gider iken fena kaldırımlarda zahmet çekilmekten ve arabada dahi istenildiği gibi sürat ve istirahatla gidilememesinden ibaret zannolunur ise de şu hâlin sagîr ü kebîr ve ganî ü fakir kâffe-i efrâd-ı ahâlîye vücûh-ı adîde ile mazarratı olduğu ednâ mülâhaza ile anlaşılır. Şöyle ki şimdiki hâlde lâ-akal on hamâl veyahut beş bâr-gîrin nakl eylediği yükü yolların intizâmı takdirce araba vasıtasıyla yalnız bir bâr-gîr nakl edebilip yani elyevm her türlü umûr-ı nakliyede isti'mâl olunan hayvânâtın beşte biriyle idare olunarak dördünün masârıf-ı lâzımesi ahâlîye kâr kalır. Şu fark fukarâ-yı ahâlîye nisbetle gayr-i mahsûs gibi görünür ise de ticaretle meşgul olanlar ve ebniye-i cesîme inşa ettirenlerin indinde ehemmiyeti der-kârdır. Ol hâlde nakl-i eşyada ziyade sühûlet ve ehveniyet hâsıl olduktan başka elyevm Dersaadet'te bulunan şu kadar bin hamalın lüzûmu kalmayarak memleketlerine avdet ederler ve bu vechile hem burası öyle birtakım sefeleden hâlî kalıp hem de bunlar memleketlerinde ziraat ve sınâatle iştigal ederek orasının ma'mûruna medâr olurlar.

Kaldırımları uygunsuz ve nâ-temiz sokaklarda gezildiği hâlde çekilecek zahmet ve izâ'a olunacak vakit şöyle dursun kışın çamurdan ve yazın toz topraktan âdemin üstü başı berbat olarak bu vechile dûçâr olacağı zarardan başka iyi kaldırım üzerinde yüründüğü takdirce meselâ üç ay dayanacak ayakkabıları bir buçuk ayda pâreleneceğinden efrâd-ı ahâlîden her biri yalnız bu cihetle lâ-akal şehrî on onbeş kuruş hissedâr-ı mazarrat olduğu bî-iştibâhtır. İstanbul'da vakit ve hâli müsait olup da yayan gezmek istemeyenler gâyet pahalılığı ve uygunsuzluğu cihetle kira araba ve bâr-gîrlerine süvâr olamayarak müstakil

hayvan beslemeye ve bunun için seyis ve ahır ve malzeme-i sâire tedârikine mecbur olarak küllî masârıfa dûçâr olup hâlbûki muntazam yollar ve kira arabaları olsa öyle bir âdem bir hayvan masrafının nısfı ve belki daha akall ile kira arabalarına süvâr olarak daha sür'at ve sühûletle istediği mahalle gider gelir.

Elyevm arabası olanlar daha çok masârıf ve tekellüfe dûçâr oldukları hâlde kendileri içinde sarsılmaktan muzdarip va dar sokaklarda mürûr u ubûrlarından halk müteezzî olup araba dahi muntazam memleketlerde dayanacağı müddetin nısfı zarfında şikest ve telef olmaktadır.

Bir de mahalle başlarında bunların isimleri ve büyût ve dekâkînin kapıları üzerinde numaraları muharrer olmaması istenilen mahallin tarif ve taharrîsine ne derece müşkülâtı dâî olduğu muhtâc-ı beyân değildir. Pek kolaylıkta icrası mümkün olan işbu usûl fevâid-i külliyeyi müstelzim olup ol hâlde âdem-i züll suâli irtikâba hâcet kalmayarak doğruca gidip istediği hâne ve mağaza ve mahâll-i sâireyi bulur ve çarşıda iştirâ etmiş olduğu eşyayı dükkâncının şâkirdi vâsıtasıyla bilâ-masraf hânesine gönderir. İşbu teshîlâttan kat'-ı nazar hâricinde posta ile irsâl olunacak mekâtîbin üzerinde dahi dûr ü dırâz birtakım ta'rîfât tahrîrine lüzum kalmayıp şehr ü mahalle ve muhatap olan zatın isimleriyle hane veyahut mağazanın numarasından ibaret olmak üzre yalnız dört kelimenin tahrîri kâfî olur.

Mukaddemât-ı meşrûhadan anlaşılacağı vechile insan daima bulunduğu mahallde oturmak ve muhtaç olduğu şeyler hemen orada husûle gelmek üzre yaratılmış olduğundan mukîm olduğu şehir veyahut karyenin tanzim ve ıslâhına tıpkı sâkin olduğu hane gibi itina eylemesi iktizâ eder. Şu usûlün fevâid-i maddiyesi müsellem olduğu misillü ta'dîl-i mîzâc ve tehzîb-i ahlâkları hakkında dahi te'sîrât-ı hasenesi mücerrebdir.

Tedâbîr-i meşrûha isâbet ve hatâya ihtimâli olan tasavvurât kabîlinden olmayıp bunun muhâssenât-ı bî-nihâyesi birkaç bin seneden beri memâlik-i muhtelifede vukû' bulan tecârüb-i kesîre ile sâbit ve mütehakkık olduğu misillü teveccühle icrası münâsip olacağı dahi yeniden tasavvur ve taharrîye muhtaç olmayıp bu bâbda ittihâzı lâzım gelen usûl öteden beri memâlik-i mütemeddine-i sâirede takarrür etmiş ve hatta buna dair pek çok kitaplar te'lîf olunarak bir ilm-i mahsûs hükmüne girmiştir. Devletler mehâmm-ı mesâlih-i memleketle meşgul olup bu makûle cüz'iyât-ı umûra bakmayacaklarından şehrin cesâmete

göre devâire taksîm ile her bir dâire için ashâb-ı emlâk ve mu'teberân-ı memleketten ahâlî marifetiyle müntehab a'zâdan mürekkeb bir meclis teşkîl ve usûl-i mevzûasına tatbîken dairelerinin tanzîm ve tezyîni onların uhde-i ihtimâmlarına ihâle olunur.

İşbu mecâlis-i belediye kendi umûr-ı dâhiliyelerinde müstakil olarak gerek vâridât-ı masârifâtlarını ve gerek vazîfeleri dahilinde bulunan sâir husûsâtı bi-t-tezekkür ekseriyet ârâ ile tesviye ve rü'yet ederler ve ittihâz ettikleri her türlü hükm ve karar devlet nazarında mecâlis-i resmiye-i sâire kararı gibi muteber tutularak icrâsında muâvenet-i lâzıme îfâ kılınır.

Saltanat-ı seniyye dahi şu usûle tatbîken Dersaadetçe ıslâhât-ı lâzımenin icrâsı için birkaç sene mukaddem şehri on dört dâireye taksîm ve bunlardan yalnız Beyoğlu ve Galata ve Tophane'den ibaret olan altıncı dâire nümûne olmak üzre teşkîl olunarak diğerleri her ne esbâba mebnî ise vakt-i merhûnuna ta'lîk kılınmıştı. İşbu altıncı dâire ol vakitten beri îfâ-yı vazâifine devam ederek idaresi dâhilinde bulunan mahalllerde hayli ıslâhât icrâ edip mukaddemleri bazı sû-i isti'mâlât vukû'una mebnî bir miktar duyûna giriftâr olması işbu usûl-i muhdese hakkında bazılarının itirazına ser-rişte vermiş ise de beyana hâcet olmadığı vechile zât-ı usûl ile icrâsı maddesi yek-dîgerinden temyîz olunmak lâzım gelip idârece vukû'a gelen taksîrâtın şu usûl-i mahâsin-i şümûle îrâs-ı nakîsa edemeyeceği der-kârdır.

Binânaleyh Dersaadetin sûret-i matlûbede tanzîmi mutlaka idâre-i belediye usûlünün ta'mîmine mütevakkıf olduğundan şu maksadın netîce-pezîr-i husûl olması için hemen Saltanat-ı Seniyyenin sâlif-üz-zikr niyet-i hayriyesini bir an akdem-i icrâya himmet buyurması temennî olunur.

Dersaadet sekenesi Pâyitaht-ı Saltanatta ikâmet etmek şerefine mazhar ve şu hâlin mûcib olacağı her türlü fevâidden mümteni' oldukları hâlde gerek memâlik-i mahrûsanın sâir mahallerinde ve gerek kâffe-i memâlik-i ecnebiyyede emsâli görülmemiş vechile mâlen ve bedenen hiçbir gûne tekâlîf ile mükellef olmadıklarından artık üzerinde yürüdükleri kaldırımların tamiri ve süpürüntülerinin izâlesi ve emsali fâidesi doğrudan doğruya kendilerine ait olacak ıslahât-ı masârifâtın tesviyesi bir bâr-ı girân addolunmayacağı der-kârdır.

İstanbul'u tanzîm etmek üzre teşkîl eden sâlif-üz-zikr kumpanyanın teveccühle ıslâhâta şürû' edeceği henüz malumumuz değilse de efkâr-ı âcizânemize göre mevâdd-ı âtiyeyi icrâ eylemesi arzu olunur.

İşbu kumpanya her ne kadar zî-kudret farz olunsa İstanbul gibi bir belde-i cesîmeyi def'aten sûret-i matlûbeye koyamayıp ıslâhâtın bittabi' ceste ceste icrası lâzım geleceğinden evvel-emirde nümûne olmak üzere meselâ Karaköy Köprüsü'nden Bâb-ı Âlî'ye ve oradan dahi Aksaray'dan geçerek Topkapı'ya kadar bir hatt-ı müstakîm üzre bir dîvan yolu caddesi güşâdıyla bunun iki cânibine kumpanya veyahut arsaları ashâbı tarafından münâsip şekil ve cesâmette kâr-gîr olarak muntazam ebniye inşası ve iktizâ eden lağım ve su yolu ve gaz borularının dahi usûl-i cedîdeye tatbîken tanzîmi lâzım gelir. Böyle bir cadde güşâdı her taraf hakkında hayırlı olup şöyle ki evvelâ bunun üzerinde vâkı' ebniye bittabi' mahall-i sâireden ziyade kıymet ve itibar kesb edeceğinden ashâbı mütemetti' olacak ve sâniyen temellük veyahut îcar ile derûnunda sâkin olanlar istifâde edip sâlisen mûcib olacağı sühûlet mürûr ü ubûr ve muhassenât-ı sâiresinden umûm ahâlî hasad-mend-i menfaat olacaktır.

İşbu yeni caddeden bir mikdâr-ı kâfî hitâm-pezîr yer oldukta der-akab rükûb ve eşya nakline mahsus arabalar işlemeye başlayacağı misillü her tarafta her türlü emtia ve eşya mağazaları açılacağından ol vakit halk leylen ve neharen baştan başa kolaylıkla gidilip gelindiğini ve lâzım olan şeylerin dahi bi-s-sühûle tedârik olunduğunu gördüklerinde şu hâlin fevâid-i muhassenâtını fehm ve iz'ân ederek bütün şehre ta'mîmine râgıb olacakları bî-iştibâhtır.

Kumpanyanın evvel-be-evvel icrasına ihtimam etmesi lâzım gelen ıslâhâtın birisi dahi Ayasofya ve emsâli cevâmi'-i şerîfe ve âsâr-ı muazzama-i kadîmenin hemen ittisâlinde bulunan birtakım ahşap ebniye-i hasîsenin ref' ü izâlesi maddesidir. Filhakîka eslâf-ı âzâmın eazz-i yâd-gârı ve şehrimizin mâye-i şeref ve iftihârınolan o misillü âsâr-ı nefîsenin şu hâlde bırakılması bunların hâricen revnâk ve letâfetlerini ihlâl ettikten başka zikr olunan ahşap ebniyede harîk zuhûrunda pek çok mazarrat îrâs edip hatta geçen gün Nûr-ı Osmâniye Cami-i Şerîfi civarında vuku' bulan harîkte cami-i mezkûr minaresinin külâhı kâmilen muhterik olduğu misillü ittisâlinde bulunan kütüphane dahi hayli ziyan gördükten sonra güç ile kurtarılmıştır.

Bir de elyevm İstanbul'da umûma mahsus bahçe olmadığından halk aralıkta bi-s-suhûle gidip tenezzüh etmek üzere dâhil-i şehrde ve civarında birkaç yerde tenezzüh-gâhlar tanzîm olunması iktizâ eder.

Sokakların tenvîri bahsine gelince İstanbul'un şu hâlde her tarafının gaz ile tenvîrinde müşkilât-ı kesîr olacağından evvel-emirde en mühim olan caddeler ve meydanlar bununla tenvîr olunabilip fakat ta'mîmi sâir ıslâhâtın icrâsına mütevakkıftır. Mamafih şehrin şu hâl-i zulmette devamı dahi tecvîz olunamayacağından şimdilik başka sûrette çaresi bulunması münasip olur zannedilir.

Hulâsa-i kelâm fî-zemânınâ Avrupa'nın pâyitahtları şöyle dursun en küçük şehirleri bile gâyetle muntazam ve münevver ve bi-l-husûs Dersaadet'in bir cüzü olup ikâmet-i ecânibe mahsûs bulunan Beyoğlu ve Galata birkaç seneden beri şu ıslâhâta mazhar olduğu hâlde İstanbul'un böyle kalması şân-ı Saltanat-ı Seniyye'ye nâ-çesbân olup ecânibe karşı dahi mûcib-i hacâlet olacağı âşikârdır.

İstanbul'un tanzim ve ıslâhını dâî olan esbâb-ı meşrûhadan kat'-ı nazar şu esnada sâye-i meâlî-vâye-i hazret-i pâdişâhîde sunûf-ı asâkir-i şâhâne gün be gün rehîn-i intizâm ü elbise ve eslaha-i nefîse ile magbût-ı enâm olup bunların şu kıyafetleriyle derûnunda bulundukları şehrin hâl-i hâzırı beyninde bir nisbet-i münâsibe olduğundan ve şu mugâyiratın devâmı nâ-kâbil bulunduğundan be-minallâhi Taâlâ asr-ı mahâsin-i hasr-ı hazret-i şehriyârî_âsâr-ı celîlesinden olmak üzere ahd-ı karîbde bunların beyni tevfîk buyurulacağı meczûmdur.

Münif Efendi, **"Tanzîm-i İstanbul"**, S.21, s.371-380

Sûret-i Hâl-i Cemiyet

Cemiyet-i âcizânemiz teşekkül edeli üç seneyi mütecâviz olmuş ise de ibtidâ-yı hâlde biraz zaman magrûs-ı dest-i bâğbân olan taze fidanlar gibi şeceresiz kaldıktan sonra bin iki yüz yetmiş dokuz senesi ibtidâsından bed ile işbu nev-bâve-i bâğ-ı irfân yok yok ancak bir berk-i sebz-i nâçîz ıtlâkına şâyân olan eser-i hakîrânesi mevzû-ı tıbakça şerm ü hicâb olduğu hâlde takdîm-i huzûr-ı erbâb-ı fazl ü kemâl etmişti. İşte ol vakitten beri sâye-i

maâlî-vâye-i hazret-i pâdişâhîde taraf-ı Saltanat-ı Seniye'den mazhar olduğumuz her türlü müsâadât-ı celîle ve intişâr-ı envâr-ı ilm-i ma'rifet tarafdârı olan zevât-ı sütûde-simâtın muâvenet-i celîleleri semeresi olarak şimdiye kadar bilâ-fâsıla devâm olunup işbu zilhicce nihâyetinde yirmi dört numarası hitâm bulmuştur. Seksen senesine mahsûs olan on iki kıt'ası dahi teclîd olunabilmek üzre geçen sene misillü bunun dahi lâzım gelen fihristi bi-t-tanzîm işbu yirmi dördüncü numaranın nihâyetine ilâve kılınmıştır.

Cemiyet-i âcizânemizin cümle-i makâsıdından birisi dahi elsine ve fünûn-ı nâfiaya dâir meccânen umûma ders i'tâsı kaziyesi olduğundan bi-avnihî Teâlâ birkaç mâhtan beri bunun dahi derece-i matlûbeden ziyâde hüsn-i sûretle icrâsı müyesser olmuştur. Mücerred dâiye-i vatan-perverî ve fütüvvetle bu bâbda ihtiyâr-ı külfet tedrîs eden zevâtın hüsn-i himmetleri şâyân-ı tahsîn olduğu misillü bunun istimâına rağbetle zât-ı ilm ü ma'rifet hakkında icrâ-yı lâzıme-i hürmet edenlerin sa'y ve ihtimâmları meşkûr olacağı der-kârdır.

Haftada iki üç defa evkât-ı muayyenede Fıransız ve İngiliz ve Rum lisanları ve ilm-i hukuk ve ekonomi, politik denilen tedbîr-i memleket fenleri tedrîs olunup bunların her birinde haylice müdâvim-i şâkirdân bulunmaktadır. Bi-l-husûs Fıransız lisanı tederrüs edenlerin adedi sâirinden ziyâde olup bunlar derecât-ı muhtelife üzre dört sınıfa taksim kılınmıştır. İşbu ders-i âmların fevâidi beyânından müstagnî olup sâye-i Saltanat-ı Seniye'de şu vechile teshîlât husûlü beyn-el-ahâlî intişâr-ı maârifçe te'sîrât-ı külliyesi olacağı meczûmdur.

Bir de mukaddemce dahi yazıldığı vechile cemiyet-i mezkûre merkezinde bir kırâathâne güşâd olunup bunda elsine-i muhtelife üzre Dersaadet'te ve memâlik-i mahrûsanın sâir mahalllerinde tab' olunan gazetelerin hemen kâffesi ve Avrupa gazetelerinin en meşhur ve muteberleri olmak üzre otuzdan mütecâviz evrâk-ı havâdis mevcuttur. Herkes gâyet cüz'î masrafla bu kadar gazetenin mutâlâasına dest-res olabilir.

Cemiyet kütüphanesi dahi elsine-i muhtelife üzre bin ciltten mütecâviz kitabı şâmildir. Bundan başka coğrafya ve cerr-i eskal ve teşrîh ve fünûn-ı sâireye dâir gâyet nefis haritalar ve resimler ile hikmet-i tabîiye ve cerr-i eskal fenlerine müteallik bir çok âlât ü edevât mevcut olup bunlar dahi istenildiği hâlde umûma irâe ve ta'rîf olunmaktadır.

Cemiyet, gerek mecmûasının ve gerek sâir âsârının sühûlet ve ehveniyetle tab' ve temsîline dest-res olmak üzre bir küçük basmahane tertîb ve Türkçe'den başka Fıransızca ve Rumca ve Ermenice hurûf dahi tedârik etmiş olmakla elyevm işbu elsine-i erbaa üzre kitap tab' edebileceği der-kâr bulunmuştur.

Hulâsa cemiyetin elyevm üç eseri mevcut olup birisi "Mecmua-i Fünûn", ikincisi "Elsine-i Ulûm-ı Mütenevviaya Dair Ders-i Âmlar", üçüncüsü "Kıraathâne"dir. Eğer ki makâsıdımız yalnız bunlardan ibâret olmayıp ma'lûmât-ı nâfiaya dair kütüb ü resâil tab' ü neşri dahi vazâif-i mutasavveremizin başlıcalarından birisi ise de cemiyetin teşekkülünü müteakip reisimiz Saâdetlü Halil Beyefendi Hazretleri'nin Petresburg sefâret-i seniyyesine me'mûriyetleri ve mukdim ve muktedir a'zâdan pek çok zevâtın dahi hasb-el-me'mûriye mahâll-i sâireye azîmetleri vuku' bulmuş olmasıyla şu keyfiyet teşebbüsât-ı hayriyemizin arzu olunduğu derece netîce-pezîr olmasına hâil olmuştur. Mamafih esbâb-ı istitâmızın adem-i kifâyesine nazaran âsâr-ı hâzıramızın dahi nezd-i erbâb-ı mürüvvet ü insâfta manzûr-ı nazar-ı istihfâf olmayacağını me'mûl ederiz.

Cemiyetin vâridât ü masârifâtı bahsine gelince ol vechile reis ü a'zâ-yı müesseseden ekserîsinin gaybûbeti cihetle bunların şehrî i'tâ etmeleri mukarrer olan iâneden pek az şey hâsıl olup gerek cemiyet merkezinin tanzîm ve tezyîni ve gerek zikr olunan kütüphane ve basmahanenin te'sîs ü tertîbi mücerred Mecmûa-i Fünûn hâsılâtı ve bazı erbâb-ı fütüvvetin iâneleriyle husûl-pezîr olmuştur.

Münif Efendi, **"Sûret-i Hâl-i Cemiyet"**, S.24, s.480-483

Amerika'ya Dair Makale-1

Amerikanın inde-l-kudemâ malum olduğuna dair Dersaadet'te mukîm memâlik-i müctemia sefâreti baş tercümanı Mösyö Beron tarafından cemiyete i'tâ olunan mukâvelenin tercümesidir.

Septe Boğazı'nın haricinde ve Afrika'nın cânib-i garbiyesinde Atlantis isminde bir memleket olduğu kudemâ-yı Yunan indinde mütevâtiren rivâyet olunur idi. Bu bâbda ma'lumât-ı sahîhaları olmayıp rivâyet-i mezkûre dahi Afrika sevâhilinde seyr ü sefer eden

bazı sefâin vaktiyle yolunu şaşırarak bahr-ı muhît açıklarına düşüp orada bir arz-ı meçhûl müşâhade etmiş olmasından neş'et eylediğine zâhib olurlar idi ve hatta işbu memleket-i mevhûmenin taharrî ve tahkîki zımnında rivayet olunan tarafa bazı sefâin gönderilmiş ise de avdet etmeyip bir eserleri dahi zuhûr etmemiştir.

Eflatun'un bazı müellefâtında memleket-i mezkûreye dair hayli tafsîlât olup fakat ekserîsinin akl ü ihtimalden baîd olmasına nazaran hurâfât kabîlinden addolunur.

Rivâyet-i vâkıaya nazaran mezkûr Atlantis memleketi Bahr-i Muhît-i Garbî Cezâiri'nden bazı adalar olması lâzım gelir. Cebelitarık Boğazı'nın cânib-i şimâlîsinde otuz altı ve otuz dokuz arz-ı şimâlîleri beyninde Âsûrî veyahut Fokun Adaları tesmiye olunur birtakım adalar mevcut olup bunları milâdın 1446 ve hicretin 750 senesinde Portekizler keşfetmişler ve bazı rivayete göre tarih-i mezkûrdan birkaç sene evvel Hollandalılar keşf edip Flemenk Adaları tesmiye eylemişlerdir.

İşbu adaların cânib-i cenûbiyesinde Portekiz ahâlisinden zoro nâm kaptanın 1419 sene-i mîlâdiyesinde yani hicretin 822 senesinde keşfetmiş olduğu Madira Adası ve Afrika sevâhiline garib sularda yirmi yedi derece otuz dakika ile yirmi dokuz derece otuz dakika arz-ı şimâlî ve on üç derece yirmi dakika tûl-i garbî beyninde vâkı' Kanarya Adaları vardır. İşbu Kanarya Adaları'nın keşfolundukları tarih malum olmayıp fakat bunların bazısı sade göz ile Afrika sevâhilinden göründüğü cihetle öteden beri Afrika ahâlisi indinde gayr-i meçhul olması lâzım geleceği der-kârdır. Tarih-i hicretin mâi-i sâminesinde Arapların İspanya'ya hücum ve istilâ eyledikleri esnada memleket-i mezkûreden firar eden bazı ahâli mezkûr adaları keşfedip bunlar milâdın 1436 ve hicretin 737 senesinde Venedik'te imal olunmuş olan bir bahr-i muhît haritasında birinci defa olmak üzere gösterilmiştir.

İşbu Kanarya Adaları'nın cihet-i cenûbîsinde ve Afrika sahiline karîb mahallde on beş ile sekiz arz-ı şimâlîsi beyninde Yeşil Adalar tesmiye olunur birtakım küçük adalar ve bunların dahi cânib-i cenûbîsinde diğer bazı adalar vardır. Zikr olunan cezâirin Afrika sevâhilinde vâkı' cibâl-i mürtefiadan tebâüdleri ve gayet müttesi' olan bahr-i muhît ile muhât olmaları cihetle havaları gayet mu'tedil ve sıhhate muvâfıktır.

Avrupa ve Afrika ve Amerika beyninde vâkı' bahr-i muhîte Atlanrik tesmiye olunup bu dahi bâlâda beyan olunduğu üzre Efltun ve diğer bazı kudemâ-yı Yunan'ın tevehhüm etmiş oldukları memleket-i mezkûrede gayet cesîm bir devlet ve pek çok ahâlî mevcut olup hatta bir ucu Afrika ve diğeri Yeni Dünya'ya muttasıl bulunmuştur. Filhakîka kıta-i mezkûreye bu tarîk ile ahâlî geçmiş olması tahayyül olunabilir ise de tarih ve malumât-ı insaniye buralarını tahkikten aciz olup hakikat-i hâl ancak ma'lûm-ı Hâlik-i Müteâldir.

İşbu Bahr-i Atlantik kutup-ı şimâlîden kutup-ı cenûbîye kadar mümtedd olup bin milden dört bin mile kadar ve belki daha ziyade vüs'atli yerleri vardır. İki evci daima müncemid olup hatt-ı istivâ tahtında olan vasatı dahi gayet sıcaktır.

İşbu bürûdet ve hararet bazı akıntılar ve rüzgârlar husûle getirir ki fî-zemânınâ bunların tahkikinde fevâid-i kesîre derkârdır. Akıntılar Yeni Dünya sevâhilinde cenûbdan şimâle doğru cereyan edip mevâki'-i müncemideye vâsıl oldukta Avrupa ve Afrika sevâhiline meyl ve inhirâf eder. Rüzgârlar sık sık tegayyür eder ise de bunların bazı şühûr ve urûzda ıttırâd üzre hübûb eyledikleri elyevm tahakkuk edip hatta bunu mübeyyen haritalar tanzim olunmuştur ki esfâr-ı bahriyede ziyade işe yarar. Bazı rüzgârlar dahi vardır ki birkaç mâh ale-t-tevâlî bir tarafa doğru esip bunların önüne düşen sefâin ziyade istifade ederler ise de karşı giden gemiler mahall-i maksûdlarına vusûlde ziyade zahmet çekerler. Atlantik rüzgârlarına akıntıların ziyade tesiri olması sâlif-üz-zikr adaların keşfi bu makûle rüzgârların sefâini hâh nâ hâh bazı taraflara sevk eylemesinden neş'et etmiş olması cây-ı iştibâh değildir. İşte Kıristof Kolombus zikr olunan rüzgârlardan birisine tab'iyetle gidip ol vakte kadar bahriyyûn indinde meçhûl olan Hind-i Garbî'yi keşf eylemiştir. Mumâ-ileyh Kolombus milâdın 1492 senesinde Cebelitarık Boğozı'ndan çıkarak sâlif-üz-zikr Yeşil Adalar'a kadar Afrika sevâhili boyuna doğru gittikten sonra akıntılar kendisini Madira Adası'nın cânib-i cenûbîsine ve oradan dahi garb tarafına sevk edip bir hayli vakit gittikten sonra Yeni Dünya Sevâhili'nde vâkı' adaları keşf eylemiştir.

Mukaddemât-ı meşrûhadan anlaşıldığı vechile Bahr-i Muhît-i Atlantik Cezâiri hicretin yedinci ve sekizinci karnında yani 735 ve 736 ve 850 tarihlerinde keşfolunup Yeni Dünya Sevâhili'nde vâkı' cezîreler ise 897 senesinde Cenevreli Kıristof Kolombus vasıtasıyla keşfolunmuş ve mûmâ-ileyh bu vechile memâlik-i meçhûle aramak ve Hindistan'a bir kestirme yol bulmak emeliyle ihtiyar eylemiş olduğu işbu esfâr-ı baîdede pek çok

fırtınalara düçar olduğu misillü menşe' ve sebebini bilemediği birtakım rüzgârlara ve akıntılara tab'iyete mecbur olduğu cihetle be-minallâhi Teâla işbu mehâlik ve muhâtarâttan necât bulduğuna teşekküren cezâir-i mezkûreden en evvel tesadüf ettiğine (Sansalvador) yani müncî-i mukaddes tesmiye eylemiştir. Ber minvâl-i muharrer Yeni Dünyayı ve hiç değilse bunun sevâhilinde vâkı' adaları ibtida keşfeden Kolombus ise de işbu kıta-i cesîmeye en evvel mûmâ-ileyh vaz'-ı kadem etmeyip İtalya'da vâkı' Floransa şehri ahalisinden Amerikos Visposin nam kaptan Kolombus'un tuttuğu yola giderek Yeni Dünya'yı keşfetmek şerefine mazhar olmuş ve işbu kıtaya elyevm Amerika denilmesi dahi mûmâ-ileyh Amerikos'a nisbet olunmasından neşet etmiştir.

Kolombus kendi efkâr-ı mütâlââtına ve rivâyât-ı kadîmeye nazaran Bahr-i Muhît-i Garbî'de Hindistan'a muttasıl bazı memâlik-i meçhûle vücûduna zâhib olup işbu keşfeylediği memâlike Hind-i Garbî dahi ıtlâkı bu sebebe mebnîdir. Çünkü Kolombus Hindistan ticaretine bir tarîk-i cedîd bulmak için ol vechile Bahr-i Muhît-i Atlantik seferini ihtiyar etmiş ve esnâ-yı râhta envâ' muhâtarâta dûçâr olup hatta tâifeleri bi-d-def'ât kendisini tehdit etmişken azîmetinde sebat ederek akıbet min cidd ü ced sırrına mazhar olmuştur.

Her ne kadar ol vechile Yeni Dünya'nın hey'et-i mecmûası Kolombus ismiyle be-nâm olamamamış ise de elyevm orada bir çok memâlik-i vasî'a ve medâyin ve enhâr-ı cesîme Kolombus tesmiye olunup bu vechile ahlâf mûmâ-ileyh hakkında icrâ-yı lâzıme-i şükrâniyet eylemişlerdir.

Kolombus'un işbu esfâr-ı bahriyesi İspanya kralının muâvenetiyle vukû' bulmuş olduğundan keşfeylediği memâlik-i cedîde ol vakit bi-tamâmihâ İspanya Devleti'ne ait olup bu vechile Kolombus İspanya kralını Amerika gibi bir memleket-i cesîme sahibi etmişken kral-ı müşârün-ileyh bazı rukabâ ve garaz-kârânın Kolombus aleyhinde vukû' bulan azviyyâtlarına tevcih-i semi' itibar ve keşf eylediği memleketten zincirlerle mukayyeden İspanya'ya celb ve ihzâr eylemiş ve orada keyfiyet-i lede-t-tahkîk berâet-i zimmeti anlaşılmıştır. Bunun üzerine kral tarafından ziyadesiyle taltîf ve tatyîb ve kendi semere-i sa'y ve sedâdı olan memâlik valiliği uhde-i istihâline ihale kılınmış ise de muâmelât-ı sâbıka kendisine mûcib ye's ü fütûr olduğundan evvelki şevk ve gayreti kalmamış ve bir müddet sonra İspanya'ya avdetinde yetmiş yaşında olduğu hâlde vefat

edip vasiyeti üzerine cenazesi vaktiyle kendisinin mukayyed olduğu zincirlerle beraber Havana şehrinde defn olunmuştur. Şehr-i mezkûr Amerika Cezâiri'nden ve Kolombus'un keşfeylediği memâlikin başlıcalarından bulunan Küba Adası'nın makarr-ı hükûmetidir.

....., **"Amerika'ya Dair Makale-1"**, S.25, s.29-34

Amerika'ya Dair Makale-2

Bervech-i bâlâ bazı mukaddemât-ı münâsibe bast ü îrâdından sonra bahriyyûndan bazı erbâb-ı cesâretin kutb-i şimâlî bihâr-ı müncemidesine teveccühle reh-yâb-ı duhûl olarak Kristof Kolombus'tan çok zaman evvel Amerika Kıtası'nı keşfetmiş oldukları bahsine şürû' edelim.

Avrupa ile Amerika kıtalarının şimal tarafında vâkı' uçları yek-dîgerine pek yakın olup altmış ile yetmiş derece arz-ı şimâlî arasında vâkı' işbu memâlikte bürûdet-i hava fevkalgâye şedîddir. Hatt-ı üstivâ üzerinde buluna yerler ise daima şemsin mukâbilinde bulunduğundan oralarda bilakis hararet şiddet üzre olduğu misillü gece ile gündüz müsâvî olur. Mıntıka-i mu'tedilede vâkı' memleketler kürre-i arzın devr-i yevmî ve senevîsi iktizâsınca bazen şemse mukâbil ve bazen ondan münharif olduğundan kıtaât-ı mezkûrede harâret ve bürûdet pek şiddetli olmayıp i'tidal üzredir. Kutup taraflarında şems senede yalnız altı ay görünüp ziyası dahi arza münharifen vasıl olduğundan oralarda bürûdet dâimî olup leyl ü nehâr dahi bir imtidâdda bulunur. Güneşin mütemâdiyen gaybûbet eylediği altı ay zarfında işbu kıtaât-ı bâridede semâda bir nev' ziya müşâhade olunur ki şafak-ı şimâlî ismiyle ma'rûf ve kutuplarda mevcut hâssa-i elektrikiyeye mensuptur. İşbu ziya nadiren buralarda dahi şemsin gurûbundan sonra görülen aydınlığa müşâbih olup fakat pek ziyade kuvvetli olduğundan kıtaât-ı mezkûreyi ihtiyaç-ı sekeneye kâfî derecede tenvîr eder. Kutbeynden birinde gündüz olduğu vakit diğerinde gece olur. Mevsim-i baharda vukû' bulan istivâ'-ı leyl ü nehârdan fasl-ı harîfte vâkı' olan istivâ'-ı leyl ü nehâra yani martın yirmi birinden eylülün yirmi birine kadar kutb-ı şimâlî taraflarında daima gündüz olduğu gibi kutb-ı cenûbî taraflarında daima gece olur.

İşbu ekalîm-i şimâliyede denizlerin üzerini buz parçaları istîâb edip bunlar dahi hiçbir vakitte erimediğinden oralarda senede pek cüz'î bir müddet zarfında seyr-i sefâin kâbil

olur. Bihâr-ı müncemide-i mezkûrenin cihet-i cenûbiyesi mevsim-i baharda güneşin hararetiyle bazı mertebe eriyerek bundan munfasıl olan cesîm buz parçaları bahr-ı muhîtin akıntısıyla mıntıka-i mu'tedileye doğru vürûd eder ki bahriyyûn bunlara buz dağları tesmiye ederler. İşbu buz parçalarının hava ve suca bazı te'sîrâtları olduğundan ve kesif sis husûle getirdiğinden takarrübleri hissolunarak sefâin tesâdümünden ictinâb edebilir ise de leylen tesadüf olundukta halâs müşkil olduğundan bu yüzden pek çok gemi gark ü telef olur. Mamafih şu muhâtarât şimâl gemicilerinin seyr ü seferine mani olmayıp bunlar o sularda bî-pervâ geşt ü güzâr ederler.

İsveç ve Norveç sevâhilinde birtakım adalar var ise de gerek mahsûlâtlarının cüz'î olması ve gerek emniyetli limanları bulunmaması cihetle pek ehemmiyetleri yoktur. İşbu adaların etrafında kadırga balığı ve su sığırı ve beyaz ayı ve diğer bazı hayvânât-ı vahşiye sayd olunup bunların derileri ve yağları emvâl-i mühimme-i ticâriyeden ma'dûddur. Memâlik-i kutbiyede ren tabir olunur bir nev' geyik dahi vardır ki ol taraf ahâlîsi bunu bi-s-sühûle terbiye ve te'lîf ederek yük kaldırmak ve buz üzerinde kızak çekmek gibi umûr-ı nakliyede kullanırlar ve süt ve lahmını ekl edip derisinden dahi elbise yaparlar.

İşbu akvâm-ı şimâlye a'sâr-ı kadîmede ve hatta Kolombus zamanında korsanlık ederek ol havâlîde seyr ü sefer eden sefâine îsâl-i hâr ederlerdi.

Altmış üç derece yirmi üç dakika ve altmış derece otuz üç dakika arz-ı şimâlî ile on üç derece on beş dakika ve yirmi dört derece kırk dakika tûl-i garbîde ve kadîmen İskandinav tabir olunan Norveç Kıtası'yla Amerika beyninde İsland ismiyle müsemmâ bir büyük ada vardır ki kudemâ bunu dünyanın nihayeti zannederler idi.

Milâdın sekiz yüz altmış ve hicretin iki yüz kırk altı senesinde bir korsan gemisi denizde geşt ü güzâr ederken muhalif-i havaya tesâdüfle mezkûr adaya düşüp arâzî-i müncemide manasını mutazammın olan ism-i mezkûru takmıştır. Birkaç sene sonra oraya Norveç'ten bazı familyalar muhâceretle tavattun edip şimdiki hâlde birkaç bin nüfus tecemmu' eylemiştir. Cezîre-i mezkûre her ne kadar daima buz ile mestûr ise de derûnunda yanardağlar ve kaplıcalar ve bazı ovalarda ahâlînin hayvânâtına kâfî meralar dahi vardır. Bahr-i muhîtin akıntısıyla sevâhil-i mezkûreye Amerika'dan bazı ahşap parçaları vürûd ederek ahâlî bunları ahz ile isti'mâl ederler. Kıtaât-ı müncemidede mütemekkin mahlûkâtın

dahi havâyih-i zarûrîleri bu sûretle husûl-pezîr olması atâyâ-yı celîle-i rabbâniye ve hikem-i bâliğa-i samedâniyeden olduğu bî-iştibâhtır.

Amerika Kıtası Kristof Kolombus'un dört yüz yirmi bir sene mukaddem yani hicretin üç yüz yetmiş birinci senesinde mezkûr İsland Adası ahâlîsi marifetiyle keşfolunmuştur. Şöyle ki; sene-i merkûmede mezkûr ada ahâlîsinden Kızıl Arbuk nam bir şahıs her nasılsa adadan tard olunmakla merkûm birkaç rüfekasıyla beraber bir küçük gemiye râkiben ve garb tarafına müteveccihen azîmet etmiş ve hayli vakit denizde buzlar arasında kaldıktan sonra bilmediği bir sahile yanaşıp çıkmıştır ve memleket-i mezkûreye Greenland yeşil memleket tesmiye eylemiştir ki el'ân dahi bu isim ile ma'rûf olup altmış beş derece arz-ı şimâlî ile yirmi derece tûl-i garbîde vâkı'dır. Muahharen merkûmun Biyarn nam oğlu babasının keşfettiği mahalli ziyarete azîmet etmiş ve müsait havaya tesadüfle birkaç gün gittikten sonra gayet ormanlık bir mahall müşâhede eylemiş ise de mahall-i mezkûru babasının keşfetmiş olduğu Greenland hakkında mesmû'ı olan ta'rîfâta muvâfık bulmadığından orada tevakkuf etmeyerek cenûba doğru müteveccih olmuştur. İki gün sonra düz ve ormanlık diğer bir mahalle tesadüf eylemiş ise de yine yoluna devam ve bir garb rüzgârıyla üç gün daha gittikten sonra buz ile muhât dağlık bir mahall müşâhade etmiş ve bu mahallin etrafını dolaştıkta bir cezîre olduğunu anlamıştır. Ancak cezîre-i mezkûrenin mevkî'i tab'ına muvâfık gelmediğinden müsait hava ile garba doğru dört gün daha gittikten sonra bir mahall keşfederek sahile çıkıp orasını Bafini Herbilyufens tesmiye eyledi. Mahall-i mezkûr elyevm dahi bu ism ile ma'rûf olup Bafini Körfezi tesmiye olunan vâsi' körfezin ağzına kadar mümtedd olan Greenland sevâhilinden ibarettir. İşbu seyahatten bir müddet sonra milâdın dokuz yüz doksan dört ve hicretin üç yüz seksen dört senesi merkûm Beyarn Norveç hükümdarı nezdine gidip Yeni Dünya'da gördüğü mahallleri beyan eyledi. Merkûmun ifadesi üzerine hükümdar-ı mûmâ-ileyh işbu yeni memleketler hakkında tahkîkât-ı kâfiye icrâsı için Kızıl Arık'ın diğer oğlunu me'mûr ve i'zâm edip merkûm hicretin üç yüz doksan bir ve milâdın bin senesi Norveç'ten hareketle mezkûr Herbilyufens pîşgâhına muvâsalat eyledi.

Mahall-i mezkûr her tarafı buz ile mestûr bir taşlıktan ibaret olup kat'an nebât eseri görünmediğinden bu manayı mutazammın olmak üzre Helüland ve biraz ileride kumluk ve ormanlık olarak keşfeylediği diğer bir mahalle dahi Marikland tesmiye eyledi. Ba'de cenûb-i garbî tarafına doğru mümtedd olan sevâhili dolaşarak birtakım cezâir-i sağîre

kurbunda vâkı' bir ırmak [illegible] muvâsalat ve mevsim-i şitâyi orada imrâra niyet ederek birkaç kulübe inşa ve kendisine nisbetle buna Lifusburg namını i'tâ eyledi. Amerika'da en evvel te'sîs olunan karye budur. Sevâhil-i mezkûrede pek çok orman ve hudâyî-nâbit üzüm kürûmı olduğundan Waynland yani şarap memleketi tesmiye kılındı.

Kıt'a-i mezkûrede elyevm memâlik-i müctemia-i Amerika'dan rûd-ı İsland memleketi vâkı'dır. Bahar mevsiminde birçok Amerika vahşileri bunların üzerine hücûm ile muhârebe edip bu aralıkta merkûm Lif mecrûh olduğundan Greenland'a avdete mecbur oldu.

Milâdın bin altı ve hicretin üç yüz doksan yedi senesi arâzi-i meçhûle keşfi için İsland adasından üç bin gemi gönderilip bunlarda milel-i muhtelifeden hayli nüfus var idi. Sefâin-i mezkûrenin sâlimen Waynland'a muvâsalatında ırmaklar üzerinde birçok küçük sandallar ve bunların içinde sahtiyân renginde sakalsız siyah ve kaba saçlı, büyük gözlü, enli çehreli velhasıl mehîb-üş-şekl adamlar müşâhede eylediler ve bunlara kırmızı çüka verip kürk alarak ahz ü i'tâya başladılar; fakat biraz sonra beynlerinde zuhûr eden münâzaa müntec-i muhârebe olup bunun üzerine artık orada ikamet müteassir olduğundan muhâcirîn-i mezkûre gemilerine râkiben avdet eylediler.

İşte ifâdât-ı meşrûhadan anlaşılacağı vechile milâdın bin on iki ve hicretin dört yüz üç senesinde yani Kristof Kolombus'un keşfinden dört yüz doksan beş sene mukaddem İsveç ve Norveçliler Amerika'ya azîmet etmişlerdir. Bu keyfiyet Kolombus'un malumu olması muhtemelâttan olduğu misillü kutup denizlerinde seyr-i sefâyinin müşkülâtı ve Amerika vahşilerinin cengâverlikleri İsveçlilerin orada temekkün ve istikrarlarına mani olmuş olması melhûzdur. Memâlik-i müctemi'a-i Amerika sevâhilinden kırk dört derece arz-ı şimâlîde vâkı' Rûd-ı İsland memleketi mülhekatından Neavport şehrinde İsveç gemilerinin inşa-gerdeleri olan bazı ebniye-i atîka âsârı ilâ yevm-in-nâhezâ meşhûd olmakla şu keyfiyet Kristof Kolombus'un keşfinden mukaddem Amerika'nın malum olduğuna dair bâlâda bast ü beyan olunan rivâyâtın sıhhatine delil-i kâfidir.

....., **"Amerika'ya Dair Makale-2"**, S.26, s.57-62

Anadoluda Semadan Nüzûl Eden Buğday

Geçen fasl-ı harîfde Harput ve Malatya taraflarına semâdan nüzûl eden bir nev' hubûbun sûret-i nüzûlüyle menşe' ve mahiyetine dair dest-res olabildiğimiz bazı tahkîkât-ı resmiyenin tahrîr ve beyanına ibtidâr kılınır.

Geçen fasl-ı harîfte Harput taraflarına şiddet üzre kaht ü galâ olduğu hâlde semadan bir nev' buğday nüzûl edip herkes bununla def-i ihtiyaç ettiği ve bu cihetle ol havâlîde zahâirin fiyatı dahi hayli tenzil eylediği çend-mâh mukaddem Dersaadet gazetelerinde görülmüş ve egerçi kurbağa ve taş ve diğer bazı şeylerin nüzûlü min-el-kadîm mesbûk ve malum ise de ol vechile buğday nüzûlü buralarda mesmû' olmadığı cihetle şu keyfiyet havârık-ı âdâttan ve bi-l-husûs kaht-ı zamanında zuhûru garâib-i ahvâlden bulunmuş olmakla mezkûr buğdaydan bir miktarının sür'at-i irsaliyle hâsıl olan fevâidi derecesinin dahi iş'ârı husûsu cânib-i Bâb-ı Âlî'den Harput Valisi Devletlü İzzet Paşa Hazretlerine emr ü izbâr buyrulmuştu. Paşa-yı müşârünileyh hazretleri mezkûr buğdaydan tedarik ettirilebilen miktarın bir teneke mahfazaya mevzûan irsâline müsâraat eylediği misillü cevaben vürûd eden tahrîrâtı müfâdına nazaran işbu cevap geçen şehr-i şubat evâhirinde Harput'un cânib-i şarkîsinde vâkı' Şehitler Düzü nam mahalle yağmurla beraber nüzûl ederek bazı kesân üçer beşer kaya kadarını toplamış ve muahharen Malatya civarında bir mahalle dahi yağmıştır. Egerçi miktarı cüz'î ise de ötedenberi böyle kaht senelerinde nüzûlü beyn-el-ahâlî sene-i âtiyede feyz ve bereket husûlüne dâll addolunduğundan ahâlî müteşekkir olduğu misillü ashâb-ı ihtikâr dahi zahâir-i müdahhirelerinin çıkarıp bu keyfiyet filhakîka haylice tenezzül-i fiyata sebep olmuş ve müteâkıben yağmurlar dahi yağmaya başlayarak ekser mahâllerin mezrûâtından âsâr-ı feyz ü nema müşâhede olunmuştur.

Harput'tan gönderilen mezkûr buğday Dersaadet'e bi-l-vürûd cümlenin meşhûdu olduğu misüllü fakir dahi gördüm. Ekserîsi hubb-ül-lezîz tabir olunan dâne şekil ve cesâmetinde olup bir nevi beyaz dakiki muhtevîdir. Rivayat olunduğuna göre tahn olunarak bundan yapılan ekmek mısır darısı ekmeği ta'mında olup tazeliğinde ekle salih olabilir ise de bayatı gayet katı ve lezzetsiz olur imiş ve hubûbât-ı saire misillü kaabil-i zirâat olup olmadığı anlaşılmak için birkaç tanesi toprağa ekilmiş ise de neşv ü nemâsının mütevakkıf olabileceği esbâb u hâlâtın fıkdânından mıdır yoksa mutlaka arz üzerinde kabil-i isbat

olmadığından mıdır her nasılsa esernüma runüma olmamıştır. Hubûb-ı mezkûrenin bir miktarı Mekteb-i Fünûn-ı Tıbbiye-i Şahane'ye gönderilerek orada erbâb-ı ma'lûmâttan mürekkep bir komisyon marifetiyle tahlil ettirilmiş olmakla işbu komisyon tarafından tanzim olunan riportun hulasa-i meali ber-vech-i âtî beyan kılınır.

İşbu cevher yosun nev'inden olup ilm-i nebâtâtta buna (Bornilya Üskülanta) tabir olunur. Rengi sincabî ve ta'mı lezzetsiz ve türâbîdir. Sathı kâmilen küçük kürelerden mürekkep olup bunların sapları dahi dâhilen bir sûret-i gayr-ı muntazamada mevzû'dur. Yerden kopmuş olduğu der-kâr ise de üzerinde sap alâmeti yoktur. Kimya usulü üzre tahlil olundukta klorofil ve luâb-ı samg ve idkâlât-ı cîrî ve inolin ve perçîneden mürekkep olduğu anlaşılmıştır.

İşbu nebat toprağı kuvvetli kaya yarıklarında husûle gelip buralar bunları havaya kaldırarak pek uzak mahâllere götürür. Bin sekiz yüz kırk bir sene-i milâdiyesinde tabiiyyundan Roş ve Panot ve diğer bazı zevat bu makûle nebât yağdığını ve hatta lafanofra nev'inde yosun nüzul eylediğini müşahade ve tahkîk eylemişlerdir. Hubûb-ı mezkûre Harput ve Malatya taraflarında ekseriya nüzul eylediği taktirce bunun ol havâlîde hâsıl olduğu bî-iştibah ise de bervech-i muharrer buralar vasıtasıyla mahâll-i baîdeden gelmesi dahi muhtemeldir.

Münif Efendi, **"Anadoluda Semadan Nüzul Eden Buğday"**, S.26, s.72-75

Mecmûa-i Muâhedât-ı Osmânî

Dersaadet'te Purusya sefâreti baş tercümanı Baron Tista'nın tertîb-kerdesi olarak elyevm Paris'te derdest-i tab' ve temsîl olan Mecmûa-i Muâhedât-ı Osmânî'nin birinci cildi bu defa hitâm bulmuş ve bir nüshası mütâlâa-güzâr-ı âcizânem olmuştur. İşbu kitab-ı fevâid-nisâb Cennet Mekân Sultan-ı Süleyman Kanuni Hazretlerinin Fransa Kralı Birinci Fransuva ile hicretin 941 senesi mâh-ı Şabanının yirmi beşi tarihinde akd eylediği ahdnâmeden bed ile şimdiye kadar Saltanat-ı Seniye ve düvel-i ecnebiye beyninde mün'akid kâffe-i muâhedâtı şâmildir. Birinci cildi Devlet-i Âliye'nin yalnız Fransa ile münâsebâtına mahsûs olup bütün kitap altı cilt olacaktır.

Müellif-i mûmâ-ileyh kitâb-ı mezkûrun sûret-i cem' ve tertibi hakkında şu vechile dibâce tırâz-ı beyân olmuştur ki işbu mecmûa yirmi sene müddet tetebbu' ve taharriyât-ı mütevâliyemin semeresi olup kütüb-i nâdire ve cesîmede müteferrik ve perişan veyahut mahfûz pîş-tahta-i ketmşân olan bunca muâhedât ve senedâtın cem' ü tedâriki ne derece emr-i azîm ve asîr idügi gayr-i setîrdir. Hem tarihçe ve hem de maslahatça ber nehc-i i'tidâl fevâid-i küllîye istihsâl olunmak üzre yalnız elyevm mevcut olan Avrupa devletleriyle mün'akid muâhedâtı derc eyledim. Bunların en kadîmi Fransa Kralı Birinci Fransuva ile Sultan Süleyman Kanuni Hazretleri beyninde 1536 sene-i milâdiyesinde akd olunmuştur. Düvel-i şarkiye bahsine gelince yalnız İran devletiyle akd olunan muâhedâtı idihâl eyledim.

İşbu mecmûa şu hâlde fenn-i tarihçe olan fâidesinden kat'-ı nazar umûmen mütâlâasından istifade olunacağı der-kâr ise de bilhassa Devlet-i Âliye ulyâ-yı umûru ve sefâretleri me'mûrîni için tertîb olunmuştur. Hâvî olduğu muâhedât-ı vesâirenin mîlâd tarihleri üzerine hicret tarihinin dahi ilâvesi ve erbâb-ı mütâlâaya göre vehle-i ûlâda lüzumsuz görünen bazı mekâtîbin ve Saltanat-ı Seniye'ye dair diğer devletlerin kendi beynlerinde akd etmiş oldukları muâhedâtın derc ü ilhâkı dahi bu sebebe mebnîdir.

İşbu evrakı pek çok mahalllerden cem' ü istihsâl eylediğim cihetle me'hazların burada zikr ü ta'dâdı kâl olamayıp fakat taharriyât-ı vâkıa ve münâsebât-ı zâtiye-i âcizânem semeresi olarak şimdiye kadar mektûm ve meçhûl pek çok âsâra dest-res olduğumu beyan ederim. Bu bâbda vâkı' olan mesâ'î-i âcizânem fenn-i celîl-ül-menâfi' tarihe bir küçük hizmet demek olduğundan şu müddeâ enzâr-ı âmmede aceb-i istikbâre haml olunmayarak mecmûa-i âcizânemin mazhar-ı hüsn-i kabûl olacağını me'mûl ederim.

Her ne kadar bu bâbda müellif-i mûmâ-ileyh deeb-i dîrîn erbâb-ı kemâl üzre hazmen li-nefse izhâr-ı acz-i kusûr eylemiş ise de işbu eser-i mu'teberi çeşm-i im'ân ü dikkatle mütâlâa edenler indinde ziyâde rehîn-i tahsîn ü takdîr olmuştur. Egerçi muâhedât-ı mecmûaları sâir kütüb ü ilmiye ve edebiyeye mukayyes olmayıp yalnız düvel-i ecnebiye ile muâmelâtı olan vükelâ ve me'mûrînin ve bir de tarih te'lîfiyle iştigâl eden zevâtın lede-l-hâce mürâcaat etmelerine mahsûs ise de işbu mecmûa bu kabîlden olmayıp çünkü mukaddimesinde dahi beyan olduğu vechile kütüb ü nâdire ve cesîmeden müteferrik bulunan muâhedâttan başka henüz ilan olunmayıp muazzamât-ı vukûâtın hakîkiyetini

zâhire ihrâca medâr olacak bir çok mekâtîb ve senedâtı şâmil bulunduğundan mütâlaası her hâlde mûcib-i fevâid olacağı der-kârdır. Mûmâ-ileyh müsâade-i mevki' ve me'mûriyet münasebetiyle Dersaadet'te her vechile mazhâr-ı teshîlât olduğu misillü Viyana ve Berlin ve Paris ve Londra defterhanelerinde dahi ruhsat-yâb-ı taharrî olarak haber verildiğine göre pek çok evrak-ı mühimme cem' ü istihsâl eylemiştir.

Binanaleyh işbu Mecmûa-i Muâhedât vukuât-ı sâlifenin ne makûle efkâr ü ağrâz üzerine mebnî olduğunu gösterir bir tarih-i sahîh demek olur. 941 senesinden mukaddem Venedikliler bazı imtiyaz i'tâsını mutazammın Devlet-i Âliye ile Venedik cumhuru ve Rodos şövalyeleri beyninde bazı mukâvelât akd olunmuş ise de bir Avrupa devleti ile sulh ve müsâlemete dair en evvel akd eylediğimiz mezkûr 941 senesi muâhedesidir.

Mecmûa-i mezkûre İstanbul'un fethinden seksen üç sene sonra Cennet Mekân Sultan Süleyman-ı Kanuni Hazretlerinin câlis-i serîr-i saltanat-ı Osmâniye olduğu zaman sa'd-ı iktirândan bed edip ol esnada Saltanat-ı Seniye vâsıl-ı aks-el-gâyât-ı satvet ve iktidar olduğundan şu hâlin ne makûle esbâba mebni olduğunu anlamak için bizce asr-ı mezkûr tarihini mütâlaa ve tetkik ehemm-i umûrdandır. Ol vakit sûret-i terkîbe ve bi-l-husûs usûl-i askeriyece tavâif-i sâireye fâik olduğumuz cihetle bu kadar fütûhâta mazhar olarak gulgule-i şân ü şevketimiz velvele-endâz-ı çâr-aktâr-ı cihan olmuştur. Fakat sonraları bir muktezâ-yı_takdîr-i kadîr-i ilel ve esbâb-ı muhtelifeye mebni kaziyye bir asker olarak milel-i sâire bize tefevvuk eyledi. Nezd-i erbâb-ı basâirde Rûşen ü zâhir olduğu vechile şu inkılâbı dâî olan esbâbdan birisi ekseriya netîce-i izz ü ikbâl olduğu üzre bizler ten-perverî ve istirâhata i'tiyâd ile tekellüfât-ı sifriyeyi tena'umât-ı hızriyeye tebdîl etmekliğimiz maddesi ise de asıl sebep milel-i sâirenin fünûn ü sanâyi'de kesb-i terakkî ve kemâl eylemesidir. Yani zikr olunan tahavvül-i hâl bizim gerilememizden ziyade onların ilerlemeleriyle hâsıl olmuştur. Filhakika şu zamanımız a'sâr-ı sâlife ile kıyas kabul etmeyip tahsîl-i mâye-i satvet ü iktidâr mutlaka maârif ü âdâbın beyn-el-ahâlî intişârına mütevakkıftır. Maksad-ı mühimm-i mezkûr şu esasa müstenid olmayarak hezâr külfet ve zahmetle sûret-pezîr-i husûl olsa bile umûmî ve dâimî olamaz. Her ne ise işbu mebâhis tavîl-üz- zeyl olduğundan hemen sadede rücû edelim.

Kitâb-ı mezkûrda münderic mevâddın başlıcası muâhedât ise de müştemil olduğu mekâtîb ü senedât dahi hakikaten dikkat ve itinaya şayandır. Bunlar selâtîn-i Osmâniye

tarafından Fransa krallarına yazılmış nâme-i hümâyunlar ile sadrazamlara ısdâr buyurulmuş o emr-i âliye ve ta'lîmât ve Fransa kralları tarafından selâtîn-i uzâm-ı Osmâniye'ye takdîm olunmuş nâmeler ve süferâlarına gönderilmiş ta'lîmât ve bunların dahi mesâil-i mühimmeye dair metbû'ları olan hükümdârân ve vükelâlarına takdîm etmiş oldukları levâyıh-ı ma'rûzât ve bu kabilden sâir evrâk-ı mühimmedir. İşbu evrâkın ekserîsi muâhedâtın ne maksat üzerine akd olunduğunu şerh ve tavzîh eylediğinden mütâlaalarından çok şey istifade olunacağı misillü Birinci Napolyon Bonaparta'nın Mısır üzerine azîmetine dair mekâtîb ve senedât ziyade şâyân-ı ıttılâ' mevâddındandır. Almanya meşâhîr-i hükemâsından Layübnic tarafından Fransa Kralı On Dördüncü Lui'ye Mısır'ı zabt eylemeye teşvik zımnında yazılmış olan lâyihanın dahi sûreti vardır. Mecmûa-i mezkûre bilhassa Saltanat-ı Seniye'ye müteallik olduğu cihetle bi-t-tabi' cümleden ziyade bizce fâidesi olup bu makûle âsârın Avrupaca dahi şöhret ve itibar bulacağı der-kâr ve bunu Avrupa'da mütâlâa edenler Saltanat-ı Seniye'nin en ziyade sâhib-i şevket ve iktidar olduğu zamanlarda bile daima meslûk-ı kadem-i ihtiyârı olan tarîk-i müstakîm-i adl ü hakkâniyetten udûl ü inhirâf etmemiş olduğunu görerek bazı bed hâhânın hakkımızda neşr eyledikleri ekâzîb ü erâcîfin ne derece bî-esâs olduğunu fehm edecekleri âşikârdır. Binanaleyh müellif-i mûmâ-ileyhin şu himmetinden dolayı îfâ-yı teşekküre ibtidâr ve diğer mücelledâtın ve bi-l-husûs Rusya devletiyle olan münâsebetimize dair cildinin dahi zuhûruna intizar ederiz.

İşbu Mecmûa-i Muâhedât'ın fâidesi yalnız Fransa lisanına âşina olanlara münhasır olması cây-ı teessüftür. Fakat şâmil olduğu muâhedâtın hemen kâffeten Türkçe sûretleri mevcut olacağından bunların cem' ü tedâriki ve olmayanların bi-t-tercüme ilâvesi ile tab' ve neşri husûsuna dahi bir sâhib-i ehliyet tarafından himmet buyurulsa bi-l-cümle ebnâ-yı vatan istifâde ve bi-l-husûs ecânib ile münâsebât-ı resmiyesi olan me'mûrîn-i Saltanat-ı Seniye maslahatça fevâid-i azîmeyi istihsâl edeceğinden ez dil ü cân bunun hüsn-i husûlünü temenni eyleriz.

Münif Efendi, **"Mecmûa-i Muâhedât-ı Osmânî"**, S.27, s.93-97

Harîk-i İstanbul

Dersaadet bilvücûh müsellem olan muhassenât-ı mevkiiye ve tabîiyesiyle beraber öteden beri ind-el-eslâf iki ayb ile ma'yûb olup bunların birisi harîk ve diğeri tâûndur. Birincisi şehrin sûret-i inşâiyesinden yani insana ait bazı taksîrâttan neşet edip ikincisi ise mümteni'-ül-indifâ'-ı âfât-ı semâviyeden ma'dûd olduğu hâlde ittihâz olunan bazı tedâbîr-i sıhhiye tesiriyle bi-izn-illâhi Teâlâ bi-l-külliye mündefi' olup men-i vukû'u dahil-i daire-i iktidarımız görünen harîkin ilâ yevminâ hezâ devam-pezîr olması hakikaten garâib-i ahvâldendir.

Hâlik-i Teâlâ Hazretleri ateşe yakmak ve kabil-i ittihâb olan eşyaya yanmak gibi kâffe-i mahlûkâta birer hâssa vermiş olup bunun hilâfında irtikâb olunan harekât mutlaka مستنبع mücâzât olduğundan işbu harîk münasebetiyle an be an dûçâr olduğumuz envâ'-ı mazarrât kendi sû-i sanî'imiz eseri olmadığında iştibah yoktur.

Mesâib-i sâire gibi harîkin dahi mazarratı fualâ حسازدیده olanlara münhasır olmayıp umûm ahâlice sû-i te'sîrâtı görülür. Çünkü efrâd-ı ahâlî yek-dîgerinin fakr u gınâsından bittabi' hissedar olup senevî bir çok emlâk ve eşyası remâd u duhâna munkalib olan bir şehrin rehin-i intizâm u ma'mûriyet ve ahâlîsinin hâiz-i nisâb-ı refah ve servet olması umûr-ı müşkiledendir.

İcrâ olunan tahkîkât-ı resmiyeye nazaran 1275 senesi ibtidasından işbu 1281 senesi Rebîülâhir nihayetine kadar beş sene dört ay zarfında Dersaadet'te yüz altmış defa harîk vuku bulup iki bin sekiz yüz kırk dört bâb-ı hane ve bin iki yüz kırk altı dükkân ve mağaza ve yirmi üç han ve hamam ve mescit ve emsal-i ebniye ve bir Saray-ı Hümâyûn ki cem'an dört bin yüz on dört mahall muhterik olmuştur. Şu hesaba nazaran Dersaadet'te birbiri üzerine takrîben her on bir günde bir yangın zuhûr edip her defasında yirmi dört hane ve sâire muhterik olmuştur. Mahrûkat-ı mezkûre taksim olunduğu hâlde takriben senevî yedi yüz yetmiş bir ve şehrî altmış dört ve yevmî iki harîk isabet eder. Haneler birbiri üzerine ellişer ve mağaza ve dükkânların müstakil olmak üzere tahmin olunan nısfı kırkar ve han ve hamam ve sâire ikişer yüz kîse kıymetinde itibar olunduğu hâlde mahrûkât-ı mezkûre bedelleri iki yüz on üç bin dokuz yüz yirmi kîse ve bunların derûnunda muhterik ve zâyi' olan eşya-yı menkule dahi birbiri üzerine on beş kîseden altmış bir bin üç yüz doksan beş

kîse ki menkul ve gayri menkul olarak müddet-i mezkûre zarfında harîk münasebetiyle Dersaadet'te vuku bulan hasârâtın miktarı cem'an iki yüz yetmiş beş bin iki yüz yirmi kîseye bâliğ olur ve bu müddet esnasında muhterik olan Topkapı Saray-ı Hümayunu'nun muhterik olan ebniye ve eşyası dahi yüz otuz bin kîse tahmin olunarak meblağ-ı mezkûre ilave kılındığı hâlde kâffe-i zâyiât dört yüz beş bin iki yüz on kîseye bâliğ olup işbu hasârât taksim olunduğu hâlde senevî yetmiş beş bin ve şehrî yedi bin iki yüz elli ve yevmî iki yüz kırk kîse isabet eder.

Yetmiş beş senesinden mukaddem vuku bulan harîklerin miktar ve hasârâtı henüz tahkîk olunamamış ise de evvelleri ahşap ebniyenin daha ziyade kesreti ve sıklığı cihetle harîkler daha ziyade mazarrat îrâs edip haylice vakitten beri cârî olan ebniye nizâmât-ı seniyyesi semeresi olmak üzre muahharen hayli ahşap ebniye kârgîre münkalip olduğu misillü bazı sokaklar dahi tevsi' eylemiş olduğundan bunun vâkı' olan tesirât-ı hasenesinde iştibah olunamaz. Fakat ne derece fark eylediğinin anlaşılması, yetmiş beş senesinden mukaddem vuku bulan yangınların ve hasârât-ı vâkıalarının miktarı bilinmesine mütevakkıftır. Beyana hâcet olmadığı vechile Dersaadet'te harîk vukuunun ve kesret-i mazarrâtının başlıca esbabı ebniyenin hem ahşap ve hem de sık olması olup bir de emr-i itfâda isti'mâl olunan tulumba ve vesait-i sâirenin gereği gibi muntazam ve müessir olmaması maddeleridir. Kabl-el-feth Dersaadet ebniyesi kâffeten kârgîr olduğu olduğu hâlde sonraları bazı mertebe sühûlet ve ehveniyetine mebnî herkes ahşap binaya heves edip ezmine-i sâbıkada dahi ebniye umûru şimdiki gibi nizâmât-ı müessese tahtında olmadığı cihetle hâl-i hâzır vücûda gelmiştir.

Gerek metâneti ve gerek harîkten mahfûziyeti cihetiyle rüchâniyeti der-kâr olan kârgîr usûlünün terkiyle ahşap binaya rağbet olunması hakkında zâhiren iki sebep beyan olunup bunlar dahi ahşap ebniyenin sühûlet ve ehveniyet ile husûle gelmesi ve bir de kârgîr ebniyenin sıhhatça bazı sû-i te'sîrâtı tevehhüm olunması kaziyeleridir. Bu mesele gereği gibi mütâlaa ve ta'mîk olundukta birinci sebep muvâfık-ı maslahat olmadığı misillü ikincisi dahi sıhhatten ârî olduğu anlaşılır. Egerçi kârgîr ebniyenin emr-i inşâ ve muhâfazasında şerâit-i lâzımeye riâyet olunmadığı hâlde derûnunda hasıl olacak rutubet sıhhatça sükkânı hakkında mahzûrdan sâlim olamaz ise de erbâbı marifetiyle yaptırıldığı surette iddia olunan mazarrattan eser görülmeyip her tarafında dahi Dersaadet'te mevcut şu

kadar kârgîr ebniye sükkânının sıhhatçe ve âfiyetçe bizim mâdûnumuzda olmadıkları sıdk-ı müddeâya şahit-i âdildir.

Sühûlet ve ehveniyyet bahsine gelince fi-l-vâki' ahşap ebniye az vakit zarfında vücûda gelir ise de masârıf cihetiyle ikisi beyninde olan fark küllî olmayıp ahşapın kârgîre nisbetle çok dayanmasına ve sık sık tamire muhtaç olmasına nazaran bu farkın dahi sebep-i tercîh olamayacağı erbab-ı tecrübe ve tahkîk indinde müsellemdir. Zann-ı âcizaneme göre kârgîr binanın sıhhatça sû-i te'sîrâtı hakkında sekene-i İstanbul'un zâhib oldukları efkâr-ı aslî fer'a kıyâs yani fena yapılmış kârgîr ebniyenin fenalığını ta'mîm etmelerinden neşet edip ahşabın tercihi hakkında o makûle efkâr-ı vâhiyenin dahi medhali var ise de asıl sebep öteden beri ahşap ebniye ile me'lûf olarak başka bir sûret tecrübesine cesaret etmek istemedikleridir. Türkçesi görenek belasıdır. Ehl-i şark ile garp beyninde olan umûr-ı ma'kûseden birisi dahi bu maddedir. Avrupalılar mesâkin ü melâbis ve eşya-yı sairece müttehazları olan usûlü ekseriya sebeb-i sahîh tercih dahi olmadığı hâlde mücerret (li külli cedîd-i lezze) zevkinde behre-yâb olmak için sık sık tebdîl edip ehl-i şark ise muttasıf oldukları sıfat-ı memdûha sükûnet ve vakar iktizasınca her ne şey hakkında olur ise olsun terk-i mu'tâdı adem-i sebâta isnat ile işbu ebniye maddesinde olduğu gibi bazı kere muhassenât-ı külliyesi der-kâr olan usûlü ittihâzda tereddüt eylerler. Bunun biri ifrat ve diğeri tefrit kabîlinden olduğundan her hâlde tarîk-i i'tidâl meslûk-ı kadem ihtiyar kılınmak lâzım gelir.

Dersaadet'te ber-vech-i bâlâ yangınların dâî olduğu telefât sırasında yâd-gâr-ı eslâf olan bir çok eşya-yı nefîse ve nüsah-ı nâdîde dahi mahv-ı muzmahill olur ki bunlar zâyiât-ı sâireye mikyas olamayıp tamiri nâ-kâbil bir harâbiyet idügi âşikârdır.

Ahşap ebniye daima tehlikede bulunduğundan sükkânı kat'an emniyet üzre olamaz. Şu hâl herkesin sâkin olduğu haneyi derece-i iktidârı kadar tanzîm ve tezyîn etmesine mani olup pek çok zevât dahi kütüb-i nefîse ve sâir zî-kıymet eşyalarını han ve cevâmi-i şerîfede hıfza mecbur ve bu vechile temettuât-ı mümkine ve meşrû'adan mahrum olurlar. Bazı ehl-i merak muhafazası mültezem olan eşya ve evrâkı daima bi-s-suhûle beliyye-i ihtirâktan tahliyesi mümkün olacak bir hâlde tutup hatta bazıları kâide-i teyakkuz ve ihtiyâta riâyette mübalâğa ederek leylen yatakta huzur ve istirâhatın mütevakkıf olduğu derecede tebdil-i câmeden ictinâb ederler. İşte harîkin işbu netâyic-i muzırresi en ziyade şayan-ı dikkat

halâttandır. Hele leylen harîk vukû'unda nöbetçi ve bekçilerin (yangın var!) sadâsı ne derece dehşet-endâz kalıp ve bu münâsebetle karîb ve baîd ve kâim ve nâim kâffe-i ahâlînin teveccühle hâb ü râhâtı meslûb olduğu Dersaadet ahâlîsinin hezâr-yâr-ı mücerrebi olan hâlâttandır.

Nice ashâb-ı servet ve iktidârı bir anda fülş-i ecre muhtaç eden bu misillü bir beliyye-i nâgeh-zuhûrun devamı nezd-i Saltanat-ı Seniyye'de nazar-ı bî-kaydî ile görülemeyip bunun istihsâl-i esbâb-ı indifâ'ı öteden beri matlûb ve mültezem-i âli olduğundan müceddeden inşâ olunacak ebniyenin kârgîr olmasına veyahut hiç olmaz ise bir kârgîr duvar ile tefrik kılınmasına sa'y ve ikdam kılınmış ise de bazı aceze-i ahâlînin vuku bulan tasaddiât-ı mütevelliyelerine mebni ol bâbda ısrardan sarf-ı nazarla ber-minvâl-i muharrer tahkîk-i mazarrâtına medâr olacak bazı tedâbir ittihâzıyla iktifa buyrulmuştur.

Müceddid-i bünyan-ı saltanat ve meşîd-i erkân-ı mülk ve millet-i padişahımız efendimiz hazretleri dahi cülûs-ı mes'adet-i me'nûs-ı cenab-ı mülûkânelerinden beri tesis ve ikmâline muvaffak olup elyevm dâr-ül- hilâfet-i seniyelerinin mâye-i zînet ve ihtişamı olan bunca ebniye-i mîriyenin kâffesi kârgîr olduğu misillü bu defa Tophane ve Tersane-i Âmire'de ve Bâb-ı Ser-askeriye'de zaten ahşap bulunan devâir-i seniyenin birer tarz-ı bihîn üzre kârgîre tahvîli hakkında irade-i isabet-âde-i mülk-dârîleri şayan buyurulmuştur. Şu hâl devair-i mezkûrenin bir hüsn-i kâlibe ifrâğıyla beraber sekene-i İstanbul'a bir hüsn-i misal irâesi maksad-ı âliyesini mutazammın olduğundan ahâlî hem kendi menâfi'-i hakîkiyelerini vikayeten ve hem de metbû-i müfahhamları olan zat-ı maâlî-i sıfât-ı padişahînin bu bâbda dahi eser-i celîlerine ıktifâen minba'd yapılacak ebniyenin mümkün mertebe kârgîr olmasına bezl ü sa'y ü makderet eyleseler muvâfik-ı hâl ü maslahat olacağı derkârdır.

Avrupa'da kâffe-i ebniye kârgîr olduğundan harîk mazarrâtından burası kadar havf olunmadığı halde vesâit-i itfaiyesi pek muntazam olup bizimkilerden ziyade cesîm ve kavî tulumbalardan başka yangından âdem ve eşya tahlîsine mahsus mütenevvi' âlât ve edavât olduğu misillü bu işte müstahdem neferât mahâret ve hiffet-i hareketlerini mûcib olacak gûnâ gûn zûr-bâzlıklar taâllüm ederler. Bir de şehrin her tarafında vâkı' zaptiye merkezleri telgraf ile yek-dîgere merbût olduğundan harîk vukuu anda keyfiyet iktizâ eden mahalllere ihbar ile daima muntazır bulunan tulumbacı ve sâire tulumba ve âlât ve edevât-ı

lâzımeleriyle mahsûs arabalarına süvâr olarak yangın mahallline müsâraat ederler ve bu arabalardan kangısı evvelce varır ise bir miktâr-ı muayyen mükâfât akçesi ahz eder.

Harîk mahallline miktâr-ı vâfî zaptiye neferâtı dahi celp olunarak bunlar seyircileri takarrübden men ve bir gûne uygunsuzluk vukûunda def etmek üzre harîk etrafını ihâta ederler. Neferât ateşin def-i tesirâtına medâr olacak gûnâ-gûn başlık ve elbise lâbis oldukları hâlde zabıtalarının nizâm usûlü üzre vâkı' olan komandoları vechile serbestâne hareket ederler. Avrupa şehirlerinde ahâlînin her türlü ihtiyâcâtına vefa etmek ve istenildiği hâlde hanelerin beşinci katlarına kadar tabîiyetle çıkmak üzre cesîm demir borular vasıtasıyla her tarafta tatlı su cereyan eylediğinden harîk zuhûrunda ekseriya bu sularla iktifa olunup iktiza ettiği hâlde dahi cesîm demir havzları hâmil arabalarla celb olunur.

İşte bir taraftan ebniyenin kârgîr olması ve diğer taraftan suyun bol ve vesâit-i sâire-i itfaiyenin mükemmel bulunması hasebiyle Avrupa memâlikinde yangınlar çok mazarrat edemez ve bir mahallde harîk zuhurunda burası gibi hem-civâr olan büyût ve belki kâmilen ol semt ahâlîsine mûcib-i havf ve endişe olmaz ve hatta bir hanenin bir katında harîk olduğu hâlde diğer katlarda sâkin olanlar telaş etmeyip tahliyesine dahi sa'y etmedikleri bir kere maa-l-istiğrâb meşhûd-ı âcizânem olmuştur.

Paris'te beş bölükten mürekkep olmak üzre bir tabur tulumbacı olup bunlar asâkir-i nizâmiyeden ma'dûd iseler de iktizâ eden maaş ve ta'yînâtları şehir ahâlîsi tarafından tesviye olunup Zaptiye Nezareti taht-ı idaresinde bulunurlar.

Avrupa'da ekser ebniye ve bazı kere dahi müştemilâtı gayet cüz'î bir bedel mukabilinde mahsûs kumpanyalara sigorta ettirildiğinden harîkten nâşî vuku bulacak hasârât bi-t-tamam mezkûr kumpanya tarafından tesviye ve tazmîn olunur. Binanaleyh bir mahallde harîk zuhurunda sahibi kat'an kayd etmeyerek savuşur ve sigorta kumpanyası tarafından memurlar gelip itfâsını sa'y ederler. Bâlâda dahi beyan olunduğu üzre işbu harîk gayet zengin ve maldar bir âdemi ân-ı vahîdde bi-l-külliye tehî-dest ve bî-mâye bırakabileceğinden herkes masârıf-ı sâiresi sırasında sigortacıya senevî bir miktar cüz'î akçe i'tâsıyla şu felâketten emin olacağı cihetle usûl-i mezkûrun muhassenâtı inkâr olunamaz. Şu fâide kârgîr-i ebniye hakkında olup çünkü ahşabın bulunduğu tehlikeye nazaran sigorta bedelinin ziyade olması iktiza edeceği ve bu dahi ashabına bir bâr-ı girân

olacağı cihetle zikr olunan sigorta usûlü fevâidinin ahşap ebniyeye şümûlü olamaz zannedilir.

Fransa'da ebniye-i mîriyeye veyahut meskûn olan bir mahallin ihrâkına ve nüfus telefini dâî olan bir yangının îkâ'ına ictisâr edenler katl ile mücâzât olunduğu misillü gayr-i meskûn olan mahalllere ve orman ve mezrûâta ateş ilka edenler kayd-ı hayat ile küreğe vaz' olunur. Kendisine ait emlâk ve eşyayı ihrâk edenler habs ve bu vechile başkalarına mazarrat tertip ettiği hâlde küreğe konulur. Gaflet ve adem-i dikkatten neşet eden harîkin mazarrâtı sebep olanlara tazmîn ettirildikten başka bunlardan ceza nakdi dahi alınır ve harîk ile tehdit edenler altı aydan beş seneye kadar habs olunur.

Münif Efendi,**"Harîk-i İstanbul"**, S.28, s.148-156

Karıncaların Sanat ve Medeniyeti

Bir karınca yalnızca olduğu hâlde haşerât-ı sâire kabîlinden gayet hakîr ve nâtüvân ve nazar-ı itibare alınmağa nâ-çesbân bir hayvan ise de yuvasında birtakım ebnâ-yı cinsiyle müctemi' olduğu zaman (mûr-ı derhâne-i hû ve hükm-i Süleymân-dâred) mana-yı ihtişâm-ı intimâsı nâsiye-i hâlinde zuhûr-ı küllî ile mütehakkık ve müncelî olarak akl ü hikmet ve sa'y ü gayretle muttasıf bir heyet-i efrâddan adeta bir şahs-ı mütemeddin hükmündedir. Kâffe-i etvâr ü harekâtları lâzıme-i yek-ciheti ve ittifâkı dâî kavâid-i hükmiye ve beyn-el-efrâd fezâil-i ahlâkın hüsn-i muhâfazasını müeddî usûl-i edebiyeye mebnîdir. Bunlar gayet mukaddem ve gayûr bir tâifedir ki sanat ve himmet ü hubb-i vatan ve hükûmetleri olup beynlerinde fesat ü ihtilâl ve cenk ü cidâl ve emsali râbıta-i ittihâda ednâ mertebe halel verecek bir gûne hâl ü hareketleri vuku bulmaz. İşbu mesâî ve ikdâmları üç maksadın husûlüne masrûf bunlar dahi mesken ve gıda tedariki ve ibka-yı nev'den ibarettir. İşbu makâsıd-ı selâsenin husûlüne medâr olacak esbâba teşebbüste fevka mâ yetesavver biraz meâsir-i akl ü iz'ân ederler.

Karıncalar üç sınıf olup bunlardan ikisi zekûr ile inâstır ki zekûr pek kalîl-ül-adet ve nisbetle cesîm-ül-cüssedir ve inâs külliyetlice olup kıt'aları küçüktür ve işbu iki sınıfın dahi kanatları vardır. Üçüncü sınıf erkeklik ve dişilikten mücerret olup asıl çalışan ve bu tâifenin cüz-i a'zamını teşkîl eden bunlardır. Sınıf-ı mezkûrun kanatları olmayıp cesâmetçe

dahi diğer iki sınıftan asgardır. Karıncaların birtakımı tecemmu' ederek yeri kazarlar ve toprağını dışarı çıkarırlar ki ekseriya görüldüğü vechile bundan tepecikler hâsıl olur. Ba'de etrafa dağılarak her türlü hubûb ve saman ve ot cem' edip hezâr zahmet ve tekellüf ile getirirler ve işbu naklettikleri şeyler ekseriya kendi cismlerinden çok büyüktür. İşbu yuvaları yek-dîgerine geçilir koğuşlardan ibarettir. Sehven veyahut kasten insan veyahut hayvan ayağı işbu meskeni hedm ve tahrîb ettikte der-akab tamirine mübâşeret ve tavâif-i beşeriyede emsali görülmemiş derece mütehammilâne ve mukdim-âne hareket ederler.

Karıncalar ibtidâ-yı neş'etlerinde diğer bazı hevâmm gibi birkaç kere tebdîl-i şekl ve hey'et eylediklerinden inkılâb-ı âhirden sonra havada cevelân eden kanatlı dişiler yumurtalık için yuvalara girerler. Bu bâbda onlar tarafından bazı mertebe tereddüd veyahut teehhür zuhûr ettikte derhal amele gürûhu bunları bi-t-taharrî cebren getirirler ve yumurtlama vakti geldikte vaz'-ı hamlde onlara muâvenet ederler ve bu yumurtalardan hâsıl olan kurtlar çok vakit hareket edemeyip ol müddette amele takımı bunları beslerler. İşbu kurtlar tamam neşv ü nemâ bulduktan sonra bir nev' koza içine sarınıp bunun derûnunda son def'a olmak üzre tebdîl-i şekl ederler. İşte beyn-el âdem(?) karınca yumurtası denilen şey işbu kozalardır. Amele takımı gerek bu kozaların ve gerek sahîh yumurtaların hüsn-i muhâfazasına ziyade ihtimâm edip hasb-el-îcâb öteye beriye nakl dahi ettikleri daima müşâhede olunur.

Karınca yavruları koza içinde oldukları vakit bunu kendileri yararak dışarı çıkmayıp bu hizmet dahi amele-i mezkûreye muhavvel olduğundan tamam vakti hulûlünde vazîfe-i mezkûreyi hüsn-i îfâ ederler. İşbu vakit gelinceye kadar mezkûr kozaları gâh havaya ve güneşe göstermek için yuvanın haricine çıkarırlar ve gâh havanın sû-i te'sîrinden muhâfaza için yuvanın içine nakl ederler ve yavrular çıktıkta bunları kendilerinin ekl ve hazm etmiş oldukları gıdadan it'âm ederler. Karıncalar kurt ve böcek vesair her türlü hayvan etiyle tagaddî ederler. Hele lâşeleri teveccühle soyup kemikleri üzerinde zerre kadar et bırakmadıkları malumdur. Fakat bunlar yalnız lühûm ile tagaddî eder hayvânâttan olmayıp her türlü hubûb ve meyve ve hulviyyâtı dahi ziyade severler. Bahçe ve hanelerimizde îrâs ettikleri mazarrât bu bâbda şâyân-ı teessüf bir delildir.

Cenâb-ı Hakk yeryüzünde halk ettiği kâffe-i mahlûkât için husûle getirip bizim kendimize hasr etmek iddiâsında bulunduğumuz mahsûlâttan işbu mûr-ı zaîf dahi hissedâr

olmak istedikte afv ü safh ile muâmele eylemek bazı mertebe hakîm olmaya mütevakkıf ve Sadi-i merhûmun (Miyâzâr-ı mûrî ki dâne-keş est / Ki cân dâred vü cân-ı Şirin hoşest) kavl-i hakîmânesiyle amel etmek şîme-i insaniyete evfaktır. Karıncaların tatlı şeylere olan meyl ü inhimâki fevk-al-gâye olup hatta bunun tahsîlinde sâir hayvânât derece-i iz'ânının mâfevkinde bazı vesâit-i garîbe isti'mâl ederler. Şöyle ki bala müşâbih bir nev' tatlı madde husûle getirir bir cins küçük hayvanın saydına giderler ve onları tutup yuvalarına getirerek habs ederler ve bizim sütleri için inek ve keçileri beslediğimiz gibi onları beslerler.

Müteahhirînden ilm-i hayvânât ile iştigal edenler karıncaların ahlâk ve medeniyeti hakkında ind-el-mütekaddimîn meçhûl çok şeyler keşf ve tahkîk eylemişlerdir. Karıncaların her bir heyet-i ictimâiyeleri efrâdı beyninde kemâl-i ittihâd olup kabâil-i muhtelifesi yek-dîgeri hakkında merâsim-i mihmân-nüvâzîye dahi riâyet etmelerine nazaran saffet-i memdûha-i hubb-i vatanla muttasıf oldukları der-kârdır. Bunlar bazı kere birbirine i'lân-ı harb edip beynlerinde sûret-i muntazamada muhârebât-ı şedîde vuku bulur. Şöyle ki muhârib olan tarafeynin yuvaları vasatında bir mahall gûyâ meydân-ı muhârebe olmak üzre karar verilip orada elyevm milel-i mütemeddine beyninde mer'î olan usûl-i askeriye vechile murabba'-üş-şekl olarak tecemmu' ettikten sonra kemâl-i şiddet ve tehevvür ile yek-dîgeri üzerine hücûm ederler. Akşam oldukta tarafeyn yine sûret-i muntazamada çekilip mecrûhlarını ordugâhlarına nakl ederler ve ferdâsı gün yine muhârebeye ibtidâr ederler. Karıncaların gayet garîb ve kavâid-i askeriyeye mutâbık olan şu hâlleri tavâif-i beşeriyenin harekât-ı hûn-rîzâne ve muâmelât-ı gaddarânelerine tamamıyla müşâbihtir. Yek-dîgerinden ahz ettikleri üserâyı yuvalarına getirip habs ve tevkîf ve orada bunları yumurtaların hüsn-i muhâfazası ve yavruların terbiyesi gibi bazı işlerde istihdâm ederler ve mecrûhîne suver-i adîde ile müdâvât edip ve maktullerin etrafına toplanıp gûyâ izhâr-ı hüzn ve mâtem edip veyahut iâde-i hayatına çalışırlar gibi okşayıp yalarlar.

Ber-minvâl-i muharrer karıncaların bu derece fetânet ve istidâdları heyet-i ictimâiyelerine mahsûs olup bunlar hâl-i infirâdda hasımları olan diğer bazı hayvânâta mukâbeleden âcizdirler. Ezcümle karınca arslanı tabir olunur bir nev' hayvan-ı sagîr onlara galebe eder. İşbu hayvan haşerâttan kanatlı ve zarif bir nev' hayvanın yavrusu olup kan ile tagaddî eder ve ekseriya şikârı karıncadır. Karınca hayvanı devecik tesmiye olunur ma'hûd hayvana müşâbih olup fakat bunun başında birtakım uzun boynuzları vardır ki âlât

mesâbesinde isti'mâl edip bunlar dahi heyet-i mahsûsasına tahavvül edinceye kadar icrâ edeceği harekâta tamam muvâfıktır.

Haşerât-ı sâirenin kendi şikârlarını takip etmek için kanat veyahut ayakları olup hayvan-ı mezkûr ise bu makûle a'zâdan bi-l-külliye mahrum olduğundan kat'a yerinden hareket etmediği hâlde şikârını nezdine celb eder. Şöyle ki şikârın güzergâhı üzerinde bir çukur kazarak içinde pusuya yatar ve müterassıd olduğu hayvânât mutlaka içine düşer. İşbu hufreyi kuru kum veyahut toprak üzerinde hafr edip kendisi dahi içinde bi-t-tesâdüf oradan mürûr edecek karıncanın vürûduna kemâl-i sabr ü sükûnet ile muntazır olur. Evvel emirde çukurun vüs'atine göre bir dâire çizer ve çukurun umkuyla işbu dâirenin kutru beyninde bir nisbet-i muayyene olduğundan bir hayli miktar toprağın hafr ve ihracı lâzım gelip işbu ameliyyât-ı müşkileyi hasb-üş-şekl kazma mesâbesinde isti'mâle sâlih olan başıyla icrâ eder. Şöyle ki bir ayağıyla kumu başına doldurup haylice kuvvetle dâireden dışarı iter. Şu hâle nazaran cesâmetine nisbetle a'sâbında hayli kuvvet olması lâzım gelir. Maksadı hâsıl oluncaya yani birkaç santimetre mik'ab toprak çıkarıncaya kadar ameliyyât-ı mezkûreyi kemâl-i mahâret ve sür'atle tekrar eder. Hafr esnasında ayrıca kum tanelerine tesadüf eylediği hâlde onları dahi başıyla kaldırır atar ise de kum taneleri bu sûretle ref'i mümkün olmayacak derecede cesîm olur ise ol hâlde arkasına yükleyip hârice nakl eder. Hayvan-ı mezkûre ekseriya işbu teşebbüsâtında mevâni'-i kaviyyeye tesâdüf ederek maksadına dest-res olamaz ise de kat'an dûçâr-ı ye's ve fütûr olmayıp matlabı hâsıl oluncaya kadar azîmetinde sebât ü ısrar eder.

Nihayet çukur kazılıp tamam olduktan sonra ber-vech-i muharrer hayvan derûnunda şikâra müterassıd olarak oturur. Bir karınca işbu vartanın kenarından geçtikte kum veyahut tozdan ibaret olan kenarı münhedim olarak içine düşer. Derhal karınca arslanı boynuzlarıyla onu tutup sersem etmek için şiddetle sallar. Karınca ber-takrîb yakayı kurtararak firar ettiği hâlde dahi üzerine birçok kum saçarak dehşet verip tevkîf eder. Her ne hâl ise karınca düşüp artık harekete mecâli kalmadıkta kanını emerek itlâf edip lâşesini dahi çukurdan dışarı atar ve ba'de mukâtele-i vâkıa münasebetiyle çukurda husûle gelen harâbiyeti tamir ettikten sonra kemâ-kân kemîn-gâhında şikâra muntazır olur.

Hayvan-ı mezkûrun işbu ameliyyâtı kendisine nisbetle hakîkaten umûr-i muazzamadan ise de asıl şâyân-ı dikkat bunun mutazammın olduğu sanat ve hesâb ve basîrettir. Bunun

fenn-i mi'mârî ve usûl-i cengâverîde olan mahâret-i kâmilesi sayd ü şikâr ile iştigal eylediği karınca kumun sanâyi'-i garîbelerine müsâvîdir denilebilir. Fakat nezd-i erbâb-ı rüşd ü nihâde tavzîh ve beyâna hâcet olmadığı üzre bunların sanat ve mahâretleri bir cins amel ve harekete mahsûs olup akl ü idrâkten mahrum bulunan hayvânât-ı sâire gibi başka şeylere muktedir değildir. Karınca hasmının kendisi için tehyie eylediği hufre-i helâki kat'an tasavvur edemediği misillü karınca arslanı dahi en küçük bir saman parçasını naklden âcizdir. Subhâne men tahayyere fî sun'i his-suvâh.

Münif Efendi, **"Karıncaların Sanat ve Medeniyeti"**, S.30, s.230-236

İslâm Kütüphaneleri

Mukaddemleri tavâif-i İslâmiye beyninde ulûm-i maârif şimdiki gibi metrûk değil idi. Vâkıâ Hazreti Ömer Radiyallahü anh muktezâ-yı vakt ve hâl olan bazı makâsıd-ı mühimmeye mebnî seraskeri bulunan Amru Bin El Âsım'a İskenderiye'nin ikinci kütüphanesinin ihrâkını emir buyurmuştu. (Ma'lûmdur ki belde-i mezkûrenin birinci kütüphanesi ondan yedi yüz sene mukaddem Kayser-i Rum zamanında kazaen muhterik olmuştur.) Fakat sonraları bu misillü tedâbîre müracaat olunmaktan başka bilakis neşr-i envâr-ı ulûma i'tinâ kılınmıştır. Hulefâ-yı Abbasiye'den Mansur ve Harunreşit ve Me'mun asırlarında ulûm ü fünûn Avrupa'da bi-l-külliye metrûk ve mensî iken Bağdat'ta ziyade terakkî etmişti. Hatta Kostantiniye'ye mahsûs âdemler irsâliyle Yunan müelleflerinin âsâr-ı mu'tebereleri lisân-ı Arabî'ye nakl ve tercüme olunur ve ekseriya muhârebât hitâmında akd olunan sulhnâmelere bir miktar kütüb-i Yunâniye i'tâsı şartı dahi hâssaten derc eylediler idi.

Hulefâ-yı Abbasiye'nin Bağdat'ta te'sîs etmiş oldukları kütüphane ve medreseler hakkında çok ma'lûmâtımız yok ise de müellefât-ı mevcûdenin fevk-al-gâye kesreti şundan anlaşılır ki 657 sene-i hicriyesinde tâife-i Tatar'ın Bağdat'ı istilasında kütüb-i müdhare Dicle'ye ilka olunmuş ve bundan derûn-ı nehrde bir rıhtım peyda olup üzerinden piyade ve süvârîler mürûr etmişlerdir.

Mağrib ve Mısır ve Endülüs ve berr-üş-Şam ve Buhara ve Semerkand ve sâir memâlik-i İslâmiye'de gerek hulefâ-yı Bağdat'a rekabet ve gerek onlara itaat eden selâtîn ve

ümerânın ekserîsi ulûm ve fünûna rağbet ve kütüphaneler ve medreseler inşâsıyla kesb-i şöhret eylemişlerdir. Hulefâ-yı Mısriye'nin Kahire'de vâkı' saraylarında bulunan kütüphaneleri kırk odadan mürekkep olup bir milyon altı yüz bin cildi müştemil idi. Bunların içinde müellif hattıyla pek çok nüsh-ı nefîse mevcut olup cümlesi hüsn-i hatt ile yazılmış ve ciltleri zer ve sîm ve mücevherât ile müzeyyen idi. Hulefâ-yı müşârün-ileyhimden Müstansırbillah'ın evâhir-i saltanatında yani dört yüz yetmiş üç tarihinde vukû' bulan ihtilâlde işbu kütüphaneyi askerî tâifesi yağma edip tedâhülde kalmış olan ulûfelerine mahsûben kitap almışlardır. Ve vezirin dahi hükûmetten matlûbu olan beş bin dinara (dört yüz kırk kîse) mukabil kendisine yüz bin dinar (dokuz bin kîse) kıymetinde kitap verilmesini halife emr etmiş olduğundan kütüphaneden konağına yirmi beş deve yükü kitap nakl olunmuştur. Ba'de vezir-i müşârün-ileyhin konağı yağma olundukta köleleri mezkûr kitapların ciltlerini koparıp papuç i'mâl ve evrâkını dahi ihrâk eylemişlerdir. Birtakımı dahi Nil'e endâht veyâhut hark olunarak itlâf olunmuş ve kusûru Kahire civarında ötede beride harmanlar gibi yığılıp kalmış ve mürûr-ı zaman ile üzerlerini kum ve toprak kaplayıp bundan tepecikler teşekkül ederek müddet-i medîde Kitap Tepeleri ismiyle zebân-zed olmuştur.

Hulefâ-yı Mısriye'nin zâtlarına mahsûs olan kütüphaneye bu vak'ada dokunulmayıp hâli üzre kalmıştır. Bunda eczâdan mâ-adâ yüz yirmi bin mücelled var idi. Hulefâ-yı Mısriye'nin inkırâzından sonra kütüb-i mezkûre Sultan Selahaddin'e intikal eyledi. Müşârün-ileyh dahi dâima cenk ve cidâl ile iştigal edip ulûm ve maârife rağbeti olmadığından mezkûr kitapları sattırdı.

Arapların Endülüste icrâ-yı hükûmetleri zamanında edebiyat ve sınâyi' hayli terakkî etmişti. Gerek Kurtuba Halifesi ve gerek mülûk-i sâire merkez-i hükûmetlerinde dârülfünûn ve mektepler te'sîs edip bunlardan Müstansır lâkabıyla ma'rûf hâkim-i sânî memâlik-i şarkiyede ilm ü kemâl ile meşhûr zevâtı nezdine celb ettikten başka kütüb-i nefîse mübâyaa ve istinsâhı için Afrika'ya ve Mısır ve İran'a mahsûs memurlar irsâl ettirdi. Sarayında her türlü ulûm ve maârife dair altı yüz bin kitap olup bunlar ulûm tertîbi üzre birkaç daireye vaz' olunmuş ve bir haylisini bizzat kendisi şerh ve tefsîr etmiştir. Kütüphane-i mezkûrda mevcut olan kütübün esâmîsi defteri kırk dört cilt olduğu mervîdir.

Avrupa ahâlîsi henüz zalâm-ı cehâlette iken Bağdat ve Kâhire ve Fas ve Kurtuba şehirleri menba'-ı maârif olup hatta meşhûr Rum Papalarından ikinci Silistor ibtidâ-yı tahsîlinde Endülüs'e giderek Araplardan ilm-i hendese ta'lîm etmiş ve avdetinde dâire ve zâviye resm ettiği için kendisine sehhâr nazarıyla bakılmıştır.

Endülüs'te hulefâ-yı Arap'ın inkırâzıyla yerlerine gelen krallar Valensiya ve İşbiliye ve Gırnata ve mahâll-i sâirede kütüphaneler te'sîs edip İspanya'da mevcut olan kütüphanelerin adedi yetmişe bâliğ olmuştu. İşbu âsâr birkaç defa Hristiyanlar tarafından tahrip olunup bir miktarı Eskoryal Sarayı'na nakl kılınmıştır.

Tevârîh-i şarkiyede mestûr kütüphanelerin cesîmi Trablus'ta bazı mülûk-i İslâmiye'nin tertip etmiş oldukları kütüphanedir ki üç milyon cildi şâmil olup bunların içinde elli bin Mushaf-ı Şerîf ve yirmi bin kütüb-i fıkhiye var idi. İşbu kütüphane meşhur bir medreseye merbût idi ve muvazzaf olarak yüz nüsâhı olup bunların otuzu gece ve gündüz kütüphanede bulunurlar idi. Bundan kat'-ı nazar âsâr-ı nefîse ve nâdire tedâriki için memâlik-i ecnebiyeye mahsûs memurlar irsâl olunur idi.

Ol esnada Trablus, Şam, merkez-i ulemâ-yı âlim olup bin yüz dokuz senesinde ehl-i salîb şehr-i mezkûru istilâ ettikte kütüphanesinde bulunan âsâr düşmanın mûcib-i hayreti olmuştu. Ol vakit ehl-i salîbden birisi bi-t-tesâdüf Masâhif-i Şerîfeye mahsûs dâireye girip eline aldığı kitapların cümlesi Kur'ân-ı Kerîm olduğunu görerek kütüphanede Masâhif-i Şerîfe'den başka kitap olmadığını ilan eylemesi üzerine Hristiyanlar tarafından kâffeten ihrâk olunup kurtarılabilen dahi memâlik-i sâireye münteşir olmuştur.

Meşâhir-i ulemâdan Ebûl Kâsım İsmail Sâhib-i Ebû İbâd'ın kütüphanesine nazaran İsfahan ve Şiraze'de dahi vaktiyle devlet kütüphaneleri mevcut olmak gerektir. Dünyada hiçbir fert mûmâ-ileyh kadar cesîm kütüphane teşkîl etmemiştir. Hindistan'da Moğol Devleti'nin hîn-i inkırâzında Dehli Kütüphanesi'nde bulunan bir kitaptan sâirlerinin ehemmiyet ve kıymeti anlaşılabilir. İşbu kütüphanede Ekber Han'ın hatt-ı desti olarak bir ayn-ı ekber-i kitabı var idi ki bundan kırk sene akdem Lanuklus nam zat metrûkâtının hîn-i fürûhtunda on altı bin iki yüz franka satılmıştır.

Memâlik-i Osmâniye'de Arapların ve İrâniyânın teşkîl ettikleri kütüphaneler cesâmetinde kütüphane yok ise de bin yedi yüz on dokuz senesinde Sultan Ahmet Han-ı sâlis te'sîs edip muahharen ahlâf-ı kirâmı tarafından tevsî' olunan kütüphane lâ-akal otuz bin cilt kitabı şâmildir. Bundan mâ-adâ Dersaadet'te birçok medâris ile Sultan Mehmet ve Sultan Selim ve Sultan Bayezıt ve Sultan Osman ve Sultan Abdulhamid ve Valide Sultan ve Köprülü ve İbrahim Paşa Kütüphaneleri gibi on beş bâb-ı kütüphane olup bunların her birinde iki üç bin cilt kitap vardır. Ahâlîsi elyevm hemân bâdiye-nişîn-i Arabân gibi cehâlette olan Fas ve mağrib şehirlerinde kurûn-ı mütevassıtada cesîm kütüphane ve medreseler mevcut idi.

Seyyid Ali İbn-i Ambâsavî, **"İslâm Kütüphaneleri"**, S.45, s.25-29

ALTINCI BÖLÜM

6. CEMİYET-İ İLMİYE-İ OSMÂNİYE ve MÜNİF PAŞA (Mehmet Tahir)

60. Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye

Tanzimat'ın getirdiği geniş çaptaki modernleşme hareketlerinin sonucu olarak Osmanlı Devleti'nde eğitimi çağın gereklerine uygun olarak yeniden düzenleme, bilim ve teknikte ilerleme hedefine yönelik olarak "meclis" ve "encümen" adı altında bazı resmî teşekküller kurulmuştur. Bunların ilki, Sultan Abdülmecid'in emriyle eğitim sisteminin ıslahı için kurulan Meclis-i Muvakkat'tır. Bu mecliste alınan kararları uygulamak üzere bir de Meclis-i Maârif-i Umûmiye oluşturulmuş ve burada eğitimle ilgili bazı temel kararlar alınmıştır. Bu meclisin aldığı kararlardan biri de İstanbul'da bir Dârülfünûn kurulmasıdır. Dârülfünûn'da okutulacak ders kitaplarının telif ve tercümesi için 1851 yılında Encümen-i Dâniş adı altında bir kurul oluşturulmuştur. Gerek Encümen-i Dâniş, gerekse Meclis-i Muvakkat bizzat devlet tarafından kurulmuş ve devletin eğitim politikasına uygun çalışmalarda bulunmuş kurumlardır. Bu sıralarda bazı Osmanlı aydınları meslekî olmayan, statü ve şekil itibariyle devlet tarafından daha önce kurulmuş meclis ve encümenlerden farklı yapıda olan bir cemiyet kurmaya karar vermişiler ve Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'yi kurmuşlardır. Petersburg sefiri Halil Bey'in imzasını taşıyan bir dilekçeyle sadârete başvurulmuş; 24 Mayıs 1861'de çıkan irâde-i seniyye ile cemiyetin faaliyetlerine izin verilmiştir.

Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Türk aydınlarının kendi aralarında ve kendi çabalarıyla, batı bilim ve kültürünü yaymak için Encümen-i Dâniş'ten sonra kurdukları ilk bilim derneğidir. Cemiyet, Sadrazam Fuat Paşa'nın desteğiyle Münif Paşa'nın öncülüğünde İstanbul'da Mart ya da Nisan 1861'de kurulmuştur. Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye, Encümen-i Dâniş'ten daha etkili olmuş ve Türkiye'de bilimsel çalışma geleneğinin oluşmasına öncülük etmiştir.

Cemiyetin yapısı, amacı, yayın politikası, kuruluş esasları ve kaideleri, yapacağı faaliyetler, memurların vazifeleri, üyelerde aranacak nitelikler, mecmûa-i Fünûn'un ilk sayısında yer alan "Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Nizamnâmesidir" başlığı altındaki cemiyetin 35 maddelik tüzüğünde şöyle anlatılmaktadır:

"(Fasl-ı Evvel)

Cemiyetin Maksadı

Birinci madde: Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye kitap te'lif ve tercümesi ve umûma ders i'tâsı velhasıl her türlü vesait-i mümkine ile Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'de intişâr-ı ulûm ve fünûna sa'y ve ikdam edecektir.

İkinci madde: Cemiyet, ulûm ve maârife ve ticaret ve sanâyi'e dair Mecmûa-i Fünûn unvanıyla beher mâh ibtidâsında bir gazete çıkaracak ve işbu mecmûa lâ-akal otuz iki sahîfeden ibaret olarak a'zânın cümlesine meccânen birer nüshası i'tâ olunacaktır.

Üçüncü madde: Cemiyet mesâil-i dîniye ve zaman-ı hal politikası mebâhisinden ihtirâz edip kendisine takdim olunan lâyihaların dahi mevâdd-ı mezkûreden ârî olmasına dikkat ve itina edecektir.

(Fasl-ı Sânî)

Cemiyetin Sûret-i Teşkîli

Dördüncü madde: Cemiyetin merkezi İstanbul'da olacak ve bunun için bir mahall-i münâsib ittihâz kılınacaktır.

Beşinci madde: Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye a'zâ-yı müdâvime ve a'zâ-yı gayr-i müdâvime ve a'zâ-yı mürâseleden mürekkep olacak ve bunların ittihâbında ihtilaf-ı diyânet ve cinsiyete bakılmayacak.

Altıncı madde: A'zâ-yı müdâvime ve gayr-i müdâvimenin evsâf-ı lâzıme-i âdâb ve ehliyet ile muttasıf olduktan ve Türkçe'yi veyahut Arabî ve Fârisî'den birini lâyıkıyla bildikten başka Fransız ve İngiliz ve Alman ve İtalyan ve Rum lisanlarından birisine dahi vukûfları olmak lâzım gelecektir; fakat cemiyetin musahhihlik ve kitâbet-i Türkî'ye vazifelerini îfâ etmek üzre inşâ-yı Türkî'de mahâret-i kâmilesi olan bazı zevâta lüzum göründüğü hâlde her ne kadar zikr olunan elsine-i hamse-i ecnebiyeden birine vukûfları olmazsa da Arabî ve Fârisî ve Türkî'de yed-i tûlâları olmak şartıyla yalnız yedi zâtın cemiyete duhûlünde be's olmayacaktır.

Yedinci madde: A'zâ-yı müdâvimenin tebaa-i Devlet-i Âliye'den olması meşrût olacak ve bunlar vakit ve iktidârları müsait olduğu mertebe Mecmûa-i Fünûn'a bend vermeye veyahut vukûfları olan fünûndan umûm için bir ders okutmaya mecbur bulunacaklardır. Kitap te'lîf ve tercümesine vakit ve iktidârları olan bi-l-cümle sunûf a'zâ taraflarından himmet olunacaktır.

Sekizinci madde: Cemiyette a'zâ-yı müdavime ve gayr-i müdâvime rey i'tâ edecek ve a'zâ-yı mürâsele müzâkerede bulunabilecekler ise de rey vermeye salâhiyetleri olmayacaktır.

Dokuzuncu madde: Cemiyetin her hafta akdi mukarrer olan meclisinde kararı muteber olmak için müzâkerât-ı âdiye hakkında on ve a'zâ kabulünde yirmi ve a'zâ ihracında otuz zât bulunması lâzımeden olacaktır.

Onuncu madde: Cemiyete yeni duhûl edecek a'zâ-yı müdâvime ve gayr-i müdâvime evvel emirde a'zânın birisi tarafından komisyona arz olunacak ve komisyon münasip gördüğü hâlde cemiyete bildirerek meclis-i âtîde ârâ-yı huzzâra mürâcaatla ekseriyet hâsıl olduğu hâlde kabul kılınacaktır.

On birinci madde: A'zâ-yı mürâsele a'zâ-yı müdâvime veya gayr-i müdâvimeden birisi tarafından cemiyete arz olunarak ve isim ve şöhret ve ehliyeti beyan ve tarif kılınarak ekseriyet-i ârâ vukûu takdîrce kabul olunacak ve sûret-i karar meclis-i âtîde ilan kılınacaktır.

On ikinci madde: Cemiyetin bir reisi ve iki reis kaim-makamı ve iki tahrîrât-ı Türkî ve bir tahrîrât-ı Fransevîye kâtibi ve bir sandık emîni ve bir hafız-ı kütbü olacaktır. Me'mûrîn-i mûmâ-ileyhim a'zâlık sıfatı üzerlerinde kalmak üzre cemiyetin a'zâ-yı müdâvimesinden intihâb olunacaktır ve bunlar bilâ-maaş îfâ-yı memuriyet eyleyecekler ve müddet-i memuriyetleri bir sene olup sene hitâmında infisâl eyleyeceklerdir ve bir memurun tekrar intihâbı caiz olacaktır.

On üçüncü madde: Masârıf-ı hisse-i muayyenesinin bilâ-özr-i makbûl altı mâh te'hîri veya zâtının ve gerek cemiyetin şeref ve namusuna muhill bir hâl ve hareket veyahut bir cinayet irtikâbı a'zâlıktan infisâli müstelzim olacağından esbâb-ı mezkûreden dolayı a'zâdan birinin cemiyetten ihracına lüzum görünür ise keyfiyet evvel-emirde komisyonda tezekkür olunarak ihracına karar verildiği sûrette cemiyete arz olunarak huzzârdan üç rub'unun muvafakatı hâsıl olduğu hâlde ihraç olunacaktır.

On dördüncü madde: İhtiyârî veya ıztırârî cemiyeti terk edecek a'zânın cemiyet nukûd ve eşyâ-yı mevcûdesinden bir şey ahz ve istirdâdına salâhiyetleri olmayacaktır.

(Fasl-ı Sâlis)

Cemiyetin Sûret-i İdâresi

On beşinci madde: Cemiyetin idâre-i umûru için ber-vech-i âtî on beş kişiden mürekkep bir komisyonu olacaktır.

Nefer	
3	Cemiyetin reisiyle kaim-makamları
3	Cemiyetin kâtipleri
1	Hafız-ı kütb
1	Sandık emini
7	A'zâ-yı müdâvimeden intihâb olunacak a'zâ
15	

İşbu komisyon her sene müceddeden teşkîl olunacak ve çıkacak a'zâ tekrar intihâb olunabilecektir. Komisyon-ı mezkûr lâ-akall on beş günde bir kere akd-i encümen-i meşveret edecek ve hep memurlar bilâ-maaş îfâ-yı memuriyet eyleyeceklerdir.

On altıncı madde: Cemiyetin tesviye-i masârifâtı için a'zâ-yı müdâvime ve gayr-i müdâvimenin beheri bir hisse itibarıyla şehrî yirmi kuruş i'tâ edecek ve içlerinden iâne sûretiyle iki üç ve daha ziyade hisse verenler olduğu hâlde maa-l-memnûniye kabul olunacaktır. İşbu toplanılan akçe masârıf-ı vâkıaya kifayet eylemezse fazla-i masârıf cemiyetin rey ve tensîbiyle beyn-el-a'zâ taksîm ve tesviye kılınacaktır.

On yedinci madde: A'zâ-yı mürâsele hisse-i masârıf i'tâsına mecbur olmayacaklardır.

On sekizinci madde: Cemiyete münasip olmak ve bir gûne şart tahtında bulunmamak üzre her kim tarafından olursa olsun cemiyete verilen hedâyâ maa-l-memnûniye kabul olunacaktır.

(Fasl-ı Rabi')

Vezâif-i Me'mûrîn

On dokuzuncu madde: Reis olan zât lede-l-îcâb vukû' bulacak cem'iyât-ı gayr-i mu'tâdeye ve sene hitamında akd olunacak meclis-i umûmîye gelinmek üzre a'zâyı davet ve her vakitte cereyan eden müzâkerâta nezâret ve huzzârın hüsn-i âdâba riâyet etmesine ve nizamnâmeler ahkâmının tamâmen icrasına dikkat eyleyecek ve ârânın adedinde müsâvât olduğu hâlde rey ile karar verilecektir.

Yirminci madde: Reisin bir mâni' zuhûr ederek icrâ-yı memuriyet edemediği hâlde birinci reis kaim-makamı ve o dahi olmadığı sûrette ikinci reis kaim-makamı tıpkı reis gibi vezâif-i muayyene-i mezkûre üzre icrâ-yı riyâset eylediği hâlde reis kaim-makamları sâir ashâb-ı ârâdan sonra rey vereceklerdir.

Yirmi birinci madde: Tahrîrât-ı Türkî kâtib-i evveli meclisin mazbatasını tanzîm ve kırâat edecek ve cemiyetin Türkçe tahrîrâtı onun marifetiyle tesviye olunacaktır.

Yirmi ikinci madde: İkinci kâtip kâtib-i evvel ile bi-l-müzakere evrâk-ı musâlahı beynlerinde taksim edecekler ve kâtib-i evvel hazır olmadığı hâlde onun vezâifini îfâ edecektir.

Yirmi üçüncü madde: Tahrîrât-ı Fransevîye kâtibi Fransızca olarak cemiyete vürûd edecek evrâkı kırâat ve iktizâ ettiği hâlde tercüme edecek ve bu lisan üzre yazılması icap eden muharrerâtı tahrîr edecektir.

Yirmi dördüncü madde: Sandık emîni a'zâ tarafından verilecek akçeyi ahz ve istîfâ ve komisyonun tensîb eylediği masârıfı tesviye ederek defter-i mahsûsuna kayd ve imlâ edecek ve makbuz senedâtını imza eyleyecektir. Reis veyahut kaim-makamlardan birisinin imzasıyla mumzâ ruhsatı hâvî pusula olmadıkça bir mahalle bir akçe sarf etmeyecek ve bu makûle mumzâ pusulaları icabı takdîrinde imza etmek üzere indinde hıfz eyleyecektir. Meclis-i umûmî vukû'undan mukaddem muhasebe defteriyle iktizâ eden evrakı komisyona takdim edecek ve komisyon mütâlaa ve tetkik ile hesabı yolunda bulunduğu hâlde zîr-i

defteri tasdiken temhîr eyleyecektir. İşbu defter meclis-i umûmîye takdim olunarak ekseriyet-i ârâ ile kabul olunduğu hâlde kâtip ol sandık eminine keyfiyeti tahrîren tebliğ edecektir.

Yirmi beşinci madde: Hafız-ı kütb nizamname-i mahsûs mûcibince îfâ-yı memuriyet eyleyecektir.

Yirmi altıncı madde: Komisyondan cemiyetin kâffe-i umûr ve husûsâtına ve intizâm-ı hâline dikkat ve nezâret ve beher mâh sandığın hesabı rü'yet ve tahkîk ile sene hitâmına doğru meclis-i umûmî vukû'undan mukaddem dahi bütün sene hesabını görüp defterin zîrini temhîr ile cemiyete arz edecektir.

Yirmi yedinci madde: Komisyon memurlarından bazıları keyifsizlik veyahut sâir gûne mevâni'e mebnî devam edemedikleri hâlde yerlerine komisyon a'zâsından ve icabı takrîrinde cemiyetin a'zâ-yı müdâvimesinden diğerleri intihâb olunacaktır. Bir memurun gıyâbı mümtedd olduğu veyahut bi-l-külliye terk-i memuriyet eylediği takdirde komisyon gelecek meclis-i umûmîye kadar icrâ-yı memuriyet eylemek üzre yerine diğerini intihâb edecek ve bu makûle çıkan me'mûrîn yerine intihâb olunacak zevâtın memuriyetleri selefleri için muayyen olan müddeti tecavüz etmeyecektir.

(Fasl-ı Hâmis)

Cemiyetin Sûret-i Hareket ve Meşgûliyeti

Yirmi sekizinci madde: Türk lisanı cemiyetin lisanı olacaktır; fakat a'zâdan bu lisana gereği gibi vâkıf olmayanların elsine-i sâire üzre takdim edecekleri lâyihanın tercüme ve tanzîmine cemiyet muâvenet edecektir.

Yirmi dokuzuncu madde: Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye beher cuma günü akd-i meclis edecek ve muahharen iktizâsına göre meclis günü tahvîl olunabilecektir. Aza-yı müdâvimeden her hafta devam edemeyenler bir mâni-i kavîleri olmadığı hâlde hafta aşırı gelmeye gayret edeceklerdir. Mecâlis-i mu'tâdede evvela meclis-i sâbık mazbatalarının krâati; sâniyen maksadın husûlü için ittihâz olunacak vesâilin ve a'zâ tarafından vukû' bulacak ifâdât ve teklîfâtın müzâkeresi; sâlisen fünûna müteallik takdim olunan levâyıhın kırâat ve mütâlaası; râbian kütüb ve eşya-yı sâire teslim ve tesellümü hususlarıyla iştigal olunacaktır.

Otuzuncu madde: Her sene mayısın on beşinde bir meclis-i umûmî akd oluna(cak) ve bu dahi meclis-i mu'tâdeden birisinin yerini tutabilecektir.

Otuz birinci madde: Meclis-i umûmîde:

evvelâ cemiyetin ahvâl-i umûmiyesine ve sene-i sâbıka zarfında vukû' bulan mahsûlât-ı ilmiyesine dair komisyon tarafından takdim olunan raportun kırâatı;

sâniyen cemiyetin ol sene zarfında vukû' bulan vâridât ve masârifât defterinin kırâat ve müzakeresi;

sâlisen mevadd-ı mühimmeden olarak hall ü tesviyesi meclis-i umûmîye muhavvel bulunan husûsâtın tezekkürü;

Râbian me'mûrîn ile komisyon a'zâsının müceddeden intihâb ve ta'yîni maddeleri ile iştigal olunacak ve işbu meclis-i umûmîde a'zâdan birisi cemiyetin hâline münasip bir nutk-ı resmî îrâd eyleyecektir.

Otuz ikinci madde: Bazı hâlât-ı mühimme vukû'uyla fevk-al-âde meclis-i umûmî akdi iktizâ eylediği hâlde a'zâ-yı müdâvimenin bir sülsü bunu tahrîren talep edecektir.

Otuz üçüncü madde: Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye neşr-i fünûn ile iştigal eder. Cemiyetler ile mürâsele ederek yek-dîgeriyle mübâdele-i te'lîfât husûsunu teklîf eyleyecektir.

Otuz dördüncü madde: İşbu nizamnâmenin mevadd-ı esâsîsinden ma'dûd olan birinci ve üçüncü maddelerle işbu otuz dördüncü maddeden mâadâ mevâddın birisinin tağyîrine lüzum göründüğü hâlde keyfiyet meclis-i umûmî vukûundan lâ-akall dört mâh mukaddem komisyona arz olunacak ve kabul olunduğu takdîrce sûret-i hâl gelecek meclis-i mu'tâdede dermiyân ve Dersaadet'te mukîm kâffe-i a'zâ-yı müdâvime tarafından ilân olunduktan sonra meclis-i umûmîde huzzârdan üç rub'unun muvâfıkıyla karar verilecek ve bu vechile vukû' bulan ta'dîlât ve tağyîrât esâs-ı mümteni-ül-indirâs addolunan sâlif-üz-zikr maddeler ahkâmına kat'an münâfî ve münâkız olamayacaktır.

Otuz beşinci madde: Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Hudâ-negerde li-sebeb min-el-esbâb münfesih olduğu hâlde metrûkâtı beyn-el-a'zâ taksim olunmayıp mevcut olan nukûd ve kütüb ve eşya-yı sâiresi fürûht olunarak ekseriyet-i ârâ ile menfaat-i umûmiye için bir emr-i hayra sarf olunacaktır."[8]

Daimî üye, daimî olmayan üye ve muhabir üye olmak üzere üç ayrı statüde üyesi olan cemiyetin âzaları arasında din ve ırk farkı gözetilmemektedir. Cemiyete üye olabilmek için aranan şartların başında üyenin Arapça, Farsça ve Türkçe yanında Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca, Yunanca ve Eski Yunanca gibi batı dillerinden birini bilmesi gelmektedir. Daimî üyeler mutlaka Osmanlı tebaasından seçilecektir. Cemiyetin kurucu üyelerine "ruûs" verilmiştir. Üyelerin görevleri şunlardır: Daimî üyeler "vakit ve vukûfları müsait olduğu taktirde Mecmûa-i Fünûn'a makale yazacaklar, ayrıca kendi ihtisas alanlarında ders vereceklerdir. Diğer üyeler ise isterlerse makale yazabileceklerdir. Kitap telif ve tercümesinde ise fark gözetilmeksizin bütün üyeler bilgileri nisbetinde eser yazmaya çalışacaklardır.

Cemiyetin otuz üç daimî ve sekiz daimî olmayan üyesi vardır. Daimî üyelerin on altısı Tercüme Kalemi'nde memur ve mütercim, on biri çeşitli memuriyetlerde, üçü

[8] **"Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Nizamnâmesi"**, S.1, Muharrem 1279, s. 2-10

Mühendishâne hocası, ikisi kurmay subay, biri de Mekteb-i Harbiye'de subaydı. Daimî üyelerden on biri gayri müslimdi. Burada dikkat çekici bir nokta, kurucu üyeler arasında ulemâ sınıfından hiç kimsenin olmamasıdır. Bu durum Tanzimat'tan önce başlayan modernleşme süreci içerisinde yetişen yeni tip aydınların eski ulemâ sınıfının yerini hızla almaya başladığını gösterir. Mecmûa-i Fünûn'un yöneticisi Münif Paşa cemiyetin başkanı olarak bilinirse de ilk başkan Petersburg sefiri Halil Bey olup Münif Paşa "reis-i kāimmakām-ı evvel"i idi.

Cemiyetin iç tüzüğü "Cemiyetin Usûl-i İdâre-i Dâhiliyesi Nizamnâmesidir." Başlığı altında şöyle anlatılmaktadır:

"Birinci madde: Müessis-i cemiyet olan her bir a'zâya a'zâ-yı sâire-i müessise taraflarından mumzâ ve cemiyet mührüyle memhûr bir kıt'a rü'ûs i'tâ olunup bu dahi sûret-i âtîde tanzim olunacaktır.

Filan zâtın Memâlik-i Osmaniye'de neşr-i ulûm ve fünûn niyet-i hayriyesiyle bin iki yüz yetmiş yedi sene-i hicriyesi mâh-ı Ramazânında teşekkül eden Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye a'zâ-yı müessisesinden bulunduğunu tasdîken işbu rü'ûs temhîr ve i'tâ olundu harrer ilâ-âhire.

İkinci madde: A'zâ-yı müessisenin gayrı olan kâffe-i a'zânın beherine reis ve kâtib-i evvel taraflarından mumzâ ve cemiyet mührüyle memhûr bir kıt'a rü'ûs i'tâ olunacak ve bu dahi sûret-i âtîde tanzim kılınacaktır.

Memalik-i Osmaniye'de neşr-i ulûm ve fünûn niyet-i hayriyesiyle bin iki yüz yetmiş yedi sene-i hicriyesi mâh-ı Ramazânında teşekkül eden Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye filan tarihte mün'akid meclisinde filanı a'zâlığa intihâb ve tayin etmiş olduğunu müş'ir işbu rü'ûs temhîr ve i'tâ olundu harrer ilâ-âhire.

Üçüncü madde: Cemiyetin her gûne âsâr-ı matbûasından a'zâya meccânen birer nüsha i'tâ olunacak ise de bir kitap veyahut risâlenin müellif veyahut mütercimine bundan başka elli nüsha mükâfât verilecektir.

Dördüncü madde: Cemiyetin matbûâtı iki nev' üzre olup birisi evkāt-ı muayyenede ve diğeri lâ-ale-t-ta'yîn mümkün olabildiği vakitlerde çıkarılacaktır.

Beşinci madde: Evkât-ı muayyenede çıkarılacak (Mecmûa-i Fünûn) mevadd-ı âtiyeyi müştemil olacaktır.

Evvela, gerek a'zâ ve gerek hariçten bir zâtın eseri olmak üzre mecliste kırâat olunacak mevadd

Sâniyen, cemiyete duhûl ve hurûc eden a'zâya müteallik vukuât-ı mühimme

Sâlisen, cemiyete takdim olunacak hedâyânın cins ve miktarıyla mühdîlerinin isimleri

Râbian, her sene hitâmında cemiyetin mahsûlât-ı ilmiyesi ve a'zâ-yı mevcûdesinin esâmîsi ve vâridât ve masârifâtının hulâsa defteri

Altıncı madde:Lâ-ale-t-ta'yîn cemiyet tarafından tab' ve neşr olunacak kütb ü resâilenin hâvî olacağı mevadd

evvela, elsine-i sâirede bulunan kütb-i nâfia tercümeleri

sâniyen, mekâtib-i şâkirdân ve umûm nâsın kırâatlarına mahsûs olarak Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhâne'de intişâr-ı ulûma medârı olacak her türlü te'lîfât

Yedinci madde: Gerek komisyonda ve gerek cemiyetin mecâlis-i mu'tâde ve gayr-i mu'tâdesinde müzâkerâta kabl-eş-şüru' meclis-i sâbık mazbatası kırâat olunup yolunda görüldüğü hâlde bir defter-i mahsûsa kayd olunarak reis tarafından imza kılınacaktır.

Sekizinci madde: Her mazbata bâlâsına meclise riyâset eden reisin ve muharriri olan kâtibin ismi yazılacak ve fakat komisyon mazbatalarında a'zâ-yı mevcûdenin miktarı dahi gösterilecektir.

Dokuzuncu madde: Verilen karar muteber olmak üzre komisyonda reis ile beraber lâ-akall yedi zât bulunacak ve ittihâz olunacak karar beş bin kuruşu mütecâviz bir meblağın sarfına müteallik ise ol hâlde dokuz zât hazır bulunmak icap edecektir.

Onuncu madde: Her mecliste gelen a'zâ ismini tahrîr etmek üzre bir kıt'a defter-i huzzâr tutulacaktır.

On birinci madde: İcap eden hususlarda i'tâ-yı ârâ hafiyyen olacaktır.

On ikinci madde: Cemiyet umûrunda takvîm-i cedîd düstûr-ül-amel tutulacak olup; fakat münasip olan hâlâtta tarih-i hicret dahi isti'mâl olunacaktır.

On üçüncü madde: Cemiyete riyâset eden zâtın a'zâ-yı mevcûdenin hüsn-i âdâba riâyet etmesine daima dikkat ve nezaret ve mugâyirinde bulunanları ihtara hakkı olduğu der-kâr ise de yolsuz harekette bulunanları tekdîr dahi edecek ve vukû' bulan yolsuzluk ağırca olur ise keyfiyetin o günkü meclis mazbatasına derc olunmasını dahi emr edebilecektir.

On dördüncü madde: Cemiyete müteallik evrakta elkab-ı resmiye tahrîr olunmayacaktır.

On beşinci madde: Cemiyete bazı âsâr-ı atîka ihdâ olunduğu hâlde kabul olunarak bunlar dahi hafız-ı kütbün taht-ı idaresinde bulunacaktır."[9]

[9] **"Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Nizamnâmesi"**, S.1, Muharrem 1279, s.11-13

Kuruluşunu Sadrazam Fuat Paşa'nın desteklediği Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye haftanın belirli günlerinde İngilizce, Fransızca ve Rumca dil kursları düzenlemiş ayrıca Osmanlı tarihi, Avrupa tarihi ve coğrafyası, Roma tarihi, hukuk, jeoloji, doğa tarihi, tarih felsefesi, iktisadi bilimler ve matematik konularında halka dersler vermiştir. Ders verenler arasında Münif Paşa, Ahmet Vefik Paşa, İbrahim Ethem Paşa, Karatodori Paşa, gibi dönemin ünlü bilim adamları vardır. Cemiyet bu derslerden başka çeşitli bilimsel sorunları konu alan konferanslar ve toplantılar düzenlemiştir.

Cemiyet, İstanbul'da ziraat, tarım ve sanayi ürünlerinin sergilendiği modern bir sergi sarayı açmıştır. En başta Avrupa'nın olmak üzere, Osmanlı'nın diğer eyaletlerinden ve dünyanın değişik ülke ve bölgelerinden getirilen ziraat, tarım ve sanayi araç-gereçleri bu sergi sarayında sergilenerek halka tanıtılmıştır. Kuşkusuz bu sergilerin memlekette ziraat, tarım ve sanayinin gelişmesinde büyük katkısı olmuştur. Bu bakımdan Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'nin tarım ve ziraatın makineleşmesine ve modernleşmesine, sanayi atılımına büyük hizmetleri olmuştur.

Cemiyetin önemli faaliyetlerinden biri de Haziran- Temmuz 1862'de Mecmûa-i Fünûn adlı bilim ve kültür dergisini yayımlamaya başlaması olmuştur. Dergide cemiyet üyelerinden başka dışarıdan bilim adamlarının çeşitli konulardaki yazılarına yer verildi.

İstanbul'daki kolera salgını sırasında, 1867 yılında çalışmalarına son veren Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'nin, araştırmacılara açık bir deney laboratuarı ile Doğu ve Batı dillerinde müsbet ilimlere dair yabancı dille yazılmış 1000 ciltlik modern bir kütüphanesi ve okuma salonu vardı. Bu salonda otuzdan fazla Türkçe, Fransızca, İngilizce, Rumca ve Ermenice dergi okuyuculara sunulmuştur. Kütüphane için hazırlanan ve "Cemiyet Kütüphanesi Nizamnamesidir" başlığı altında Mecmûa-i Fünûn'un birinci sayısında yayımlanan 10 maddelik yönetmelik ile kütüphanenin konu ve kişi adlarına göre yapılan katalogu, Türkiye'de modern kütüphaneciliğin başlangıcı sayılır. Tüzükte kütüphanenin kuralları ve işleyişi "Cemiyet Kütüphanesi Nizamnamesidir" adı altında şöyle anlatılıyor:

"Birinci madde: Kütüphanede bulunacak kitapların ilk sahîfeleri arkasına cemiyet mührü basılacak ve mümkün olabildiği hâlde ciltleri üzerine dahi cemiyet unvanı tab' olunacaktır.

İkinci madde: Cemiyet a'zâ-yı müdâvime ve gayr-i müdâvimesinin kütüphane kitaplarını bilâ-ücret istiâre ve mütâlâaya salâhiyetleri olacaktır.

Üçüncü madde: Hafız-ı kütb üç defter tutacak olup bunların birisine kitapların tarih-i tedârikleri tertîbiyle ism ve bahâları veyahut ihdâ eden zevâtın isimleri ve ikincisine hurûf-i hecâ tertîbi üzre kütb-i mezkûre veya müelliflerinin esâmîsi yazılacak ve üçüncüsünde her fenne müteallik kütüb başkaca bir cetvel-i mahsûsa kayd olunacaktır.

Dördüncü madde: Cemiyet a'zâsından birisi kendi hanesinde mütâlâa etmek üzre kütüphaneden bir kitap istiâre etmek istedikde kitabın ve kendisinin ismini şâmil olmak üzre müverrih ve mumzâ hafız-ı kütbe bir kıt'a senet verecek ve işbu sened hafız-ı kütb indinde hıfz olunup kitabın iâdesinde sahibine redd olunacaktır ve istiâre olunan kitaplar için dahi mahsûs bir defter tutulacaktır.

Beşinci madde: Eğer müstaîr, aldığı kitabı kirler ve yırtar veyahut zâyi ederse kendi kesesinden bir cedîd nüshasının tedârikiyle kütüphaneye teslime mecbur olacaktır.

Altıncı madde: El yazısı ve ziyade kıymetli olan kitaplar cemiyet mahalllinden hârice çıkarılamaz ise de hafız-ı kütb teklifi üzre yine bazı hâlât-ı fevkalâdede o makûle kütb-i muteberenin çıkarılmasına komisyon ruhsat verebilecektir.

Yedinci madde: Eğer müstaîrin kusuru olarak nusha-i nâdireden bir kitap bozulur veyahut zâyi olur da yerine bir aynının tedariki mümkün olamaz ise komisyonda takdir olunacak bahâsının veya diğer bir münasip kitabın iştirâsıyla kütüphaneye teslim eylemesine komisyon tarafından hükm olunur.

Sekizinci madde: Her bir mücellidin istiâre müddet-i âdiyesi bir mâh olup; fakat müstaîrin istid'âsı ve hâfız-ı kütbün muvâfakati üzerine işbu müddet bir mâh dahi temdîd olunabilecektir.

Dokuzuncu madde: İstiâre olunan kitabı müddet-i muayyenenin inkızâsından sonra iade etmeyenler müddet-i mezkûreden ziyade yanlarında kalmış olan müddet için cemiyet sandığına ait olmak üzre hafta başına yirmi kuruş ceza-yı nakdî i'tâsına mecbûr olacaklardır.

Onuncu madde: Kütüphaneye vürûd edecek hedâyâ cemiyetin meclis-i âtîsinde ilân olunacak ve reis-i cemiyet tarafından mühdâ olan zata bir kıt'a teşekkür nâme tahrîr ve irsâl kılınacaktır.

Harrer fî evâil-i şehr-i Şevvâlü'l-mükerrem li-sene seb' ve sebîn ve mietîn ve elf min-el hicreti'n-Nebeviye alâ sâhibühâ efdalü't-tahiyye."[10]

Cemiyetin diğer bir önemli faaliyeti de, İstanbul'da tarım, ziraat ve sanayi ürünlerinin sergilendiği sergiler açmış olmasıdır. Avrupa başta olmak üzere, imparatorluğun diğer eyaletlerinden ve dünyanın değişik bölgelerinden getirilen tarım, ziraat ve sanayi ürünleri,

[10] **"Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye Nizamnâmesi"**, S.1, Muharrem 1279, s.14-15

İstanbul'da inşa edilen modern sergi saraylarında sergilenmiştir. Bu sergilerin, modern tarım, ziraat ve sanayi usullerinin ve tekniklerinin memleketimize kazandırılmasında çok büyük etkileri olmuştur. Halkın henüz tanımadığı ve kullanmadığı bu tarım, ziraat ve sanayi araç-gereçleri halka tanıtılmış ve bu modern aletlerin kullanımı teşvik edilmiştir. Bu sergiler, incelediğimiz Mecmûa-i Fünûn dergisinde de konu edinilmiş; dergide, açılışı yapılan sergileri ve burada sergilenen ürünleri tanıtan makalelere yer verilişti r. Dergide yayımlanan bu makalelerde, sergilenen tarım, ziraat ve sanayi ürünleri ayrıntılarıyla anlatılmış ve tanıtılmıştır.

Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye, şimdiye kadar sanıldığı gibi Avrupa'da kurulan Royal Society ve Académie des Sciences benzeri, ilim adamlarının oluşturduğu bir ilmî cemiyet olmayıp daha ziyade Batı kültürünü tanıma imkanı bulan ve dil bilen devlet adamlarından teşekkül eden bir kuruluştur. Müessese olarak da uzun süre devam edecek şekilde plânlanmamıştır.

Cemiyetin üyeleri arasında mütehassıs ilim adamı ve araştırmacıların bulunmaması, faaliyetlerin daha verimli hale gelmesini engellemiştir. Esasen cemiyetin ilmî araştırmaları hedef alan bir gayesi olmamıştır. Aslî görevlerinden saydığı "ma'lûmât-ı nâfia"ya dair kitap ve risale telif ve neşri gibi faaliyetlerini ise tam olarak yerine getirememiştir. Cemiyet başkanı Halil Bey'in, kurucu üye Münif Paşa'nın ve diğer üyelerin memuriyetlerinden dolayı başka yerlere tayini de cemiyetin çalışmalarını olumsuz yönde etkilemiş, bu sebeple cemiyet beş yılı aşkın bir süre faaliyet gösterdikten sonra kapanmıştır.

61. Münif Paşa (Mehmet Tahir)

610. Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri

1828'de Ayıntab'da (Gaziantep) doğdu. Devlet adamı, bilgin ve şairdir. Tâhir Efendi'nin torunu ve Abdünnâfi Efendi'nin oğludur. Dedesi ve babası bilgin ve şairdi. Eski bir Ayıntablı ailedendir. Ayıntab'da Nûr-i Osmânî Medresesi'nde Arapça ve Farsça öğrendi. Sonra babası, kardeşi ve kız kardeşi ile Kahire'ye gitti. Orada Arapça ve Farsça'sını, dinî ilimlerle birlikte özel dersler alarak mükemmel hale getirdi. Kahire'de Kasr'ül-Âlî, Şam'da Emeviyye Medreseleri'nin yüksek kısımlarını bitirdi. Şam eyaleti

Meclis-i Kebir kâtipliği ile memuriyet hayatına başladı (1851). 1852'de İstanbul'a geldi, Bâb-ı Âli Tercüme Odası'nda Arapça ve Farsça mütercimi oldu. Bâb-ı Âli Fransızca muallimi Emin Efendi'nin derslerine de yıllarca devam etti ve bu dili de öğrendi. 1854'te Gelibolu garnizonu başkâtibi, ertesi yıl Berlin sefâreti ikinci kâtibi oldu. 3 yıl Berlin'de kaldı ve bu süre içerisinde Berlin Üniversitesi'ne devam ettiği gibi Almanca da öğrendi. Berlin sefîri Kemâl Paşa, bu genç yeteneğin üniversiteye devam etmesi, Almanca öğrenmesi için izin verdikten başka sefâret konağında oturmasına da izin vererek Münif Efendi'yi yetişmesi için bütün gücüyle destekledi. 1858'de Karadağ sınırı için çalışan heyetin başkâtibi, ertesi yıl -ikinci defa- Bâb-ı Âlî Arapça ve Farsça mütercimi, 1860 sonunda İstanbul Ticaret Mahkemesi reisi muavini oldu. Cerîde-i Havâdis'te çıkan yazıları, bilhassa bu gazeteye gündelik 2 sayfa ilavesi (Ruz-Nâme-i Cerîde-i Havâdis) ile şöhret kazanmaya başladı. 1862 sonunda Bâb-ı Âli başmütercimi oldu. Bir bilimler akademisi olan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'yi kurarak bu kuruluşun yayın organı olmak üzere Mecmua-i Fünun'u yayımlamaya başladı. 1867'de ûlâ sânîsi rütbesine yükseldi ve zaptiye nezâreti müsteşarı , ertesi yıl da Mahkeme-i Temyîz reisi oldu. 1869'da ûlâ rütbesi verildi (korgenerale eşit) ve Meclis-i Maarif reisliğine getirildi (bu günkü Talim-Terbiye Başkanlığı). Türk eğitiminin köklü reformunu istediği, fakat meclis üyesi arkadaşlarını buna ikna edemediği için, -kendi tabiriyle- "maarifi değil, maarif meclisi resmî kâğıtlarının başlığını bile değiştirmeye muvaffak olamadan" başka bir göreve naklini istedi. 1872'de Tahran büyükelçisi oldu ve rütbesi bâlâ derecesine (orgenerale eşit) yükseltildi. Osmanlı ulemâsının ekserîsi gibi Farsça'yı yalnız kitâbî şekilde bilmekle kalmayıp çok iyi konuştuğu için bu görevinde başarılı oldu. 5 yıl büyükelçilikteki başarısı üzerine 1 Şubat 1877'de Maarif Nâzırı olarak İstanbul'a çağrıldı ve 48 yaşında bakanlar kuruluna girdi. Bu sırada ikinci Abdülhamit tahta geçmiş bulunuyordu. Ekim 1877'de Ticâret Nâzırı oldu ve üç ay sonra kabineden çekildi. 19 Mart 1878'de ikinci defa Maarif Nazırlığı'na getirildi ve 23 Şubat 1880'de en yüksek mülkî rütbe olan vezir (mareşale eşit) pâyesi verilerek Münif Efendi, Münif Paşa diye anılmaya başlandı. 12 Eylül 1880'de nezâretten ayrıldı. Bir yıl, bir ay açıkta kaldıktan sonra Meclis-i Sıhhiye reisi, 25 Eylül 1885'te üçüncü defa Maarif Nâzırı oldu ve 4 Ağustos 1891'e kadar bu defa 6 sene bu nezârette kaldı. Dört yıl kadar açıkta kaldı. 1895'te Nâsırüddin Şah'ın 50. cülus yılını tebrike ve nişan götürmeye padişah tarafından memur edilerek Tahran'a gönderildi ve bir müddet sonra ikinci defa Tahran büyükelçisi oldu. Tahran'da iken kızlarından birinin ölümünü haber alarak büyük

sarsıntı geçirdi. Bunun üzerine emekliliğini isteyerek İstanbul'a döndü. 9 Şubat 1910'da 81 yaşında Erenköy'deki köşkünde vefat etti ve Sahrâ-yı Cedîd mezarlığına defnedildi.

Bir ara ikinci Abdülhamit'e ekonomi Politik okutmuş olan Münif Paşa, devrin ileri gelen eğitimci-bilginlerindendir. Memleketin ancak eğitim yolu ile kalkınabileceğine inanmış, bu sebeple siyasî hareketlerin içinde görülmemiştir. Tanzimat ricalinden Sadrazam Âli Paşa'ya intisap etmiştir. Bu sebeple onun hasımlarının hücumuna maruz kalmıştır. Saraya mensubiyeti onun yenilikçi kişiliğini her zaman gölgelemiştir. Bu bakımdan siyasî tarih içinde değil, kültür tarihimiz içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bir rejim değişikliğinden ziyade, mecmua, kitap, eğitim yoluyla Avrupa medeniyeti doğrultusunda gelişme taraftarıdır. Maarif'teki görevleri sırasında kitap yayımını, mecmuaları himaye etmiştir. Hazîne-i Evrak mecmuasında hem yazmış, hem dergiyi desteklemiştir. Bayezid Kütüphanesi'ni açmış, Darülmuallimin'in gelişmesine çalışmıştır. Lisan davasına önem vermiş, batı dillerinin yaygınlık kazanmasını istemiştir. Burada gözettiği gaye batı ilim ve kültürünün memlekete sokulması, kalkınma için itici güç olmasıdır. Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'nin kuruluşu, Mecmûa-i Fünûn'un çıkarılışı, halka konferanslar, dil kursları verilişi bu faaliyetlerdendir. Münif Paşa, Avrupa'nın ilim ve tekniğini alıp ancak onu taklit etmeden gelişme taraftarıdır. Müzeciliğin kuruluşunda da emeği vardır.

Münif Efendi, Osmanlıların -özellikle Müslüman olanların- cehalet, hurafe ve dünyadan habersizlik denizi içinde yüzmekte olduklarını gördüğü için, toplumu aydınlatmak gerektiğini düşünüyordu. Bunun için Fransa'daki aydınlanma ya da ansiklopedistler hareketi gibi bir hareket gerekiyordu. O, 1859 yılında Voltaire, Fontanelle ve Fenelon'dan çevirdiği bazı felsefî sohbetleri Muhâverât-ı Hikemiye adı altında yayımlayarak hareketi başlattı. Bu kitap, dönemin aydınları arasında son derece etkili oldu.

Aydınlanma faaliyetinin başarıya ulaşabilmesi için dilin de sade olması gerekiyordu. Münif Efendi, bu alanda önemli ve başarılı adımlar attı. 1861-1863 yılları arasında Cerîde-i Havâdis gazetesinin başyazarı oldu. Sade, kısa cümleli, konuşur gibi bir üslup ortaya koydu.

Onun diğer önemli bir yanı da eğitimciliğidir. Gerek Mecmûa-i Fünûn'da ve gerekse dönemin diğer dergi ve gazetelerinde eğitim sorunlarına değinmiş ve bu konuyla ilgili makaleler kaleme almıştır. Yazı plânında eğitime verdiği bu önem nedeniyle Münif Paşa, Batılılaşmanın eğitim kanadında yer alan önemli bir Osmanlı aydını olarak kabul elidir. Sadece yazı ve düşünceleriyle değil, Eğitim Bakanlığı yapmış olması nedeniyle Türk eğitimine icraat katma şansını da elde etmiştir. Fakat kendi tabiriyle "Maarif'in M'sini dahi değiştiremeden" bu görevden ayrılmıştır.

Münif Efendinin diğer dikkat çeken bir yanı da dilciliğidir. 1860'lı yıllarda dil ile ilgili tartışmaların yanı sıra yazı ile ilgili tartışmaların da yapıldığını görmekteyiz. Arap yazısının Türkçe'yi ifade etmekteki yetersizliğine ilk kez değinen odur. 12 Mayıs 1862 tarihinde kurucu üyesi olduğu Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'de bir konuşma yapan Münif Paşa Arap yazısıyla Türkçe yazmanın zorluklarına değinmiş ve bir kelimenin beş-altı değişik okunuşunun olabileceğini söylemiştir. Avrupa'da en fazla otuz-kırk harfle kitap, gazete, dergi basılırken , Osmanlı yazısıyla bir kitap basılabilmesi için hat türlerine göre sayısı yüzlerle ifade edilen harflere, şekillere ihtiyaç olduğunu söyler. Söz gelimi nesih hattıyla bir kitabı dizmek için 500 harf ve şekil gerekmektedir. Talik yazısıyla bir kitabı dizebilmek için ise bunun bir kaç katı işarete, harfe ihtiyaç vardır. Münif Paşa sıraladığı zorluklardan sonra çözüm için iki öneride bulunur. Birinci öneri Arap harflerinin harekeli olarak yazılmasıdır. Harekeli yazının zorluklarını da dile getiren Münif Paşa, asıl önerisinin harfleri birleştirmeden yazmak olduğunu söyler. Lâtin alfabesinde olduğu gibi Arap alfabesindeki harfleri birbirine birleştirmeden yazmanın sorunu çözeceğini belirtir. Bu düşünce daha sonra Enver Paşa tarafında önerilecek, hatta bir yazı düzeni de geliştirilecektir.

Onun bir diğer özelliği de hocalığıdır. Tanpınar'ın deyişiyle "Cevdet Paşa gibi öğretmek için doğanlardan"dır. Uzun süre Mekteb-i Hukuk'ta ders vermiştir.

Münif Paşa bildiği batı dilleri ile batıdan öğrendiği bilgileri memlekete yaymak için çok yazmıştır. Üslûbu zamanına göre sadedir. Mehmet Kaplan, "Münif Paşa Cerîde-i Havâdis'te Şinasi'den çok önce sade üslup çığırını açanlardan biridir." Demektedir. Şiir yazmış olmasına rağmen şair olarak tanınmamıştır.

Münif Paşa'nı ayrı bir cephesi de devrinde bir kültür ortamı teşkil eden konağı, burada yapılan toplantılardır. Ebüzziya Tevfik bu konak için şöyle der: "Hânesi şark ve garpten gelen fuzelâ ve urefâ ile bir encümen-i dâniş ve irfan hükmünde idi".

Eserleri: Münif Paşa'nın hukuk, iktisat, tarih, edebiyat ve başka alanlara ait 27 eseri vardır. Bunlardan bazıları yayımlanmıştır. Fenelon, Fontenelle, Volter vb. yazarlardan topladığı bazı diyaloglardan oluşan Muhâverât-ı Hikemiye'si yenilikçi bir eserdir. İnsan, şöhret, ferdî ihtiras, vatan sevgisi, cemiyet ahlâkı, kadın terbiyesi vb. gibi değişik konularda o zamana kadar gelen hakim görüşler dışında yeni Avrupaî yorumlar ihtiva eder. Öyle ki daha sonra gelen nesillerden Abdülhak Hâmid, Namık Kemâl gibi şair ve yazarların eserlerinde aynı görüş açısına rastlamak mümkündür. Bu genç nesiller Münif Paşa'ya karşı olsalar da ondan çok şey almışlardır. 1859'da basılan Muhâverât-ı Hikemiye batıdan yapılan ilk tercümelerdendir.

Basılan diğer önemli eserleri şunlardır: Dâsitân-ı Âli Osman (Osmanlı devletinin 600. kuruluş yıldönümü münasebetiyle kaleme alınmış 8 sayfalık bir şiirdir. Aruz vezniyle, sade bir dille, kıtalar halinde yazılmış bir eserdir. Osmanlı hanedanı ile ilgili pratik bilgiler verir.), Hikmet-i Hukuk (1885), Telhis-i Hikmet-i Hukuk (Ders notları, Hikmet-i Hukuk'un özeti 1884), İlm-i Servet (Ders notları 1885), Medhal-i İlm-i Hukuk, Tarih-i Hükemâ-yı Yunan , İlm-i Sarf ve Nahiv (Mecmûa-i Fünûn'da tefrika edildi), Makâmât-ı Harîrîden Bir Makamın Tercümesi.

Basılmayan eserleri: Mecmûa-yı Eş'âr (Kendi şiirleri yanında başkalarının şiirlerine de yer veren bir antoloji (Belediye Ktp. Muallim Cevdet Kit. Nu. 119. Şimdi Taksim Atatürk Belediye Kütüphanesinde), İlm-i Belâgat (Belediye Ktp. Muallim Cevdet Kit. Nu. 219), İran'a Giden Rical-i Osmâniye Hakkında Mâlumat (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi yazmaları arasında), İran Ruznâmesi (Müellif hattı ile bir nüsha Orhan Köprülü Kitaplığında).

Münif Paşa'ya ait olduğu söylenen ancak ele geçmeyen 22 eser Osmanlı müelliflerinde sayılmaktadır. Son Asır Türk Şairleri'nde bazı fikraları ile şiirlerinden örnek verilmektedir.

7. SONUÇ

1862'de Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye'nin yayın organı olarak çıkan ve Türkiye'de yayımlanmış ilk Türkçe dergi olan Mecmûa-i Fünûn'un Türk bilim ve kültür tarihi açısından büyük öneme sahip olduğu yapılan çalışmamızla ortaya konulmuştur. Batılılaşma çalışmalarının hızla devam ettiği bu yıllarda, Mecmûa-i Fünûn'un, batı bilim ve kültürünün ülkemize kazandırılmasına büyük hizmetleri olmuştur. Mecmûa-i Fünûn'un bu vadide yayımlanan ilk dergi olması, onun bu önemini daha da arttırmaktadır.

Türk dergicilik tarihindeki ilk girişimlerin yaşandığı dönem, Tanzimat Dönemidir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren günlük gazetelerle birlikte haftalık, 15 günlük ve aylık dergilerin yayımlanmaya başladığı bu dönem, Türk dergiciliği açısından önemlidir. İlk Türk dergileri tıpkı Avrupa'da olduğu gibi ilmî cemiyetlerin yayın organı olarak ortaya çıkmışlardır. Bu bakımdan ilk elde Türk dergiciliği bilim dergiciliği olarak gelişmeye başlar. Şu ana kadar yapılan araştırmalar Osmanlı'da ilk derginin 1862 yılında çıkarılan Mecmûa-i Fünûn olduğunu göstermektedir.[11] Mecmûa-i Fünûn'un Türk bilim ve kültürüne yaptığı en büyük hizmetlerden biri de bu vadideki yayınlara öncülük etmiş olmasıdır. Mecmûa-i Fünûn yayın hayatına başladıktan sonra dergicilik alanındaki yayınların hızla arttığını görüyoruz.

Mecmûa-i Fünûn bilimsel kuram, kavram ve gelişmeleri halkın anlayabileceği bir dille aktarıp yaygın bir biçimde öğrenilmesini sağlamaya çalışmıştır. Batıdaki bilimsel ve kültürel gelişmeler makalelerle okuyucuya aktarılmış, dergi, toplumu, tanımadığı kurum ve kavramlarla karşılaştırmaya çalışmıştır. Dergi, Batı kültür ve bilimini memlekette tanıtmayı ve bu yolla halkı aydınlatmayı amaç edinmiştir. Mecûa-i Fünûn'da din dışında, başta bilim olmak üzere hemen her alanda yazıların yazıldığını görüyoruz. Dergide, jeoloji, fizik, biyoloji, sanat tarihi, astronomi, coğrafya gibi toplumun yabancı olduğu pozitif

---

[11] Hasan Refik Ertuğ, **Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi**, Birinci Cilt, İstanbul Üniversitesi Yayını, Yayın No:1492, 1970, s.186.

bilimleri tanıtıcı yazılara yer verilmiş, tarih, dil, edebiyat, pedagoji, maliye, ekonomi, felsefe sorunları işlenmiş, bu konudaki kavram ve terimlerin Türkçe karşılıkları yerleştirilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de batılılaşma çalışmaları irdelenirken bu gibi gazete ve dergiler ciddî olarak dikkate alınmalıdır. Özellikle Mecmûa-i Fünûn, yayımladığı yüzlerce bilimsel makaleyle Türkiye'de modern bilimin kurulmasına büyük hizmetlerde bulunmuştur.

Derginin yazar kadrosuna baktığımızda büyük çoğunluğun Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye üyesi aydınlar olduğunu görüyoruz. Yine dergideki yazarların birçoğu devlet adamı ve bürokrattır. Münif Paşa, Mehmet Cemil, Halil kâmil, Âli Paşa, Ethem Pertev Paşa gibi yazarlar, devletin çeşitli kademelerinde yıllarca hizmet etmiş aydın ve bürokratlardır. Dergide cemiyet üyesi olmayan kişilerin yazılarına da yer verilmiştir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Kitaplar

AKŞİN, Sina : Düşünce ve Bilim Tarihi (1839 – 1908) , Türkiye Tarihi, Cilt.III, Cem Yayınevi, İstanbul, 1990.

ATILGAN, Emine : Tanzimat'tan Sonra Kurulan İlk Cemiyetler: 1839-1876 Arası Toplumsal Beş Cemiyet, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya, 1998.

DEVELLİOĞLU, Ferit : Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 12. Baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995.

DOĞAN, İsmail : Tanzimatın İki Ucu: Münif Paşa ve Ali Suavi Üzerinde Sosyo-Pedagojik Bir Değerlendirme, İz Yayıncılık, İstanbul, 1991.

ERGİN, Muharrem : Osmanlıca Dersleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1994.

HACIOSMANOĞLU, Mustafa : Şair, Büyük Mecmua ve Güneş Dergileri, BasılmamışYüksek Lisans Tezi, KTÜ – SBE, Trabzon, 2003.

İNAL, İbnülemin M. Kemâl : Son Asır Türk Şairleri II, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998.

SÂMİ, Şemsettin : Kâmus-ı Türkî, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1999.

ŞAHİN, Dursun : İrtikâ Gazetesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, KTÜ- SBE, Trabzon, 2000.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri : Osmanlı Türkçesi Grameri, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1995.

ÜLKEN, Hilmi Ziya : Türkiyede Çağdaş Düşünce Tarihi, 7. Baskı, Ülken Yayınları, İstanbul, 2001.

BRÉHIER, Emile : Felsefe Tarihi, Çev: Miraç Katırcıoğlu, cilt I, M.E.B Yayınları, İstanbul, 1969.

b. Diğerleri

Ana Britannica, c.1,11,5,15,16, Ana Yayınları A.Ş, İstanbul, 1986

İslâm Ansiklopedisi, c.7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993

Meydan Larousse – Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, Medya Yayınevi

Milli Eğitim Dergisi: Sayı 151, MEB yayınları, (Temmuz-Ağustos-Eylül), İstanbul, 2001

Türk Ansiklopedisi, c.15, 25, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1968

Ek 1: Derginin 1. sayısının kapağı

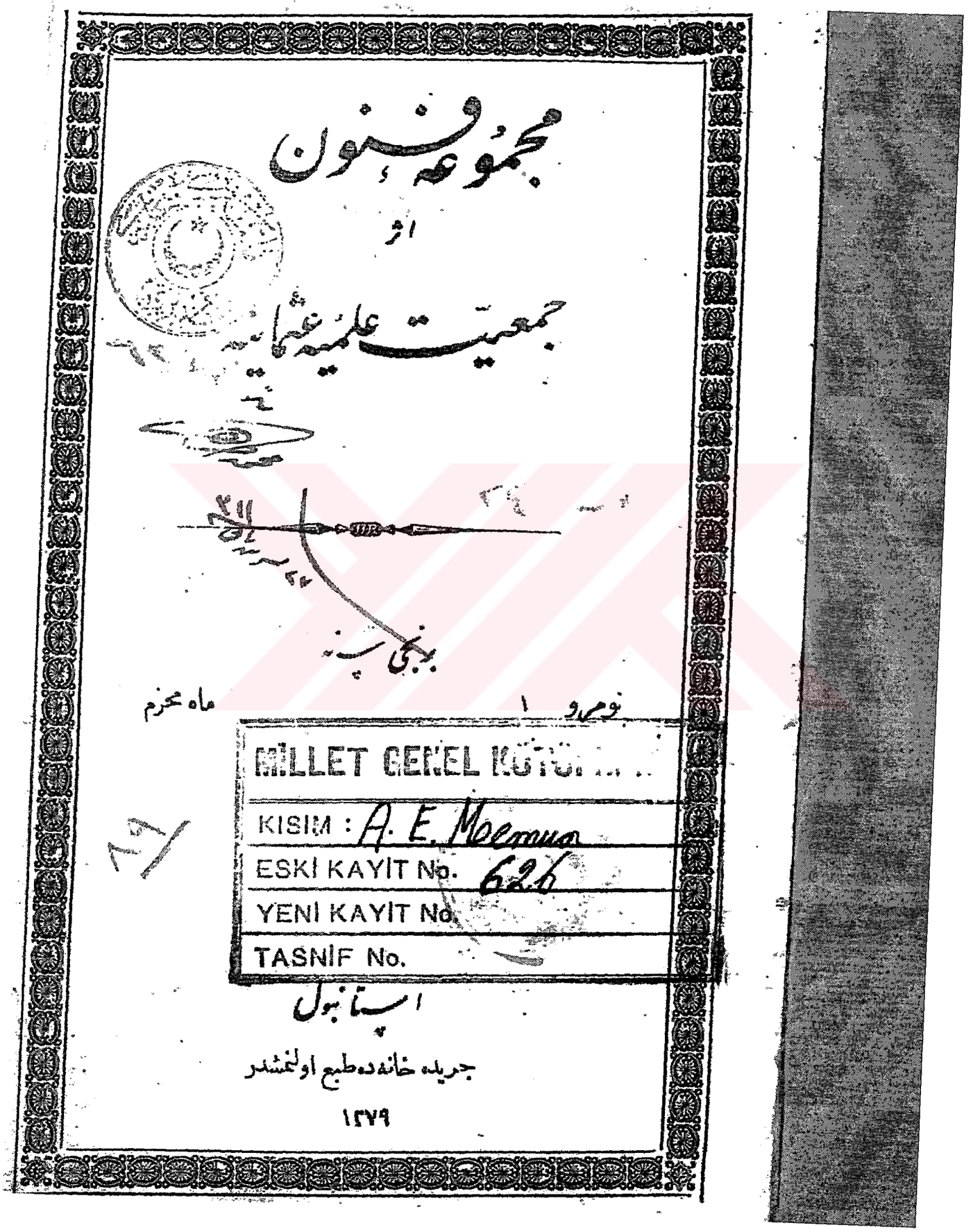

مجموعهٔ فنون

اثر

جمعیت علمیه عثمانیه

نومرو ۱ ماه محرم

MİLLET GENEL KÜTÜ...
KISIM : A. E. Mecmua
ESKİ KAYİT No. 626
YENİ KAYİT No.
TASNİF No.

استانبول

جریده خانه ده طبع اولنمشدر

۱۲۷۹

Ek 2: Derginin 7. sayısının kapağı

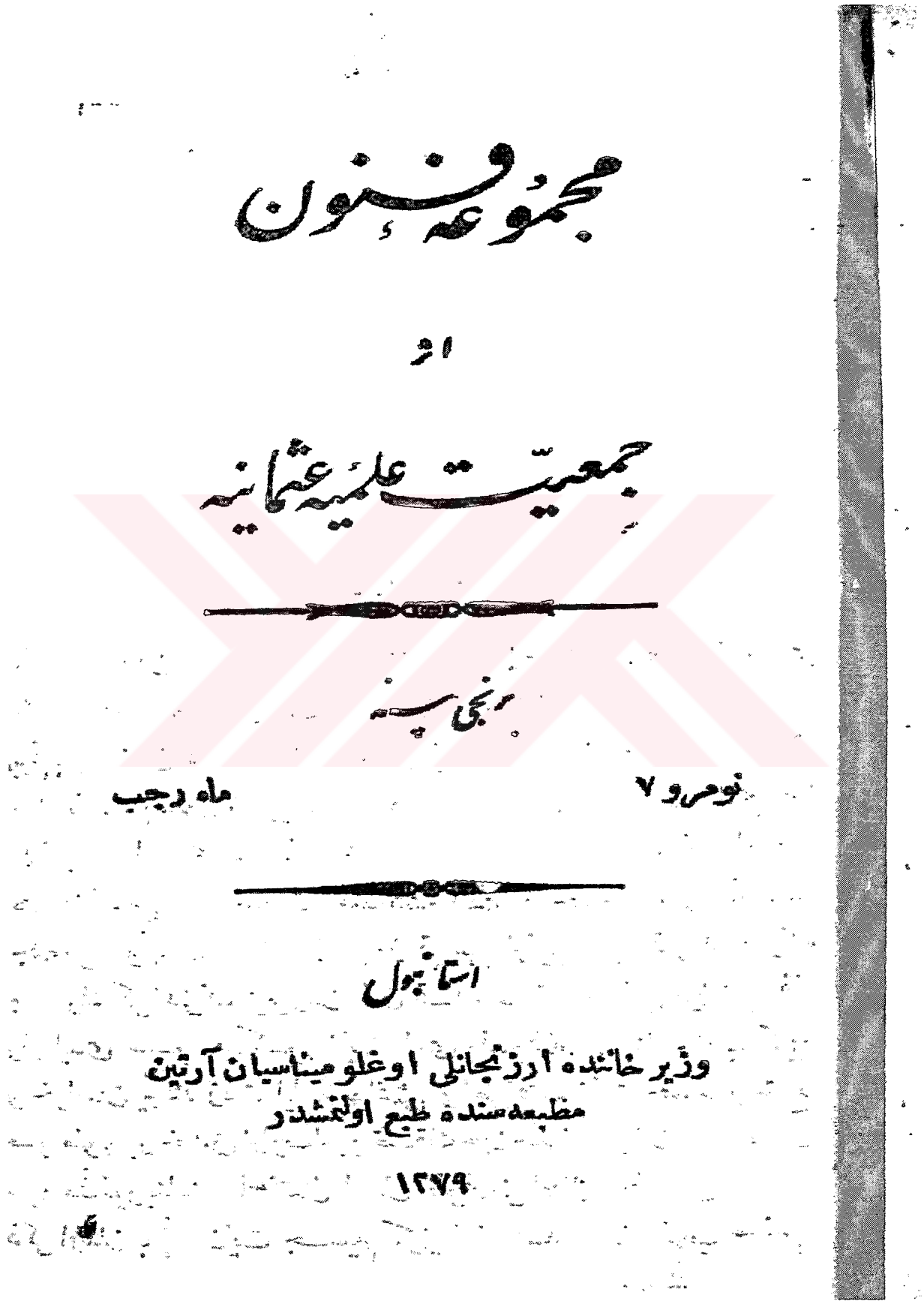

مجموعهٔ فنون

از

جمعیت علمیهٔ عثمانیه

برنجی سنه

نومرو ۷ ماه رجب

استانبول

وزیر خانده ارزنجانلی اوغلو میناسیان آرتین
مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

۱۲۷۹

Ek 3: Derginin 9. sayısının kapağı

مجموعهٔ فنون

او

جمعیت علمیهٔ عثمانیه

برنجی سنه

نومرو ۹ ماه رمضان

استانبول

یکی جامع جوارنده واقع چیچك پازارنده جمعیت علمیهٔ عثمانیه
مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

۱۲۷۹

(مواد مندرجه)

سرکی عمومی عثمانینك وقوع کشادی . . . منیف افندی
نظری ایله عملی بینده اولان جهت وحدت . سعید افندی
مدخل علم ژئولوژی (کیمیا) . . . ادهم پاشا
تاریخ سرکی بروجه عمومی . . . . قدری بك
امید برونده پولتیقه اهل اسلام . . . منیف افندی
ظهور مرآت . . . . . وله ایضا
خلاصهٔ پولیتقیه . . . . . :

جمعیت مهریله ممهور اولیان مجموعهٔ فنون نسخه لرینه ساخته
نظریله باقیله رق طابع و بایعلری مسئول طوتیله جقدر .

Ek 4: Dergiden bir sayfa

بوناری زدنده الیقو دقدن صکره اعاده ایتدیکی صره ده دراغوش
ایدرك چوجقلرم والده کزك قاتلی کیم اولدیغنی بیلورسکز دیدی . بیوکی
یونك نه دیمك اولدیغنی درك ایتمیوب فقط کوچکی مرایا سنه
واره رق فوق العاده متأثر اولدیغندن قورطوسه عودتنده
پدرینه صورت اغبرار اظهار ایله قطعا لقردی سویلیوب سؤالنه دخی
جواب ویرمدی . پریاندرس کوچك اوغلنك شوانفعالی دایسنك بعض
القاآتندن نشأت ایلدیکنی حس ایدرك یوك اوغلندن استفسار کیفیت
ایتمش ایسه ده مرقوم دقیقهٔ مذکوره دن غافل اولدیغندن بالکز
اوراده کوردکلری حسن معاملاتی نقل ایلدی . پریاندرس
یونکله تابع اولیوب وقوعبولان اصراری اوزرینه حین عزیمتلرنده
پروقله نك کندولرینه سویلدیکی سوزی تخطر و افاده ایتمکله پریاندرس
یوندن مرادنه اولدیغنی فهم ایلدی . دیکر اوغلنك شوانفعالنه رغماً
مومی الیهی دائرهٔ عفو و مرحمتنه التجایه مجبور ایتمك مقصدیله
اقامت ایلدیکی خانه اصحابنه کندوسنی قبول ایتملرینی امر و تنبیه
ایلدی . لیکوفرعون اوا وجهله ساکن اولدیغی خانه دن طرد اولنوب بشقه
بر مسکن بولمق اوزره بر قاچ محله باش اورمش ایسه ده هرکس
بابا سنك شرندن قورقه رق قبول ایتمدی . نهایت بعض احباسی
حالنه مرحمت ایدرك حکمدار مشار الیهك امرینه مخالفته اجسار
ایله خانه لرینه قبول ایلدیلر . یونی متعاقب پریاندرس مومی الیهی هرکیم
خانه سنه قبول ایدر ویاخود بالکز آکا لقردی سویلرایسه قتل
ایله مجازات اولنه جغنی اعلان ایلدی . بو درجه مجازات شدیده یه
دوچار اولمق خوفی عموم اهالی یه دهشت انداز اولهرق ارتق کیمسه
انکله اختلاطه جسارت ایلمدی . لیکوفرعون یونك اوزرینه

کیجه لری صوقاقده قالوب کوبار برتیجی حیوان کبی هرکس کندوسندن
فرار ایدر ایدی . پریاندرس درت کون صکره اوغلی مومی الیهك
اجلقدن وسفالتدن هلاك درجه سنه کلدیکنی کورمکله متأثر اولهرق
یانه کیدوب اوغلم بو سنك دوچار اولدیغك حالی یوخسه
بنم قدرت واقبالله ومالك اولدیغم اموال وخزائنه متصرف اولمهمی
اولادر . سن بنم اوغلمسن و قورطوس مملکت معموره سنك حکمداریسك
هر نصلسه یاشمزه اویله برقضا کلوب یونك سبی بن اولدیغمدن
برقاچدها زیاده متأسفم . سن ایسه رضاسنی تحصیل ایده جکك ذاتی
اغضاب ایدرك بوفلاکتلری کندو باشکه صاتون آلیورسن . فقط
اشته شمدی پدر ایله معاهده ایتمك نه اولدیغنی آکلادك ارتق عفو ایتدم
وخانه ده کالمکه رخصت ویردم دیدی . لیکوفرعون شو کلماتدن
قطعاً متأثر اولهرق بنله لقردی ایتدیککز ایچون بشقه لرینی اخافه
ایتدیککز جزایه شمدی سز مستحق اولدیکز دیو جواب ویردی .
پریاندرس بو وجهله اوغلونك شدت وتهورینك تسکینی ممکن اولدیغنی
کوردکده کوزی اوکندن دفع مقصدیله تحت اطاعتنده بولنان
قورسیر مملکتنه نفی ایلدی .

پریاندرس کندوسیله اوغلی بینده حصوله کلان اشبو عدم امتزاجی
اولوجهله سالف الذکر پروقله یه اسناد ایتدیکندن اولبابده اخذ
انتقام ایچون بر اردو ترتیبیله بالذات کندوسی الك اوزرینه
محاربه یه کیدوب بروفق مرام مظفر اولدی و ایپدور شهرینی ضبط
و مومی الیهی اسیر ایدوب فقط قتل ایتمیه رك زندانه حبس ایلدی .
بر از وقت صکره پریاندرس پك اختیار رشدیفندن یوك اوغلونك
ادارهٔ امور مملکته اقتداری اولدیغندن زمام حکومتی یدینه

دوقتور مارسه بحر محیط شمالینك صویندن بر کیلوغرام اخذ ایله تحلیل ایدوب اتی الیان مواد اجنبیه یی بولمشدر.

٢٦,٦٠٠	غرام	ملح قلورسودیوم یعنی عادی طوز
٠٥,١٣٤		ملح قلور ماغنیزیا
١,٠٢٣٢		ملح قلورکلس
٠٤,٦٦٠		ملح کبریت سودیوم
٣٧,٦٢٦	غرام	

آجی کولرك صولری دخی تحلیل اولنوب بعضیلرنده وخصوصا بحر لوطده میاه بحریه دن زیاده طوزلر بولنمش و اشبو محلده بحر لوط صولرینك یوز قسم اعتباریله ترکیب کیمویسیله مواد مختلفهٔ اجنبیه سنك بیان و ترقیمی مناسب کورلمشدر.

یوز قسمده	
٠٣,٢١٤١	ملح قلوز قالسیوم
١١,٧٧٣٤	ملح قلور ماغنیزیا
٠٥,٤٨٩٣	ملح پروم ماغنیزیا
٠٧,٠٧٧٧	عادی طوز
٠١,٦٧٣٨	ملح قلور پوتاسیوم
٠٠,٠٨٩٦	ملح قلور آلومنیوم
٠٠,٠٠٢١٧	ملح قلور مانغانز
٠٠,٠٠٠٧٥	نشادر طوزی
٠٠,٠٠٥٢٧	ملح کبریت کلس
٢٤,٣٩٩٨	
٧٥,٦٠٠٢	صو
١٠٠,٠٠٠٠	یکون یوز قسم

اشبو جدولدن آکلاشیلهجغی وجهله ذکر اولنان کولك صولری یوزده یکرمی بشه یقین مقداری مواد ملحیه یی شاملدر. دریانك هر طرفنده اولان صولر بر ترکیبده اولدیغندن ثقلت اضافیه لری مختلفدر یعنی هر نقدر صوده زیاده مواد محلوله بولنسه اولقدر آغر اولمسی لازم کلور. زیرا هر دکزك و مشهور اولان آجی کولرك کافتاری کوستریلش اولغله بری برلرینه نسبتله زیاده و نقصان طوزلی اولد قلری دخی بروجه اتی بیان اولنور:

کافتاری	
١,٠٢٦٦٤	بحر محیط قطب شمالی
١,٠٢٨٢٩	بحر شمالی
١,٠٢٨٢٩	خط استوا بحری
١,٠٢٨٨٢	بحر جنوبی
١,٠٢٢٩١	چینك غرب طرفنده واقع بحر اصفر
١,٠٢٩٣٠	اق دکز
١,٠١٩١٥	حمره دکزی
١,٠١٤١٨	بحر سیاه
١,٠١٩٠٤	روسیه نك شمالنده واقع بحر ابیض
١,٠١٥٢٨	بحر بالطق
١,٠٠٠٥٨	بحر منجمد
١,١٦٥٠٧	ایرلانده واقع روسیه کولی
١,٢١٢٢٣	عربستانده واقع بحر لوط

اشبو جدولدن یك نظرده آکلاشیلهجغی اوزره بحر محیط جنوبی بحر محیط شمالیدن زیاده املاحی حاوی اولوب بومقدارلرك بیننده واقع

Ek 6: Dergiden bir sayfa

اشبو قوهٔ جاذبه نك قاعده سی مسئله سنه کلنجه حکیم موی الیه اجسامده موجود قوهٔ جاذبه نك درجه سی اجسامك مقدار حجمنه یعنی شامل اولدقلری مواده کوره اولدیغنی وحجمی مساوی اجسام میانه سنده اولان قوهٔ جاذبه دخی ابعادك مربعلری ایله متکافیة متناسب اولدیغنی ومسافه ایکی اوچ درت قات اولدقده قوهٔ مذکوره نك تأثیری اعداد مذکوره نك مربعلری اولان درت طقوز اون التی قات اشاغی اولدیغنی کشف وتحقیق ایلمشدر. حکیم موی الیهك اشبو قوهٔ جاذبه حقنده وضع ایتمش اولدیغی قوانین بروجه آتی بیان اولنور

(اولا) عالمده موجود کافهٔ اجسام بیننده برقوهٔ جاذبهٔ متقابله واردر اشبو قوتك تأثیری هر برمسافه ده جاری اولوب بونکله اجسام دائما یکدیکرینه تقربه مائل اولور

(ثانیا) برجسمدن صدور ایدن قوهٔ جاذبه نك درجه سی اوجسمك حجمیله متناسبدر. یعنی برمسافهٔ متساویه ده حجمی قدر تزاید ایدر

(ثالثا) قوهٔ مذکوره نك درجه سی ابعادك مربعلریله متکافیة متناسبدر. یعنی مسافه نقدر تزاید ایدر ایسه قوهٔ مذکوره نك درجه سی اوقدر تناقص ایدر

خلاصهٔ کلام کرهٔ شمس اجرام سماویه نك الك بیوکی اولدیغندن قوهٔ جاذبه سی بالجمله اجرامك قوهٔ جاذبه سندن زیاده اولمق مناسبتیله اوزرنده ساکن اولدیغمز کرهٔ ارض وبالاده مذکور کواکب وسیارات اشبو قوهٔ جاذبه نك تأثیری ایله شمسك اوزرینه سقوط ایتملری لازم کلور. فقط کواکب سیاره یالکز شمسك قوهٔ جاذبه سیله منجذب اولیوب کندولرنده اولان قوهٔ عن المرکزیه اثری اوله رق

Ek 7: Dergiden bir sayfa

دوناتی نجم کیسودازنك رأسی

٢٠٠ علم هیئت

بونلرك اذناب اوزرینه اولان قوهٔ جاذبه‌لرینك تأثیری پك جزوی اولور
وخصوصیله جرم جاذب ایله جرم مجذوب بیننده مسافه نقدر زیاده
ایسه قوهٔ جاذبه اوقدر جزوی اولوب مثلا قوهٔ جاذبه بر ارشون مسافه‌ده
بر ایسه ایکی ارشون مسافه‌ده بر ربعه تنزل ایتمسی لازم کلور. شو حاله
نظرا بر قویروقلی یلدیز کرهٔ ارضه زیاده تقرب ایندیکی تقدیرده
ارضك حجم جهتیله بالنسبه بیوك اولمسندن ناشی اول قویروقلی
یلدیزك قویروغنی جذب ایدرك بونك بزم هوای نسیمی یه قاریشه بیله جکی
و اشبو قویروغك درجهٔ جسامتنه کوره هوای نسیمینك صفوتنه
خلل کله جکندن بالجمله حیواناتك هلاك اوله جغی و یاخود بر صالغین
خسته‌لق ظهور ایده جکی ملحوظدر وحتی پك چوق حکمانك قولنه
کوره شمدی یه قدر وقوعه کلان بو مثللو مصائبك منشأی حادثهٔ
مذکوره‌در فقط مومی الیه (اراغو) کرهٔ ارضك هوای نسیمینه نجم
کیسودار قویروغنك قارشمسی کیفیتی کثیر الوقوع اولدیغنی تسلیم ایله
برابر بوندن حالات مدهشهٔ مذکوره‌نك تولد ایتمسنی جرح و تزییف ایلمشدر
١٨٥٨ سنهٔ میلادیه‌سی شهر حزیرانده بر عجیب قویروقلی یلدز طلوع
ایدرك اوروپانك هر طرفنده رؤیت اولنمشدر. اشبو یلدزی جمله‌دن
اول فلورانسه‌لی منجم دوناتی کشف ایلمش اولدیغندن انك اسمنه
نسبة دوناتی یلدزی تسمیه اولنمشدر. نجم مذکور رصد دوربینی ایله
مشاهده اولنه‌رق اوروپاده تنظیم قلنمش اولان رسمی مجموعه‌مزه
علاوه قلنمشدر

(بقیه‌سی صکره) (محمد شوقی)

Ek 8: Dergiden bir sayfa

مقدم مشاهده اولنان نجم کسودارلر

٢٤٠ علم هیئت

طولی ٤٥٠٠٠٠ فرسخ قطرنده اولدیغی حالده قرق بش مليون فرسخ طولنده اولدیغنی حساب ایتمشلردر (شکل نومرو ٦)

مومی الیه امیل لیاز ١٨٦١ سنه‌سی حزیراننده فوق العاده جسیم اولدرق طلوع ایتمش اولان کوکب کسودارك مدار کرهٔ ارضه تصادف ایدوب ارض انك کسوسی اولسندن [illegible]

Ek 9: Dergiden bir sayfa

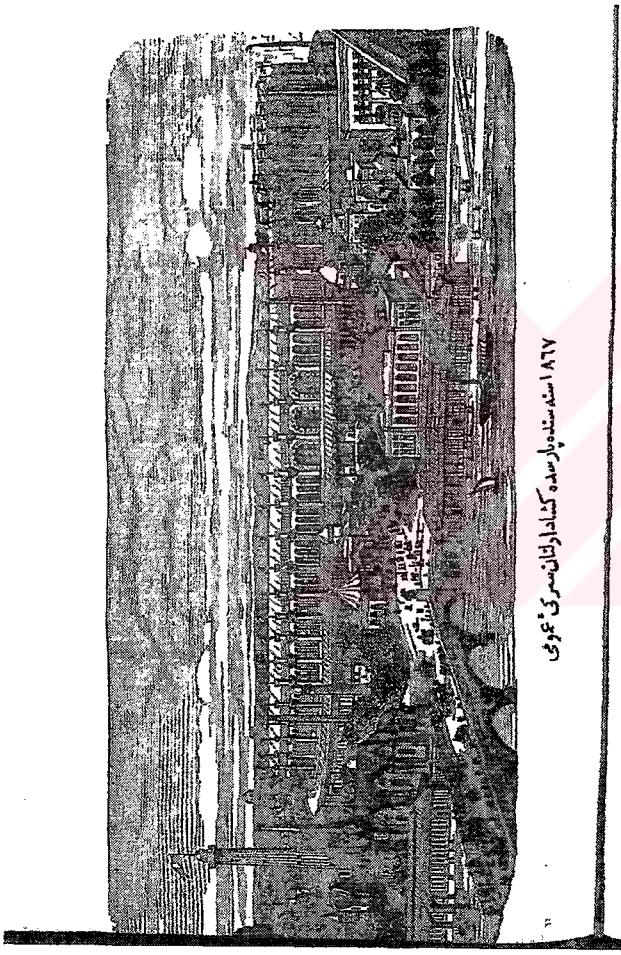

۱۸۶۷ سنه‌سنده پارسده کشادارلان سرکی عمومی

حضرتلو فرانسه ایمپراطوری حضرتلرینك پارس سرکیسنده
توزیع مکافات اولندیغی صره ده ایراد ایلدیکی نطقك
ترجمه سیدر

ملتلری زینکین وحیاتی تزیین واخلاقی تهذیب ایده جك ایشلرده
تمیز ایدنلره اون ایکی سنه صکره دفعهٔ ثانیه اولهرق مکافات
توزیعنه کلدم
اسکی زمانده یونانستان طوائف مختلفه سی بعض مواسم
مخصوصه ده اجتماع ایله حائز قصب السبق امتیاز اولمق اوزره
اجرا ایتدکلری اولمپیاد اویونلری حقنده شعرا مدح وستایشلر
ایدرلرایدی . اکربشون عالمه مخصوص بو صنایع اویونلرینی
کورسدلر عجبا نه دیرلردی . حقیقة بو برعقل اویونیدرکه بوندہ
کافهٔ طوائف عالم درجهٔ کمالدن عبارت اولان برمقصد موهومه
متوجها طریق ترقی انتهای ترقی به قدم باصمنلردر . اکرچه
بو مقصد وصول هیچ برزمانده میسر اولامزایسه ده دائما
اکاتقربدن خالی دکللردر
روی زمینك هر طرفنده بولنان علوم وفنون وصنایع اربابی غیرتله
کلهرك بورایه اجتماع ایلدیلر . طوائف وملوك مساعی اهل
صنایعی ترویج وتاج پرایتهاج صلح وصلاح ایله تتویج ایتمك
ایچون هب کلدیلرده بیلور
اشبو جمعیت عظمی ظاهرا منافع مادیه مقصدینه مبنی کورینور
ایسه ده ارباب عقول اجتماعدن دائما رفاهیت معنویه حاصل

ÖZGEÇMİŞ

Engin SAĞLAM, 1977 yılında Giresun ili Doğankent ilçesinde doğdu. İlk öğrenimini memleketinde, 1988 yılında Süttaşı Çöçen ilkokulunda tamamladı. Orta Öğrenimini Rize-İkizdere'de 1994'te tamamladı. 1995'te Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünü kazandı. 1999'da lisans öğrenimini tamamlayıp aynı yıl Giresun-Doğankent İmam-Hatip Lisesinde göreve başladı. 2000'de Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünce açılan yüksek lisans sınavını kazandı ve bu bölüme kayıt yaptırdı. 2000 yılında 1 yıl kaydını dondurup 2001 yılında öğrenim durumundan Trabzon-Maçka İmam-Hatip Lisesine tayin yaptırdı. 2001-2002 eğitim öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Hazırlık Okulu İngilizce bölümüne devam etti ve bölümü başarıyla bitirip sertifika aldı. 2003 yılından itibaren Aydınlıkevler İlköğretim okulunda öğretmenlik mesleğini sürdürmekte olan Engin SAĞLAM'ın yabancı dili İngilizce'dir.